Küreselleşme Sürecinde Kapitalizm ve Sosyalizm

DÜNYA SOLU VE ÇİN'İN KONUMU

Pu Guoliang - Xiong Guangqing

KALKEDON

Küreselleşme Sürecinde Kapitalizm ve Sosyalizm
Dünya Solu ve Çin'in Konumu

Küreselleşme Sürecinde Kapitalizm ve Sosyalizm
Dünya Solu ve Çin'in Konumu
Pu Guoliang ve Xiong Guangqing

Kitabın Orijinal Adı:
Global Revival of Left and Socialism Versus Globalization and China's Share

Kalkedon Yayıncılık: 142
Dünya Solu Dizisi: 2

Hocapaşa Malı, Kargılı Sok, Celal Orman İşhanı, No 1/ Kat 3, Daire 32
Sirkeci-İstanbul
Telefon ve Fax: 0212 512 43 56
Web: www.kalkedonyayinlari.com
e-mail: kalkedonyayinlari@gmail.com

Editör: Adnan Köymen
Çeviri: Pınar Uygun- Deniz Kızılçeç

Kapak Tasarım: Semiha Şahin
Matbaa: C:R.U. P Digital Press Pekin-Çin

ISBN: 978-605-5679-70-5

Orijinal Baskı: The Relationship Between Socialism and Capitalism In the Process of Globalization - 2006 Yılı - Renmin Üniversitesi Yayınevi
ISBN 978-7-300-07314-9

Türkçe İlk Baskı: Ocak 2011
Copyright© Kalkedon Yayınları 2011

SUNUM

Türkiye'de küreselleşmeyi analiz ederek eleştiren oldukça zengin bir yazın bulunuyor. Marksistler, sol-kanattakiler ve sosyal-demokrat ilkelere sadık kalmaya devam eden düşünürler, keskin gözlerle ve uzak görüşlü bir yaklaşımla çözümlere işaret ettiler. Küreselleşme eleştirisi, kapitalizmin, hegemonyacılığın, emperyalist müdahaleciliğin, savaş, açlık ve çevre felaketinin eleştirilmesi ile birleştirildi. Birçok eser küreselleşmeyi eleştirirken sosyalist bir geleceğe olan inanç krizini de tartışmaktadır. Küresel sosyalizm, küresel sosyal adalet, barış, uluslar arası demokrasi, soyut bir politik ve ahlaki eleştirinin ötesine geçerek ileriye doğru gerçek bir toplumsal ve politik değişimin ortak bileşeni olabilecek mi? Benzer sorular farklı dillerde dünyanın dört yönünde tartışılmakta ve araştırılmaktadır.

Bu kitap, kıtasal Çin'de üretilip Türkçe yayınlanan bir akademik-düşün eseri olarak, bir ilktir ve bu alanda gerçekleşen ilk yayıncılık çabasıdır. Eser, Çin'in ilk saygın üniversitelerinden Renmin Üniversitesi, Dünya Sosyalizmi Araştırmaları Enstitüsü ve Uluslararası Araştırmalar Okulu öğretim görevlileri olan Pu Guoliang ve Xiong Guangqing'ın araştırma ürünleri olarak üniversite yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Yazarlar, aşağıda bazı çizgilerini verdiğimiz düşünceler ve zengin verilerle günümüz kapitalizmini değerlendirmekte ve eleştirmektedir. Kitapta, kapitalizmin eleştirisinin bilimi olan Marksizm'e derin bir bağlılık ve günümüz Çin'inde oldukça etkili olan yenilikçi yaklaşım dikkat çekmektedir. Yazarlar, Marks'm diyalektik yöntemiyle, sermayenin daha 19.Yüzyılda başlayan küreselleşme sürecinin, kapitalist ekonominin iç çelişmeleri sonucu aşılarak -çok aktörlü ve çok özneli- farklı ve yeni bir küreselleşme sürecini ortaya çıkardığını tartışmaktadırlar.

1960'larda oluşan yeni küreselleşme kapitalizmin üstünlüklerini giderek daha güçlü bir biçimde sergilemesine katkıda bulunmuştur. Buna karşın sosyalizm, kendi ekonomik sistemlerini ve toplumsal inşa modelini yenilemede tıkanıklığa girmiş ve diğer etkenlerle birlikte büyük bir tarihsel yenilgi ortaya çıkmıştı. Fakat bu gelişme Marks'm kapitalizm teorisinin özü olan buluşunu geçersiz kılmamıştı. Aynı şekilde, Marksın, kapitalizmin üretici güçlerin süreğen gelişimine ve üretimin süreğen toplumsallaşma-

sına ayak uydurmak için yaptığı ayarlamalarla; diyalektik olarak kendi içinde sosyalizmin öğelerini ve önkoşullarını ürettiği ve öte yandan da bu ayarlamaları yapacak manevra alanı tükendiğinde yerini sosyalizme bırakacağı düşüncesi de aşılmamıştır.

Kapitalizm, feodalizmin bağrında doğduğu gibi, sosyalizm de kapitalizmin bağrında gelişmektedir. Özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerin sosyo-ekonomik yaşamında bir dizi sosyalist öğe şimdiden ortaya çıkmış bulunuyor. Dünyada, hala diri ve çoğul karakter gösteren geniş bir sosyalist akım ve sosyalizmi inşa umudunu yitirmemiş ülkeler varlığını sürdürmektedir.

Yeni küreselleşme dalgası bugün için A.B.D önderliğinde az sayıda güçlü devletin hâkimiyetinde olmasına karşın kapitalizmin temel iç çelişmelerini tamamen ortadan kaldıramamaktadır. Marks, kapitalizmin kendisinin aşamayacağı tipte çelişmelere de ışık tutmuştu, bu çelişmeleri tamamen çözebilecek güç sosyalizmdi; aynı şeyi günümüzün küreselleşmesi için de söyleyebiliriz, küreselleşmenin özgün çelişmelerini de tam olarak küresel sosyalizm çözebilir. Engels'in söylediği gibi "tarihin cilvesi" zor anlarda iyinin yardımına koşmaktadır. Ekim Devrimi, sosyalizmin krizinin içinden doğmuştu. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik gelişmelerden dersler çıkaran sosyalist güçler de, sosyalizmin kendi içinde reform çabalarını güçlendirerek, yeni ve daha ileri bir sürecin yolunu açmış görünmektedir. Bu olgu da sosyalizm ile kapitalizmin, diyalektik olarak birbirlerine bağlandıklarını, birbirlerini sınırladıklarını, mücadele ve karşılıklı etkileşim içinde olduklarını göstermektedir. Yazarlar, dünyanın Marksist ve sosyalist akımlarının bugünkü somut durumuna ilişkin zengin veriler sunarken aynı zamanda Çin'de kapitalizme ve küreselleşmeye karşı oluşan yaklaşımın oluşum süreci hakkında kapsamlı bilgiler sunmaktadır.

Aralık 2010
Cem Kızılçeç

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küreselleşme ve Uluslararası Siyaset.....9

1.1 Küreselleşmenin hızlı gelişimi.....10

Küreselleşmenin tarihi ve doğuşu.....11

Küreselleşmenin En Temel Biçimi: Ekonomik Küreselleşme.....16

Farklı Tepkiler: Entegrasyon, Küreselleşme Karşıtlığı, Bölgeselcilik.....19

1.2 Küreselleşmenin Temel Nitelikleri.....25

Küreselleşmenin Çifte Etkisi: İki Ucu Keskin Kılıç.....36

Küreselleşmenin Riskleri Yoğunlaştırması: Risk Toplumu.....37

1.3 Küreselleşmenin Politik Alan Üzerinde Etkisi.....40

Uluslararası Politikanın Ekonomi Odaklı Karakteri.....40

Küreselleşmenin Ulus Egemenliğini Aşındırması.....46

Hegemonyacı Büyük Güçlerin Konumlanması ve Savaş Tehditi.....52

2. BÖLÜM

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küreselleşme ve Kapitalizm 55

2.1 Günümüz Kapitalizmin Küreselleşmedeki Rolü.....55

Küreselleşmenin Kötülükleri ve Kapitalizm.....63

2.2 Küreselleşmenin Günümüz Kapitalizmine Etkileri.....67

Küreselleşmenin Kapitalizme Karşı Meydan Okuması.....72

2.3 Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kapitalizm.....77

Sovyetler ve Doğu Avrupa'da "Savaşmaksızın Elde Edilen Zafer".....78

Kapitalizmin Sürekli Olarak Kendini Risklere Karşı Uyarlaması.....85

3. BÖLÜM
Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küreselleşme ve Sosyalizm.....93
3.1 Küreselleşme Sürecinde Sosyalizmin Gelişme Fırsatları.....94
Dünya Endüstrisinin Yapılanmasındaki Evreler.....97
Bilgi Ekonomisine Geçen Gelişmiş Kapitalist Ülkeler.....99
3.2 Sosyalizme Karşı Ciddi Bir Meydan Okuma.....102
Finansal Sektöründe Güvenlik.....104
Sosyalist Ülkeler ve Kültürel Güvenlik.....112
3.3 Soğuk Savaş Dönemi Sonrasında Dünya Sosyalizmi ve Solu.....115
Mevcut Sosyalist Ülkelerin Gelişimi.....115
Sosyalist Ülkelerde Önemli Gelişmeler.....118
Sosyalist Olmayan Ülkelerdeki Komünist Partiler.....121
Eski Sovyetler ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki Komünist Partileri.....122
Başlıca Kapitalist Ülkelerdeki Komünist Partileri.....124
Üçüncü Dünya Ülkelerindeki Komünist Partiler.....127
3.4 Diğer Sosyalist Akımlar Ve Okullar.....129
Sosyal-demokrat Sosyalizm ve Demokratik Sosyalizm.....130
Sosyal Demokrat Sosyalizm ve Üçüncü Yol.....132
Troçkist Sosyalizm ve Ernest Mandel.....134
Ekolojik Sosyalizm.....137
Pazar Sosyalizmi Okulu.....141
Batı Marksizm'ine Dayanan Sosyalist Akım.....145

4. BÖLÜM
Küreselleşme Çağında Sosyalist Akımlar.....153
4.1 Kapitalizmdeki Yeni Değişimler ve Sosyalizmin Koşulları.....154
Marksizm ve Üretici Güçler.....158
Kapitalizmin İçinde Sosyalist Ögelerin Büyümesi.....159
Çalışan Sınıfta Değişiklikler.....162
Kapitalizmin Çelişmelerinin Derinleşmesi.....169
4.2 Sosyalist Akım: Kapitalizmdeki Önemli Değişikliklerin Nedeni.....173
Yeni Sol Sosyal Hareket.....176
Kapitalizmin Sosyalist Ögeleri İçselleştirmesi.....178
Çeşitli Sosyalist Düşünce Okullarının Etkisi.....184
4.3 Toplumsal Sistemler Arası Çatışma ve İşbirliği.....187
İki Sistem Arasındaki Çelişmenin Sürekliliği.....187

5. BÖLÜM
Çin'deki Sosyalist Akımın Yeniden Konumlandırılması.....195
5.1 Çin'e Özgü Sosyalizm Pratiğinde Karşılaşılan Güçlükler.....196
Yeni Demokrasi ve Yeni Demokratik Toplum Teorisi.....199
Marksizm'de Geçiş Teorisi ve Kapitalizmin Üzerinden Atlamak.....202
Kapitalistlerin Barışçı Biçimde Mülksüzleştirilmesi.....203
Yeni Demokratik Toplum ve Geçiş Dönemi.....208
5.2 Çin'de Sosyalizmin Yeniden Konumlandırılması.....214
13. Parti Kongresi'nin Önemi.....215
Sosyalizmin Başlangıç Aşaması.....217
Sosyalizm Nedir ve Nasıl İnşa Edilmelidir?.....220
Çin ve Sovyetler Birliği Çatışmasının Dersi.....224
5.3 Sosyalist Çin ile Çağdaş Kapitalizm Arasındaki İlişki
Günümüz Kapitalizminin Eleştirisi.....227
Çin'in Kapitalizme Eleştirisi.....228
5.4 Çağdaş Kapitalizmin Rakibi Olmak.....232
İki Sistem Arasındaki Mücadelenin Geleceği.....235

6. BÖLÜM
Küreselleşme Çağında Sosyalizm ve Kapitalizmin Geleceği.....241
6.1 Küreselleşmenin Çin'in Gelişmesi İçin Sağladığı Fırsatlar.....241
Küreselleşme ve Sosyalist Demokrasinin Derinleşmesi.....246
6.2. Küreselleşmenin Ortaya Çıkarttığı Sorunlar.....251
Ekonomik Güvenlik Yönünden Oluşan Riskler.....252
Küreselleşme ve Çin'deki Politik Gelişme.....264
6.3 İki Sistem Bağlamında Çin'in Stratejik Seçimi.....269
Küresel Bakış Açısının Geliştirilmesi.....270
Sanayide Yapısal Değişim.....273
Yeni Güvenlik Sorunları.....273
6.4 Çin'in Dış ilişkileri ve İdeoloji.....278
6.5 Sosyalizm ve Kapitalizm Arasındaki
İlişkilerin Doğru Bir Biçimde Ele Alınması.....284
Dünya Demokrasi Dalgaları ve Çin.....287

Kaynakça:.....289

1. BÖLÜM

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küreselleşme ve Uluslararası Siyaset

Küreselleşme, dünya tarihinin en önemli eğilimlerden birisi olarak 1990'lı yıllardan itibaren kendisini daha etkin bir şekilde hissettirmeye başladı. Dönemin şartları içerisinde, sermaye, teknoloji, iş gücü gibi üretim etmenleri, küresel dolaşım içerisine dahil edilip kullanıma sokuldular. Neredeyse tüm ekonomiler dünya ekonomi sistemine entegre oldu. Küreselleşme trendi ile birlikte, ülkeler arasındaki politik ve kültürel değişimler daha da sıklaştı ve bağlar daha da güçlendi. Son dönemde küreselleşmenin bazı temel özellikleri de kendilerini göstermeye başladılar: eşitsiz gelişme olgusu, avantajların eşitsiz bir biçimde paylaşılması ve sürecin belirsizlikler ve kargaşa yüklü bir süreç olması gibi.

Bu olguların sonucu olarak farklı sistemlere sahip ülkeler süreçten oldukça farklı şekillerde etkilenmektedirler. Bunun sonucu olarak da, günümüzde, farklı sistemleri benimsemiş olan ülkeler farklı önlemler alıyor ve farklı stratejiler izliyorlar. Küreselleşme, insan toplumunun yaşama biçimi ve uluslararası ilişkiler üzerinde çok büyük bir etkiye sahip. Bu etki kapsamında, sosyalist yolu ya da kapitalizmi izleyen ülkeler arasındaki ilişkiler dikkat çekici değişimler içerisine girmektedirler.

1.1 Küreselleşmenin hızlı gelişimi

Küreselleşme içinde bulunduğumuz dönemin en önemli özelliklerinden birisi haline gelmiştir. Her ne kadar "küreselleşme,"[1] net ve evrensel olarak kabul edilen bir tanımlamadan yoksun olsa da, küreselleşmenin varlığı her yerde hissedilmektedir.

Küreselleşmenin Hızlı Gelişmesine Yol Açan İtici Etmenler

"Küreselleşme" terimi, ilk kez 1940'lı yılların başlarında ortaya çıkmıştı.[2] 1960'lı yıllarda dünya çapında yaşanan karışıklıklar, kutuplaşmalar ve güçlerin yeniden dizilişi ve özellikle de, 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizinin etkisi ile birlikte, küresel etmenler, dünya ekonomisinde, siyasetinde ve kültüründe odak noktaları haline geldiler ve tüm dikkatleri üzerlerine çektiler. Küreselleşmeye işaret eden bazı terimler ilk kez yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı. Örneğin, uluslararası ekonomi politik üzerine çalışan akademisyenler arasında, ekonomi alanında "entegrasyon," ve "ekonomik entegrasyon"[3] ve uluslararası siyaset alanında "siyasi entegrasyon" ve "karşılıklı-bağımlılık"[4] ve uluslararası kültüroloji alanında "dünya kültürü," "küresel kültür" ve "küresel köy"[5] terimlerinin ortaya çıktığını görebiliyoruz. Buna bağlı olarak, "küreselleşme," sosyal bilim-

1 Akademisyenler, küreselleşmeyi tanımlamak amacı ile çeşitli düşünceler öne sürmüşlerdir. WangYizhou, Modern Uluslararası Politikaların Analizi, syf. 9-16, Şangay: Shangai People'sPress, 1995; Hu Yuanzi ve Xue Xiaoyuan'ın editörlüğünü yaptığı Küreselleşme ve Çin, syf. 2-3, Pekin: Central Compilation & Translation Press, Yu Keping ve Huang Weiping'in editörlüğünü yaptığı "Küreselleşme Paradoksu" adlı eserde bulunan Wu Jiang'ın "Dünya Kutuplaşması ve Ekonomik Küreselleşme" yazısı, Pekin: Central Compilation & Translation Press, 1998; editörlüğünü Li Cong'un yaptığı Dünya Ekonomileri Yeni Antolojisi, syf. 510, Pekin: Economic Science Press, 2000.

2 Webster's Ninth Collegiate Sözlüğü, Webster Co. Ltd., Massachusetts, 1991, syf. 251; GaoFang " 'Küreselleşme' Teriminin Kökeni," Study Times Dergisi, 2001.

3 Li Cong, "Ekonomik Entegrasyon Üzerine," Journal of China Social Sciences, 1993 (1)

4 Johan K. De Vree, Politik Entegrasyon: Teorinin Oluşumu ve Problemler, the Hague-Paris, Mouton, 1972, syf. 45; Ernst B Haas, Ulus Devletin Ötesinde, Stanford: Stanford University Press, 1964, syf. 29; Karl W. Deutsch, Uluslararası İlişkiler Analizi, İkinci Basım, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall Inc. 1988, syf. 198; R. Keohane ve J. Nye, Güç ve Dayanışma: Uluslararası İlişkiler ve Dünya Politikaları, Cambridge, Massachusetts: Harvard UniversityPress, 1977, syf. 3.

5 Wang Yizhou, Modern Uluslararası Politikalar Analizi, syf. 31-32.

ler alanında da oldukça normatif bir tanımlama olarak benimsenmeye başlandı. 1980'li yıllarda, "küreselleşme," insan toplumunun gelecekteki trendini ve özelliklerini tanımlayan temel bir kavrama dönüştü.[6] 1990'lı yıllarda, akademik alanda küreselleşme üzerine yürütülen düzenli araştırmalar doruk noktasına ulaştı. Günümüzde, "küreselleşme," dünya üzerindeki en popüler ve en moda kelimelerden birisi haline gelmiştir. Çoğunlukla, kavrama ilişkin olarak sürdürülen sistematik araştırmalar, kavramın özellikleri, içerikleri, ortaya koyuluş biçimi ve çeşitli bakış açıları ile birlikte alman tedbirler kadar elde edilen sonuçlar üzerinden de küreselleşme üzerine farklı teoriler şekillendiren çeşitli görüşler doğdu. "Küreselleşme," yavaş yavaş yalnızca moda olan bir terim olmaktan çıkıp oldukça önemli bir etkiye sahip önemli bir araştırma dalına dönüştü. Peki küreselleşme ilk olarak ne zaman ortaya çıktı? Bu soru, uluslararası akademide tartışmalı konulardan birisi olmaya devam etmektedir.[7]

Fakat tartışmasız bir şekilde kabul edilen nokta ise, küreselleşmenin 1980'li yıllardan beri görülmedik bir gelişme kaydetmiş olmasıdır. Öyleyse, bu gelişmeyi sürekli ve hızlı bir biçimde ileriye iten güçler nelerdir?

Küreselleşmenin tarihi ve doğuşu

Birincisi, yeni teknolojilerin durmaksızın geliştirilmesi ve ekonomiye uygulanması, küreselleşme açısından güçlü maddi ve teknik temeller oluşturmuşlardır. 20. yüzyılın ikinci yarısında, teknolojide eşi görülmeyen bir atılım yaşandı ve teknik yenilenme her zamankinden daha hızlı bir şekilde işlemeye başladı. Teknolojik gelişme, uluslar, ırklar arasındaki mesafeleri daralttı ve gezegenimizi küçük bir köye dönüştürdü.[8] Bilgisayarların kapsamlı kullanımını, iletişim

6 Oxford Dictionary of New Words, London: Oxford UniversityPress, 1991, syf. 133.

7 Li Shenzhi, "Küreselleşme ve Çin Kültürü," Journal of Pacific Studies, 1994 (2); LiCong "Modern Kapitalizmin Yeni Evrimi" syf. 235-236, Pekin: Economic Science Press, 1998; Gang Fang, Dünya Çapındaki İlişkilerin İç Yüzünü Araştırmak, syf. 259-260, Pekin: China Book Press, 2002.

8 "Küresel Köy" terimi ilk olarak 1960'lı yıllarda, Marshall McLuhan tarafından yazılmış olan "İletişimde Keşif" adlı eserde belirmişti ve daha sonraları dünya çapında bir popülerite kazandı. Bu terimin bu kadar yaygınlaşmış olması gerçeği aslında gerçekten de dünyanın ne kadar da küçülmüş olduğunu ortaya koymaktadır. Ed. LiHuaju, 21st Century English Chinese Dictionary syf. 990, Pekin: ChinaRenminUniversityPress, 2003.

kapasitesinin büyük ölçüde iyileştirilmesini ve iletişim maliyetlerinin hızlı bir biçimde düşmesine yol açtı. Böylece bilgi-işlem devrimi, 1990'lı yıllar boyunca küreselleşmeyi giderek somut bir gerçekliğe dönüştüren en esaslı etmendi. Bu devrim, insanların düşünme biçimlerini olduğu kadar yaşamlarını ve üretim yöntemlerini de tamamıyla değiştirdi. İnsanlar, artık oldukça ucuz bir şekilde, herhangi bir zaman, herhangi bir yerden, tüm dünyadaki bilgi kaynaklarına ulaşabiliyor, ya da sahip oldukları bilgilerin doğruluklarını kontrol edebiliyorlardı. 1980'li yılların ortalarından beri, bilgisayarın ve diğer bilgi teknolojilerinin popülerleşmesi ve internet kullanımının hızlı bir şekilde yaygınlaşması, ekonomik faaliyetleri küresel bir şekilde birbirleri ile ilişkilendirdi.

Günümüzde bilgi-işlem (IT) endüstrisi, yeni bir dev olarak kendisini göstermiş ve bu durumun etkisi altında, birçok ülkede, ulus ve dünya ekonomisinde, bilgi teknolojisi uygulamaya geçirilmiştir. 1990'lı yılların ortalarından beri, Batılı gelişmiş ülkeler, geleneksel ekonomiyi bilgi ekonomisine dönüştürme fikrini ortaya atmışlar, bilginin üretimi, özümsenmesi, yönetimi ve uygulanmasına dayalı yeni bir ekonomi kurulması gereğini savunmuşlardır.

İleri teknoloji temelli imalat sektörü, ileri teknoloji temelli tarım sektörü, yüksek katma değerli hizmet endüstrisi gibi bilgi ekonomisinin çeşitli sektörleri, bilgi teknolojisinin kapsamlı uygulamalarına bağlı olarak varlık göstermektedirler. Aynı zamanda, bilgi-işlem devrimi, insanlara, küresel sorunların çözümlerine daha fazla müdahale ve katılma olanağı sunmaktadır. Uluslararası şirketlerin küresel çapta sürdürdükleri işlemler, hükümetler ve hükümet dışı örgütler arasında kurulan işbirliği ve alışverişler, hızlı bir büyümeye tanık oldu. Örneğin, 1990 yılında, uluslararası düzlemde, 6,000 kadar hükümet dışı örgüt varlık gösteriyordu ve 10 yıllık bir süre içerisinde, bu sayı, 26,000'e yükseldi. İnternet iletişiminin maliyetleri düşürmesi; küçük çaplı örgütlerin dünya politikasında daha büyük roller edinmelerine yardım ederek yalnızca bir tek bilgisayar ve modemle bile mesajlarını birkaç saniye içerisinde oldukça düşük bir maliyete tüm kıtalara iletmelerini mümkün kılmakta. Özetle, yeni teknolojik devrim, küreselleşme dalgasının yükselmesine katkıda bulunacak maddi temeli ve teknolojik olanakları ortaya koymuştur.

İkinci olarak, ekonomik sektörlerde ticaret, yatırım ve finans hareketleri akışının derinliği ve genişliği, uluslararası düzeyde gö-

rülmedik bir hızla gelişmektedir. Bu durum da, ülkeler ve bölgeler arasındaki karşılıklı bağımlılığı dikkate değer derecede güçlendirmektedir. Farklı ekonomileri birbirlerine bağlayan uluslararası ticaret, ülkeler arasında önemli bir bağlantı biçimi olarak 20. yüzyılla birlikte daha hızlı bir gelişim göstermişti. Bununla birlikte, uluslararası düzeyde ekonomik alışverişlere ket vuran etkenler giderek zayıfladılar. Bugünlerde, dünyadaki gümrük vergileri, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması'nda (GATT) 1948 yılında belirlenmiş olan oranların onda birine düşmüş bulunuyor.

Gelişmiş ülkelerde bitmiş ürünlerin gümrük ithal vergisi %4'ün daha altına; gelişmekte olan ülkelerde ise, ortalama olarak %10 oranına çekilmiş bulunuyor. Oysa bu oran, 1980'li yılların başlarında ortalama olarak %34'tü. Uluslararası ticaret hacmindeki büyüme oranı, dünya üretimindeki büyüme oranının üç katına çıktı. Sermayenin uluslararası alanda serbest dolaşımı da, ekonomik küreselleşmenin lokomotif etmenlerinden birisini oluşturmaktadır.

Günümüzde uluslararası alanda dolaşan sermaye miktarı yıllık %20 büyümektedir. Sürekli olarak büyüyen uluslararası doğrudan yatırımlar, üretim açısından farklı ekonomileri birbirlerine bağlamakta, ekonomik küreselleşmeyi daha ileri düzeylere itmekte, dünya ekonomisinin kapsamlı olarak tam ölçekli büyümesine yol açmaktadır. Uluslararası şirketler, uluslararası yatırımların başlıca taşıyıcılarına dönüşmüşlerdir. Neredeyse 60,000 uluslararası şirketin çıktı değeri, dünyadaki toplam çıktı değerinin %30'una denk düşmektedir. Bu şirketlerin ticaret hacmi, dünya toplamının %60'ını oluştururken, doğrudan dış yatırım değerleri ise dünya toplamının %90'ını oluşturmaktadır. Doğrudan dış yatırımın hızlı büyümesi, sektörler ve birimler arasındaki uluslararası işbölümünü ön plana çıkararak üretim sürecini tüm dünyaya yaymakta ve aynı zamanda, ekonomik zenginleşmenin doğmasını ve zenginleşmenin bölgeler arası farklılaşmasını etkilemektedir. Böylece, ekonomik yapıyı büyük ölçüde değiştirmiş bulunmaktadır.

Aynı zamanda, uluslararası finans piyasaları, hızla, eşi benzeri görülmemiş bir büyüme sergilemiştir. İstatistiklere göre, 1972'den 1995'e kadar geçen yirmi yıllık süre içerisinde, uluslararası finansal piyasalardaki işlem hacmi 40 katına çıkarken, aynı dönem içerisinde, dünya üretimi yalnızca yedi katma ve dünya ihracat hacmi ise yalnızca 12 katına çıkmıştır.

Uluslararası finansal piyasaların hızlı gelişimi, şirketlerin ve ülkelerin yatırımlarını, fon toplama ve finans faaliyetlerini teşvik etmektedir. Uluslar arası sermayenin geleneksel bölge veya kıta ölçekli işlem yayılımı şimdi artık küresel boyuta çıkmıştır. Özellikle bilgisayar ve uluslararası bilgi ağı teknolojilerinin yardımıyla çeşitli yeni finansal araçlar ve türevleri ve bunlar üzerinden işlem yapma olanakları büyük ölçüde artmış ve bu da, bir yandan, dünyadaki sermaye akışının hızlanmasına katkıda bulunurken, diğer yandan, dünya ekonomisinin sanallaşmasını (sanal ekonomi) hızlandırmaktadır. Uluslararası ticaretin, yatırımın ve finansın hızlı büyümesi, iş yönetimi ve örgütlenmesinin sermaye piyasalarının; işgücü piyasalarının; bilgi akışlarının aktarımı ve hammadde piyasalarının diğer bir deyişle neredeyse tüm ekonomik etmenlerin ülke sınırlarını aşıp geçmelerini ve uluslararasılaşmalarını sağlamıştır. Böylece ekonomik faaliyet, küresel niteliği öne çıkan bir faaliyet haline gelmiş oldu.

Üçüncü olarak, ülkeler arasında çok yaygın sayısız ekonomik ilişkilerin kurulması ve siyasi, kültürel alışverişlerin yaygınlaşması, önceden geleneksel olarak ülke içi sorunlar olarak görülen sorunları kasıtlı olarak ya da kasıt olmadan uluslararasılaştırmıştır. Örneğin, ekonomik küreselleşme, ülkelerin egemenlik haklarının bir bölümünden vazgeçmelerine yol açmakta, insan hakları, barış, çevre ve insani gelişim gibi diğer meselelerin ülkelerin egemenlik alanını aşıp uluslararasılaşmasına yol açmaktadır.

Bazı ülkelerin bunu bahane ederek diğer ülkelerin iç işlerine karışmaları ya da müdâhil olmaları elbette doğru bir tutum değildir. Öyle ya da böyle, her geçen gün daha da büyüyen ve derinleşen temaslar, yapılan alışverişler ve kurulan işbirlikleri ile birlikte, siyasi, askeri, kültürel ya da sosyal sorular da görüşme masalarında veya medyada artan ölçüde tartışmalara yol açmakta, ulusal egemenlik sınırlarını aşarak uluslararası ve küresel düzeyde ele alınması gereken konulara dönüşmektedirler.[9]

Dördüncü olarak, uluslararası örgütler, koordinasyon mekanizmaları ve bunların faaliyetleri, küreselleşme sürecini daha ileri düzeylere sürüklemektedir. Bunlar, başlıca iki kanal vasıtasıyla sürdürülen ekonomik küreselleşme alanında önemli roller edinmişler-

9 Adam Roberts, "İnsancıl Savaş: Askeri Müdahaleler ve İnsan Hakları," Uluslararası İlişkiler, Cilt 69, No. 3, Temmuz 1993; Michael Glennon, "Yeni Müdahelecilik," Dış İlişkiler, Mayıs/Haziran 1999.

dir: birincisi, uyulacak kuralları ve düzenlemeleri belirlemektedirler; ikincisi, çeşitli kurumsal yapıların oluşmasını sağlayıp onları etkilemektedirler.

Uluslararası ekonomik örgütler, kurumsal yapıların yürürlüğe konulması konusuna çok büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bu durumun en göze çarpan örneği, Dünya Ticaret Örgütü'nün öncül kuruluşu olan GATT'ın, geride bıraktığımız dönemde, çok uluslu müzakereler ve anlaşmalar yoluyla uluslararası ticarette somut bir düzenli işleyiş yapılanmasını etkin kılmasıdır.

1 Ocak 1995 yılında, Dünya Ticaret Örgütü kuruldu. Uruguay Müzakereleri (8. çokuluslu ticaret anlaşmaları) 1993 yılının sonunda bir sonuca bağlanmıştı. Uluslararası ekonomik örgütler, dünya ölçekli ekonomik faaliyetlere belli başlı bazı kurallar getirmek için çok büyük çaba sarfettiler ve bunun sonucunda da, bir dizi kural ortaya kondu. Her ne kadar, bu kuralların dikkat çekici bir şekilde, gelişmiş ülkelerin, özellikle de, ABD'nin çıkar etkilerini taşıdıkları inkâr edilemez ise de, yine de onların, uluslararası ekonomik faaliyetler üzerindeki etkileri ve taşıdıkları değerler görmezden gelinemez. Bölgesel düzeyde, uluslararası ekonomik koordinasyon ve işbirliği göze çarpar bir biçimde genişlemiş ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA), Avrupa Birliği (EU), Güney Ortak Pazarı, Afrika Birliği Teşkilatı (OAU), Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN), Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) vs. gibi sayısız bölgesel örgüt ortaya çıkmıştır. Günümüzde politik ve kültürel alanlar dahil, tüm düzeylerde, çok sayıda ve çok çeşitli uluslararası örgüt ve koordinasyon mekanizmaları varlıklarını ortaya koyuyor ve her zamankinden çok daha önemli roller ediniyorlar. Kanımızca bu anlamda en etkili olanı da Birleşmiş Milletler Örgütüdür.

Küreselleşmenin Etki Alanlarının Genişlemesi

Küreselleşmeyi ya da küreselleşmeye ilişkin konuları farklı bakış açılarından ya da farklı düzeylerden ele aldığımızda, yalnızca gerçekliklere değil aynı zamanda, süreçlere ve trendlere de dikkat göstermemiz uygun olacaktır. Bir gerçeklik olarak küreselleşmenin bugünkü özgün tipik biçimi ekonomik küreselleşmedir. İleriye baktığımızda ise, küreselleşmenin bir süreç ve trend olarak insan toplumunun diğer alanlarına yayılması açıkça görülmektedir, dolayısıyla bu nokta da gözden kaçırılmamalıdır.

Küreselleşmenin En Temel Biçimi: Ekonomik Küreselleşme

Ekonomik küreselleşme, dünya ekonomisi, teknolojisi ve uluslararası iş bölümünün bir sonucu olarak ortaya çıkan önüne geçilemez bir tarihsel eğilimdir. Dünyadaki birçok ülke, ekonomik küreselleşme sürecine dâhil olmuştur. Üretim etmenlerinin beklenmedik bir ölçekte ve hızda küresel dolaşıma girmesi ve uluslararası ekonomik ilişkilerdeki değişkenlerinin sürekli bir hareketlilik içerisinde olması ile teşvik edilen ekonomik küreselleşme, esas olarak, bir ülkenin piyasasının dünya piyasası ile kaynaşmasına neden olur ve bunun sonucunda da, ulusal sınırların aşılması koşullarını yaratan bir süreç ve statü ortaya çıkarır. Bu süreç içerisinde, sermaye akışı, iş gücü piyasası, bilgi akışı, hammadde temini, yönetim ve örgütlenme öğelerinin tümü uluslararasılaşmıştır. Ekonomik küreselleşmenin gelişimi, şaşırtıcı bir şekilde, ilk önce ticaret kesiminde, daha sonra bilgi ve bilgi ekonomisinin gelişmesi ile finansal alana açılmıştır ve yeni dalgalarla ilerlemektedir. Bilgi olduğu kadar, ürünlerin, hizmetlerin ve sermayenin akışı da ulusal sınırların ötesine geçmiş ve birçok ülke küresel piyasalarla ilişkilenmiştir.

Böylece, her bir ülkenin kendi karşılaştırmalı avantajları ile kendi rollerini oynayabilmesi mümkün olabilir ve üretim etmenleri ve kaynakları en optimal kullanılabilecekleri bölgelere ya da alanlara akabilir. Bunlar, ticaret imkânlarının artması, uluslararası alandan ülkeye, sermaye, teknoloji ve bilgi çekme olanağı açısında kanalların çoğalması anlamına gelmektedir. Fakat öte yandan, fırsatların farklı gelişim düzeylerinde bulunan ve farklı kaynaklara sahip olan farklı bölgeler ve ülkeler arasında eşit bir şekilde dağılmış olmadığı gerçeği de böylece ortaya çıkmaktadır. Var olan eşitsizlikler göze çarpar bir biçimde öne çıkmaktadır. Her halükârda, ekonomik küreselleşme somut bir gerçeklik ve trend olarak ortaya çıkmıştır ve hiçbir ülke buna ilgisiz kalamamaktadır. Bu süreçten kaçınmak ya da görmezden gelmek, herhangi bir ülkeyi yalnızca geriye götürecektir. Her bir ülke için bazı fırsatlar olabilir, fakat kilit sorun her bir ülkenin karşılaştırmalı avantajlarını geliştirmesi ve bu yönde kapasitesini arttırması, güçlü yönlerini ortaya çıkarması ve sürece uyumda başarılarını arttırması olmalıdır.

Bilim ve Teknolojinin Küreselleşmeye Etkisi

Bilimin ve teknolojinin küreselleşmesi, teknolojik kaynakların dünya ölçeğinde kullanıma açılması ve aynı zamanda, teknolojinin sonuçlarının da dünya ölçeğinde uygulamaya koyulma olanağının ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Bilim ve teknoloji üzerine araştırma ve geliştirme çalışmalarının işbirliği içinde yürütülebilmesi ve paylaşılması, olanakları da artmıştır. Bu alanda daha sık ve daha yaygın işbirliği yapılır hale gelmiştir. Teknolojik kaynakların küresel dolaşıma ve kullanıma girmesi kendisini şu olgularla göstermektedir: Kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve değişime katılan araştırmacıların, akademisyenlerin ve teknoloji alanı ile ilgili çalışan kadroların sayıları ve oranları dikkat çekici bir şekilde artmıştır. Hükümetler arası resmi işbirliği, uluslararası veya yabancı şirketlerin bu alana doğrudan yatırımları artmış ayrıca uluslararası sermayenin, akademik işbirliğine, araştırma kurumlarına ya da özel araştırma programlarına yatırdığı sermaye miktarı da büyük bir oranda artmıştır. Ortaklaşa bir şekilde teknolojik ekipman yatırımları yapılmakta, özellikle de, büyük çaplı laboratuarlar kurulmakta, işletilmekte ve paylaşılmaktadır. Herhangi bir ülkedeki bilimsel ya da teknolojik bilgiler ve kaynaklar, diğer ülkelerin bilim adamları tarafından çok daha kolay ve hızlı bir şekilde paylaşılmaktadır. Teknoloji ile ilgili yeni fikirler ve araştırma sonuçları da şu somut yollarla hayata geçirilmektedir: farklı ülkelerin araştırma makaleleri tüm dünyaca bilinen dergilerde yayınlanmakta ve diğer ülkelerin bilim insanları tarafından alıntılanmaktadır. Patent devir ve satışları, kişilerin, haklarını ellerinde tuttukları teknolojilerin ve ürünlerin sayıları hızla büyümektedir. Teknoloji ile ilgili araştırma ve buluşların değerlendirme kriterleri uluslararası düzlemde standartlaştırılmıştır.

Ekonomik küreselleşme, şirketlerin, en son teknolojileri, dünya çapında uygulama ve kullanma durumunu arttırmakta ve yeni teknolojilerin uluslararası piyasaya çok daha hızlı bir şekilde girmesine de yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, teknolojik küreselleşmenin en dikkat çekici eğilimi, uluslararası şirketlerin, araştırma ve gelişim merkezlerini, ana yurtlarının dışında kurmalarıdır. Bu uygulamanın amacı, onlara ev sahipliği yapan ülkelerdeki ucuz ve nitelikli teknolojik insan kaynaklarından faydalanmak ve o ülkede en geniş piyasa payını elde etmeyi garantilemektir. Araştırmacıların büyük

bir çoğunluğu, ev sahipliği yapan ülkelerin vatandaşları olduklarından, bilgi ve teknolojinin o ülke içine transferi ve yayılımı, daha da hızlanmaktadır. Ülkeler arasında sürdürülen teknolojik alışveriş ve işbirliği faaliyetleri iki bölümden oluşmaktadır; insanlar arasında sürdürülenler ve hükümetler arasında gerçekleşenler. Bu işbirliğinde temel itici güçler çeşitlidir: genel teknolojik düzeyi yükseltme amaçlı deney ve uzmanlık paylaşımı; bir diğer ülkenin bilimsel ve teknolojik kaynaklarını doğrudan kullanmak, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin maliyetlerini ve risklerini paylaşmak gibi .... Veya bir ülke, dış destekle teknolojik sistemini yenilemek de isteyebilmektedir. Fakat bu gelişmelerin yanı sıra, küresel işbirliği gerektiren birçok önemli sorun da ortaya çıkmaktadır; teknolojik gelişme, insanlık için ekonomik kazançlar doğururken diğer yandan da, farklı ülkelerde yaşayan birçok insanın yaşam koşullarını olumsuz etkileyebilmektedir; bunların ortaklaşa çözümüne gerek duyulmaktadır.

Ekonomi ve Teknoloji Dışı Alanlarda Küreselleşme

Her ne kadar, öngörülebilir bir gelecekte, egemen uluslar halen uluslararası politik alanda baş aktörler olmaya devam etseler de, ortaya çıkan küresel meseleler gün geçtikçe geleneksel ülke egemenliği ve ulusal sınırlar düşüncesinin karşısına ciddi meydan okumalar çıkartmaktadır. Bazı küresel ekonomik ve sosyal konuları çözüme kavuşturmak için siyasi alanlara girme durumunda kalınmaktadır. Siyasal sorunlar, çok daha sık bir şekilde, iç politikanın sınırlarını veya ikili ilişkilerin sınırlarını aşmaya eğilim göstermektedir. Böylece, sorunlar bölgeselleşmekte ya da küreselleşmektedir. Siyasal küreselleşmeyi tartışmak için henüz çok erken gibi görünebilir; hala birçok insan da, henüz politik küreselleşme olgusunu kabul etmemekte ya da reddetmek istemektedir. Fakat açık bir şekilde ortada olan şey, küreselleşme konusuna ilişkin çalışmalarda, bu eğilime gerekli önemi vermeyi ihmal etmenin oldukça uygunsuz bir tutum olacağıdır.

Askeri alanda, nükleer kitle imha silahlarının ortaya çıkması ve yayılması, uzun mesafeli askeri saldırıların ve tehditlerin belirmesi, bunların sonucu olarak da, birbirine bağlı bir askeri güvenlik ağının oluşturulması ile birlikte, askeri ve güvenlik konuları,

yalnızca geleneksel ulusal sınırları değil, aynı zamanda, askeri ittifakların ve bölgesel güvenliğin geleneksel sınırlarını da aşmıştır. Bu şekilde, askeri ve güvenlik konuları küreselleşmiştir. Bu durum özellikle de ilk olarak, Soğuk Savaş sırasında ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki "terör dengesi" ile açığa çıkmıştır.[10] Fakat küresel silahsızlanma, çeşitli silahlar üzerinde denetimler, nükleer silahların yayılmasını sınırlandırma çabaları net bir mesaj vermektedir ve bu da, günümüzün dünyasında, tıpkı ekonomik konular gibi askeri ve güvenlik konularının da giderek küreselleşmekte olduğudur. Bu gerçeklik, Başkan Bush'un görevini devraldıktan hemen sonra, gündemine, Ulusal Füze Savunma Sistemi'ni (NMD)-aktif caydırıcı saldırı sistemi- koymasının ardından, bu karara tüm dünya çapında etkili, güçlü bir tepki verilmiş olması ile de net bir şekilde görülebilmektedir.

9 Eylül terörist saldırısı ise, dünya güvenliği açısından, ülkelerin tamamıyla, birbirleri ile karşılıklı bağımlılık içinde olduklarını ortaya koymuş ve hiçbir ülkenin bu konudan uzak kalamayacağını göstermiştir. İnsanların sosyal yaşamları bakımından, çevre kirliliği, sera gazları yayımı, AIDS virüsü, el ayak ağız sendromu, deli dana virüsü, sars virüsü, kuş gribi gibi birçok ciddi konu, küresel düzlemde etkili olmaktadır. Bu olgularla birlikte, çevre koruma tedbirleri de dahil olmak üzere, sorunlar hızla küreselleşmektedir. Kültürel alanda küreselleşme, fikirlerin, bilginin ve sembol ve imgelerin akışkanlığı olarak ortaya çıkmaktadır; bireyler kendi düşüncelerini ve bilgilerini paylaşmaktadır. Kendi dini inançlarını, bilimsel bilgilerini yaymaya ve hatta eğlence, moda ve yabancı diller alanında birbirlerini etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu çerçevede en ilginç olgu ise, "küreselleşme" kavramının küreselleşmesidir.

Farklı Tepkiler: Entegrasyon, Küreselleşme Karşıtlığı, Bölgeselcilik

Küreselleşme, dünyanın en önemli trendlerinden birisi haline gelmiş ve küreselleşmenin hızlı gelişimi, insan toplumunu yepyeni ciddi sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu durumun kaçınılmaz

10 William W. Kaufmann, "Caydırma Politikası'nın Gereklilikleri," W.W. Kaufmann, ed. Askeri Politika ve Askeri Güvenlik, Princeton: Princeton University Press, 1956; Albert Wohsstetter, "Terörde Hassas Dengeler," Dış İlişkiler Dergisi, XXXVIII (Ocak 1959).

olduğu gerçeğini kabul eden hükümetler, siyasi, ekonomik ve sosyal örgütler, karşıt bir tepki geliştirmek ve kendi seçimlerini ortaya koymak zorunda kalmışlardır.

Entegrasyon

Neo-liberalizmin küreselleşme sürecine verdiği yanıt, küreselleşmeyi aktif bir şekilde desteklemektir. Genellikle, küreselleşme, sosyal gelişmenin kendi iç dinamizmi ile ortaya çıkardığı bir davranış modelidir. Oysa küresel entegrasyon, toplumun ana gövdesinin kendi hesabına yaptığı bir tercihtir. Öncelikle ve önemle görmek zorunda olduğumuz şey; küreselleşmenin, bir kamu (hükümet) politikası olmadığı, bunun yerine, piyasa güçlerinin itici gücünü oluşturduğu bir ekonomik ve sosyal süreç ortaya koyması durumudur.

Tabii ki küreselleşmenin bir hükümet politikası olmaması, hükümetin küreselleşmeye destek vermek için herhangi bir siyaseti yürürlüğe sokmayacağı anlamına gelmemektedir. Örnek olarak ekonomik faaliyetler alanını ele alır isek: ekonomik küreselleşme, piyasanın sürekli olarak genişlemesi ve piyasa ekonomisinin işleyiş mekanizmasının uluslararası düzeyde daha etkili hale gelmesidir. Böylece, bir dünya piyasası oluşmakta ve kaynaklar, küresel ölçekte daha rasyonel bir şekilde dolaşıma girmektedir. Fakat ekonomik entegrasyon, hükümetlerin etkin oldukları şeklinde bir görünüm vermektedir ve hükümetler, bu alanda kararlar verebilmektedirler. Piyasaların uluslararası ölçekte genişlemesi ve derinleşmesi, nesnel bir şekilde, düzeltici piyasa kurallarını ve ayar mekanizmalarını harekete geçirerek piyasaların zaaflarını düzeltmeye çalışmakta ve bu operasyon da ülkelerin sınırlarını aşabilmektedir. Ekonomik entegrasyon terimi ile genellikle anlatılmak istenen şey de tam olarak budur. Ekonomik entegrasyon süreci, ciddi bir şekilde ekonomik küreselleşme sürecinin gerisinde kaldığı takdirde, küresel gelişime engel olan bir durum ortaya çıkacaktır. Teorik olarak, ekonomik küreselleşme, katılımcılarına, daha etkin bir kaynak kullanımı ve daha güçlü bir ekonomik verimlilik sunmaktadır. Fakat şu anda gelişmekte olan ülkelerin çıkarları, genellikle ekonomik entegrasyonda daha gerilerde olmalarından dolayı, olumsuz yönde etkilenmektedirler. Bunun anlamı, hükümetlerin ülke çıkarlarını gözeten bir entegrasyonda aktif olmaları gereğidir. Bu duruma uygun düşecek bir şekilde, birçok akademisyen, ekonomik küreselleşmeyi ve entegrasyonu, birbirlerinden çok kesin sınırlarla

ayırmamakta fakat ekonomik küreselleşmenin, gelişmekte olan ülkeler üzerine etkisini analiz ederken, farklı zamanlarda farklı sonuçlar çıkarma eğiliminde bulunmaktadırlar. Örneğin, gelişmekte olan bazı ülkeler, ekonomi alanında dışarıya açılma politikalarını benimseyip küreselleşmeden yararlanma yoluyla bir ekonomik büyüme ortaya koyduklarında, bazı akademisyenler, gelişmekte olan ülkeler için ekonomik küreselleşmenin bir "cennet" olduğunu varsayarlar. Fakat çeşitli problemler ile karşı karşıya kalındığında, aynı akademisyenler, küreselleşmeyi bir "tuzak" olarak nitelendirmekredirler. Krizden sonra, Asya'da yeni yükselen bazı ülke ekonomilerinin izlediği yolların değerlendirilmesinde de bu farklılıklar ve eklektik anlayışlar ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin diğer alanlardaki etkisi, ekonomik alanda olduğundan çok daha az olmasına karşın, benzer sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Batı'nın hakim konumda olduğu küreselleşme koşullarında, neo-liberaller, küresel entegrasyonu savunmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. "Piyasa karşıtı politika izleyen" bir hükümetin, demokrasiye karşı olduğunu düşünmekte; üretim, bölüşüm ve dolaşım faaliyetlerinin ve hatta sosyal örgüt ve kurumların dahi piyasa kurallarına uymaları gereğini savunmaktadırlar. Bundan başka, insanların "küresel bir rekabet düzeni" içerisinde yaşadıklarına; devletlerin bunu engelleyecek güçlerinin olmadığına; piyasaların artık ulusal değil küresel olduğuna; dahası, ekonomik küreselleşme sürecinin derinleşmesi ile birlikte, belli başlı bazı değerlerle birlikte politika, kültür ve yasaların da küreselleşeceğine inanırlar. Neo-liberallere göre, toplumlardaki çeşitli düzenlemeler ve kurallar da bu duruma uygun bir şekilde, küresel entegrasyona tabi tutulmalıdır.

Küreselleşme karşıtları akımı

Neo-liberalizmin küresel entegrasyon gerçekleştirme çağrısına karşı çıkan hareket, 1990'lı yılların sonlarına doğru, dünya çapında etkili olan bir küreselleşme karşıtı harekettir. Tıpkı küreselleşme ile ilgili afaki ve belirsiz tanımlamalar gibi küreselleşme karşıtı hareketin talepleri arasında da oldukça belirsiz kavramlar bulunmakta ve söz konusu talepler oldukça geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bazıları küreselleşmeyi tamamen inkar ederken bazıları, onun tek yanlılığını eleştirmekte ve aşırılıklarına karşı çıkmaktadır. Diğerleri, "küresel kapitalizme" karşı bir karşı isyan hareketi oluşturmak istemekte veya küreselleşmeyi, kapitalizmin

yeni bir aşaması olarak değerlendirmektedirler. Küresel ölçekte, zengin ile yoksul arasında her geçen gün daha da büyüyen uçuruma, sosyal dışlanmaya ve çevresel felaketlere karşı eleştiriler ve nefret dile getirilmektedir. Radikal uç konumda duranlar, küreselleşmeyi, bir lütuftan çok bir felaket olarak görmektedirler. Onlara göre, küreselleşme, insan toplumunun gelişiminin kaçınılmaz bir trendi olmaktan çok gelişmiş ülkeler ve uluslar arası şirketler tarafından oldukça iyi bir şekilde planlanmış bir komplodur. 1999 yılının sonunda, Seattle'de, DTÖ konferansı toplandığı sıralarda, dünyanın diğer bölgelerinden gelen onbinlerce insan, bu konferansı protesto etmiş ve kenti felç etmişti. O günden bu yana, neredeyse IMF'nin, Dünya Bankası'nın ya da DTÖ'nün uluslar arası konferanslarının tümü, büyük çaplı radikal protestolar ve kampanyaların hedefi olmuşlardır. Bu protestolarda, küreselleşmenin ekolojik felakete yolaçtığı ve zenginler ile yoksullar arasındaki kutuplaşmayı daha da şiddetlendirdiği ortaya konulmuştu.

Gelişmekte olan ülkelerin, küreselleşme süreci içerisinde çok sınırlı bir söz hakkına sahip oldukları, ayrımcılığa tabi tutuldukları dile getirilerek, bu durum eleştirilmiştir. Protestocular, dünyanın sadece bir meta pazarı gibi görülmesine ve piyasaların herşeyi belirlemesine karşı çıkmaktadılar. Büyük çaplı protestolar dışında, internet üzerinde de küreselleşme karşıtı aktif kampanyalar yürütülmektedir. Küreselleşme karşıtı aktivistler, internet üzerinde küreselleşme konularını araştırmakta ve bu konularda çeşitli tartışmalar yürütmekte, sosyal adalet ve çevre konularına yoğun bir ilgi göstermektedirler. Küreselleşme karşıtı eylemleri dünya çapında koordine edebilmektedirler. Bu bağlamda, oldukça etkili olan "IMF'yi Yok Et," "Çokuluslu Monitor," "Halkların Serbest Ticarete ve DTÖ'ye Karşı Küresel Eylemi," "Sosyalist Alternatif " web sitelerini yönetmektedirler. Küreselleşme-karşıtı aktivistler oldukça karma bir profil çizmektedirler; sosyalistler, feministler ve anarşist bireyler de dahil olmak üzere, çok çeşitli dernekler, sendikalar, ekoloji ve çevre örgütleri ve hükümet dışı örgütler de bu grubun kapsamı içerisinde yer alabilmektedir. Hepsi de küreselleşme karşıtlığı hedefi etrafında birleşmişlerdir.

Küreselleşme karşıtı dalga, küreselleşmenin sonucu ve ona verilen bir yanıttır. Bu dalga, her ne kadar oldukça zayıf olsa da; alt sınıf ve tabakalardaki insanların ya da küreselleşmenin kurbanlarının ve kaybedenlerin karşı koyma özlemlerini yansıtmakta ve küre-

selleşmenin kaçınılmazlığına karşı bir direniş ve güçlük olarak etkide bulunmaktadır. Küreselleşme karşıtı kampanyalar, tüm dünyanın karşı karşıya kaldığı çeşitli sorunları ve ciddi konuları gündeme getirmiş ve açığa vurmuştur. Bu hareket, kuşkusuz, ileride küreselleşme üzerine daha kapsamlı ve yenilenmiş bir bakış açısını da teşvik edecektir.

Bölgeselcilik

Bir yandan küreselleşme derinleşirken, öte yandan da, daha çok kendisini ekonomik alanda gösteren tipik bir durum olarak bölgeselcilik trendi de güçlenmektedir. Yakın zamanlarda, ekonomik küreselleşme ve küresel ekonomik entegrasyon hızla gelişirken, bölgesel ekonomik entegrasyon da hızlı bir büyüme göstermiş ve bölgesel ekonomik entegrasyon hareketi içerisinde yer alan ülkelerin sayıları artmıştır. Günümüzde, ekonomik entegrasyon, iki biçimde kendisini göstermektedir: Küresel ve bölgesel entegrasyon. Bunun ana sebebi, dünya ekonomisinin dengesiz bir büyüme sergilemesidir. Batılı ülkeler için, Kuzey Amerika'da ya da Batı Avrupa'da bölgeselleşme, bu bölgelerde yer alan ülkelerin çıkarlarını koruma ve rakiplerine karşı daha fazla çıkar elde etme mücadelesinde pazarlık gücü olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler açısından, bölgeselcilik, yalnızca söz konusu ülkelerin çıkarlarını koruyan bir hareket olmakla kalmaz, aynı zamanda, küreselleşme sürecinde kullanıma sokulacak daha sağlam bir merdiven işlevi de görür. Bu bakış açısından yola çıkarak, bölgeselleşme, yalnızca küreselleşmeye giden yolda güvenilir bir merdiven işlevi görmeyebilir; bununla birlikte, pekâlâ bir çatışma kaynağına da dönüşebilir. Fakat başka bir bakış açısıyla; hem bölgesel ve hem de küresel ekonomik entegrasyonun itici gücünü, ekonomik aktörlerin, piyasa mekanizması içinde maksimum çıkar elde etme arayışı oluşturmaktadır.

Küresel ekonomik entegrasyon küresel çapta maksimum çıkar elde etme peşindeyken, bölgesel ekonomik entegrasyon, yalnızca belirli bölgelerde maksimum çıkar elde etmeyi amaçlamaktadır. Her iki entegrasyonun hedefi de, ekonomik aktörlere ket vuran ticaret ve yatırım engellemelerini ortadan kaldırmaktır. Bu anlamda, bölgesel ve küresel entegrasyon türlerinin her ikisi de aynı "entegrasyon" hedefine doğru yol almaktadırlar. Kanımızca, bölgesel ekonomik entegrasyon, küresel ekonomik entegrasyonun sürekli gelişen ve hızlanan sürecini canlılık katacak önemli bir itici güç olacaktır. Geleckte, böl-

gesel entegrasyonun küresel ekonomik entegrasyona yakınlaşacağını ve bu şekilde, küresel ekonomik gelişmenin büyümesine katkıda bulunacağını söyleyebiliriz. Bölgesel ekonomik örgütler içindeki koordinasyon ve işbirliği sürekli olarak güçlendirilirse, daha çok sayıda ülke tarafından benimsenen kural ve mekanizmalar, küresel ekonomik entegrasyon mekanizmalarının embriyonik biçimi haline gelebilir. Küreselleşme ve bölgeselleşmenin bir arada var oluşu, küreselleşme sürecinin çatışmalar ve uyuşmazlıklar ile dolu bir süreç olduğunu açığa vurmaktadır.

Yerelleşme

Küreselleşme sürecine karşıt olan şey yerelleşmedir. Küreselleşme, neredeyse dünyadaki her bir ülkeyi içermektedir ve bu ülkelerin büyük bir çoğunluğu da, bu büyük tarihi trend karşısında olumlu tepkiler geliştirmektedirler. Ülkeler için, "uluslararası topluluk ile bağlantılarını geliştirmek" ortak bir anlayış olmuştur. Fakat söz konusu ilişkilenme süreci boyunca, yerel ve dışsal olan -sistemler, politikalar ve düşünce alışkanlıkları bakımından- arasında çeşitli çatışmaların yaşanması kaçınılmaz bir durumdur. Küreselleşme, bir ulusu ya da bir devletibelirli bir dereceye kadar zayıflatmaktadır fakat görünür bir gelecekte, ne herhangi bir ulus ne de egemen devlet, tarih sahnesinden geri çekilmek istemeyecektir. Bir ulus ya da bir devlet varolmaya devam ettikçe ve dünyada farklı kültürel ve sosyal gelişim düzeyleri varlıklarını sürdürdükçe, herhangi bir ulus ya da devlet, dünyayı kucaklama süreci içerisinde, kaçınılmaz bir şekilde, yerel olan ile dışsal olan arasında çatışmalar yaşayacaktır. Ne kadar geniş bir şekilde dışa açılırsa açılsın bu gerçek kaçınılmaz bir şekilde kendisini ortaya koyacaktır.

Dışa açılma süreci içerisinde, her bir ulus ya da devlet, uluslararası pratikleri kendi gerçekliği ile birleştirme ve uluslararası pratikleri kendi tarihsel ve güncel konumu doğrultusunda yerelleştirme ihtiyacı duymaktadır. Eğer bu sorun doğru bir şekilde ele alınabilirse, küreselleşme süreci karşısında çekilen sıkıntılar hafifleyecektir fakat eğer bu gerçekleştirilmezse, acı daha da şiddetlenecektir. Herhangi bir ulus ya da ülke için küreselleşme, yalnızca karşılıklı alışveriş ile sınırlı değildir, bir içiçe geçme ve kaynaşma sürecidir. İnsanlığın gereksinim duyduğu şey, bütün tarafların kazandığı bir küreselleşme modelidir; bütün taraflara eşit gözle bakıldığı; farklılıkların bir arada olabileceği bir küreselleşmedir.

1.2 Küreselleşmenin Temel Nitelikleri

Küreselleşme, insanların geleneksel yaşam tarzlarını, değerlerini ve ahlâk tasarımlarını olduğu kadar, onların ekonomik, politik ve kültürel yaşamlarım da değiştirmektedir. Aynı zamanda, eski yapıları, yerleşik düzenleri ya da normları yeniden biçimlendirmekte; insanlık tarihinin gelişim yönünü değiştirmektedir.

İçinde bulunduğumuz koşullarda, küreselleşmenin belli başlı bazı temel özellikleri de kendilerini ortaya koymaktadır: eşitsiz gelişme, avantajların eşitsiz bir biçimde paylaşılması ve sürecin belirsizlikler ve kargaşa yüklü bir süreç olması gibi. Aşağıda bu sorunları ele alacağız.

Eşitsiz Gelişme Olgusu

Küreselleşme koşullarında, neredeyse tüm ülkeler ve bölgeler, evrensel dünya sistemine dahil olmuş durumdadırlar ve uluslar arasındaki karşılıklı bağımlılık görülmedik ölçüde derinleşmektedir. Fakat küreselleşmenin farklı bölgelerdeki gelişme düzeyi her zaman aynı değildir. Her bir ülkenin küreselleşme ile ilişkilenme derecesi farklıdır; özce gelişme belirgin bir biçimde eşitsizdir.

Her ne kadar küreselleşme oldukça güçlü bir gelişme gösterse de, bu süreç henüz tamamlanmış değildir. Bu anlamda, hâlâ yalnızca kısmen küreselleşmiş bir dünyada yaşamaktayız.[11] Kearney/Dış Politika Küreselleşme Endeksi, küreselleşmenin ve küreselleşme etkilerinin derecesini ölçen ilk kapsamlı ampirik endekstir. Bu endeks, dünya nüfusunun %85'ini ve dünya GDP'sinin %96'sını oluşturan 62 ülke ve bölgenin, ekonomi, personel, teknoloji ve politika alanlarında sürdürdüğü entegrasyon sürecini incelemektedir. 2005 yılında, 5. kez yayınlanan Kearney/Dış Politika Endeksinde sıralamanın en üstünde bulunan 10 ülke şunlardı: Singapur, İrlanda, İsviçre, ABD, Hollanda, Kanada, Danimarka, İsveç, Avusturya ve Finlanda. ABD, daha önce bulunduğu 7. sıradan 4. sıraya yükselerek ilk kez, ilk beş arasına girmişti. ABD ve diğer ülkeler arasında, politik ve ekonomik alanlarda bağlar zayıflamıştır fakat ABD'nin sahip olduğu teknolojik avantaj, söz konusu sıralamadaki konumunu iyileştirmesine yardım etmiş gözükmektedir. ABD, internet kullanıcıları sayısı ve güvenli internet sunucuları konusunda dünya genelinde 1. sırada bulunuyordu. Sin-

11 Robert Keohane, Editör Men Honghua, "Kısmen Küreselleşmiş Dünyada Liberalizm, Güç ve Yönetim," syf. 280, Pekin: Peking University Press, 2004.

gapur, yoğunlaşan politik temasları ve uluslar arası ticaret bağlantıları dolayısıyla birbirini izleyen üç yıl boyunca endeks sıralamasında en başta bulunan İrlanda'nın yerine geçerek 1. sıraya yükselmişti. Rusya, sıralama konusunda en ani düşüşü yaşadı ve 8 basamak aşağıya inerek endeksin kapsamında yer alan 62 ülkenin ve bölgenin içerisinde 52. sıraya yerleşti. Kıta Çini, üç basamak yukarı çıkarak 54. sıraya yükseldi. Çin'in ihracat hacminin yüzdesi, 1990 yılında %1.9 iken 2003 yılında %6'ya yükselmiş görünmektedir. Fakat Çin, her ne kadar önemli bir ekonomik büyüme ortaya koymuş olsa da, yine de, küreselleşme indeksindeki yerini daha da iyileştirmek için çaba sarfetmek zorundadır. Çünkü birçok endeks, yalnızca kişi başına hesaplama amaçlı bir rakam elde edilecek şekilde ölçülür; oysa gerçekte, küreselleşmenin faydalarının, ülkede yaşayan tüm bireylerin çoğunluğuna aktarılma süreci oldukça yavaş işler.

Küreselleşmenin dengesiz gelişmesi olgusu, kendisini, ekonomik küreselleşme indeksinde oldukça net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ekonomik küreselleşme, gelişen bilimsel devrim ve üretimin uluslararasılaşması itici gücü ile ilerlemektedir ve aynı zamanda, farklı ekonomilerin aralarındaki karşılıklı bağımlılığın ve karşılıklı etkileşimin her geçen gün daha da güçlendiği organik bir bütündür. Bu yapısı itibariyle, herhangi bir parçada ortaya çıkan herhangi bir değişim, bütünsel yapıda etkili olmaktadır. Bir ülkenin, bölgenin ve ulusal grubun neredeyse tüm ekonomik departmanları entegre bir bütünün parçaları haline gelmişlerdir.[12] **Ekonomik küreselleşme, kendisini, esas olarak şu şekilde göstermektedir:** öncelikle, ticaretin liberalleştirilmesi hızlı bir şekilde genişlemektedir ve her bir ekonominin diğerleri ile arasındaki karşılıklı bağımlılık ve etkileşim daha da derinleşmektedir. **İkinci olarak**, finansal alanda uluslararasılaşma süreci dikkat çekici bir şekilde hızlanmıştır ve farklı ülkelerin finansal politikaları, bu sürece entegre olma eğilimindedirler. **Üçüncü olarak,** yatırımların küreselleşmesi dikkat çekici bir şekilde ilerlemiştir ve yabancı doğrudan yatırımlar hızlı bir şekilde büyümektedir. **Dördüncü olarak,** üretim işbirliğinde bir ağ kurulmaya başlanmış ve uluslararası iş bölümünün düzeyi daha da iyileştirilmiştir. **Beşinci olarak**, işletmelerin faaliyetlerinin uluslararasılaşması trendi durdurulamaz hale gelmiştir ve çokuluslu şirketlerin fonksiyonları daha da artmıştır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kal-

12 Li Jingzhi, Lin Su, Çağdaş Dünyada Ekonomi ve Politika, syf. 22, Pekin: China Renmin University Press, 2003

kınma Konferansı'nda açıklanan bilgilere göre, 1980'li yılların sonlarında yapılan ve yürürlüğe giren iki taraflı yatırım anlaşmalarının sayısı 385 idi. 1990'h yılların sonunda, bu sayı, 173 ülkeyi de içerecek şekilde 1,857'ye çıktı. 140 kadar ülke döviz kontrollerini kaldırmıştı. 1993 yılında, dünyadaki doğrudan yabancı yatırımların hacmi net olarak 193.4 milyar ABD dolarına denk düşüyordu. Bu rakam, 2000 yılında, 865 milyar ABD dolarına yükseldi. 1993 yılında, dünyadaki emtia ve hizmet ihracatının toplam hacmi, toplam dünya üretiminin %19.2'sine denk düşmekteydi ve bu sayı, 2000 yılında, %23.3'e yükseldi. Hem gelişmiş ülkeler ve hem de gelişmekte olan ülkeler ve aynı zamanda dönüşüm içerisinde bulunan ekonomiler, gün geçtikçe dünya ekonomisine bağımlı bir varlık sergilemeye başladılar.[13] Çinli akademisyenler Liu Yumei ve Zhang Peng, bazı ülkelerin ekonomik küreselleşmeye katılım derecelerini ortaya çıkarmak üzere niceliksel bir araştırma yürüttüler. Araştırmaları, farklı ülkelerin ekonomik küreselleşmeye katılım derecelerinin farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktaydı. Örnek olarak seçilen16 ülkenin verileri toplandı ve analiz edildi.[14] Bu ülkelerin ekonomik küreselleşmeye katılım derecelerinin puanları Tablo 1-1'de ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

Tablo 1-1 Ülkelerin Küreselleşmeye Katılım Sıralaması

Sıralama	1	2	3	4	5	6	7	8
Ülke	U.S.A	Biritanya	Almanya	Japonya	Fransa	Çin	Singapur	Itala
Puanı	+1.57	+0.9.	+0.41	+0.28	+0.21	-0..2	-0.12	-0.16
Sıralama	9	10	11	12	13	14	15	16
Ülke	Kanada	Brezilya	Australya	Meksika	Kore	Zelanda	Rusya	Hindistan
Puanı	-017	-034	-0.38	-0.40	-0.41	-0.41	-0.46	-0.49

Not: Bazı ülkelerin eksi puan almaları onların ekonomik küreselleşme sürecine katılmadıkları anlamına gelmiyor. Bunların ekonomik küreselleşmeye dünya ortalamasının altında katıldıklarını gösteriyor. Bu tablo hazırlanırken katılım ortalaması 0 olarak düşünülmüştür. **Kaynak:** Liu Yumei, Zhang Peng, "Ekonomik Küreselleşme Dereceleri Üzerine Niceliksel Bir Araştırma," İstatiksel Araştırma, 2003 (12).

13 Su Jingxiang, Asyalı Bilinci ve Doğu Asya Ekonomik İşbirliği, http://www.blogchina.com/new/display/29615.html, 2004-04-24.

14 Ekonomik küreselleşmeye ilişkin nicel araştırmanın kapsamı için bknz. Liu Yumei ve Zhan Peng, "Ekonomik

Araştırmada ele alınan ülkeler, puanlarına göre dört ayrı tip olarak sınıflandırılmıştır. (Bknz. Tablo 1-2). 1. ve 2. kategori beş gelişmiş ülkeyi kapsamaktadır. 3. kategori ise, yukarıdaki tiplerle çelişen koşullara sahip iki gelişmiş ülkeyi ve de iki gelişmekte olan ülkeyi kapsamaktadır. İtalya ve Kanada'nın ekonomik küreselleşmeye genel katılım düzeyleri yüksektir; bu ülkelerin üretim, ticaret ve yatırım alanlarında küreselleşmeye bağımlılıkları ise düşüktür ki bu durum, tüm büyük ekonomik güçlerin ortak özelliklerinden birisidir.

Singapur'un ekonomik küreselleşmeye katılım derecesinin yüksek olması, onun yüksek düzeyde gelişmiş dış ticaret faaliyetleri sürdürmesine bağlı olarak ortaya çıkmış olan bir durumdur. Çin'in üretim, ticaret ve yatırım küreselleşmesine bağımlılığı oldukça yüksektir. Buna ek olarak, Çin, oldukça büyük miktarlarda yabancı yatırım çekmiştir. Bunun sonucu olarak, ekonomik küreselleşme düzeyi bakımından üst sıralarda yer almaktadır. Ekonomik küreselleşmeye katılım düzeyi gelişmiş ülkelerden daha azdır; fakat gelişmekte olan ülkelerin başında yer alır ve dünya sıralamasının ortasında bir yerlerde bulunur. 4. kategori, çoğunlukla, ekonomik küreselleşmeye katılım derecesi daha düşük düzeylerde bulunan, daha küçük ekonomik ölçeğe fakat büyük bir gelişme potansiyeline sahip olan gelişmekte olan ülkeleri kapsamaktadır.

Tablo 1-2 Ekonomik Küreselleşmedeki hiyerarşi

Tip	Ülke
1	ABD,
2	Birleşik Krallık, Almanya, Japonya, Fransa,
3	Çin, Singapur, İtalya, Kanada,
4	Kore, Maksika, Yeni Zelanda, Avurtralya, Hindistan, Rusya, Brezilya.

Araştırmacıların sonuçları, farklı perspektifler ve farklı metotlar uygulamalarından dolayı farklılık göstermektedirler. Fakat kesin olan birşey var ve o da, farklı ülkelerin ekonomik küreselleşmeye katılım derecelerinin farklılıklar göstermekte olduğudur. Ülkelerin ekonomik küreselleşmeye katılım dereceleri sıralaması en üstten aşağıya doğru: gelişmiş ülkeler – gelişmekte olan ülkeler (henüz yeni endüstrileşmiş olan ülkeler-diğer gelişmekte olan ülkeler) şeklindedir. Çinli akademisyen Shi Yinhong, küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan karşılıklı bağımlılığın, herkesin bu öğeden eşit derecede faydalanmasına olanak tanımadığına ve dengesizlik ve eşitsizliğin,

sisteme içkin bir yapı ortaya koyduğuna inanmaktadır. Küreselleşmenin şu anda içinde bulunduğu evre, şu üç temel durumu yaratmıştır: gelişmiş dünyada, kapsamlı ve gerçek bir karşılıklı bağımlılık ortaya çıkmıştır, bunlardan daha az gelişmiş olan ülkelerin gelişmiş ülkelere bağımlı olmaları ve azgelişmiş ülkeler arasında ise dağılma ve bölünmelerin ortaya çıkması.[15] Özetle, küreselleşmenin yükselişi ve gelişimi, dünyanın her köşesinde aynı tempo içerisinde ilerlememektedir ve küreselleşme belirgin bir şekilde eşitsiz gelişmektedir.

Faydaların ve Getirilerin Farklı Dağılımı

Küreselleşme, dünyadaki toplam zenginliklerin çoğalması, bir araya getirilmesi ve vatandaşların refaha kavuşturulmaları sonuçlarını verebilir gibi görünmektedir. Fakat küreselleşme, büyük ölçüde, piyasa ekonomisinin genişlemesidir; bunun yanında, küreselleşmenin şu anda içerisinde bulunduğu evre, gelişmiş ülkelerin oldukça avantajlı bir konuma sahip olmaları nedeniyle, gelişmiş ülkelerin egemenliği altındadır.

Böylece küreselleşme sürecinde, zenginlikler, her geçen gün, ekonomik küreselleşmeden esas faydayı sağlayan az sayıdaki gelişmiş ülkede birikmeye devam etmektedir. Bir akademisyenin de ifade ettiği üzere, "küreselleşmenin ütopik vaatlerine ve "bilgi toplumunun sunduğu büyük avantaj" sloganlarına rağmen, elde edilen faydalar evrensel bir boyuta yayılamamış ve dünyadaki eşitsizlik daha da artmıştır. Küreselleşme, durmak bilmeksizin ilerlerken, zengin ile yoksul arasındaki farklılıkları -uluslar arası, ulusal ve kişisel düzeylerde olmak üzere- belirli bir noktaya kadar şiddetlendirmiş olabilir.[16]

Özetlemek gerekirse, küreselleşme sürecinde faydaların eşitsiz bir şekilde bölüşüldüğü, belirgin bir şekilde ortadadır. Şu anda devam eden ekonomik küreselleşme sürecinden en fazla fayda sağlayan ABD, küreselleşmeyi teşvik eden başlıca ülke konumundadır. ABD hükümeti, Soğuk Savaş'tan sonra, ekonomik küreselleşmeyi yaygınlaştırma çabalarını güçlendirmek için bir dizi tedbir almıştı. Bu çabalar: örneğin, ticaretin ve yatırımların liberalleştirilmesini teşvik etmek, çok taraflı ticaret sisteminin otoritesini ve istikrarını

15 Shi Yinhong, "Ulusal Politikaların Küreselleşme Etkisine Karşı Dayanışma ve Geri Çekilme Sınırlamaları Üzerine," Uluslararası İlişkiler Araştırmaları, 2002 (2).

16 Riyokichi Hirono, "21. Yüzyılda Küreselleşme: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Destek Mi, Tehdit Mi?" Asia Pacific Review, Kasım 2001, Cilt 8, Konu 3.

muhafaza etmek, Dünya Ticaret Örgütü'nün yaratımında aktif bir rol oynamak, Uruguay Round ticari pazarlıklarının sonuçlarının uygulanmasına yardımcı olmak, uluslararası ekonomi diplomasisini geliştirmek, ekonomi, ticaret ve teknoloji alanlarında iki taraflı ve bölgesel işbirliklerini yaygınlaştırmak gibi. Öyleyse, ABD'nin ekonomik küreselleşmeyi teşvik etmesinin temel nedeni neydi? Robert Gilpin'e göre, "kuşkusuz olarak, birçok ülke, dünya piyasa ekonomisi işlemlerinden faydalanıyor; fakat daha yüsek teknolojiye ve ekonomik etkinliğe sahip ülkeler çok daha büyük faydalar sağlıyorlar. Çok daha fazla bir kâr oranı ve çok daha uygun ticaret koşullarını elde etmenin keyfini çıkarıyorlar. Bunun sonucu olarak da, piyasa ekonomisinin avantajları ve zenginlikler çok daha gelişmiş ekonomilerin ellerinde birikiyor."[17]

Uluslar arası ekonomi düzenine Amerikan tarzı sistemlerin egemen olması ve ekonomik küreselleşmeyi teşvik etmek, ABD için stratejik açıdan oldukça önem taşıyan bir durumdur. ABD'nin böyle bir strateji benimsemesinin sebebi, uluslararası piyasadaki işlemlerin maliyetlerini düşürmek, teknoloji ve sermayedeki avantajlarından yararlanmak için sermayenin, malların ve hizmetlerin sınırlar arası dolaşımını teşvik etmek ve küresel kaynakların yeniden yapılanmasını geliştirmektir. 1990'lı yıllardan beri süregelen Amerikan ekonomik zenginleşmesi ile ekonomik küreselleşme arasındaki ilişkiler oldukça net bir şekilde görülmektedir; ekonomik küreselleşme, ABD'ye büyük bir ekonomik fayda sağlamıştır. Aynı dönem içerisinde oluşturulan "yeni ekonomi" modelini de büyük ölçüde desteklemiştir. Herşeyden önce, üretimin küreselleşmesi, ABD'nin endüstriyel yapısını iyileştirmesine yardımcı oldu, özellikle de, bilgi endüstrisinin gelişimine fırsat tanıdı. İkinci olarak, genişlemekte olan uluslararası ticaret, ABD'deki ekonomik gelişmeye büyük bir ivme kazandırdı. Üçüncü olarak, büyük miktarlardaki sermayenin dışarı ve içeri olmak üzere iki yönlü akışı, Amerikan ekonomisine büyük bir canlılık enjekte etti.[18]

Amerika, 1991 yılının Mayıs ayında, yeniden eski enerjisine kavuştu ve başka bir iktisadi durgunluğun ortaya çıktığı 2001 yılının Mart ayma kadar hızlı ve istikrarlı bir büyüme gösterdi. Bu on yıllık

17 Robert Gilpin, "Dünya Politikalarında Savaş ve Değişim," syf. 139, Pekin: China Ren min University Pres, 1994.

18 Xiong Guangqing, "Ekonomik Küreselleşme: Amerika'nın Yeni Ekonomisinin Başlıca İtici Gücü," Chongqing Business School Journal, 2002 (4).

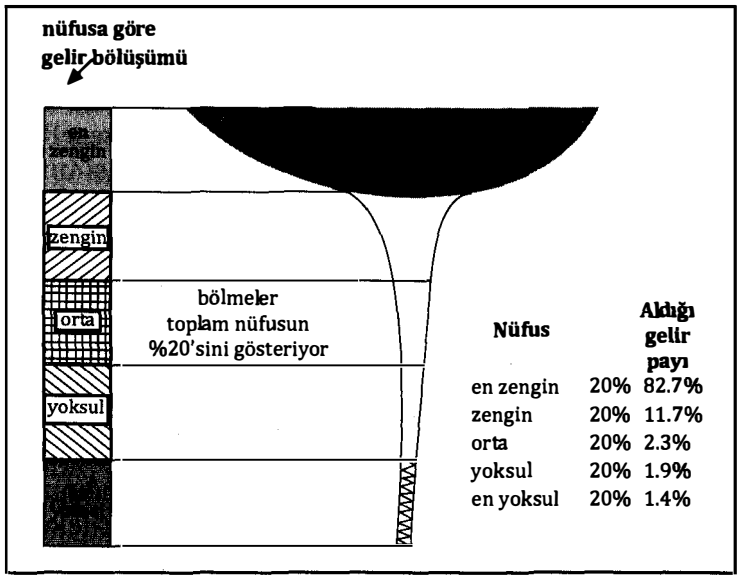
dönem, iktisadi döngüler için veri kayıtlarının toplandığı zamandan beri ekonomi tarihinde yaşanan en uzun ekonomik gelişme idi. Bu ekonomik büyüme dönemini incelediğimizde, çok farklı bir özellik görmekteyiz: yüksek ekonomik büyüme oranı ile birlikte emek üretkenliğinde yüksek büyüme oranı ve bunların yanısıra düşük işsizlik oranı ve düşük enflasyon oranı. ABD'nin ekonomik küreselleşmeyi teşvik etme konusunda hiçbir çabadan kaçınmamasının temel amacı, söz konusu sürecin, ülkenin büyük bir ekonomik çıkar elde etmesine olanak tanımasıdır.

Küreselleşme süreci içerisinde farklı tipte ülkeler tarafından elde edilen faydalar eşit olmayan bir şekilde bölüştürüldüğünde, bu durum, bizleri, ileri dönemde, dünyadaki farklı ülkelerin ve bölgelerin dengesiz gelişmesi ya da dengesiz gelişimlerinin daha da belirgin bir hal alması sonucu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu dengesizlik, iki cephede ortaya çıkar: Bu cephelerden birisi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki zenginlik açığının büyümeye devam etmesi ve diğeri de, gelişmekte olan ülkelerdeki zengin ve yoksul arasındaki kutuplaşmanın artışıdır. Özellikle de, dünyanın unutulmuş bölgelerinde yer alan gelişmekte olan ülkelerin daha da yoksullaşması ve daha da geriye gitmesidir. Teoride, herhangi bir gelişmekte olan ülke, uluslar arası topluluğun bir üyesi olarak dünya zenginliğinin ve ekonomik gelişmenin paylaşımından pay elde etme hakkına sahiptir. Fakat, "finansal sistem ve onun liberalleşmesi, esas olarak ayrıcalık sahibi olmanın keyfini çıkaran ülkelere fayda sağlamıştır ve onları, dünya ekonomisine hükmetmelerini mümkün kılacak bir konuma yerleştirmiştir. Bu koşullarda, fatura, gelişmekte olan ülkelere, özellikle de en fakir ülkelere kesildi."[19] Bu ekonomik küreselleşmenin acı gerçekliğidir. Şu anda, dünyada, en azından 48 az gelişmiş ülke bulunmaktadır ve bunların birçoğu da, dünyanın veya bölgesel ekonomik merkezlerin uzağında konumlanmıştır. Bu ülkelerin ekonomik küreselleşmede rol alma olanakları, onlara kıyasla daha fazla gelişmiş ekonomilere sahip olan diğer gelişmekte olan ülkelerden çok daha düşük düzeydedirler. Gelişim bakımından en alt düzeylerde bulunan az gelişmiş ülkelerin büyük bir çoğunluğu ya ekonomik küreselleşmeden hiç fayda sağlayamamakta ya da çok az fayda sağlamaktadır. [20]

19 Gerald Boxberger, Harald Klimenta, Almanya, "Küreselleşmenin 10 yalanı," syf. 143, Pekin: Xinhua Press, 2000.

20 Guo Liancheng, Ekonomik Küreselleşmenin Pozitif ve Negatif Etkileri, World Economy and Politics, 2000 (8).

Tablo 1-1 Toplam Dünya Halkının Gelir Bölüşümü

Kaynak: Robert Hunter Wade'in Dünya da gelir eşitsizliği ne yapmalı adlı yazısmdan. www.openddemocracy.net/globalization

Ekonomik küreselleşme sürecinde, dünya gelirinin küçük sayıdaki ülkelerde toplanmış olmasının önemli sonuçlarından birisi, Dünya Toplam Milli Geliri'nin eşit bir şekilde dağıtılmamasıdır. Robert Hunter Wade'in şampanya bardağını andıran meşhur tablosu, dünya gelirinin, nüfusun beşte birlik kesimlerine dağıtımını gösterir. (Bkz. Tablo 1-1).

Dünya Bankası web sitesindeki istatistikler, 2002 yılındaki dünya GDP'sini, 32252 milyar ABD doları olarak göstermektedir. Düşük gelire sahip olan ülkeler, dünya nüfusunun %40.6'sını oluşturmaktadır[21] ve bu ülkelerin Milli Geliri, dünya toplamının yalnızca %3.5'na denk düşmektedir. Yüksek gelire sahip ülkeler, dünya nüfusunun yalnızca %14.9'unu oluşturmakta ve bu ülkelerin Milli Geliri, Dünya Toplam Milli Geliri'nin %80.5'unu oluşturmaktadır. Dünyadaki eşitsiz Milli Gelir dağılımı, zengin ile fakir arasındaki uçurumu tam olarak açığa vurmasa bile, satın alma gücü değişim oranları ile ilgili bir karşılaştırma, bu durumu çok daha net bir şekilde ortaya koymak-

21 Xie Hao, "Ekonomik Küreselleşmede Yararların Eşitsiz Bölüşümü ve Teorik Köken leri," Economic Issues Studies, 2004 (7).

tadır. 2002 yılında, düşük gelire sahip ülkelerin satın alma güçleri paritesi; yüksek gelire sahip ülkelere kıyasla yalnızca %7.4'üne denk düşmekteydi. Genel olarak düşük ya da orta miktarda gelirleri olan ülkeleri, gelişmekte olan ülkeler olarak göz önünde bulunduran Dünya Bankası'nın sınıflandırmalarına göre, gelişmekte olan ülkelerin satın alım gücü (3,910 ABD doları), dünya ortalamasının yalnızca yarısının biraz daha üstünde bir orandaydı (7,570 ABD doları). Gelişmiş ülkelerin (27,590 ABD doları) %14'üne denk düşüyordu. Satın alma gücü bakımınından listenin en üstünde Lüksemburg (51,060 ABD doları) bulunuyordu ve Sierra Leone (490 ABD doları) ise 208. sırada yer almaktaydı. Lüksemburg'un satın alma gücü Sierra Leone'nin 104 katıydı.[22] Dikkate değer bir başka nokta ise, küreselleşme ilerledikçe gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasındaki gelir uçurumunun daralacağına genişlemesidir. Latin Amerika, Orta Doğu ve Afrika'daki ülkelerin gelirleri, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, 1965'te %14 oranındayken 1965 yılında %7 oranına denk düşecek şekilde azalmıştır. Özellikle de, Afrika ülkelerinin büyük bir çoğunluğu, dünya ekonomisinin kıyılarına itilmiştir ve bu ülkelerin ekonomileri ya oldukça yavaş bir büyüme sergilemiş ya da olduğu yerde kalmıştır. Bu ülkelerin hammadde ihracatlarının ticari koşulları istikrarsızdır ve gün geçtikçe daha da kötüye gitmektedir. Milli gelirleri içinde ihracatın oranı belirgin bir şekilde büyümüştür. Sermaye kaçışı, sermaye girişini fazlasıyla aşmış, geride bırakılan 20 yıl boyunca kişi başına düşen net gelir yükseleceğine düşmüştür.

Dünya çapındaki gelir farklılıkları, hem nispi ve hem de mutlak değerler bakımından hızlı bir kutuplaşma içerisindedir. En üstte yer alan beşte birlik kesim içerisindeki ülkelerde kişi başına düşen ortalama gelir, en alttaki beşte birlik kesim içerisinde yer alan ülkelerdeki ortalama gelirin 16 katıdır. Bu değerler, mutlak gelir bakımından 19,000 ABD dolarlık bir fark anlamına gelmektedir. (2002 yılındaki fiyatlara göre bir hesaplamanın sonucudur ve satın alım gücü değerine göre ayarlanmıştır). Aradaki uçurum, 22.5 olmuştur ve mutlak gelir farklılığı ise 26,500 ABD dolardır. Ülkelerin ortalama geliri yerine bireylerin ortalama gelirine baktığımızda; sonuçlar belirli bir derecede daha cesaretlendirici görünmektedir. Burada, en düşük gelire sahip nüfusun %70'inin gelirinin artış içerisinde olduğu oldukça net bir şekilde görülebilmektedir. Fakat

22 Xie Hao, "Ekonomik Küreselleşmede Yararların Eşitsiz Bölüşümü ve Teorik Köken leri," Economic Issues Studies, 2004 (7).

bu anlamda kaydedilen ilerlemeye rağmen, dünyada hâlâ çok büyük bir gelir eşitsizliği bulunmaktadır. Ağırlıklı nüfus vasıtasıyla yapılan hesaplamalara göre, en fakir ülkelerin %40'ı, dünyadaki Toplam Milli Gelir'in yalnızca %10'unu elde etmektedir. En zengin ülkelerin %20'si ise dünyadaki Toplam Milli Gelir'in %60'ına sahiptir. En üstte yer alan ülkelerin %5'i ile en alt düzeyde yer alan ülkelerin %5'i arasındaki kişi başına ortalama gelirlerin oranı 32:1'dir.[23]

1990'lı yıllardan beri, internetin sıçramalı yayılımı ile temsil edilen yeni bilgi ve iletişim teknolojisinin büyümesi ile birlikte, zenginler ile yoksullar arasında yeni bir bölünme noktası oluştu. Buna, her geçen gün daha da büyüyen bir "dijital uçurum " da denilebilir. Yüksek ve düşük gelire sahip olan ülkeler arasındaki bu dijital uçurum, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik uçurumun bir sonucuydu. Bilgisayar kıtlığı, zayıf elektrik altyapıları, telefon yoksunluğu ve telefon hatlarının düşük kapasiteli olması, gelişmekte olan ülkelerde dijital ekonominin başlatılmasını zorlaştırmaktadır.

Yeni yazılımlar ve internet hizmetleri için alman ücretler de gelişmekte olan ülkelerde dijital ekonominin gelişimini aksatmaktadırlar. Yeni bilgi teknolojisi kullanıcılarını, büyük ölçüde zengin ülkeler oluşturmaktadır ve az gelişmiş ekonomiye sahip olan ülkelerin büyük bir çoğunluğu ise, yeni dijital devrimde dijital olanaklar bakımından yoksul ya da tamamıyla yoksul durumdadır.[24] İnternetin büyüyen önemi ile birlikte, söz konusu dijital uçurum nedeniyle ciddi krizler ortaya çıkacaktır. Birleşmiş Milletler'in Ticaret ve Kalkınma Konferası Örgütü tarafından yürütülen bir araştırma, bilgisayar üzerinden on-line işlemlerin ve E-ticaretin, uluslararası ticaretin önemli bir öğesi haline geldiğini ortaya koydu. B2B on-line ticaret hacmi 5,000 milyar ABD dolarını aştı. Fakat gelişmekte olan ülkelerin dijital ekonomiye düşük düzeyde katılımları, onların büyümekte olan dijital "pastadan" pay elde etmelerini engelledi ve bunun sonucunda, farklı ülkeler arasında zaten varolan ekonomik uçurum daha da derinleşti.[25]

---

23 James Wolfensen, Francois, "Gelişme ve Yoksulluğun Hafiflemesi: Değerlendirme ve Öngörü – Dünya Bankası ve IMF'nin Yıllık Toplantısı Öncesi, 2004," Ekim 2004, http://www.worldbank.org.cn/Chinese/content/Iblacn.pdf, 2005.02.03.

24 Hu Angang, Zhou Shaojie, "Dünyada Zenginler ile Yoksullar Arasında Yeni Bölünme : Her Geçen Gün Daha Fazla Büyüyen Dijital Uçurum," China Social Sciences, 2002 (3).

25 Yang Mengying, Chen Demian, "Gelişmekte Olan Ülkeler ile Gelişmiş Ülkeler Arasındaki Dijital Uçurum," Modern Scientific Management, 2003 (11).

Ekonomik küreselleşme; piyasaların entegre olması, ticaret ve yatırımın liberalleşme sürecidir. Dünya ekonomisi bir bütün olarak ele alındığında, piyasa faaliyetlerinin derinleşmesinin, yoksulların net gelirlerini şu üç kanal vasıtası ile etkilemesi beklenmektedir. Öncelikle, kaynakların çok daha etkili bir şekilde dağıtılması ile genel dünya üretkenliği artacak, ekonomik büyüme yükselecek ve insanların ortalama gelirleri artabilecektir. İkinci olarak, bir yandan Matthew yasasının olumsuz yönde işlemesi ve diğer yandan da aşağıya damlamanın olumlu (down-trickling) etkisi ile gelir dağılımı düzelecek ve yoksulların gelirleri artacaktır. Üçüncü olarak, piyasa yapısında ayarlama yapılması ve yoksullara bilgi aktarımı ile birlikte, bu kesimin riskleri azaltılacaktır. Fakat gerçekte, bugün piyasaların böylesi ideal bir küresel çapta entegrasyonundan oldukça uzak bir noktada bulunmaktayız; ekonomik küreselleşmenin dünyadaki ekonomik büyümeye nasıl etkide bulunacağı da hâlâ belirsizdir. Gelir dağılımı konusunda, aşağıya da damlar etkisi ve yayınım etkisi, ulusal sınırlar nedeniyle engellendiği için pek belirgin bir varlık ortaya koyamayacaktır. Fakat Matthew yasası (zengin daha zengin-yoksul daha yoksul), diğer ikisinden daha etkili bir rol oynayabilir. Gelişmekte olan ülkelerin, ekonomik küreselleşmenin sonucunda artan borçları ve karşı karşıya kaldıkları finansal risklere bağlı olarak, bu ülkelerde yaşayan yoksulların karşılaştıkları riskler de büyümektedir.[26]

Robert Hunter Wade, dünyadaki gelir eşitsizliğinde yükselişin iki ana nedene bağlı olduğuna inanmaktadır. "Bunlardan birisi, daha yoksul ve daha zengin ülkeler arasındaki farklı nüfus büyümesi ve diğeri ise tekonolojik değişimdir. Geride bıraktığımız son yirmi yıl içerisinde yaşanan teknolojik gelişme, yüksek katma değerli aktivitelerin, ekonomik maliyetlerin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere akmadığını, bunun yerine, maliyeti yüksek Batılı ekonomilerde toplanma eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir.[27] Özetle, küreselleşme ilerledikçe zenginliğin ve gelirin büyüdüğü doğrudur fakat aynı zamanda, gelirlerin eşitsiz bölüşümü de büyümektedir. Bu yüzden, ekonomik küreselleşmenin faydalarının farklı ülkelere dağılımı eşitsiz ve dengesizdir.

26 Qi Liangshu, "Ekonomik Küreselleşme Trendi İçerisinde Gelişmekte Olan Ülkelerin Sürdürülebilir Büyümeleri," http://cedr.whu.edu.cn/cedrpaper/200429214116.pdf.

27 Robert Hunter Wade, "Dünya Gelir Dağılımını Artan Eşitsizlik," Finance and Development, Aralık 2001, Cilt 38, Konu 4.

Küreselleşmenin Getirdiği Belirsizlik ve Artan Riskler

Küreselleşme, gelişmekte olan ülkelere oldukça yoğun bir belirsizlik etkisi getirmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, küreselleşme süreci ile kaynaşırken ancak ve ancak kendi koşullarına uygun politikalar oluşturabildikleri, avantajlarını fırsatlara dönüştürebildikleri ya da iç koşullarını iyileştirebildikleri takdirde başarılı olabilirler. Uygun olmayan politikalar izledikleri, elverişsiz fırsatlara ya da zayıf yerel koşullara sahip oldukları takdirde, ekonomik küreselleşme sürecinde zarara uğrayacaklardır.

Küreselleşmenin Çifte Etkisi: İki Ucu Keskin Kılıç

Küreselleşme, nesnel ve tarihi bir süreçtir; aynı zamanda, toplumsal üretici güçlerin ve teknolojinin ilerlemesinin bir sonucu ve gereği olarak ortaya çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkeler için hem pozitif ve hem de negatif etkiler taşıyan iki ucu keskin bir kılıçtır. Bu ülkeler, küreselleşme ile ortaya çıkan fırsatlar veya sorunlar karşısında, avantajlarını geliştirecek önlemler alabilirlerse, dezavantajlarını aşabilirlerse, hızlı bir kalkınma sağlayabilirler. Örneğin, ekonomik küreselleşme durumunu ele alalım. Olumlu etkisi şunları içermektedir: öncelikle, ekonomik küreselleşme, dünyadaki kaynakların akılcı bir şekilde tahsisini mümkün kılacak koşulları sunar. Ekonomik küreselleşme süreci ilerledikçe, uluslararası piyasalar kaynaşmaktadır; ülkeler arasındaki ekonomik alış-verişlere ket vuran sınırlamalar ve engellemeler ortadan kaybolur ve ülkelerin birbirlerinin avantajlarından yararlanma imkanları artar. **İkinci olarak,** ekonomik küreselleşme, dünya piyasasındaki rekabeti daha da şiddetlendirmektedir. Dünya piyasasındaki kıyasıya rekabet, şirketleri, üretimlerini ve işlemlerini iyileştirmeye zorlar; onları, araştırma ve gelişme faaliyetlerine yaptıkları yatırımları artırmaya ve teknolojik ilerlemeye sevk eder. **Üçüncü olarak,** ekonomik küreselleşme, dünya genelinde sürdürülen endüstriyel yeniden yapılanma sürecini hızlandırmıştır. Bundan dolayı, gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelerden, sermaye ve gelişmiş teknolojiler edinebilir; gelişmiş ülkelerin yönetim uzmanlıklarından yararlanabilirler. Kendi ülkelerindeki endüstrinin yapısını reforma tabi tutma sürecini hızlandırabilirler ve endüstrileşme ve modernleşme sürecini çabuklaştırabilirler. Ekono-

mik küreselleşmenin, gelişmekte olan ülkelere, ekonomik kalkınma için önemli fırsatlar sunduğu oldukça net bir gerçekliktir. Fakat ekonomik küreselleşmenin olumsuz etkileri de gözden kaçırılmamalıdır. Öncelikle, ekonomik küreselleşme, ekonomik gelişmede dünya çapında yaşanan dengesizlikleri keskinleştirebilir. Gelişmiş ülkeler, büyük bir ekonomik ve teknolojik güce ve dünyanın politik ve ekonomik sistemi üzerinde önemli avantajlara sahiptir. Bu yüzden, bu devletlerin, ekonomik küreselleşme süreci içerisinde, gelişmekte olan ülkelerin elde ettiklerinden çok daha büyük faydalar elde etme olasılığı oldukça yüksektir. Tüm bunların bir sonucu olarak, Güney-Kuzey arasındaki uçurum daha da büyüme eğilimdedir. İkinci olarak, ekonomik küreselleşme, uluslararası şirketlerin birleşme ve devralma işlemlerini teşvik etmiştir ve bu durumun, uluslararası düzeyde daha üst düzeyde bir tekelci yapının ortaya çıkması sonucunu vermesi çok olasıdır. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bazı büyük şirketler, uluslararası piyasada etkilerini artırmak için birleşme ve devralma yollarına başvurmaktadırlar. Böylece büyüyerek ölçek avantajlarını arttırırlar. Bu davranışları, tüm dünyada, birleşme ve devralma dalgasının oluşmasına yol açmıştır. Bazı ülkeler, daha önce yürürlüğe koydukları tekel karşıtı kanunları bile çiğnemekte ve bunun yerine, şirket birleşmelerini ve devralmalarını desteklemektedirler. Günümüzde, aynı zamanda, büyük dev şirketler arası tekelci ittifaklar ortaya çıkmaktadır ve bu da, daha yüksek düzeyde bir tekelci durum doğurup uluslar arası rekabeti arttırmaktadır. Üçüncü olarak, küreselleşme süreci, küresel çapta ele alınması gereken birçok sorunun ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Ekonomik küreselleşme hareketi ilerlediği sürece, ülkeler arasındaki bağlar daha da sıklaşmakta ve çevre sorunları, salgın hastalıklar, bölgesel çatışmalar ya da savaşlar ve terörist saldırılar gibi bir ülkenin ya da bölgenin sorunları hızlı bir şekilde diğer ülkelere ya da bölgelere sıçrayabilmektedir. Böylece, küresel güvenlik konuları da belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır.

Küreselleşmenin Riskleri Yoğunlaştırması: Risk Toplumu

Küreselleşme yalnızca çifte bir etkiye sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda, herhangi bir ülkenin kalkınma süreci içerisinde karşılaşabileceği olası riskleri arttırmakta ve şiddetlendirmektedir. Böy-

lece, gelişmekte olan ülkeler daha fazla belirsizlik ve istikrarsızlık **ile karşı** karşıya kalmaktadırlar. Küreselleşme, bir tarihi süreç olarak **mo**dern anlamda birçok riski de beraberinde getirmektedir. Küreselleşme, içerisinde bulunduğumuz çağın (küresel çağ) temel özelliği haline gelirken, toplumlar da risk toplumları haline gelirler.[28] Alman akademisyen Ulrich Beck, Batılı olmayan toplumların ve Batılı toplumların yalnızca aynı mekanı ve zamanı paylaşmakla kalmadıklarını, bundan daha da önemlisi, ikinci modernite dalgasının temel sorunlarını da paylaştıklarını ve içinde bulunduğumuz çağda, insanoğlunun, "dünya risk toplumuna" girdiğini düşünmektedir.[29]

Küreselleşme neden risklerle birlikte bir arada düşünülüyor? Bunun en az üç nedeni vardır. Bu nedenlerden birisi, küreselleşmenin, risklerin ve krizlerin yayılımını hızlandırmasıdır. **Birincisi;** ekonomik küreselleşme, dünya ekonomisinin işlem çevresini derinlemesine değiştirmiştir ve dünya piyasası daha şiddetli bir rekabetle birlikte daha dışa açık bir hale gelmiştir. Böylece, sermaye, teknoloji, bilgi ve personel gibi üretim etmenlerinin sınır ötesi akışı kolaylaşmıştır. Dünya ekonomindeki iletişim daha önce, uluslar arası ticaret üzerinden gelişmekteydi şimdi ise bu, sermaye akımları üzerinden oluşmaktadır. Ekonomik temaslar sıklaştığında, diğer türden tüm temaslar da sıklaşmaktadır. Temasların bu şekilde sıklaşması, küresel ölçekte kendisini gösteren aktarım misyonlarının yanında çeşitli risklerin ve krizlerin de yayılabilmesi için birçok kanal yaratmıştır. Bunun sonucu olarak da, risklerin ve krizlerin yayılma hızı artmıştır. **İkinci olarak,** küreselleşme, riskleri dolayısıyla olası sonuçlarını da büyütmektedir. Küreselleşmenin ilerlemesi, risk toplumunun ortaya çıkma olasılığını doğurmuştur. Küreselleşme koşullarında ortaya çıkan risklerin sonuçları, politik-coğrafik sınırları aşar ve böylece, dünya genelinde ortaya çıkan risklerin karşılıklı etkileri de güçlenir. Bunun en göze çarpan örneği, finansal küreselleşme ilerledikçe finansal krizin daha hızlı bir tempoda yayılması ve etki alanının hızla genişlemesidir. Finansal krizin domino etkisi artar ve bir ülkede yaşanan finansal kriz, kısa bir zaman içerisinde, diğer ülkelerde ve hatta tüm dünyada finansal istikrarsızlığa ve dalgalanmalara neden olur. Aynı zamanda, gelişkin bilgi ve iletişim teknolojisi, çok daha fazla insanın, ortaya çıkan risklerin potansiyel

28 Yang Xuedong, "Ekonomik Küreselleşme Koşullarında Risk Toplumu," Study Times, 2005-01-17.

29 Ulrich Beck, Dünya Risk Toplumu, syf. 2-3, Nanjing: Nanjing University Press, 2004.

sonuçlarından haberdar olmalarını mümkün kılar. Bu yüzden, insanlar, eksik-olgunlaşmamış ya da yanıltıcı bilgiler sonucunda paniğe kapılma eğiliminde olurlar. Burada asıl olarak dikkate değer olan şey, uluslararası iletişimin ve aynı zamanda da ekonomik departmanlar ile endüstrinin çeşitli sektörleri arasında gelişen temasların artmasıdır. Bunun bir sonucu olarak, belirli bir risk ya da kriz, risklerin ve krizlerin ortaya çıkmasını tetikleyerek çok daha fazla karmaşık risklerin ve krizlerin doğmasına neden olabilir. Risklerin ortaya çıkmasını önlemek ya da krizlerle baş etmek çok daha zor bir iş haline gelmiştir. **Üçüncü olarak,** küreselleşme, yalnızca alış-verişleri değil, aynı zamanda, karşılıklı bağımlılık trendini de geliştirmektedir. Fakat gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerin güçleri arasında asimetrik bir ilişki olduğu için; bu karşılıklı bağımlılık gelişmekte olan ülkeleri daha hassas ve riske açık bir duruma sokar. Çünkü bu ülkeler, daha fazla bir oranda --tahmin etmesi veya kontrol edilebilmesi güç risklerle karşı karşıya bulunmaktadırlar. Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere kıyasla çok daha büyük risklerle karşı karşıya kaldıklarına hiçbir şüphe yoktur.[30]

Günümüzde, gelişmekte olan ülkeler, zaman, insan kaynakları, yeterli maddi güç ve finans konularında sınırlılıklardan dolayı, varolan riskleri önleme ve bunlara yanıt verme yetilerinden yoksundurlar. Hatta gelişmiş ülkelerin bile riskleri önleyebilecek ve krizleri ele almada etkin olduğu söylenebilecek bir sistemleri bulunmuyor.[31] Dünya ekonomisinde düzenli ve akıcı bir işleyiş sağlayabilmek ve sürdürülebilir bir gelişme kaydedebilmek için bu belirsizlik olgusunun kavranması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu duruma uygun olarak ulusal koşullara uygunluk gösterecek gelişim stratejileri üretmek, kriz yönetim mekanizmalarını iyileştirmek ve uluslararası işbirliğini güçlendirmek gerekmektedir.

30 Robert Keohane ve Joseph Nay; karşılıklı bağımlılık hususunda bu asimetrinin farkına varmışlardır. Karşılıklı bağımlılık ile ilgili iki değişken üzerinden analiz etmeyi öne sürmüşlerdir: hassasiyet ve riske açık olma durumu. Hassasiyet, politikaların risklere ne derece karşılık verme kapasitesi olduğunu anlatmaktadır.Yani, bir ülkede kendisini gösteren bir değişikliğin sonucunda başka bir ülkede değişiklik ortaya çıktığında, olumsuzluklar hangi hızda diğerine geçmektedir? Bunun maliyeti ne kadardır? Riske açık olma durumu: bir ülkenin dış etkenlerin (ya da dışarda başka bir ülkede izlenen politikaların değişimi) baskısı ile ortaya çıkan sıkıntıların -bedellerin—derecesini gösterir. Bknz. Robert Keohane, Joseph Nay, "Güç ve Karşılıklı Bağımlılık " Üçüncü Basım, syf. 9-20, Pekin: Peking University Press, 2002.

31 Jiang Yong, "Dünya Ekonomisinin Belirsizlikleri ve Riskler Üzerine," Qiushi Monthly, 2003 (15).

1.3 Küreselleşmenin Politik Alan Üzerinde Etkisi

Küreselleşmenin önemli sonuçlarından birisinin, farklı ekonomilerin daha büyük ölçüde birbirlerine yakından bağlanmaları ve karşılıklı bağımlılık içine girmeleri olduğunu belirtmiştik. Küreselleşmenin koşullarında, farklı ülkelerin ekonomik çıkarları birbirleri ile içiçe geçmektedir; çeşitli ülkelerin hem çıkarları ve hem de dezavantajları ortaklaşmaktadır. Tüm bunlar, uluslar arası politika üzerinde esaslı etkiler bırakmaktadır.

Uluslararası Politikanın Ekonomi Odaklı Karakteri

Öncelikle, küreselleşme koşullarında, ülkeler, uluslararası ilişkileri ele alırken ekonomi ile ilgili konuları oldukça önemli bir konuma yerleştirmektedirler. Soğuk Savaş sırasında, birçok ülke, uluslararası ilişkileri ele alırken politik ve ideolojik etmenleri kilit konumlara yerleştirmekteydi. 1990'lı yıllardan beri küreselleşmenin hızlı gelişimi ile birlikte, ülkeler, izledikleri uluslar arası stratejileri yeniden düzenlemişler, ekonomik konuları merkezi konumlara yükseltmişlerdir. Böylece, dış ilişkiler ve politik alış-verişler, ekonomik gelişimin hizmetine sokulmuştur. Hükümetler, uluslararası diplomasi vasıtası ile yabancı yatırımları kendisine çekme (ya da yabancı yatırımı yaygınlaştırma), yabancı piyasalara girme, uluslararası ilişkilerini iyileştirme, barışçıl ve güvenli bir çevre yaratma ve en son teknolojik ve ekonomik bilgileri sağlama çabası içerisine girmiştir. Tüm bu faaliyetlerle, ekonomik gelişim hedeflenmektedir. Ülkelerin ekonomik çıkar savaşları, politik ve ideolojik alanda çelişme ve çatışmaları içermektedir; fakat bugün, toplama baktığımızda, ilişkilerde ana eğilim, barışın korunması ve kalkınma şeklinde ortaya çıkmaktadır.[32] Aynı zamanda, ülkeler arasında yaşanan uyuşmazlıklar ve çatışmalar kendilerini yeni biçimlerde göstermektedirler ve büyük güçler de toplam ulusal güçleri üzerinden –özellikle de ekonomik ve teknolojik alanlarda – rekabet etmektedirler.

Soğuk Savaştan sonra, uluslararası topluluk içinde, gelişmiş ülkeler arasında, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler ya da

32 Li Jingzhi tarafından derlenen "Çağdaş Dünyada Ekonomi ve Politika" syf. 72.

hatta bölgesel ittifaklar kurmuş ülkelerin kendi içinde yaşanan çelişmeler neredeyse her zaman ekonomi odaklı olmuştur. Ekonomik çıkarları en yüksek noktaya çekmek, her bir ülkenin dış stratejisinde yöneldiği temel seçenek haline gelmiştir. Savaş alanı, piyasa payını ele geçirmek, yeni gelişen canlı ekonomilerin pazarlarında pay kapma mücadelesi, özellikle de ulusal güvenlik açısından kilit konumunda bulunan yeni yüksek teknolojik ürünler alanında sürdürülen pazar kavgasıdır.

Günümüzün ticari müzakere ve pazarlıkları –çetin geçmeleri, önem ve hassasiyetleri açısından- Soğuk Savaş dönemindeki silahlanma kontrolü müzakere ve pazarlıklarına benzetilebilirler. Ve teknolojik üstünlüğü korumak, bütün bir bölgeyi kumanda edebilecek, coğrafi yönden stratejik bir öneme sahip bir yeri kontrol altında tutmakla eşdeğerdir. Gelişkin insan kaynakları için verilen mücadele, maddi kaynaklara sahip olmak için verilen mücadeleden daha az şiddetli değildir. Bu yüzden, ekonomik güçler ve çıkar grupları, uluslar arası rekabet koşulları içerisinde, her geçen gün daha baskın bir şekilde etkin ana oyunculara dönüşmeye başlamış ve uluslararası ekonomik örgütler ve çokuluslu şirketler çok daha büyük roller edinmişlerdir.

Hegemonyacılık

İkinci olarak, büyük güçler, dünya ekonomisi alanındaki hakimiyetlerine ve ekonomik güçlerine dayanarak; politik hedeflerine ulaşmak için ekonomik araçlara -her geçen gün daha fazla- başvurmaktadırlar. Ekonomik küreselleşme ilerledikçe, uluslararası ilişkiler ve her bir ülkenin dış politikası ekonomik kazançlar elde etmeye odaklanmaktadır. Politik problemleri, ekonomik araçlar ile çözümlemek çok daha yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Ekonomik faaliyetler, ülkelerin, uluslar arası politik arenadaki hedeflerine ulaşma ve diplomatik stratejilerini uygulamada başvurdukları önemli araçlar konumuna gelmişlerdir.[33] ABD'nin önderliğindeki Batılı ülkeler, Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nde ortaya çıkan dramatik değişimlerden bu yana, genellikle, güçlerini genişletmek ve dünya hegemonyasını yaymak amacıyla, bu ülkelere yönelik önemli hamleler yapmışlardır. Felce uğramış bu ülkeleri, ekonomik yardımlar ile baştan çıkarmaya ve etkilemeye çalışmışlar ve bu esnada, on-

33 Zhu Qinjun, "Ekonomik Küreselleşmenin Uluslararası Politikalar Üzerinde On Etkisi," World Economic Research, 2001 (5).

ları, kendi emirlerine uymaya ve Batı-yanlısı cepheye katılmaya zorlamak için ekonomik yardım havucunu kullanmışlar, söz konusu ülkelerin sistemlerine, Batının politik koşullarını empoze etmişlerdir.

Politik konuları ekonomiye dayalı bir bakış açısından ele almak ve politik hedeflere ulaşmak için ekonomik baskılara başvurmak, Batılı ülkelerin yaygın olarak uyguladıkları bir taktiğe dönüşmüştür. Uluslararası düzeyde baş gösteren anlaşmazlıklarda da, sıklıkla, ekonomik tehdit öğesi içeren çatışmacı tedbirler benimsenir.[34]

Örnek olarak, Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin tutumunu ele alalım: uluslar arası bir kriz ortaya çıktığında, ABD hükümetinin ilk tepkisi, her zaman için hedef düşman ülkeye karşı ekonomik yaptırımlar uygulanacağını duyurmak olmuştur. Bu ekonomik yaptırımlarla karşı karşıya kalan ülkeler, Irak, İran ve Küba'yı da içermektedir. Buna ek olarak, her hangi bir ekonomik konu onun çıkarlarını tehdit ettiğinde, ABD, bu konuları, politik menfaatleri göz önünde tutan bir bakış açısı ile politikleştirerek söz konusu ülkeleri boyun eğmeye zorlamaktadır. Bazı büyük, küçük ve orta boyutlu ülkeler arasındaki ticaret ilişkilerinde de böyle bir eğilimin olduğu görülmektedir. Politik hedeflere ulaşma yolunda ekonomik araçlar kullanmanın, yalnızca zayıf ülkelerin ekonomik çıkarlarına zarar vermekle kalmayacağını, aynı zamanda, bu durumun, büyük güçleri de olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmek isterim.

Üçüncü olarak, küreselleşme koşullarında, ekonomik, politik ve kültürel ilişkiler içiçe geçmektedir ve ekonomik risklerin hızlı bir şekilde yayılabilmesi, ekonomik etmenlerin uluslararası diplomasi üzerindeki etkisini büyük oranda artırmıştır. Ekonomik küreselleşme koşullarında, dünyanın herhangi bir köşesinde su yüzüne çıkan herhangi bir risk, muhtemelen tüm dünyayı etkisi altında bırakacak bir krize dönüşebilir. Tek bir ülkenin karşı karşı kaldığı riskler ve krizler, büyük bir olasılıkla, hızlı bir şekilde dünyanın diğer bölümlerine yayılacak ve bu şekilde, tek bir ülkede ortaya çıkan krizler ve riskler, diğer ülkeler için de potansiyel bir risk haline geleceklerdir. Bu durumda, her bir ülkenin bir kriz yaşama olasılığı büyük bir oranda artmıştır. Ekonomik riskleri kontrol etme ve çözüme kavuşturma, uluslararası piyasalardaki ekonomik dalgalanmaların ve krizlerin üstesinden gelme, uluslar arası politik ilişkilere oldukça olumlu etkilerde bulunacaktır.

34 Liu Xuelian, "Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerde Yeni Gelişmeler" Social Sci ences Journal of Jilin University, 2001 (6).

Uluslararası İlişkilerde Aktörlerin Değişimi

Oldukça uzun bir tarihi süreç boyunca, uluslararası ilişkilerde rol oynayan yegâne aktörler, devletler ve egemen uluslardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, birçok uluslar arası örgütün kurulmasına, özellikle de Birleşmiş Millletler'in ve diğer örgütlerin yapılanmasına tanık olmaktayız. Bu örgütler, uluslar arası ilişkilerde önemli roller edinmeye ve etkilerini büyük ölçüde arttırmaya başlamışlardır. Bunlar, ülkelerle ya da diğer uluslararası örgütlerle anlaşmalar ve sözleşmeler imzalama yetkisini elde etmişlerdir. Bu örgütlerin görevlileri de, egemen ulusların diplomatik temsilcileri ile aynı ayrıcalıklara ve dokunulmazlıklara sâhiplerdir. İşlevleri, egemen uluslardan farklı olmakla birlikte; özel işlevler üstlenen birçok uluslararası örgüt, uluslararası ilişkilerin öznesi statüsü ile donatılmıştır.[35] Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana – daha belirgin yeni bir trend olarak – ülkeler kendi aralarında daha gelişkin bir işbirliği ve koordinasyon ağı kurma amacıyla çeşitli ulu4slararası örgütler kurmaktadırlar; örneğin Nafta, Asean vb. Günümüzde, uluslararası sahnede, artan ölçüde -egemen ulus statüsünde olmayan- birçok aktör ortaya çıkmış ve uluslararası ilişkilerde rol almaya başlamıştır. Bu aktörler, küreselleşmenin ilerlemesine ve ülkeler arasında karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin derinleşmesine etkide bulunmaktadırlar.

Diğer yandan da, aynı zamanda, küreselleşmenin ilerlemesi de ülkelerin çeşitli alanlarda işbirliği gereksinimini arttırmakta ve farklı tiplerde uluslararası örgütlerin kurulmasını yaygınlaştırmaktadır. Sonuç olarak, günümüzde, uluslararası ilişkilerde; hem egemen uluslar ve hem de egemen olmayan aktörler olgusu belirgin hale gelmiştir. Egemen olmayan aktörler grubu, çokuluslu şirketler kadar hükümet düzeyinde katılınılan uluslararası örgütleri ve hükümet dışı örgütleri de içermektedir; hükümet dışı uluslararası örgütlerin bir bölümünü de sivil toplum örgüt zincirleri oluşturmaktadır. Esasen her ne kadar uluslar arası örgütlerin uluslar arası ilişkilerde oynadığı roller daha da önem kazanmış olsa da, egemen devletler, uluslararası topluluk içinde en etkili temel aktörler olarak varlık göstermeye devam etmekte ve uluslararası ilişkilerde kilit konumlarını sürdürmektedirler.

35 Liu Xuelian, "Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerde Yeni Gelişmeler" Social Sciences Journal of Jilin University, 2001 (6).

Yeni davranış biçimleri

Aynı zamanda, aktörlerin uluslararası ilişkilerdeki davranış şekilleri de değişmektedir. Küreselleşme, dünya piyasalarını daha derin bir düzeyde entegre etmiş ve uluslararası politik sistemdeki aktörlerin karşılıklı bağımlılıklarını artırmıştır. Ve bu gelişme de nesnel olarak, devletlerin yönetişim konumlarının zayıflaması ve aşınması sonucunu getirmiş ve bir devletin dışarıdan gelen baskılarla yüzyüze kalmadan kendi ekonomisini koruyabilmesi olanaksız hale gelmiştir. Daha da ötesi, bir devletin, ekonomik, sosyal ve kültürel süreçleri sınırlandırması mümkün olamamaktadır; çünkü bunlar zaten çoktan ulusal sınırları aşmış, özerklik kazanmış ve varlıklarını kendi kendilerine yeniden üretebilir konuma gelmiş, başka bir deyişle, ulusal sınırlar içerisinde yönetilemez bir karakter kazanmışlardır.[36]

Küreselleşmenin ilerlemesi ile birlikte, ülkeler arasında, yalnızca ekonomik alanda karşılıklı bağımlılık değil; aynı zamanda, politik alanda da karşılıklı bağımlılık yoğunlaşmaktadır. Burada özellikle üzerinde durulması gereken nokta, politik alanda karşılıklı bağımlılığın, basitçe mütekabiliyet (alma ve karşılığında birşeyler verme) şeklinde işlememesidir. Diğer deyişle; bir ülke ikinci bir ülkeye karşı belirli alanda bir politika değişikliğine gittiğinde; ikinci ülke kendisini mutlaka buna karşılık bir yanıt vermek zorunda hissetmemektedir. Dünyada bugünkü uluslararası politika yapılanması, artan ölçüde, sadece iki-taraflı ilişkiler yerine çok-taraflı antlaşma ve müzakerelere ve uygulamalara dayalı hale gelmiştir. Küreselleşme süreci, beraberinde, karşılıklı bağımlılık eğilimini güçlendirdiği için, ülkeler, uluslararası ilişkileri ele alırken, işbirliğini ve koordinasyonu daha fazla tercih etmektedirler. Artık uluslararası ilişkiler geleneksel "sıfır toplamlı" bir oyundan çok "kazan-kazan" ya da "tüm taraflar kazansın" hedefini içermektedir. Sonuç olarak, -belirli bir ölçüde-, artık bir ülkenin güvenliği diğer bir ülkenin güvensizliği önkoşulunu içermemektedir diyebilmekteyiz; diğer deyişle, güç ve zenginlik arayışında olan bir devlet, diğer ülkelerin zayıflatılmasına oynamak durumunda değidir. Mark Beeson ve Alex J. Bellamy'e göre: "sürdürülebilir güvenlik, yeni-gerçekçi akımın politikalarında yan-

36 Yuri Shishkov, "Ekonomik Küreselleşme: Endüstrileşmenin ve Bilgi Toplumunun Sonucu," Social Sciences Dergisi, 2002, Cilt 33.Sayı 3.

sıyan geleneksel militarizmin ve sıfır-toplam mantığının ötesine geçen yaklaşımları gerektirmektedir... Şu ana kadar bir araya getirilmiş en güçlü askeri aygıt, tıpkı 2001 yılında olduğu gibi kendi vatandaşlarını bir saldırıdan koruma konusunda yeterli olamadığı koşullarda, bu gerçeği görmezden gelen bir stratejik doktrinin başarısını sorgulamak pek radikal bir eleştiri sayılmaz."[37] Küreselleşme çağında, işbirliği güçlendirilmeli ve etkin bir uluslararası işbirliği mekanizması yapılandırılmalıdır. Bunun yanında, etkin bir uluslararası işbirliğinin akılcı ve makul bir uzlaşmaya dayanacağı da kabul edilmelidir; çünkü en etkin işbirliği için önkoşul, uygun bir uzlaşma ve taviz olabilir. Bu bakış açısı ile yaklaşıldığında, işbirliği ve uzlaşma biçimleri artacak ve çatışmalar ve ölüm-kalım mücadeleleri yavaş yavaş azalacaktır. Küreselleşme süreci içerisinde, biyolojik çevrenin kötüye gidişi, çevre kirliliği, gıda kıtlığı, artan nüfus, mülteciler, uyuşturucuların yayılması vs. gibi sorunların çözümünde uluslararası işbirliğini gerektiren bir dizi küresel sorun önem kazanmıştır. Küreselleşme ile birlikte, ülkeler arasında, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel alanlarda, sızma, yayılma, etkileşim ve karşılıklı bağımlılık derinleşmekte, ortaklaşılan küresel konuların sayıları da artmaktadır. "Küresel konular" olarak adlandırılan konular, yalnızca bir ülkeyi ya da bir kaç ülkeyi değil, dünya üzerindeki birçok ülkeyi ya da ülkelerin tümünü ilgilendiren ve çözüme kavuşturulmaları da, yalnızca bir ülkeye ya da birkaç ülkeye bağlı olmayacak olan sorunlardır.[38]

Bu küresel sorunlar, insanoğlunun kaderini ve geleceğini ilgilendirmekte ve tüm ülkelerin ve bölgelerin çıkarlarına zarar vermektedir. Bir ülke ya da yalnızca birkaç ülke tarafından çözüme kavuşturulmaları mümkün değildir. Tersine, uluslararası topluluğun koordineli eylemini gerektirmektedirler. Küresel sorunların sayılarının bu şekilde artması, insanların dikkatlerini küresel çıkar düşüncesine çekmiş ve yeni bir değerin ortaya çıkmasına yol açmıştır; diğer deyişle, dünya halklarını, küresel sorunları insanlığın ortak çıkarı düşüncesi ile ele alma konusunda cesaretlendirmiştir.

37 Mark Beeson, Alex J. Bellamy, "11 Eylül'den Sonra Küreselleşme, Güvenlik ve Uluslararası Düzen," Australian Journal of Politics & History, Eylül 2003, Cilt 49, Konu 3.

38 Shi Xinghe, "Çağdaş Küresel Konuları Dair Derinlikli Bir Araştırma," World Economics and Politics, 2002 (3).

Kültürlerin Çatışmasına Karşı

Uluslararası ilişkilerde rol oynayan aktörler, hedeflerine ulaşmak için, her zaman olduğundan daha sık bir biçimde, ekonomik ve politik araçları tamamlayıcı nitelikte, kültürel yolları kullanma yoluna başvurmaktadırlar. Küreselleşme koşullarında, farklı kültürlerin birbirleri ile yakınlaşması ve kaynaşması sürecinde, kültürler arasında çatışmaların ya da çelişmelerin çıkması kaçınılmaz bir durumdur. İnsanlığın manevi zenginliğinin bir özü olarak kültürler, farklılıkların çeşitliliğini öte yandan da ulusal karakter taşımaktadır. Kültürler arasında ortaya çıkan çelişme ve çatışmalar, hem teorik ve hem de toplumsal psikoloji düzeylerinde etkin çeşitli farklılıkları yansıtmaktadır: politik sistem, değerler, edebiyat ve sanat, görenekler, felsefeler, etik, tarih ve gelenek, dini inanç ve ulusal karakterler gibi... Bu etmenlerin, her ülkenin kendisine özgü özelliklerini taşıyor olmaları, şu anda gündemde olan uluslararası anlaşmazlıkların nedenlerinden birisidir. Soğuk Savaş sonrasında, kültürel nüfuz arayışı, bazı ülkelerin, kendi yabancı stratejilerini yaygınlaştırmak ve politik hedeflerini hayata geçirmek için başvurdukları önemli bir araca dönüşmüştür. Gelişmiş Batılı ülkeler, hegemonya arayışı içerisinde, Batılı değerlerin ve politik sistemlerin, dünyanın diğer bölümlerinde yaygınlaşmasını teşvik etmektedirler. Ekonomik küreselleşme süreci içerisinde, kültürel sistemlerin politik çekiciliği bir kez daha öne çıkmıştır ve kültürel alanlar, uluslararası politikada özel bir mücadele alanı olarak görülmektedir.

Küreselleşmenin Ulus Egemenliğini Aşındırması

Egemenlik, bir ulusun iç ve dış ilişkilerini bağımsız bir şekilde ele almasını mümkün kılan üstün iktidar yetisidir. Egemenlikte iki karakter göze çarpmaktadır. Bunlardan birisi, ülke içi alanda üstünlüğü; diğeri ise, uluslararası düzeyde bağımsız olmasıdır.[39] Egemenlik, bir ulusun temel haklarının dayanağıdır aynı zamanda ülke içi ve uluslararası düzeyde başka bir hak ve yükümlülüğe bağımlı veya bağlantılı değildir. Küreselleşme, ülkeler arasında karşılıklı bağımlılığın güçlenmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır ve bu durum da beraberinde ülkeler arasında içiçe geçen ilişkileri, dolayısıyla

39 Zhou Gensheng, Uluslararası Hukuk, Cilt 1, Pekin: Commerce Press House, 1976.

ülkeler arasında karşılıklı sınırlamaları getirmektedir aynı durum ülkeler ile uluslararası örgütler arasında da ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme, gelişen karşılıklı bağımlılık eşliğinde devlet egemenliğini süregen olarak aşındırmaktadır. **Aşınma üç yönden gelmektedir:**

Birincisi, devlet egemenliğinin uluslararası örgütler tarafından aşındırılmasıdır. Küreselleşme, uluslararası topluluğu, çeşitli ortak çıkarlar oluşturma konusunda cesaretlendirmiştir. Bu ortak çıkarlar için mücadele, ülkelerin kendi ulusal sınırlarının ötesine geçmelerini ve işbirliğini kolaylaştırmak amacıyla egemenlik alanlarının bir kısmından vazgeçmelerini veya egemenliklerini paylaşmayı gerektirmektedir. Uluslararası işbirliği, devlet egemenliğinin kapsamına giren haklardan bazılarının uluslararası örgütlere devrini gerekmektedir; bu haklar arasında kısmi olarak makro-politikalar düzeyinde karar alma hakları; gümrük vergilerine ilişkin karar alma hakları; kaynakların yönetimi ve ekonomiye ilişkin dış politikalar ve endüstiyel alanla ilgili kararlar gibi... Bunun sonucunda, bir ülke artık, klasik egemenlik teorisinde öngörüldüğü gibi; iç ve dış ilişkilerinde ve hatta askeri alanda dahi, egemenliğini mutlak ve vazgeçilemez bir tarzda kullanamamaktadır. Bazı hükümet dışı örgütler; örneğin dini örgütler, parti ittfakları ve sendikalar ülke içinde devlet egemenliğini etki altına almaktadırlar.

İnsanlığın karşılıklı bağımlılık ilişkisi içine girmesi durumu ve karşı karşıya kaldığı ortak tehditler konusunda daha gelişkin bir anlayışın oluşmakta, giderek daha fazla sayıda ülke küresel bir çerçeveden bakarak bu alanda tutumunu değiştirmektedir. İşbirliği ve koordinasyonu geliştirmek amacıyla, egemenliğin korunması ile uluslararası örgütlere açtıkları etki alanı arasında bir denge kurmaya çalışmaktadırlar. Ülkeler belirli bir derecede egemenliklerinden feragat etme durumunda olduklarını; hem ulusal çıkarların, hem de uluslararası topluluğun çıkarlarının korunması amacıyla etkin uluslararası mekanizmaların oluşturulması gerektiğini düşünmektedirler. Alman akademisyen Ernst Benda bu olguyu şöyle değerlendirmektedir : "küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan "sınırların ortadan kalkması olgusu" tüm ülkeleri yeni bir konuma getirmiştir; ülkeler, mutlak ulus egemenliği temeline dayalı özgürce her hangi bir karar alma yerine, küreselleşmenin yeni gerçekliğinin sınırlamaları çerçevesinde eylem yapmaktadırlar. Küresel sorunlar,

devlet egemenliğinin kısmen devrini gerektirecek bir şekilde, küresel çerçevede çözüme kavuşturulmalıdır. Uluslararası antlaşmalar ve anlaşmalar nitelik itibariyle egemenliğinin devrinin somut bir belirtisidir.[40]

İkincisi, uluslararası şirketlerin etkisidir. Ekonomik küreselleşmenin ana taşıyıcıları olarak öne çıkan uluslararası şirketler hem sayı ve hem de boyut olarak büyümektedir. 1996 yılında, dünyadaki çokuluslu şirketlerin sayısı 445.000'e yükselmişti; bunlar tarafından kontrol edilen bağlı şirketlerin sayısı 2.8 milyon idi. Dünya çapında, çokuluslu şirketlerde çalışanlarının sayısı ise 70 milyonu geçmişti. Bu uluslararası şirketler, dünya üretiminin %40'ını, uluslararası ticaretin %50-%60'ını, uluslararası teknoloji ticaretinin %60-%70'ini ve doğrudan dış yatırımların %90'ını kontrol etmektedir. Uluslararası şirketlerin varlığı ve gelişimi dünya ekonomisini büyük bir ölçüde etkilemektedir ve belirli bir derecede devlet egemenliğine tehdit oluşturmaktadır. Uluslararası şirketlerin kendi aralarındaki iç ticaret hacmi, dünyadaki toplam ticaret hacminin içte birini oluşturmaktadır. Bu gerçek, uluslararası ticaretin yapısını önemli ölçüde etkileyen dikkat etmemiz gereken önemli bir eğilimdir ve bu olgu da devlet egemenliklerine bir tehdit oluşturmaktadır. Bununla birlikte, üretim teknolojilerinin ve yeni teknolojilerin ülkeler arasında alış verişi, uluslararası şirketler tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yer alan en büyük 500 uluslar arası şirket, bu ülkelerdeki üretim teknolojilerinin %90'unu kontrol etmektedir. Bugün uluslararası şirketlerin kendi içlerinde sürdürdüğü teknoloji transferleri dünya toplamının %80'ini oluşturmaktadır. Uluslararası şirketler, sahip oldukları büyük güç vasıtasıyla, azami kazanç elde etmek amacıyla, hükümet politikalarına ve onların sosyal refah düzenlemelerine etki ederek devlet egemenliğine meydan okumaktadırlar. Buna ek olarak, ekonomik güçleri ve uluslararası düzeyde oluşturdukları ağın yardımıyla, geldikleri ülkenin veya konuk oldukları ülkenin kontrolünü delebilmekte; kendi çıkarlarına kararlar oluşturmak için ve baskı yapabilmek için "lobiciler" yetiştirip çalıştırabilmektedirler. Bu şekillerde, geleneksel devlet egemenliği tehdit edilebilir.

40 Ernst Benda, "Küreselleşme Döneminde Devlet Egemenliği," World Economics and Politics, 2004 (2).

Gelişmiş ülkelerden gelen tehdit

Üçüncüsü ise, gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelerin egemenliğine meydan okumasıdır. Küreselleşme, ABD'nin önderliğindeki gelişmiş ülkelerin hakimiyeti altındadır. Gelişmiş ülkeler, ekonomik alandaki bu güçlü konumlarının avantajı ile, çeşitli gerekçeler öne sürerek; gelişmekte olan ülkelerin iç ve dış ilişkilerin müdahele etmekte ve kontrol etmeye çalışmaktadırlar ve hatta askeri müdahalelerde bulunabilmektedirler. Gelişmiş ülkeler, küreselleşmeden yararlanarak devlet egemenliğini aşındırmaya çalışmakta ve devlet egemenliğinin çağdışı olduğunu, ortadan kalkması gerektiğini savunmakta ve devlet egemenliğine küreselleşme bakış açısından karşı çıkmakta ve eleştirmektedirler. Bazıları, küreselleşme döneminde, "egemenliğin artık kutsal ve bölünmez olmadığını" savunmaktadır. Bazıları, Westphalia sisteminin yapılanma döneminde oluşturulan, egemenlik kavramını yeniden gözden geçirmek gerektiğini ve uluslararası ilişkiler teorilerinde, egemenliğin işlevlerinin gözden geçirilmesine gerek olduğunu öne sürmektedirler. Böylece birçok kavram kargaşası ortaya çıkmaktadır.[41] Aynı zamanda, Batı'daki politik çevrelerde de, bazıları uluslararası ilişkilerdeki bazı ilkelerin değiştirilmesi gerektiğini savunmakta; devlet egemenliğine karşı çıkan bir dizi görüşler getirmekte ve görüşlerini "insan hakları değerleri, devlet egemenliği değerlerinden daha üstündür" ana ekseni etrafında biçimlendirmektedirler. Birleşmiş Milletler'in eski Genel Sekreteri Kofi Annan da, bu konuya ilişkin olarak, şu değerlendirmeyi yapmıştı : "küreselleşme ve uluslararası işbirliğinin oluşturduğu basınç koşullarında, devlet egemenliği en temel anlamları bakımından yeniden tanımlanmalıdır."[42] Devlet egemenliğinin küreselleşmenin etkisi altında kısmen küçülmesi, aşınması ve zayıflaması ve belirli bir alanla sınırlı kalması, kaçınılmaz olan bir durumdur. Fakat, içerisinde bulunduğumuz koşullarda, ya da yakın bir gelecekte, devlet egemenliği muhtemelen ortadan kalkmayacaktır. [43]

41 Andreas Osiander, "Egemenlik, Uluslararası İlişkiler ve Westphalia Miti," International Organization, Bahar 2001, Cilt 55, No. 2.

42 Kofi Annan, "Uluslar arası: Egemenliğe Dair İki Kavram," The Economist, Eylül 18, 1999.

43 Xiong Guangging, "Küreselleşme Döneminde Gelişmekte Olan Ülkelerin Ulusal Egemenliği Koruma Fırsatları Üzerine," Capital Normal University Journal (Social Sciences Edition), 2004 (4).

Küreselleşme Koşullarında Savaş ve Barış İlişkisi

Öncelikle, insanlığın ortak çıkar bilincinin yayılması ve ülkeler arasında karşılıklı bağımlılığın derinleşmesi dünyada barış ve güvenliğin korunması açısından olumlu koşullar yaratmaktadır. Küreselleşmenin ilerlemesi, ülkeleri, politik, ekonomik, kültürel ve daha başka birçok alanda birbirleri ile yakından ilişkilendirmiş ve bir ülkede ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz bir durumun, diğer ülkeleri etkilemesi durumu ortaya çıkmıştır. Herhangi bir ülkenin ya da bölgenin kalkınması, yalnızca diğer ülkelerle ya da bölgelerle sürekli bir alışverişte bulunması ile mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda, küresel olarak ele alınması gereken sorunların artması ve dünya risk toplumunun ortaya çıkması ile birlikte, mutlulukların ve acıların paylaşıldığı tek bir uluslararası topluluk ortaya çıkmış oldu. Küreselleşme koşullarında, ulusal çıkarlar ile uluslararası çıkarlar bağlandı ve ülkeler arası alış-veriş ve işbirliği arttı. Bu anlamda, uluslararası topluluğun üyeleri, sorumlulukları ve riskleri paylaşma yaklaşımını benimseyerek, dünya barışını ve istikrarını korumak; dünyada, barışçı, sağlıklı ve sürdürülebilir bir gelişme için çaba göstermeleri gerekecektir.

Küresel sivil toplum

İkinci olarak, dünya barışı ve istikrarı açısından bir olumluluk olarak küresel çapta bir sivil toplum oluşmaktadır. Küresel sivil kurumlar, uluslararası alanda olduğu kadar ulusal alanda da artan roller üstlenmektedir. Geride bıraktığımız onyıllarda , bu kurumlar , küreselleşmenin ilerlemesi ile ortaya çıkmışlar ve küreselleşmenin gücünü yansıtmaktadırlar.[44] Sivil toplum aktörleri, devlet-dışı, devletin sınırlarını aşan topluluklar ya da sosyal vatandaş gruplarıdır.[45]

Daha özelde incelersek, küresel sivil toplum, hükümet dışı örgütlerden, dini gruplardan, sendikalardan, yerel etnik gruplardan, insan-sever kuruluşlardan, topluluk örgütlenmelerinden ve özel vakıflardan oluşmaktadır. Geride bıraktığımız yirmi yıl içerisinde, uluslararası alanda önemli bir güç olarak öne çıkmıştır. Demokratik

44 Joseph S Nye, John D. Donahue, "Küreselleşen Dünyada Yönetim," syf. 242, Pekin: World Affairs Press, 2004.

45 Akiyoshi Hoshino, "Küreselleşme Çağında Dünya Politikaları: Dünya Politikalarının Aktörleri ve Yapıları," syf. 177, Pekin: Social Sciences Press, 2004.

yönetişim ve küreselleşmenin hızlı gelişimi, küresel sivil toplumun hareket ölçeğini, kapsamını ve yeteneklerini büyütmüştür. Amerikan akademisyen David Brown ve meslektaşları, araştımalarmda şu sonuca varmaktadır: "sivil toplum kuruluşları, birçok uluslararası alanda ve ülkede giderek çok daha önemli roller oynamaktadırlar. Geride bıraktığımız onyıllarda, sivil toplum kuruluşlarının yükselişe geçmesi, küreselleşmenin gücü ile bağlantılıdır ve kısmen küreselleşmenin teşvik ettiği bir oluşumdur ."[46] Günümüzde küresel sivil toplum hızlı bir gelişim sergilemektedir. Raporlar, 1999 yılında, uluslar arası NGO'larm sayılarının 26,000'e yükseldiğini göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları, küresel kalkınma yardımlarında önemli birer oyuncu oldular. OECD raporları, sivil toplum kuruluşları tarafından 2003 yılında dağıtılan uluslararası yardımların en az 12 milyar ABD dolarına eriştiğini göstermiştir. Geride bıraktığımız 20 yıl boyunca, sivil toplum kuruluşları, küresel ölçekte kamusal politikaları etkileyecek güce ulaşmışlardır. Kara mayınlarının yasaklanması, gelişmekte olan ülkelerin borçlarının hafifletilmesi ve çevre korunması gibi konulara ilişkin kampanyalar yürüttüler. Bu alandaki etkin çabaları, dünya çapında onlara verilen desteği her geçen gün arttırmaktadır. Küresel sivil toplumun etkinliği, yakın zamanlarda, Brezilya, Porto Alegre'de gerçekleşen,155,000 kayıtlı katılımcının bulunduğu 2005 Dünya Sosyal Forum'unda son derece net bir şekilde kanıtlanmıştır. Forumda, ekonomik küreselleşmenin şu andaki modeline uygun bir çizgide; daha adil ve sürdürülebilir alternatifler savunuldu. Küresel sivil toplumun kendisine özgü içsel bir mantıksal temeli bulunmaktadır; özgün karaktere ve işleyişe sahiptir. Bunlardan birisi, çoğul aktörlerin oybirliği ile davranmasını öngörmesi; koordinasyon ve işbirliğini içeren bir etik geliştirmesidir. İkincisi, küresel serbest piyasanın sınırsız gelişimi ile ulus devletlerin sınırlı kapasiteleri arasında ortaya çıkan çelişmeye ilişkin eleştiriler getirmesi ve daha kabul edilebilir bir gerilim şeklinde çözümler aramasıdır. Üçüncüsü ise, küresel ölçekte kamusal sorunların ele alınmasında etkin bir yönetişimi savunmakta; küresel kamu düzeni le kollektif davranışlar arasında partik ve pragmatik bir köprü oluşturmaya çalışır.[47]

46 David Brown, "Küreselleşme, NGO'lar ve Çok Sektörlü İlişkiler," Küreselleşme ve Sivil Toplum, ed. Li Huibin, syf. 142-157, Guilin: Guangxi Normal University Press, 2004.

47 Yuan Zushe, "Küresel Sivil Toplumun Yapılanması ve Kültürel Önemi, Dünya Vatandaşı 'Kimliğinin' Anlamı ve Küresel 'Kamu Değeri' Bilinci," Peking University Journal (Philosophy and Social Sciences Edition), 2005 (4).

Hegemonyacı Büyük Güçlerin Konumlanması ve Savaş Tehditi

Üçüncüsü, küreselleşmenin ilerlemesi, radikal bir değişime yol açmış, dünya sistemindeki hegemonyacı büyük güçlerin stratejik ortamının büyük ölçüde değişmesi sonucunu doğurmuş, böylece bir dünya savaşının ortaya çıkma olasılığını büyük ölçüde azaltmıştır. Uluslararası koşullar gözlemlendiğinde, çok kutupluluğun ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunu fakat güçlüklere karşın hala gelişmekte olduğu görülmektedir. Tabii ki bu dünya barışının korunması açısından olumlu bir durumdur.

Bir yandan, kırk yıl boyunca süren Soğuk Savaş boyunca, ABD'nin en güçlü rakibi olan Sovyetler Birliği'nin aniden ortadan kalkması ve ABD'nin dünyanın tek süper gücü olarak geride kalması sonucuna yol açmış; diğer yandan, günümüzün dünyasında oldukça karmaşık bir güçler dağılımı ortaya çıkmıştır. Amerikan akademisyen Joseph S. Nye bu durumu şöyle açıklamaktadır: "küresel bilgi çağında, güçlerin yapılanması, üç katmanlı, karmaşık bir satranç oyununa benzemektedir. En üstteki satranç tahtasında -askeri alanda- çoğunlukla tek kutuplu bir yapı vardır. ABD, hem kıtalararası nükleer silahlara ve hem de son teknoloji ürünü, küresel konuşlanma yetisine sahip hava, deniz ve kara güçlerine sahiptir. Bir alltaki satranç tahtasında -ekonomik alnda- güç dağılımı, çok kutupludur. Burada, dünya ürünlerinin üçte ikisini üreten ABD, Avrupa ve Japonya yer alır. Çin, sergilediği hızlı büyüme ile dördüncü büyük oyuncu olacak gibi görünüyor. Bu alanda, ABD, hegemonik değildir ve sıklıkla Avrupa ile pazarlığa oturma durumunda kalır. En alltaki satranç tahtası -hükümet kontrollerini aşan uluslar ötesi ilişkiler alanını içermektedir ve bu en alt katmanda, güçler oldukça dağılmıştır ve bu alanda, tek kutupluluk, çok kutupluluk ya da hegemonyadan bahsetmenin bir anlamı yoktur.[48]

Dünyanın şu anda içerisinde bulunduğu koşulları anlamak, ABD'nin dünyadaki konumunu doğru değerlendirmekten geçmektedir ABD'nin dünya üzerinde tek süper güç olduğuna ve kendisini dünya sisteminde; hegemonik bir konumda görmek istediğine hiç şüphe yoktur. Fakat çeşitli güçler, onun bu statüsüne meydan oku-

48 Joseph S Nye, "Yeni Roma Yeni Barbarlarla Tanışıyor," The Economist, 3/23/2002, Cilt 362, Konu 8265.

makta ve böylece onun gücü sınırlanmış olmaktadır. Joseph S. Nye'e göre: "ABD'nin dünyanın lideri konumunda olmayı sürdürmesine rağmen, onun, uluslararası terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve küresel ısınma gibi küresel problemleri çözüme kavuşturma konusunda tek başına hareket edemeyeceğini ileri sürmektedir. Her ne kadar ABD, açık bir uluslararası ekonomik sistem ve uluslararası istikrar gibi "küresel kamusal ürünlerin" (public goods) korunması konusunda liderlik konumuna sahip olsa da, şu anda sahip olduğu liderliği tek başına sürdüremez. Küresel öneme sahip konularda –sadece ve sadece- uluslararası bir oydaşmayı başarabildiği takdirde liderliğini koruyabilir.[49]

Samuel P. Huntington'a göre: "günümüzün uluslararası politikası, tek kutuplu, çok kutuplu ya da kutupsuz; üç modelden herhangi birisine uymamaktadır. Bunun yerine, tuhaf ve karma-hibrid bir yapıya sahiptir, bir yandan bir süper güç ve birkaç büyük gücün oluşturduğu ile tek-kutuplu bir sistem vardır. Öte yandan da bir super devlet ve birkaç büyük gücün oluşturduğu, hem tek kutuplu hem de çok kutuplu bir system vardır. Kilit uluslararası sorunların çözümü süper gücün harekete geçmesini gerekmektedir; fakat bu yetmemekte ve daima diğerlerinin birleşik çabalarına gerek duyulmaktadır. Bununla birlikte, süper güç, diğer devletlerin desteğini alarak kilit konularda veto gücünü kullanabilmektedir.[50]

Soğuk Savaş sonrasında, ABD'nin stratejik çevresi dramatik bir değişim göstermiştir. Paul Kennedy, makalesinde bunu incelemiştir : "ABD... kitle imha silahlarının oluşturduğu tehdite açık durumdadır; tartışmasız ekonomik üstünlüğü aşınmıştır ve uluslararası sistem giderek daha fazla çok kutuplu bir yapıya dönüşmektedir: bu üç değişim, 1940'lardan beri Amerika'nın izlediği büyük stratejide görülen en büyük değişiklik".[51] Aynı zamanda, ABD'nin gücünün sınırlandırılması, onu çeşitli tavizler vererek büyük stratejisinin içerdiği çeşitli ögelerin dozunu ayarlamaya sevketmektedir. Eğer bu tavizleri iyi bir şekilde ayarlayamaz ise gücünü kaybedecektir. Çinli akademisyen Jin Chanrong bu konuda şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

49 Joseph S. Nye, "Amerika'nın Ulusal Çıkarı ve Küresel Genel Çıkarlar," International Affairs, Nisan 2002, Cilt 78, sayı 2.

50 Samuel P. Huntington, "Yalnız Süpergüç," Foreign Affairs, Mart/Nisan 1999, Cilt 78, Konu 2.

51 Paul Kennedy, "Savaş ve Barış Dönemlerinde Büyük Stratejiler," syf. 176, Pekin: World Affairs Press, 2005.

21. yüzyılın başında, ABD'deki "yeni ekonominin" hızlı ekonomik büyüme üzerinde itici etki zayıflamıştır. ABD'nin ideolojik saldırı dozu da azalmıştır ve ABD gelecekte uzun bir dönem terörizm uğraşmak zorunda kalacaktır. Sonuç olarak, ABD'nin dünya üzerindeki egemenliği azalacaktır.[52] Amerikalı akademisyen Cal Jillson'a göre: "ABD'nin, bir yandan küresel ekonomik rekabet gücünü ve diğer yandan da askeri üstünlüğünü muhafaza etmelidir; fakat bu ikisini dengeleyebilmek bir paradokstur.[53] Bu değerlendirmeler, ABD'nin süper güç olmasına rağmen yine de kendi özgür iradesi ile davranabilecek kadar güçlü olmadığını göstermektedir.

Bununla birlikte, ABD, küreselleşmenin en önemli itici gücü ve küreselleşmeden en fazla yarar sağlayan ülkedir. ABD, küreselleşme süreci içerisinde, çok büyük ekonomik kazanımlar sağlamış ve askeri araçların yerine ekonomik araçları kullanarak dünyayı yönlendirebilmektedir. Eğer bir ülke savaşın maliyetinin getireceği yarardan daha fazla olduğunu düşünebilirse, askeri araçlara başvurma olasılığı düşecektir. Eğer, ABD kendisini kazançlı görmeye devam ettikçe, şüphesiz olarak, dünya düzenini değiştirmek için bir savaş sürdürmek yerine, mevcut sistemi muhafaza etmeye devam edecektir. Shi Yinghong'a göre: "21. Yüzyılda, çatışmaları karşılıklı saygı, tölerans ve uzlaşma ilkeleri ile aşmak; sadece gelecek için hayati bir önem taşımamaktadır. Aynı zamanda, mevcut ekonomik, politik, askeri ve kültürel gerçeklikler ile güçlü bir şekilde desteklenen günümüzün eğilimi de budur. Bu etmenler arasında, savaşın etkili bir araç olarak görülmesi değerinin hızlı bir şekilde azaldığını söyleyebiliriz ve yeni trend, bu gelişmeyi güçlendirmektedir.[54] Şunu da belirtmem gerekir ki, küresel güç yapısının dengesini kaybettiği koşullar ortaya çıktığında, bir savaş sadece ve sadece ABD tarafından başlatılabilir ve ABD'nin hâlâ uluslararası çatışmaları askeri güç ile çözmeye karşı güçlü bir istek duyduğu bir gerçekliktir. Fakat yine de, kitlesel bir savaş sürdürme olasılığı büyük bir oranda düşmüştür ve bir dünya savaşı olasılığı oldukça düşüktür.

52 Jin Chanrong, "İçsel Dengeleme Mekanizması Perspektifinden ABD'nin Uluslar arası Konumu," Modern International Relations, 2004 (3).

53 Cal Jillson, "Amerikan Hükümeti: Politik Değişim ve Kurumsal Gelişim," Belmont, CA: Thomson/Wadsworth, 2005, syf. 439.

54 Shi Yinhong, "Yeni Eğilim, Yeni Örüntü ve Yeni Normlar, syf. 421, Pekin: Law Press House, 2006.

2. BÖLÜM

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küreselleşme ve Kapitalizm

Küreselleşme, kapitalizmin uzun dönemli gelişiminin bir sonucudur. Aynı zamanda, kapitalizmin gelişmesi üzerinde önemli etkiler yapmış olan bir süreçtir. Gelişmiş kapitalist ülkeler, küreselleşme süreci içerisinde de hakim konumda bulunmaktadırlar. Diğer yandan, kapitalizm, küreselleşme sürecine birçok olumsuz faktörün girmesine neden olmaktadır. Küreselleşme bir yandan kapitalizmin küresel çapta genişlemesini desteklerken öte yandan da kapitalizme karşı ciddi yeni meydan okumaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Küreselleşme koşullarında, kapitalizmin gelişimi, nispeten daha etkin bir canlılık ortaya koymaktadır ve sosyalizm ile karşılaştırıldığında, kapitalizmin daha avantajlı bir pozisyonda olduğu söylenebilir.

2.1 Günümüz Kapitalizminin Küreselleşmedeki Rolü

Küreselleşme, günümüzde öncelikli olarak ve en dikkate alınır şekliyle ekonomik küreselleşme olarak öne çıkmaktadır. Dünyanın tarihsel evriminin olgularına baktığımızda Küreselleşmenin doğru-

dan kapitalizmin gelişimi ile ilişkili olduğunu görüyoruz. Doğal ekonomi koşullarında, insanlığın sürdürdüğü üretim aktiviteleri oldukça dağınık ve zayıftı. Fakat tarihsel sürecin gelişimi içerisinde kapitalist meta üretimi ve pazar ekonomisi ortaya çıkıp gelişti. Bu durum, insanlığın üretim aktivitelerinin de süreğen bir büyüme içinde genişlemesi gerçeğini ortaya çıkardı; yani sermayenin kendisini büyütmek amacıyla kâr peşinde koşma uğraşı ortaya çıkmış oldu. Aslında küreselleşmenin başlangıç filizleri kapitalist gelişimin erken dönemlerinde ortaya çıkmıştı. Marks ve Engels, Komünist Manifesto'da, bu konuda önemli ipuçları vermişlerdi: "Amerika'nın keşfi ve Afrika'nın güneyinden dolaşılarak yapılan seferler, burjuvazinin yükselişine hizmet edecek onlara taze yeni bölgeler sundu," "Amerika'nın keşfi, başka türlü bir gelişmeye açılan kapıydı; modern endüstri dünya-pazarını yapılandırdı. Bu pazar, ticareti, deniz ulaşımını ve dünya toprakları üzerinde yaşayanlar arasında iletişimi olağanüstü geliştirmiştir. Bu olanaklar, o günkü koşullarda, endüstrinin gelişmesi üzerinde önemli etkiler bırakmıştı." "Ürünleri için sürekli büyüyen pazarlar ihtiyacı, burjuvaziyi yerkürenin bütün köşelerine uzanmaya itmektedir. Bu ihtiyaç ile her yere el atmak, her yere yerleşmek, her yerde bağlantılar kurmak zorundadırlar." " Burjuvazi, dünya piyasası üzerindeki sömürüsü yolu ile her bir ülkede üretime ve tüketime kozmopolit bir karakter kazandırmaktadır."[1]

Küreselleşme, Kapitalizmin Uzun Dönemli Gelişiminin Bir Sonucudur

İnsanlığın ekonomik aktiviteleri, dünya pazarı ortaya çıkması dolayısıyla ilk kez yoğun bir karşılıklı bağlantı içerisine girmişti. Ekonomik küreselleşme, öncelikle uluslararası ticaret alanında gelişmeye ve oluşmaya başlamıştı. Ekonomik küreselleşme yalnızca, üretim aktivitelerinin belirli bir ulusal sınırı aşması anlamına geldiği söylenemez, daha da önemlisi, aslında üretim ilişkilerinin yayılması, sermayenin dünya çapında hareket etmesi ve sermayenin küreselleşmesi anlamına gelmektedir.

Fakat ekonomik küreselleşme, ilk oluşumundan günümüzdeki formunu alana dek oldukça uzun bir gelişme süreci yaşamıştır. Coğrafi keşifler, endüstriyel devrim ve sömürgecilik dalgası dahil olmak

1 Marx Engels Seçme Eserler Cilt 1. S 273 - 276 Çince Baskı.

üzere kapitalizm, embryo evresinden, liberal kapitalizme, tekelci kapitalizme ve ardından tekelci devlet kapitalizm evresine ulaştı. Sermaye, coğrafi sınırların zincirlerinden kurtuldu ve ulusal devletlerin sınırlarını daha büyük ölçüde aştı. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, gelişmiş kapitalist ülkeler, endüstriyel sermayenin büyük ölçekli uluslararası hareketinin önderliğinde, sermayeyi, uluslararası dolaşıma soktular ve o zamandan sonra, sermaye hızlı ve kapsamlı birikim yaşamaya başladı. Sermayenin geniş çaplı uluslararası hareketi ve sermayenin uluslararası düzeyde dolaşımı için gerekli mekanizmaların kurulması sonucunda, en sonunda kapitalizmin dünya çapında bir ekonomik sistem olarak kurulumu sağlanmış oldu, kapitalist üretim gerçek anlamda dünya çapında bir üretim sistemi oluşturdu. Bu nedenle, dünya ekonomisi, tam kapsamlı bir küreselleşme evresine geçmeye başladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ticari malların ve üretim kaynaklarının dünya çapında akışı dikkate değer bir şekilde geniş alanlara yayıldı; Batı sermayesi ulusal sınırları aştı ve deniz aşırı pazarlara büyük ölçekte yatırım yaptı. Ve küresel bir üretim sistemi yapılandırıldı. Batılı ülkelerin denizaşırı üretiminin 1960'lı yıllar ile 1980'li yıllar arasında ortaya koyduğu büyüme, gayri safi yurt içi hasılalarındaki büyüme hızının yaklaşık 1.5 katıydı. Denizaşırı yatırım ve üretimler, ekonomik büyümeye etkide bulunan yeni ve önemli bir alana dönüşmüştü. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişim Konferansı'nın istatistiklerine göre, uluslararası doğrudan yatırım, 1970 yılında 40 milyar ABD dolarıydı. Bu miktar, 1980 yılında, 170 milyar ABD dolarına, 1995 yılında ise 315 milyar ABD dolarına erişti ve 2000 yılında da 700 milyar ABD dolarına erişti. Dünyadaki doğrudan yabancı yatırım hareketi süreci içerisinde, uluslararası şirketler kilit roller oynadılar. Birçok ünlü şirket, üretimlerini denizaşırı bölgelere kaydırmayı ve denizaşırı üretim üsleri kurmayı, gelişim stratejilerinin bir parçası haline getirdi. Örnek olarak, Japonya'nın Panasonic Elektronik Şirketi'ni ele alalım. 1986 yılında, Panasonic'in Japonya'da 138,000 yerel çalışanı vardı ve yurt dışında bu şirkete bağlı çalışanların sayısı ise 44,000 kişiydi. 1996 yılında, Panasonic'in 158,000 yerel çalışanı vardı ve denizaşırı bölgelerde çalışanlarının sayısı ise 108,000'e çıkmıştı. Denizaşırı bölgelerde çalışanlar, çalışanların toplam sayısının %40'ını oluşturuyordu. Şu anda, ABD'de küresel ölçekte faaliyet yapan şirketler, bu ülkedeki şirketlerin toplam sayılarının %60'ını oluşturmaktadırlar. Çokuluslu şirketler, dünya ekonomisinde gittikçe artan yüksek bir konum ediniyorlar. Küreselleşme süreci içe-

risinde, çokuluslu şirketler çok hızlı bir gelişim sergilemişler ve küreselleşme, uluslararası şirketlerle birlikte vücut bulmuştur. Sermaye, bilgi, zenginlik ve güç gün geçtikçe daha fazla oranda uluslararası şirketlerde birikmeye devam etmektedir. Bununla birlikte uluslararası ticaret de eşi görülmemiş bir büyüme göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1950 yılında, dünyanın toplam ihracat hacmi yalnızca 610 milyar ABD dolarıydı. Bu miktar, 1970 yılında, 3150 milyar ABD dolarına yükseldi. 1997 yılında ise, 6000 milyar ABD dolarının üstüne çıktı. Sermaye, mallar, işgücü, insanlar, hizmetler ve hatta bilgi, bunların hepsi büyük ölçekte sınırlar ötesi dolaşmaya başladı. Küreselleşme, uzun dönemli bir gelişimin ve kapitalizm evriminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya savaşı sonrasında, Batılı sermayenin büyük ölçekte sınır ötesi yayılımı, kapitalist üretimin derinlemesine genişlemesi sonucunu vermiştir. Uluslararası sermaye, küresel çapta varlık gösterecek şekilde kendisini yeniden üretmekte ve dolaşıma girmiş bulunmaktadır ve ekonomik küreselleşmenin tam kapsamlı bir biçimde ilerlemesinin ifadesi olarak gerçek bir uluslararası sermaye çevrimi ve ağı ortaya çıkmıştır. Sosyal gelişimin organik doğası dolayısıyla, ekonomik küreselleşme, kaçınılmaz bir şekilde diğer sosyal ve kültürel alanlarda da bir dizi zincirleme reaksiyonun ortaya çıkmasına neden olmaktadır ve bu da onun daha büyük derinlikte ve genişlikte ilerlemesine katkıda bulunmaktadır.

Kapitalizm: Bugünkü Küreselleşmenin İtici Gücü

Günümüz dünyasını saran küreselleşme dalgası, kapitalizmin uzun dönemli gelişimin bir sonucudur. Buna ek olarak, kapitalist ülkeler, özellikle de ABD ve diğer gelişmiş ülkeler, günümüzün küreselleşme dalgasının en aktif savunucuları ve başlıca teşvikçileridirler. Gelecekte uzun bir zaman boyunca, küreselleşmenin kapitalizmin hâkimiyeti altında gelişmesini sürdüreceğini tahmin edebiliriz.

Rusya'da Ekim Devrim'inden önce, dünya ekonomisi kapitalistti; sosyal sistem ve ideoloji ya kapitalistti ya da kapitalizmin hakimiyeti altındaydı. Fakat Ekim Devrimi'nden sonra, dünyada iki farklı sosyal sistem bir arada varlık göstermeye başladı, fakat genel bir değerlendirme yapıldığında, ekonomi, teknoloji, politika ve sosyal yaşam gibi çeşitli cephelerde, kapitalizmin, baskın bir konumda bulunduğu görülebiliyordu.

Ekonomik alanda, dünya ekonomisi, kapitalizmin ya da daha net bir ifade kullanmak gerekirse, küçük sayıdaki gelişmiş kapitalist ekonomilerin liderliğinde gelişmektedir. İstatistikler, ABD'nin, bazı Avrupa ülkelerinin ve Japonya'nın toplam GSMH'sinin, dünya toplamının %70'inden daha fazlasını yarattıklarını ve bu ülkelerin ihracat hacimlerinin, dünya toplamının %70'ini ve doğrudan yabancı yatırımlarının ise dünya toplamının %90'ını oluşturduğunu göstermektedir. Politik sistem bağlamında ele alırsak, kapitalist demokrasi olgunlaşmış durumdadır ve geçirdiği birkaç yüzyıllık evrim boyunca süregelen reformlarla iyileştirilmiştir. Kapitalizmin, -tarihte nadir görülen bir biçimde-, kendisini yenileme ve kendisini yeniden düzenleme açısından güçlü yetilere sahip olduğu görülmektedir. İdeolojik alanda, kapitalist sistemin feodalizmi alt etmesinden bu yana kapitalist ideoloji, dünya düşünce üretiminin ve yaşamının ve kültürel alanın kumanda tepelerini kontrol altında tutmaktadır. Bu durum, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyalizmin aniden ve hızla yükselişe geçmesine karşın geçerliliğini korumuştu. İnsanların sosyal yaşamları üzerinde etkisi bakımından, kapitalist yaşam biçimi insanlarda hala heyecan ve hayranlık yaratmaya devam etmekte ve yerkürenin her bir köşesine yayılabilmektedir.

1980'li yıllardan bu yana, küreselleşme, öncelikli olarak ekonomik alanda kendisini göstermiştir ve dünya ekonomisinin gelişimi, aslen gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan ve yine bu ülkelerin kontrolünde ve önderliğinde gelişen birkaç büyük değişime tanık olmuştur. Bu değişimlerden ilki, ekonomide bilgi işlem ve ağ teknolojisinin benimsenme trendi ve olgusuydu. Bu dikkate değer trend iki sonuç doğurmuştu: bilgi işlem endüstrisinin ve ağ ekonomisinin ortaya çıkması ile birlikte, bilgi ve ağ, ekonomik yaşamın bir parçası haline geldi.

Diğer yandan, bilgisayarların ve diğer bilgi teknolojisi araçlarının hızlı bir şekilde yaygınlaşması ile birlikte internet, hızla tüm dünyanın ve küresel ekonomik aktivitelerin birbirine bağlanmasına katkıda bulundu. Bilgi işlem teknolojisini ve ağ teknolojisini uygulamaya koyma süreci boyunca, Batılı gelişmiş ülkeler bu süreci aktif bir şekilde destekleyip öne geçtiler. İkinci olarak, dünyadaki çeşitli ülkeler ve bölgeler çok daha hızlı bir şekilde dünya pazarına dahil edildiler. Böylece, küresel ve çok kapsamlı ve gelişkin bir dünya pazarının yaratım taslağı çok daha net bir şekilde oluşmuş oldu.

1980'li yılların ortâlarından beri, çok sayıda gelişmekte olan ülke, piyasa yönelimli ekonomik reformlara girişti ve böylelikle, kendilerini dünya pazarına açmış oldular. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan dramatik altüst oluş sonucunda onlar da aktif bir şekilde piyasa ekonomisini geliştirme yoluna girdiler ve dünya pazarına katıldılar. Üçüncü olarak, ABD tarafından savunulan ve desteklenen ekonomik liberalleşme dalgası güçlü bir ivme kazandı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren, kapitalist ülkeler, özellikle de ABD, dünya piyasalarında genişleme amacıyla, ekonomik liberalleşmeye hizmet eden politikaları ve kurumları teşvik etmek üzere büyük çabalar sarfetmiş ve diğer ülkelerden, mali kontrolleri esnekleştirmelerini ya da mali kontrolleri kaldırmalarını istemişti. Sürekli bir biçimde onlardan ticaret üzerindeki sınırlandırmaları ortadan kaldırmalarını ya da azaltmalarını, malların ve sermayenin serbest dolaşımı uygulamasının benimsenmesini talep etmiştir. ABD dünya ekonomisinin serbestleşmesinden en büyük fayda sağlayan en büyük ekonomik güçtür. İşte tam da bu yüzden, serbest bir dünya ekonomisini savunma konusunda tüm yolları denemektedir. [2]

Gelişmiş ülkeler, gelişmiş yüksek teknoloji endüstrileri ve ürünlerin yüksek teknoloji içerikleri ile teknolojik kaynaklar bakımından güçlü bir konumda bulunmaktadırlar. Bu ülkelerin çok uluslu şirketleri, dünya üretiminde ve dünya pazarlarında, küreselleşme dalgasında lider pozisyonunda bulunmalarını sağlayacak çok büyük avantajlara sahip bulunuyorlar. Bilgisayar ağlarının ve küresel bilgi otobanlarının kurulumu, televizyonları, telefonları ve bilgisayarları birbirlerine bağlamış ve tüm dünya "küresel bir köy"e dönüşmüştür. Dünyanın kaynaklarını kim kontrol ediyor? İstatistikler göre, dünya sıralamasında ilk 500 içindeki uluslararası şirketler, yeni teknolojilerin %90'ına sahiptir ve dünyadaki teknolojik ürünler ve hizmetler ticaret hacminin %75'ini gerçekleştirmektedirler. ABD, tüm devletlerarasmda, yüksek teknolojiye sahip olma açısından sıralamanın en başında yer almaktadır. Bu ülkedeki bilim, teknoloji ve bilgi ekonomisi gelişimi, ekonomik küreselleşme süreci ile yakından ilişkilidir. ABD, bilim ve teknoloji, bilgi ekonomisi ve yüksek katma değerli teknoloji alanlarında sahip olduğu güç vasıtasıyla elde ettiği avantaj sayesinde, Üçüncü Dünya ile bilgi ekonomi ürünleri alışve-

2 Doroth Riddle'in – Hizmetler Sektörü Güdümlü Büyüme; Kitabı New York Preager 1986,s 7-9

rişini eşit olmayan ticari koşullar içerisinde sürdürmektedir ve bu ülkelerden, düşük katma değerli hammaddeler, emek yoğun mallar ithal etmektedir. Böylece, büyük miktarlarda ekonomik artı değer ABD'ye akmaktadır.

Günümüz kapitalist ekonominin başarıları ve avantajları esas olarak araştırma geliştirme harcamaları ile olduğu kadar bilim ve teknolojide ilerlemesi ile de edinilir. İstatistikler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, Batı'daki gelişmiş ülkelerdeki ekonomik büyümenin %70-%80'inin esas olarak bilim ve teknoloji alanlarındaki yenilenmeye bağlı olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bilim ve teknolojide hızlı gelişme ile birlikte, ağırlıklı olarak finans, bilgi ve diğer hizmetleri içeren üçüncü –hizmetler- sektör hızlı bir büyüme içerisine girmiş ve Batı'daki gelişmiş ülkelerin ulusal ekonomisinin 2/3'ünü oluşturmuştur. Bu gelişmeye bağlı olarak, günümüz kapitalist ülkelerin iş gücü piyasası yapısı da büyük değişikliklere sahne oldu. Tarım işçileri gelişmiş ülkelerin iş gücünün yalnızca %5-%6'smı oluşturmaktadır. ABD'de ise, bu oran %3'ün daha da altındadır. Geleneksel anlamdaki endüstriyel işçilerin sayısı keskin bir düşüşe geçmiş ve birçok gelişmiş ülkedeki toplam işgücünün %30'unun altına düşmüştür. Bunun tersine, hizmetler sektöründe çalışan işçilerin sayısı ve bu alandaki üretim her yıl daha da artmış ve gayri safi üretimin %60-%70'leri düzeyine yükselmiştir.

Günümüzde iş gücü, daha fazla bilgili, daha geniş zihinsel kabiliyetlere sahip olma yönleri ile, beyaz yakalı çalışanların sayılarının artması sonucunu doğurmuştur. Çalışanlar arasında yetenekler bakımından çok daha fazla kademelenme olgusu ortaya çıkmıştır.

Çalışanların teknolojik bilgi düzeyi ve kültürel gelişkinlikleri yükselmiştir.

Aynı zamanda, yeni teknolojik devrim büyük miktarda yeni ürünler, yeni teknolojiler ve yeni hizmet türlerini ortaya çıkarmış üretimin uluslararasılaşmasını ve uluslararası ticaretin alanını genişletmiştir.

Tüm bu gelişmeler, üretimin, işlemlerin ve sermaye akışının uluslararasılaşmasına neden olmuş ve ekonomik küreselleşme trendini hızlandırmıştır. Uluslararası şirketler, üretimin ve sermayenin uluslararasılaşmasının taşıyıcıları olarak hem sayı ve hem de boyut olarak çok hızlı bir büyüme sergilemişlerdir.

Uluslararası ticaret, finans, yatırım, üretim ve işlemlerin büyük bir kısmına, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki uluslararası şirketler hakim durumdadır. İçinde bulunduğumuz bilişim çağında, en yüksek satış değerlerini hizmet endüstrisi yaratmaktadır ve buradaki temel ürün donanım değil yazılımdır. Örnek olarak cep telefonlarını ele alalım. Gelişmiş ülkelerde cep telefonu oldukça ucuz bir üründür. Şirketlere esas olarak para kazandıran işlem ise, bu telefonlar üzerinden sunulan birçok zengin hizmet ürünleridir. Bazı büyük şirketlerin hiç bir üretim tesisleri yokken dahi her yıl kendi ağları ya da satış sistemleri vasıtasıyla yaratılan değerler sayesinde 10 milyarlarca ABD doları kadar satış geliri elde edebilmektedirler. Bu yüksek satışlar yaratıcı yazılımlar sayesinde yapılabilmektedir. Bunun sonucu olarak, geleneksel endüstriler tarafından yatırılan değerler azalmakta ve küçülmektedir. Gelişmiş teknolojilerin doruk noktasında bulunduğu gelişmiş kapitalist ülkeler, küreselleşme sürecinde kaçınılmaz bir şekilde avantajlı pozisyonlara sahiplerdir.

Gelişmiş kapitalist ülkeler, çeşitli uluslararası örgütlerde, özellikle de ekonomik örgütlerde baskın roller oynamaktadırlar. Uluslararası ekonomik ve politik ilişkilere dair temel kural ve düzenlemelerin birçoğu, gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından ortaya konulmuş ve düzenlenmiştir. Onlar, hem oyuncu ve hem de bilirkişi konumundadırlar. Böylece küreselleşme, sermayenin küresel genişlemesi açısından muazzam bir fırsat sunmaktadır. Bütün bunlara karşın küresel piyasalardaki anarşi, kapitalizmin erken dönemlerindeki piyasa anarşileri kadar korkunç etkiler yaratabilmektedir. Ülkelerin ve bölgelerin arasındaki bağlantılar güçlendikçe, bir ülkedeki ya da bölgedeki bir kriz, genellikle hızla diğer ülkeleri ve hatta bütün dünyayı da etkileyebilmektedir. Ve bu durum da, dünyadaki ülkelerin doğal olarak, bütün halkları ilgilendiren sorunlar karşısında aralarında daha güçlü bir koordinasyon ve işbirliği içerisinde bulunmalarını gerektirmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkeler, küresel anarşi ve krizlerin sermayenin genişlemesine vereceği zararı olabildiğince azaltmak ya da ortadan kaldırmak ve mümkün olan en büyük kârı elde etmek amacıyla, birlik olma ve işbirliği içerisinde çalışma ilkelerinin en büyük savunucuları ve destekçileri olmuşlardır. Bu ülkeler, Dünya Ticaret Örgütü ve onun öncesindeki yapılanma olan GATT, Dünya Bankası ve IMF de dahil olmak üzere bu örgütlerin mevcut mekanizmaları ve kuralları üzerinde mümkün olduğunca belirleyici konumda kalmaya çalışmaktadırlar.

Küreselleşmenin Kötülükleri ve Kapitalizm

Küreselleşme, kapitalizmin süreğen büyümesinin bir sonucudur; yapısında kapitalizme açık izlerini taşımaktadır. Küreselleşme sürecinde sermayenin genişlemesine eşlik eden ve sermaye ilişkilerine özgü birçok olumsuz özellik ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme pastoral ve romantik bir süreç değildir. Aslında ekonomik küreselleşme, kirlilik, göç, salgın hastalıklar, biyolojik yıkım ve uyuşturucu madde problemlerini yaygınlaştırma da dahil olmak üzere piyasa ekonomisi ile ortaya çıkan birçok olumsuz durumu da küreselleştirir. Küreselleşmenin kendisi de birçok kaotik durumun ve uyumsuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Politik ve askeri alanlarda sürdürülen küreselleşme süreci, çoğunlukla, hegemonyacı politikaları çıplak bir biçimde ortaya koymaktadır.

Küreselleşmenin derinleşmesi ile birlikte, yoksul ve zengin uluslar arasındaki uçurum küçülmemiş aksine daha da artmıştır. İstatistikler iki yüzyıl önce, dünyanın en zengin ülkesinde kişi başına düşen gelirin, en yoksul ülkedekinin beş katı olduğunu göstermektedir. 1970'li yıllarda, bu uçurum, 50 kat büyüklüğe olarak ortaya çıkarken, 20. yüzyılın sonunda, 500 kat büyüklüğe ulaşmıştır.

1960'lı yıllarda, dünyanın en zengin ülkesinde kişi başına düşen milli gelir, yoksul bir ülkedekinin 30 katma denk düşüyordu; 20. yüzyılın sonunda ise bu oran 70 kata çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Gelişme Programı'nın 1999 yılındaki İnsani Gelişme Rapor'una göre, küreselleşmeden fayda sağlayan ülkelerin sayısı 20'den dahi daha azdı. 80'den daha fazla ülkede, kişi başına düşen gelir hâlâ on yıl öncesinde ya da ondan daha önceki zamanlarda olduğundan daha düşük durumdaydı. Dünyanın en zengin 200 kişisi dünya nüfusunun %41'inden daha fazla zenginliğe sahipti. Bu kişiler, dört yıl içerisinde, zenginliklerini, 1 trilyon ABD dolarından daha fazla bir düzeye eriştirecek şekilde artırmışlardı. Ve günümüzde, dünya üzerinde günlük 1 dolardan daha az bir gelirle yaşayan 1.3 milyar insan bulunmaktadır. 1990'h yılların sonlarında, dünya üzerinde yüksek gelirli ülkelerde yaşayan insanların beşte biri, dünya toplam milli gelirinin %86'sına sahipti. Bu kesim, dünya ihracat piyasalarının %82'sinden, doğrudan yabancı yatırımın %68'inden, dünya telefon hatlarının %74'ünden faydalanabiliyordu. Oysa en düşük gelir düzeyine sahip beşte birlik kesim ise, bunların yalnızca %1'ine erişebilmekteydi. Bu bağlamda, bazı eleştirmenler, küreselleşmenin ke-

sinlikle Amerika'nın küreselleşmesi ya da en azından gelişmiş ülkelerin küreselleşmesi olduğuna ve gelişmekte olan ülkelerin ise pasif bir konumda bulunmak üzere bir kenara itilmiş olduklarına işaret etmektedirler. Aynı zamanda, küreselleşme, zenginler ile yoksullar arasında yer alan ve gün geçtikçe derinleşmekte olan başka bir uçurumun ortaya koyulması anlamına gelecek yepyeni bir trendin yükselişe geçmesine neden olmuştur. Zengin ülkelerde yoksul ve işsiz insanlar çoğalırken, yoksul ülkelerde, zengin ülkelerdeki benzerleri ile eşit zenginliğe sahip bazı zengin kimselerin türemelerine olanak sağlamıştır. Her geçen gün daha kötü koşullar yaratan zengin ile yoksul arasındaki uçurum, küreselleşmenin şu döneminin karşı karşıya kaldığı en belirgin sorun ve insanlığa fayda sağlayacak küreselleşme eylemi tarafından öne sürülmüş başlıca meydan okuyuş olarak çok daha büyük bir eşitsizliğin sahnelenmesine zemin hazırlamaktadır.

İkinci olarak, dünyadaki ekonomik ve politik düzen makul olmaktan çok uzaktır. Birleşmiş Milletler'in, 2000 yılında yayınlamış olduğu İnsan Gelişim Raporu, küresel ekonomik kararlarının, uç noktalarda eşitsizlikler barındıran şekilde büyük ekonomik güçlere dayanarak verilmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Yoksul ülkeler ve gelişmiş ülkeler güç konusunda büyük eşitsizlik içerisindelerdir fakat temelde, gelişmiş ülkelerin çıkarlarını temsil eden bir rekabetin kurallarına tabi tutulmaktadırlar. Yoksul ülkeler karar verme sürecinde büyük bir eşitsizlik sergileyen koşullardadır. Küreselleşme sürecinin gerçekliklerini temsil eden Dünya Ticaret Örgütü ve Gümrük ve Tarifeler Genel Antlaşması Kurumu, bunun en iyi örneğini ortaya koymaktadır. DTÖ, anlaşmalar vasıtasıyla serbest ve adil bir ticaret ortamı yaratmaya vurgu yapmaktadır. Esasen, DTÖ'nün öncülü olan GATT'ın 1947 yılındaki kuruluşunun üzerinden geçen elli seneden daha fazla süre içerisinde, DTÖ, daha çok birkaç büyük ülke tarafından kontrol edilen bir örgüt olmuştur. Ekonomik gelişme koşullarının farklılıklarından dolayı, anlaşmalar adil bir zemin üzerinde yapılmamaktadır. Örnek olarak Seattle'de gerçekleşen DTÖ Bakanlar Konferansı'nı ele alalım. ABD delegasyonu 200 kişiden ve Avrupa Birliği delegasyonu ise 600 kişiden oluşuyordu. Onların güçlü yasal düzenleri ve kuralları, çoğunluğunu gelişmekte olan ülkelerin oluşturduğu diğer üye ülkelere uygunluk göstermiyordu. Gelişmekte olan ülkeler anlaşmalarda söz sahibi olabilmek için nadiren pratik fırsatlar elde edebiliyorlardı. Neredeyse tüm önemli kararlar yalnızca birkaç büyük ülke tarafından veriliyordu. Bu yüzden, DTÖ'nün, adil prensipleri ve serbest ticareti temel aldığı iddiasıyla ortaya at-

tığı çok taraflı ticaret sistemi, birçok ticaret uzmanı tarafından en adaletsiz anlaşmalar olarak tanımlanmışlardır. Gelişmekte olan ülkelerin oldukça büyük bir kısmı, doğrudan DTÖ'nün gelişmiş ülkelerin küstahlıklarını desteklediğine ve yalnızca, gelişmiş ülkelerin yeni sömürgeciliğini uygulamaya çalışan bir araç olduğuna dair eleştiriler getirmişlerdir.

Küreselleşme süreci içerisinde politik alanda karşı karşıya kalınan problemler çok daha büyük önem taşımaktadırlar. Şu günlerde ekonomik küreselleşme ilerlerken, politik alışverişler, işbirlikleri giderek çoğalmakta ve ulusal egoizm, ulusal hegemonya, etnik ayrımcılık, etnik dışlama ve kapitalist emperyalizmin hegemonik politikaları, savaş tehditleri ya da yeni müdahalecilik de giderek etkin olmaktadır. Bir yandan, Batılı kapitalist ülkeler, "küresel vatandaşlı hakları," "küresel toplum" ve "insan hakları değerleri egemenlik değerinden daha önemlidir" gibi politik küreselleşme sloganları ile asıl niyetlerini gizleyerek diğer ülkelerin egemenliklerine kasten müdahalelerde bulunmakta ya da açık bir şekilde onların bağımsızlıklarını çiğnemektedirler. Diğer yandan, birçok konuda çifte standart uygulamasında bulunmak ya da çeşitli düzenler çevirmek için küreselleşmenin makul olmayan düzenlemelerinden ve mantığından faydalanmaktadırlar. Küreselleşmenin savunulması ve diğer ülkelerin piyasa korumacılığı önlemlerini eleştirilmesi hususlarında sesi en yüksek çıkan ülke ABD'dir. Fakat ABD, kendi pazarını tam olarak açmamaktadır ve koruma amaçlı birçok tedbir almıştır. Diğer gelişmiş ülkeler de ticaret korunmacılığı konusunda ABD'den daha iyi durumda değildir. Onlar da, politik demokrasi, insan hakları, silahsızlanma ve çevre koruma konularında çifte standartlara gidebilmektedirler.

Bu ülkeler, kendilerine ters düşen herhangi bir kural ya da mekanizma ile karşılaştıklarında ya gerçeklikleri çarpıtıp böylece kendilerini haklı çıkartmaya çalışmakta ya da kasten yürürlükte olan kuralların geçerliliğini kabul etmemeyi seçmektedirler. Hatta sosyal düzenleri ve kuralları görmezden gelerek kendi verdikleri sözlerden dönmektedirler George W. Bush –Amerikan başkanı olarak görev alma töreninden hemen sonra– ABD'nin Kyoto Protokolü'nü onaylamayacağını belirtmişti. Dünyayı ve çevreyi korumayı hedefleyen Kyoto Protokolü, sera gazlarını azaltmak ve insanların yaşadığı yeryüzünü korumak amacını güden uluslararası bir anlaşmaydı. Japonya'nın Kyoto şehrinde, 1997 yılının Aralık ayında, 149 ülke ta-

rafından imzalanmıştı. Bu anlaşma, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında titizlikle sürdürülen anlaşmalar ve pazarlıklar sonucunda verilen bir karardı.

Oysa George W. Bush takındığı tavrı şu ifadede bulunarak savunmaktaydı: "bu adil bir karar değil ve Amerikan çıkarları ile de uyum içerisinde değil." Malezya'nın Başbakanı Mahathir Mohammad, küreselleşme sürecini yaygınlaştırma süreci içerisinde ABD de dahil olmak üzere tüm gelişmiş ülkelerin açık bir şekilde sergiledikleri egoist tutumları keskin bir şekilde eleştirirken şöyle yazıyordu: Batılı ülkeler, Asyalı ülkelerden, kendilerini dışarıya daha fazla açmalarını talep etmekte oysa kendileri, her zaman için, işlerini kılıfına uydururlar ve hiçbir zaman kendi küresel kapitalizm eğilimlerinden şüphe duymuyorlar. Tabuları kırmanın ve tüm bunları açık açık konuşmanın zamanı geldi de geçiyor."[3]

Üçüncü olarak, küresel kriz riskleri büyümektedir. Şu çelişkilerin keskinleştiğini görebiliyoruz: Kapitalist üretimin toplumsallaşması ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişme; Bunlar, kontrol altında tutulabilir planlı bir ekonomik yapı ile küresel ekonominin anarşisi arasındaki çelişki; ekonominin bilimsel yönetimi ile dünya piyasalarındaki kaos arasındaki çelişki. Bunlardan başka dünya üretim kapasitesinin muazzam gelişimi ile dünya piyasasının sınırlı hacmi arasındaki çelişki ve ülkeler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ile tekelci uluslararası şirketler arasında ortaya çıkan şiddetli çatışmalar gözlenmektedir. Bu çelişkilerin keskinleşmesi, şüphesiz olarak, dünya piyasaları ekonomisinde toplam arz ile toplam talep arasında yapısal bir orantısızlığın ortaya çıkmasına ve çeşitli ekonomik sektörlerde ve bölgelerde eşitsiz bir gelişim sergilenmesine neden olmaktadır. Böylece, dünya ekonomisinde krizler ve kaosların temelleri ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme çağında ortaya çıkacak ekonomik krizin önemli özelliklerinden birisi mali sektörün devamlı olarak çalkantılar içerisinde bulunmasıdır. Finansal piyasalar kontrol edilemez doğal bir yayılım içgüdüsüne sahip olmaları açısından serbest bırakılmış delice koşan bir ata benzemektedirler. Uluslararası finansal sermaye, yüksek derecede edimsel, akıcı ve değişkendir ve aşırı derecede riskli olan sanal karakteri ile küresel bir ekonomik krizin ortaya çıkma olasılığını artırmaktadır. Efsanevi finansal timsah Bay Soros, 1997 yılında,

3 Mahathir Mohamad, "Asya İçin Yeni Bir Plan" Malezya, Pelanduk Yayınları, 1999, s.9

Güneydoğu Asya mali sistemine müdahale edene kadar, hiç kimse tek bir bireyin büyük bankaları yok edebileceği olasılığını tahmin edememişti. Günümüzde, küresel ticarete, çelik, otomobil ya da buğday gibi ticari mallar değil sermaye hisseleri, menkul kıymetler ve döviz ticareti yön vermektedir. 1990'lı yıllardan bu yana, mali karmaşalar ve krizler dünya ekonomik krizinin başlıca içerikleri olagelmiştir. Japonya'daki köpük ekonominin çökmesi ve o günden sonra yaşanan uzun süreli zayıflık dönemi, Avrupa mali sisteminde 1992, 1993 ve 1995 yıllarında yaşanan devamlı dalgalanmalar, 1994 yılında Meksika'da ortaya çıkan mali kriz, 1997 yılında Güneydoğu Asya'da ortaya çıkan mali fırtına, 1998 yılında Rusya'da ortaya çıkan mali kriz, 1999'da Brezilya'da ortaya çıkan mali kargaşa... Bu olayların tümü hızla dünyanın diğer bölgelerine yansıdı ve küresel çapta etkili olacak ekonomik ve politik bir panik yaşanmasına neden oldu. Küresel mali krizlerin ölçeği ve hızı, her hangi bir ulus devletin ya da uluslararası finansal kurumun yetilerinin ve otoritelerinin erişebilecekleri düzeyin çok daha ötesine geçmekteydi. Bu krizlerin etkileri hızla dünyanın en uzak köşelerine kadar yayılmaktaydı. Bu koşullar altında, küreselleşmenin, ekonomik zenginlik kadar ekonomik bunalımları da dünya çapında dağıtabilme gücüne sahip olduğu net bir şekilde görebilmekteyiz.

2.2 Küreselleşmenin Günümüz Kapitalizmine Etkileri

150 yıl kadar önce, Marks, kapitalizmin genişlemeci doğasını açıklarken şu ifadede bulunmuştu: "diğer eski üretim modellerinden farklı olarak kapitalizm,-sürekli olarak durmaksızın- üretim araçlarını, üretim ilişkilerini ve tüm bunlarla birlikte, toplum içerisindeki tüm ilişkileri tamamıyla değiştirme yoluna başvurmadığı sürece varlığım sürdürmeye devam edemez." Her geçen gün artan talepler ve genişleyen piyasalar ile sınırsız genişleme arzusu, sermayenin doğasında vardır. Kapitalist ürünleri için devamlı olarak genişleyen bir piyasa arayışı içerisinde, yer kürenin her bir köşesinde pazarların peşine düşer. Her yere koşmalı, her yere yerleşmeli ve her yerde bağlantılar kurmalıdır. Ulusal devletlerin ortaya çık-

Marx Engels Seçme Eserler Cilt 1. S 275 - Çince Baskı.

ması ve yerel piyasaların birleştirilmesi; bunun sonrasında, ülkeler arasındaki gümrük kısıtlamalarının azaltılması, gümrük anlaşmalarının yapılandırılması, sömürge kaynaklarının alıkoyulması ile birlikte; uluslararası tröstlerin GATT düzenlemelerine ve küresel çokuluslu şirketlerin belirmesine doğru giden süreç boyunca kapitalizm hızla büyüdü. Küreselleşmenin nihai ve zorunlu sonucu, Marks'ın da değindiği gibi, bizleri "kaçınılmaz bir şekilde dünya piyasasının doğuşu ile karşı karşıya bırakmıştır ve bunun etkisi ile birleşmiş dünya piyasası sermayenin küresel hareketliliği için geçmişte benzeri görülmemiş bir alan yaratmıştır". Komünist Manifesto'da yer alan tahminlerin tümü gerçekliğe dönüşmüştür: "burjuvazi, her geçen gün, nüfusun, üretim araçlarının ve mülkiyetin dağınık durumunun biraz daha ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Nüfusu bir araya toplamış, üretim araçlarını merkezileştirmiş ve mülkiyeti bir kaç grubun elinde yoğunlaştırmıştır." "ayrı çıkarları, kanunları, hükümetleri ve vergi sistemleri olan bağımsız fakat ya da zayıf bağlarla birbirine bağlı eyaletler, aynı hükümet, aynı kanun altında, aynı ulusal sınıf çıkarı olan, aynı sınır, aynı gümrük duvarı ardında, tek bir ulus halinde birleştiler." Küreselleşme, kapsamlı bir alan içerisinde sürdürülen sınırlar arası büyük ölçekli sermaye hareketini ve sermayenin uluslararası dolaşımını hızlandırdı. Sonuç olarak, sermayenin küresel yayılma süreci hızlandı, kapitalist dünyanın sistemi olgunlaştı ve kapitalist üretim araçları, gerçek anlamıyla, tüm dünyanın kullandığı üretim araçlarına dönüştü.

Kapitalizmin Küresel Ölçekte Genişlemesi

Küreselleşme, giderek çeşitli ticaret sınırlamalarını ve hatta ulusal sınırları aşındırmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında, kapalı ekonomilerin birçoğu, her ne kadar yavaş bir tempo içerisinde olsa da, dışarıya açılmaya başladılar. Küreselleşme çağında, gerçek anlamıyla bir dünya fabrikası ortaya çıktı. İlk zamanlarda, bu dünya fabrikası terimi, yalnızca dolaşım sektörüne atıfta bulunmak amacıyla kullanılmaktaydı; fakat günümüzün dünya fabrikası tam da ismine layık bir oluşum haline gelmiştir. Çokuluslu şirketlerin ortaya çıkması ile birlikte, ürünlerin "ulusallıkları" giderek bulanıklaştı. Bu durum, yalnızca "şu ülkede üretilmiştir" şeklinde bandrollenen ürünlerin, as-

 Marx Engels Seçme Eserler Cilt 1. S 275 - Çince Baskı.

lmda genellikle, yalnızca sözü edilen ülkede üretilmemiş olmaları anlamına gelmiyor, aynı zamanda, hammaddelerin teslimatı ve karmaşık süreçlerin sonucunda ortaya çıkan söz konusu ürünlerin, her zaman için, farklı ülkeler tarafından üretildiklerini de açığa vuruyor. Yakın gelecekte, "şu ülkede üretilmiştir" yazısı yavaş yavaş ortadan kalkacak ve onun yerini, "Motorola tarafından üretilmiştir," "Panasonic tarafından üretilmiştir" ya da "Samsung tarafından üretilmiştir" gibi "bir 'çokuluslu' şirket tarafından üretilmiştir" etiketler alacaktır. Ulus ötesi işlemler, sermaye genişlemeci içsel doğası tarafından belirlenmektedir. Daha Orta çağın başlarında, ulusal sınırlar ötesi ticaret faaliyetleri sürdürülmeye başlanmıştı. 20. yüzyılın başlarında, malların, sermayenin ve personelin sınır ötesi ticareti oldukça aktifleşmişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, Batılı Ülkeler arasında sınır ötesi ticari faaliyetler yaygın bir eğilim olarak geri geldi ve mali liberalleşme yeniden canlandı. Soğuk Savaş'ın sonrasında ise, küreselleşme dalgası ile birlikte etkinleşen ticari ve mali liberalleşme ile birlikte sınır ötesi işlemler eşi benzeri görülmemiş bir büyümeye tanık oldular. Şu anda sıralamanın en başında yer alan en büyük 100 ekonomik kurumun yarısından daha fazlası ülke değil şirketlerdir. Kâr etme tutkusu, kapitalistleri dünyanın herhangi bir köşesinde iş yapmaya yöneltmiştir. Küreselleşme çağında, ulusların geleneksel egemenlik kriterleri aşılmıştır. Geleneksel ulusal kültürler, varlıklarını, çok güçlü bir dışsal etki altında sürdürmeye devam etmektedirler. Politik sistemler, ilkeler, kültür, ideoloji ve kapitalist yaşam tarzı, tüm yer küreye, benzersiz bir tarzda ve benzersiz bir ölçekte yayılmaktadır.

Gelişmiş Ülkeler ve Gelişmekte Olan Ülkeler

Küreselleşme, ülkeler ve bölgeler arasındaki koordinasyonu ve işbirliğini güçlendirmektedir. Bu durum, ülkelerin kendi gelişim süreçlerinde, çeşitli zorlukları hafifletme ya da üstesinden gelme açısından fayda sağlayacak olan bir durumdur. Büyük kalkınma programlarının sorumluluklarını yürütme işi genellikle bir tek ülke ya da birkaç ülke tarafından yerine getirilemeyecek kadar kapsamlıdır. Ekonomik küreselleşme, kaynakların küresel ölçekte etkili bir şekilde kullanım olasılığını getirebilmektedir. Farklı ülkelerin ekonomileri birbirlerini tamamlayıcı bir rekabet içerisinde gelişebilmektedir. Bu, küresel ölçekte gelişkin bir mesleki işbirliğinin ortaya

koyulmasını kolaylaştırmakta ve her ülkenin kendi ölçek ekonomisinin rekabet avantajını kullanabilmesine olanak sağlayabilmektedir. Ekonomik işbirliği ve küreselleşme; politik ve askeri alanlarda küresel işbirliği içerisinde bulunma, ulusal düşmanlıkları ortadan kaldırma, karşılıklı anlayışı güçlendirme ve çatışmalardan kaçınma yolunda olumlu sonuçlar doğurabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Kapsamlı kültürel alışverişler ve yaşam tarzlarının paylaşılması; bir ulusun kendi zayıflıklarını dengelemek üzere diğerlerinin güçlü yanlarından faydalanabilmesi ve tüm ülkelerin ortaklaşa sosyal ve kültürel zenginliklerini ortaklaşa geliştirebilmelerine olanak sağlayabilir.

Süreci bir bütün olarak ele aldığımızda, ülkeler ve insan toplumu, çok daha iyi ve çok daha sağlıklı bir gelişme ortaya koyabilecek yetilere sahiptir. Fakat, küreselleşmenin yukarda saydığımız bu olumlu etkileri, maalesef yalnızca oldukça soyut düzlemde - teorik ve mantıksal düzlemde, bir "gerçeklik" olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekçi bir bakış açısı ortaya koyduğumuzda, küreselleşmenin ülkelerin gelişimi üzerine etkisinin çok daha karmaşık olduğunu görebiliyoruz. Küreselleşmenin yalnızca kapitalist ülkeler üzerindeki etkisini ele aldığımızda, gelişmiş ülkelerin bu süreçten çok farklı derecelerde fayda sağladıklarını söyleyebiliriz.

Küreselleşmenin şu anda içerisinde bulunduğu evrede, küreselleşmeden en fazla fayda sağlayan ülkeler yalnızca bir kaç gelişmiş kapitalist ülkedir. Küreselleşme, dünya üzerinde farklı bölgelere nüfuz etmiştir. Küreselleşmenin özneleri genişlemiştir: merkezleri Batı dünyasında olan çok uluslu şirketler, Güney yarımküredeki ülkeler, çevre ülkeleri veya üçüncü dünya ülkeleri, Güney yarımkürede gelişme farklılıklarının ortaya çıkardığı güçlüler ve zayıflar ve hatta merkezleri Batı dışında bulunan bazı çok uluslu şirketlerin de etkin olarak katıldığı gerçek anlamda adına layık çok özneli bir ekonomik küreselleşme ortaya çıkmıştır. Fakat yine de küreselleşmenin merkezi ve itici gücü, hâlâ Batıdır veya ekonomik ve sosyal yönden gelişmiş diğer bölgelerdir. Küreselleşme özetle, modern sermaye şirketleri önderliğinde teknoloji ile güçlendirilmiş, piyasalarda başlayan ve gelişen ve hükümetler tarafından desteklenen bir süreçtir. Birkaç gelişmiş kapitalist ülke büyük ekonomik güçleri ile küresel piyasaları manipüle etmekte uluslararası örgütlerin ve kurumların büyük bir çoğunluğunu kontrol etmektedirler.

Bu ülkeler mevcut uluslararası kuralların düzenleyicileri ve bunlardan faydalanan grubu oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda, ulus-

lararası ticaret, uluslararası finans ve teknoloji alanlarında, çokuluslu şirketlerin büyük bir çoğunluğunun ana merkezlerini de oluştururlar. Yukarıda değinmiş olduğumuz gerçeklikler, küreselleşme dalgası sonrasında, bu ülkelerin, kalkınma ile erişilebilecek en yüksek noktalara yerleşmelerini mümkün kılmıştır ve böylece, küreselleşme sürecinde insiyatifi elde tutmaktadırlar.

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğu ise, her ne kadar genellikle küreselleşmeye karşı olmasalar da küreselleşme sürecine genellikle nispeten daha pasif bir şekilde dahil olmuşlardır. Gelişmekte olan ülkelerin hükümetlerinin neredeyse tümü, küreselleşme dalgasına, eşit koşullar düzleminde katılmaya isteklidirler. Bir ülkenin dış dünyaya kapalı bir tutum içerisinde gelişip refah koşullarına erişemeyeceğini genellikle fark etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerin diğerlerine yetişme yolu, küreselleşme süreci içerisinde yer almaktan, küreselleşme fırsatını değerlendirmekten, "geriden gelme ve geç kalmışlık yönlerini" dezavantajdan avantaja dönüştürebilme başarısından geçmektedir.

Bu ülkeler, teknoloji ve doğru pazarlar seçimi konusunda daha fazla insiyatif göstermek üzere yoğun bir çaba içerisine girmek zorundadırlar. Bu yeni katılımcılar, - endüstriyel hiyerarşi basamaklarında daha yukarılara tırmanmak isteyen - gelişmiş ülkelerin başlattığı endüstrinin daha geri bölgelere aktarılması olgusundan da bir fırsat yaratabilir ve böylece, küreselleşmeden avantaj sağlama çabalarını hızlandırabilirler. Küreselleşmede aktif bir rol oynamak ille de "batılılaşma" ya da tuzağa düşme anlamına gelmeyebilir. Aslında gelişmiş ülkelerden daha zayıf konumda olan bazı gelişmekte olan ülkeler, şaşırtıcı bir şekilde, gelişmelerinin belirli bir evresinde, küreselleşme tarafından sunulan fırsatları ya da alanları ele geçirmişler ve süreçten çok büyük faydalar sağlamışlardır. Bazı gelişmekte olan ülkeler şimdiden bu şansı yakalamışlar ve yeni endüstrileşmiş ülkeler arasına girebilmişlerdir. Genellikle, dünya ekonomisinde daha zayıf bir varlık gösterdiklerinden ve dezavantajlı bir konuma sahip olduklarından dolayı, gelişmekte olan ülkelerin, ekonomik küreselleşme dalgaları karşısında daha fazla risk ile karşı karşıya geldikleri de mutlaka dikkate alınmalıdır. Buna ek olarak, gelişmiş ülkelerin, küreselleşme süreci içerisinde, her yerde piyasa özgürlüğünü savunma iki yüzlülüğünün yanısıra adil olmayan düzenlemeler de, bu ülkelere önemli derecede güçlükler ortaya çıkartmaktadır. Politik olarak zayıf olan ve büyük güçlere dayanma

veya bağlanma eğilimi göstermeye açık bir tutum sergileyen bu ülkelerdeki politik demokrasi uygulaması da ancak geç zamanlarda kendisini göstermiş ve olgunlaşmaya başlamıştır. Ayrıca, bu ülkelerin içsel sosyal entegrasyonları da henüz çok zayıf derecededir. Tüm bu olumsuz etmenler, onları, pasif, güdümlü aktörlere dönüştürebilmektedir. 1997 yılında çıkan mali krizin Doğu Asya'daki gelişmekte olan ülkeleri alt üst etmesi, krizin kurbanı olan ülkelerin küreselleşmenin riskleri ile başa çıkma konusunda ne kadar korunmasız olduklarını bütün yönleriyle açığa vurmuştur. Küreselleşme süreci içerisinde, az gelişmiş ülkeler her zaman için, egemenliklerine müdahalelerde bulunulması, gelişmiş ülkelerin uzantısına dönüşme ya da gelişmiş ülkeler tarafından yağma edilme gibi çeşitli adil olmayan olgular ile yüzyüze kalabilmektedirler. Buna ek olarak, küreselleşme, muhtemelen gelişmekte olan ülkeler arasında yaşanacak farklılaşmaları hızlandırıp bir "Dördüncü Dünya" yaratacaktır. Bunun nedeni, küreselleşmenin; sosyal gelişim üzerinde daha büyük bir Matthew etkisi görülmesine neden olmasıdır. Zengin ülkeler, sahip oldukları avantajlar ve kaynaklar dolayısıyla doğal olarak suda balık gibidirler fakat gelişmekte olan ülkelerin büyük bir çoğunluğu sahip oldukları çeşitli dezavantajlar nedeniyle ağır aksak yol almaktadırlar. Dünya Bankası'mn istatiklerine göre, en alttaki az gelişmiş ülkelerin büyük bir çoğunluğu, küreselleşme süreci içerisinde gün geçtikçe daha da "marjinalleşmektedirler" daha da yoksullaşmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelerin küreselleşmenin etkisi altında karşı karşıya kaldığı en önemli konu, dezavantajlarını ortadan kaldırarak ve avantajlarına dayanarak kalkınmak üzere küreselleşme ile sunulan çeşitli fırsatları kullanabilmektir.

Küreselleşmenin Kapitalizme Karşı Meydan Okuması

Küreselleşme ilerledikçe, birçok küresel sosyal problem su yüzüne çıkmış ve günümüz kapitalizmi yeni ciddi sorunlar ile karşı karşıya gelmiştir. Bu problemler: zengin ile yoksulların arasında gün geçtikçe büyüyen küresel çapta uçurum, emek kaynakları üzerinde var olan geleneksel sosyal koruma sistemlerinin geriye doğru yeniden düzenlenmesini ve çokuluslu şirketler tarafından sürdürülen sosyal yardım sistemlerinin çöküşü, çevrenin küresel çapta bozulması, hızlı ekonomik küreselleşme ile egemen devletler arasında ortaya

çıkan gerilimler, ekonomik küreselleşme ve bölgesel entegrasyon arasındaki çatışmalar, adil olmayan dünya ekonomi ve politik düzenini içermektedir.

Dünya üzerindeki politik ve ekonomik gelişmede yaşanan dengesizlik ve eşitsizlik kapitalizmin mutlak yasasıdır. Zengin ve yoksul kutuplaşması ve oldukça geniş bir yoksul nüfusun bulunması, kapitalizmin içsel bir fenomeni ve sermaye birikimi modelinin kaçınılmaz bir sonucudur. Küreselleşme ilerledikçe, zengin ile yoksul arasındaki kutuplaşma azalmamakta daha da şiddetlenmektedir. Gerçekte, bu durum, küreselleşmeden avantaj sağlayan birkaç gelişmiş kapitalist ülkenin ve bu ülkelerdeki tekellerin hızla yayılmalarının bir sonucudur. Buna ek olarak, küresel çapta zengin ve yoksul kutuplaşmasının dağılımı, daha önceki zamanlardan daha karmaşık bir yapı sergileme eğilimi içerisindedir. Öncelikle, dünya üzerinde birçok yoksul insan yaşamaktadır ve zenginler ile yoksullar arasındaki uçurum gün geçtikçe daha da derinleşmektedir. **İkinci olarak,** ekonomik küreselleşmeye özgü genel koşullar çerçevesinde, farklı ülkelerde adaletsiz bir ekonomik gelişme süreci devam etmektedir ve zenginler ile yoksullar arasındaki eşitsizlikler çok daha fazla göze çarpar olmuştur. Bu koşullarda, zengin Kuzeyli ülkeler ile daha az gelişmiş Güneyli ülkeler arasındaki mesafe daha da büyüme eğilimi göstermektedir. **Üçüncü olarak,** küreselleşmenin ilerlemesi ile birlikte, ülke içinde de, zengin ile yoksul arasındaki farklılıklar hızlı bir artış içerisine girmiştir. Az sayıda gelişmiş ülkede yaşayan birçok işçinin maaşı, küçük boyutlardaki bir aileyi dahi zorlukla geçindirebilmektedir. Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda ve hatta bazı yoksul ülkelerde dahi, küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan faydalanarak hızla türeyen zengin insanlar grubu, gelişmiş ülkelerin en zenginlerinin sahip olduklarına eşdeğer bir servet edinmişlerdir. **Dördüncü olarak,** küreselleşmenin başka bir negatif etkisi ise, öğrenim görmüş ve daha az öğrenim görmüş kişiler arasındaki eşitsizliği derinleştirmesi ve kentsel alanlarla kırsal alanlar arasındaki gelir farklılıklarını şiddetlendirmesidir. Daha iyi yüksek öğrenim görmüş kişiler, özellikle de bilgi teknolojisi ve internet sektörü çalışanları, daha yüksek ücretler alma arayışı içerisinde, gelişmiş ülkelere serbestçe göç edebilmektedirler. Daha az öğrenim görmüş kimseler ise, hareket özgürlüğünden yoksunlardır ve daha yüksek gelir arayışı içerisinde bulunamazlar. Küreselleşme süreci içerisinde daha da göze çarpar bir şekilde öne çıkan zenginler ile yoksullar arasındaki farklılıkların artışı yaygın bir ilgi odağı haline

gelmiştir. İnsanlar yalnızca dünyadaki mevcut politik ve ekonomik düzeni sorgulamaya başlamamış, aynı zamanda, küreselleşmenin kendisine de eleştiriler getirmeye başlamışlardır. 1990'lı yılların ortalarından ve sonlarından beri kabaran küreselleşme karşıtı hareketler, zenginler ile yoksullar arasındaki küresel eşitsizlikleri hedef almaktadırlar. Tıpkı kapitalizmin erken dönemlerinde, zenginler ve yoksullar arasındaki eşitsizliklerin bir dizi sosyal sefalete neden olması ve bunun da uzun dönemli ya da büyük çaplı sosyal çatışmaların ortaya çıkması sonucunu vermesi gibi, küresel kapitalizm döneminde de, kapitalizmin, zenginler ile yoksullar arasındaki küresel eşitsizlik konusunu etkili bir şekilde çözüme kavuşturup kavuşturamayacağı esaslı bir sorun ve doğrudan sistemin varlığı ile ilintili bir durum olarak öne çıkmaktadır.

Küreselleşmenin ilerlemesi ve çokuluslu şirketlerin küresel ölçekte yayılmasına bağlı olarak, 20. yüzyıldan beri birkaç neslin gayretleri ile yapılandırılmış olan işgücünü koruma ve sosyal güvenlik ve refah sistemleri çökmektedirler ya da zayıflatılmıştır. Küreselleşme sürecinde birçok işçi, bu yeni koşullarda, temel insan haklarını güvence altına almak amacıyla, karmaşık bir şekilde "en başından başlama" durumu ile karşı karşıyadır. Küreselleşme dalgalarının devamlı etkisi altında, ülkelerin birbiri ardına piyasa kurallarını kabul etmeleri, hükümetlerin ve kamu sektörlerinin fonksiyonlarının azaltılması ile birlikte geleneksel sosyal yardım sistemleri çeşitli saldırılara maruz kalmış, sosyal destek gören kesimler vergi ödeyenlerin paralarını "sömürmek" ile suçlanmaktadırlar. Daha önceki dönemin sosyal devlet önlemleri verimsiz olmakla eleştirilmiş ve hatta serbest ticaret kuralları ile bağdaşmadıkları iddiası ile ortadan kaldırılmıştır. Çokuluslu şirketlerin küresel yayılımı, geleneksel olarak var olan en temel iş güvenliği geleneksel sistemini dahi doğrudan tehdit etmektedir. Sınırsız kâr elde etme isteği ile harekete geçen çokuluslu şirketler, küresel alanda en ucuz işgücünü elde etme arayışı içerisinde ve işgücü korumacılığı ile ilintili olan herhangi bir sınırlandırmadan kaçınmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Örnek olarak Walt Disney Şirketini ele alalım. Neredeyse dünyadaki her büyük şehirde Disney ürünleri satan dükkanlar bulunmaktadır. Bu şirketin adını taşıyan oyuncakları ve tekstil ürünlerini üreten fabrikalar ise çoğunlukla Haiti ve Burma gibi az gelişmiş ülkelerde kurulmuştur. Çünkü bu ülkelerde daha ucuz iş gücü bulunabilir ve işgücü hakları henüz tam anlamıyla güvence altında değildir. Disney, işçilerin direnişleri ya da protestoları ile karşı karşıya kaldığında,

kapitalistlerin 19. yüzyılda yaptıkları gibi işçiler ile çatışmaz ya da işçilerle uzlaşma yolları aramaz. Bunun yerine, hızla bir ülkeyi terkedip başka bir yere yerleşir. Yeni yerleştiği bölgede, genellikle çok daha kötü çalışma koşulları, tamamlanmamış iş yasaları vardır ve sendikacılık hareketi de henüz yeterince gelişmemiştir. Bu problem, küreselleşmenin derinleşmesi ya da çokuluslu şirketlerin daha fazla gelişmesi ile birlikte gerektiği şekilde çözümlenmezse, er ya da geç, tıpkı 19. yüzyılda olduğu gibi güçlü bir işçi hareketi patlak verecektir. Yakın zamanlarda gündeme gelen tüketicilerin küresel Disney karşıtı hareketi özel bir şekilde alarm sinyalleri vermiştir. Küreselleşmenin günümüz kapitalizmine karşı diğer ortaya çıkardığı yeni bir sorun: ekonomik küreselleşmenin hızlı gelişimi ve ulus devletlerin egemenlikleri arasında ortaya çıkan gerilimin ve çatışmanın nasıl ele alınacağı ile ilgilidir. Ekonomik sektör, küreselleşme süreci içerisinde bugüne kadar yaşanan en hızlı ilerlemeye tanıklık etmiş ve geleneksel politik uygulamalara ya da zihniyete sahip ülkeleri yeni zorluklar altına sokmuştur. Uluslararası sermayenin artan likiditesi, piyasaların küreselleşmesi, uluslararası ekonomik örgütlerin giderek genişleyen fonksiyonları ve şiddetlenen uluslararası rekabet, sistem üzerinde büyük bir etki bırakmıştır ve bunlar tüm ülkelerdeki politik liderlerin konumlarına, politik üstyapılara, sosyal altyapılara, siyaset sistemlerine, değerlere ve kültürlere meydan okumaktadır. Geleneksel ulusal devletin rolü zayıflamış ve her bir ülke (gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere) reformlar yolu ile her geçen gün daha da küreselleşen dünya piyasasına adapte olmak zorunda kalmıştır. Geçmişte, ülkelerin yerel iç savaşlar yaşamaları içsel bir olay olarak değerlendirilir ve bu durumda dahi ülkelerin iç işlerine müdahalede bulunulmazdı. Günümüzde, mali bir kriz yaşanması durumunda, genellikle, söz konusu ülkeye, ne tür politikaların izlenmesi gerektiğini anlatmak üzere Uluslararası Para Fonu tarafından atanmış bir görevli gönderilmektedir. Buna benzer durumlarda, ekonomik küreselleşme ve geleneksel politikalar ile yönetilen ülkeler arasında ortaya çıkan gerilim net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu zorluklarla, öncelikle gelişmekte olan ülkeler karşılaşır ve bunun sonrasında, küreselleşme sürecine katılma ya da bu süreçte rol alma arayışları süresince, aynı gerilimlerle yüzleşme sırası, diğer kapitalist ülkelere gelir. Fakat sorunun karmaşıklığı, gelişmiş ülkelerin kendi kontrolleri altında tuttukları uluslararası örgütleri, diğer ülkelerin iç işlerine müdahalede bulunma amacı ile kullanmalarında yatmaktadır. Sonuç olarak, ekonomik küreselleşme ve ulus devlet-

lerin egemenlikleri arasında ortaya çıkan gerginlik, yalnızca egemenliğin transferi ve ulusalcılık arasında bir çelişki yaratmaz, aynı zamanda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında, hegemonyacılık ve hegemonyacılık karşıtlığı, müdahalecilik ve müdahalecilik karşıtlığı olarak biçimlenen çatışmalar ortaya koymaktadır. Çokuluslu şirketlerin küresel çapta genişlemesi, doğrudan ulus devletlerin fonksiyonlarını etkilemekte ve bu fonksiyonları aşındırmaktadır. Çokuluslu şirketler, küreselleşme süreci içerisinde yer alan en önemli taşıyıcılar ve önde gelen oyunculardır. Yatırım fırsatlarını, iş gücü maliyetinin en düşük olduğu ve çalışma koşullarının asgari düzeyde gelişkin olduğu bölgelere yönlendirirler. Nereye yatırım yapacaklarına, üretim faaliyetlerini nerede sürdüreceklerine, vergilerini nereye vereceklerine ya da nerede ikamet edeceklerine kendileri karar vermek isterler. Genellikle üretimlerini bir ülkede sürdürür, başka bir ülkede vergilerini öderler ve tüm bunlara rağmen, başka bir üçüncü ülkenin hükümetinden, onlar için uygun bir altyapı hazırlamasını ve karşılıksız arazi tahsisi bile talep edebilirler. Bunun sonucu olarak, geleneksel ve eskimiş yöntemlerle çalışan hükümetler, vergiler vb konularda bu şirketleri denetleyebilme konusunda güçsüz kalmaktadırlar. Küreselleşme, çokuluslu şirketlerin, giderek ulusal sınırların ötesine geçen ve kendi hükümetlerinin otoritesinden kaçınan bağımsız özerk krallıklar gibi hareket etmelerine olanak sağlamıştır. Burada sorun, gerçekte ulus devletlerin haklarını çiğneyip geçebilen uluslararası şirketlerin davranışlarının nasıl ve kimler tarafından düzenlenmesi gerektiğinde yatmaktadır.

Tüm bunların yanında, ekonomik küreselleşme ve ulusal egemenlik arasında ortaya çıkan başka bir gerginlik de, dünya piyasasındaki anarşi ve her bir ülkenin kendi ekonomik gelişim modelini ya da tarzını seçme hakkına sahip olmasının riske girmesidir. Küreselleşme sürecinde, gelişmiş ülkeler, makul ve adil olduğu söylenemeyecek mevcut dünya politik ve ekonomik düzenini olduğu gibi muhafaza etmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Fakat değişim talep eden sesler kuşkusuz eninde sonunda daha etkili olacaktır.

Küreselleşmenin evrimi ile birlikte, gelişmiş ülke güçlerinin hakim olduğu dünya düzeni çok daha büyük baskılar ve meydan okumalar ile karşı karşıya kalacaktır. Uzun dönemde, gelişmiş kapitalist ülkelerin hâkimiyeti yavaş yavaş etkisini kaydedecektir. Her ne

kadar gelişmekte olan ülkeler nispeten daha dezavantajlı bir konuma sahip olsalar ve daha büyük risklerle karşı karşıya olsalar da, bazıları daha hızlı bir şekilde ileriye doğru yol alacaktır ve böylece, daha fazla yeni endüstrileşmiş ülke ortaya çıkacaktır. Bunun sonucunda, bir bütün olarak, dünya ekonomisi içerisinde gelişmekte olan ülkelerin konumu yavaş yavaş yükselecek ve bu duruma uygun bir şekilde, gelişmiş ülkelerin konumları zayıflayacaktır. Eski güç dengeleri geride kalacak ve dünya düzeni kaçınılmaz olarak yeniden biçimlenecektir. Gelişmiş kapitalist güçlerin, eski dünya politik ve ekonomik düzenini olduğu gibi muhafaza etme yolunda karşı karşıya kaldığı meydan okumalar aynı zamanda kapitalist sistemin yüzleşmek zorunda olduğu bir meydan okumadır. Sistemin ve kapitalizmin bu meydan okumalara karşı nasıl bir tepkide bulunacağı, bu tür baskılardan ve meydan okumalardan nasıl kaçınılacağı, günümüz kapitalizmin yüzleşmek zorunda olduğu zor konulardan biridir. Tüm bunlara ek olarak, artmakta olan ciddi küresel çevre sorunlarının nasıl etkili bir şekilde ele alınacağı, küreselleşme ve bölgeselleşme arasındaki çelişkinin nasıl çözümleneceği, birçok bölgesel çelişme ve çatışmanın nasıl hafifletileceği ve dünya barışının nasıl muhafaza edileceği ve çeşitli sol kanat sosyal hareketlerin özellikle de sosyalist hareketlerin kapitalizme ilişkin olarak getirdikleri eleştirilere nasıl cevap verileceği günümüzde kapitalizme, özellikle de gelişmiş kapitalist güçlere karşı zorlu meydan okumalar olarak ortaya çıkmaktadır.

2.3 Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kapitalizm

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Yalta modeli yavaş yavaş iki sosyal sistemin, iki ideolojinin ve iki rakip askeri grubun her yönden göreli eşit koşullara sahip oldukları bir düzlemde birbirlerine karşı gelmelerine yol açmıştı. Bu, aynı zamanda, Soğuk Savaş modeli olarak da bilinmektedir. Soğuk Savaş modelinin, Avrupa'da ve tüm dünyada yayılması sonucunu veren durum, iki süper gücün, ABD'nin ve Sovyetler Birliği'nin birbirleri ile çatışma içerisinde bulunmalarıydı. Soğuk Savaş modeli, Avrupa'nın uluslararası politik alanında Almanya'nın ikiye bölünmesi şeklinde ortaya çıkmıştı. Doğu ve Batı Avrupa'nın politik olarak bölünmesi, Doğu Almanya'nın ve Batı Almanya'nın bölünmesine eşlik eden bir oluşum olarak kendisini gösterdi.

Sovyetler ve Doğu Avrupa'da "Savaşmaksızın Elde Edilen Zafer"

Askeri yönden, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, NATO ve Varşova Askeri Paktı, silahlanma, özellikle de nükleer silahlanma yarışını sürdürmekte olan iki askeri gruptu. Bu iki paktın her biri, Batı ve Doğu Avrupa'ya birkaç yüz bin asker yığmıştı. Ordular için sınır bölge, Doğu ve Batı Almanya ayrımıydı. Ekonomik olarak, Batılı ülkeler kendi aralarında sıkı bir ittifak oluşturmuşlar ve sosyalist ülkeleri çeşitli derecelerde bloke edip bu ülkelere karşı ambargo uygulamaktaydılar. Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyini (COMECON) örgütleyen Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri, kendi ekonomik entegrasyon faaliyetlerini sürdürmekte ve aynı zamanda da, Asya'da bulunan bazı sosyalist ülkelerle ekonomik ilişkiler sürdürmekteydiler. Bu iki blokun ekonomileri arasında çok zayıf ilişkiler bulunmakta ve adeta iki ayrı tipte paralel ekonomik sistemler şeklinde ayrı ayrı varlık sürdürmekteydiler. Stalin bu durumu şöyle değerlendiriyordu: "birleşik ve kapsayıcı dünya piyasası çökmüştür " ve "birbirlerine paralel ve rakip konumda iki ayrı dünya piyasası ortaya çıkmıştır." Bir bütün olarak ele alındığında, İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasındaki Soğuk Savaş kutuplaşması, 1980'lerin sonlarına ve 1990'ların başlarına kadar oldukça istikrarlı bir varlık sergilemiştir. 1980'lerin sonlarında ve 1990'larm başlarında, Doğu Avrupa ülkeleri, önemli değişimlere tanık oldu. Sovyetler Birliği dağıldı ve elli seneden daha fazla hüküm süren Soğuk Savaş sona erdi. Dramatik değişimler ilk olarak Polonya'da kendisini gösterdi. 1988 yılının Şubat ayında, Polonya hükümeti, yiyecek ve benzin de dahil olmak üzere günlük ihtiyaçların fiyatlarını yükseltti ve bu önlem insanların öfke patlamalarına, tatminsizlik duyguları ile sokaklara dökülüp büyük çaplı grevler yapmalarına neden oldu. Dayanışma adlı sendika, bu durumu, kendi politik amaçlarını gerçekleştirme yolunda fırsat bildi ve kitleleri kışkırtarak ülkeye kaos ve kriz getirdi. 1988'in sonunda ve 1989'un başlarında toplanan Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin 10. Merkez Parti Komitesi'nin 10. Genel Kurulu, yasama, yürütme ve yargı işlevlerinin birbirlerinden ayrılmasını öngören bir politik sistem ile politik ve sendikal faaliyetlerde çoğulculuk ilkesini temel alan bir anayasal sistem kurmayı karar-

Marx Engels Seçme Eserler Cilt 2. S 561 - Çince Baskı.

laştırdı. 1989 yılının Haziran ayında, 10. dönem parlamento ve senato seçildi. İktidardaki Birleşik İşçi Partisi yenilgiye uğradı ve – Dayanışma – ezici bir zafer kazandı. 1990 yılının Aralık ayında gerçekleşen doğrudan başkanlık seçiminde, Dayanışma Sendikası lideri Walesa, Polonya Cumhuriyeti'nin Başkanı seçildi. 1989 yılının Mayıs ayında, Macaristan'daki Komünist Parti içerisindeki radikaller tarafından bir "Reform Kulübü" yapılandırıldı. Muhalefet tarafından kurulan Macar Demokratik Forumu ile birlikte Macaristan'da yapılacak değişimleri yönlendirecek güçlü bir kuvvet yapılandırıldı. Haziran ve Eylül ayları süresince, Sosyalist İşçi Partileri'nin temsilcilerinden, muhalefet gruplarından ve farklı sosyal gruplardan oluşan ulusal bir heyet, çok partili politik sisteme geçiş yolları hakkında tartışmalar sürdürmek üzere toplandı.

Ekim ayında, Sosyalist İşçi Partisi 14. (Olağandışı) Kongresini topladı ve kendisini, Macaristan Sosyalist Partisi olarak yeniden yapılandırdı. Partinin amacını demokratik sosyalizm olarak yeniden düzenleyen yeni ideolojik yönergeye ve anayasa değişikliklerine ilişkin kararlar alındı. 1990 yılının Mayıs ve Nisan aylarında, Macaristan, çok partili sistemde ilk serbest seçimini gerçekleştirdi ve Macar Demokratik Forumu muhalefeti, parlamenter seçimi kazanarak Bağımsız Köylü Partisi ve Hıristiyan Demokrat Halk Partisi ile bir koalisyon hükümeti kurdu. Sosyalist Parti muhalefet konumunda çekilmek zorunda kaldı.

1989 yılında, Çekoslovakya çeşitli gösterilere sahne oldu. Aralık ayında, Komünist Partisi, çok partili politik sistem ve bir hükümet koalisyonu yapılandırmak üzere muhalefetteki gruplarla anlaşmaya vardı. Fakat Komünist Partisi koalisyon hükümetinde azınlık durumda kaldı çünkü Federal Meclis'teki koltuk sayısı yarıdan daha azma inmişti. Aralık ayında toplanan Komünist Parti'nin olağanüstü kongresinde, demokratik sosyalizm ilkelerini benimseyen bir eylem yönergesine ilişkin kararlar alındı ve partinin doğası tamamen değiştirildi. Aralık ayının sonunda, Federal Meclis, muhalefet örgütü Sivil Forum'un önde gelen şahsiyetlerinden olan Havel'i Cumhuriyetin başkanı seçti. 1990 yılının Mart ayında, Federal Parlamento, o güne kadar kullanılan "Çekoslovakya Sosyalist Cumhuriyet" ismini, "Çekoslovakya Federal Cumhuriyeti" şeklinde değiştirme kararı aldı ve çok kısa bir süre sonra, Nisan ayında, bu isim, "Çek ve Slovak Federal Cumhuriyeti" olarak bir kere daha değiştirildi. 1992 yılının Kasım ayında, Federal Meclis, 541 sayılı yasayı çıkardı ve Çekoslo-

vakya Devleti'nin çözülmesine karar verildi. 1 Ocak 1993 yılında, Çekoslovakya'nın, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya Cumhuriyeti olmak üzere ikiye bölünmesi ile birlikte iki ayrı bağımsız ülke ortaya çıktı.

1989 yılının Aralık ayında, Romanya, Timişoara'da gösteriler yapıldı ve çok kısa zaman içerisinde, bu gösteriler, tüm ülkeye yayıldı. Başkentteki göstericiler, Başkanlık Ofisi'nin etrafını sardılar. Ulusal Muhafız Birliği, Çavuşesku'nun göstericilere karşı verdiği vur emrine karşı gelerek isyan etti. Bunun sonrasında Başkan Çavuşesku ve eşi kaçtılar. Fakat daha sonra yakalanıp kurşuna dizildiler. Romanya Ulusal Selamet Komitesi, politik gücü kendisinde topladı ve çok partili politik sisteminin uygulanacağını, yasama, yürütme, yargı erklerinin birbirlerinden ayrılacağını ve serbest seçimlerin yapılacağını açıkladı. Aynı zamanda, Romanya'nın demokratik bir ülke olarak yeniden yapılandırılacağını ve Romanya Sosyalist Cumhuriyeti'nin isminin Romanya olarak değiştirildiğini duyurdu.

1989 yılının Aralık ayında, Romanya, Timişoara'da gösteriler yapıldı ve çok kısa zaman içerisinde, bu gösteriler, tüm ülkeye yayıldı. Başkentteki göstericiler, Başkanlık Ofisi'nin etrafını sardılar. Ulusal Muhafız Birliği, Çavuşesku'nun göstericilere karşı verdiği vur emrine karşı gelerek isyan etti. Bunun sonrasında Başkan Çavuşesku ve eşi kaçtılar. Fakat daha sonra yakalanıp kurşuna dizildiler. Romanya Ulusal Selamet Komitesi, politik gücü kendisinde topladı ve çok partili politik sisteminin uygulanacağını, yasama, yürütme, yargı erklerinin birbirlerinden ayrılacağını ve serbest seçimlerin yapılacağını açıkladı. Aynı zamanda, Romanya'nın demokratik bir ülke olarak yeniden yapılandırılacağını ve Romanya Sosyalist Cumhuriyeti'nin isminin Romanya olarak değiştirildiğini duyurdu.

1989 yılında, Bulgaristan, etnik sorunlardan kaynaklanan bir karmaşaya sahne oldu. Bundan çok kısa bir süre sonra, birçok muhalefet örgütü ortaya çıkmıştı ve bu örgütler, Komünist Partisi'ne meydan okuyarak Demokratik Güçler Koalisyonu'nu kurdular. 1990 yılının Şubat ayında, Bulgaristan Komünist Parti'nin 14. Kongresi, çok partili sistemin ve parlamenter bir demokrasinin benimseneceğini açıklayarak Bulgaristan'ın Demokratik Sosyalizmi Bildirisi'ni onayladı. Nisan ayında, Komünist Partisi, Bulgaristan Sosyalist Partisi olarak yeniden adlandırıldı. Haziran ayında, parlamento seçimlerini Sosyalist Parti kazandı ve hükümeti kurdu. Fakat muhalefet partileri hem parlamentonun içerisinde ve hem de parlamentonun dışında mücadeleye devam ettiler. En sonunda, Sosyalist Parti, baş-

kanlıktan ve kabineyi oluşturma hakkından vazgeçti ve muhalefet geçmek zorunda kaldı.

1989 yılının Mayıs ayında, Macaristan, Avusturya ile arasındaki sınırları açtı ve bu sınırları geçersiz kıldı. Çok sayıda Demokratik Almanya vatandaşı, Macaristan ve Avusturya üzerinden Federal Almanya'ya kaçtı. Ekim ayında, Doğu Almanya'da- rejime muhalif - Sosyalist Demokratik Parti kuruldu ve başka birçok muhalefet gurubu yapılandırıldı. Bunun sonucu olarak sokak gösterileri arttı. İktidarda bulunan Birleşik Sosyalist Partisi bölündü. 9 Kasım'da, Demokratik Almanya ile Federal Almanya arasındaki sınır tamamen açıldı. Bunun hemen ardından Berlin Duvarı yıkıldı ve vatandaş kitleleri, Demokratik Almanya'dan Federal Almanya'ya doğru yürüdüler. Aralık ayında, Birleşik Sosyalist Parti, kendisini, Alman Birleşik Sosyalist Partisi-Demokratik Sosyalist Parti ve çok kısa bir zaman sonra da, Demokratik Sosyalist Parti olarak adlandırmak üzere olağandışı bir kongre topladı. 1990 yılının Mart ayında, Demokratik Almanya'da, ilk kez çok partili parlamenter seçim yapıldı ve Demokratik Sosyalist Parti muhalefet partisi konumuna düştü. Demokratik Almanya'daki politik çalkantı, Demokratik ve Federal Almanya'nın birleşme sürecine katkıda bulundu. 3 Ekim 1990 tarihinde, Demokratik Almanya resmen Federal Almanya'nın bir parçası haline geldi.

Doğu Avrupa'da yaşananların etkisi altında, 1990 yılında, Arnavutluk'ta da politik bir karmaşa yaşadı. Haziran'ın sonunda ve Temmuz'un başlarında, kitle gösterileri patlak verdi. Aralık ayında, iktidar Emek Partisi'nin Merkez Komitesi'nin Genel Kurulu, çok partili sistemi, anayasal sistem olarak benimsedi. 1991 yılının Mart ayında, Arnavutluk'ta, ilk kez çok partili parlamenter seçim gerçekleştirildi. Parlamento'daki çoğunluğu Emek Partisi kazandı ve muhalif Demokratik Parti ikinci büyük parti olarak öne çıktı. Haziran ayında, Emek Partisi'nin 10. Kongresi, kendisini, Sosyalist Parti olarak yeniden adlandırdı ve demokratik sosyalizm yolunu izleyeceğini açıkladı. 1992 yılının Mart ayında, ikinci parlamenter seçim gerçekleşti ve Demokratik Parti ezici bir zafer kazandı.

Yugoslovya'da yaşanan dramatik değişimler, etnik ayrılıkların kızışması temelinde başladı. 1989 yılının Ekim ayında, Yugoslavya Komünistler Birliği Merkez Komitesi Genel Kurulu, Politik Sistem Reform Taslağı'nı yasalaştırdı ve çok partili bir sistem yapılandırma kararı aldı. 1990 yılının Ocak ayında, 14. Olağanüstü Kongrenin ya-

pılmasına karar verildi fakat birçok temsilci kongreye katılmayı reddetti. Daha sonra kongre, Komünistler Birliği Merkez Komitesi'ni ve onun Sekreterliği'ni fesh etme kararı aldı. Cumhuriyetler tek tek birbirleri ardına isimlerini değiştirmeye başladılar ve bağımsızlık arayışına içerisine girdiler. Temmuz ayında, Federal Meclis, Siyasal Dernekler ve Partiler Yasası'nı çıkardı ve böylece, çok çeşitli politik gruplar ortaya çıktı. 1990 yılından sonra, cumhuriyetlerin tek tek çok partili seçimleri organize ettiği sıralarda, komünist partiler, Sırbistan ve Karadağ eyaletleri dışındaki bölgelerde yeniden seçilme konusunda çoğunlukla başarısızlığa uğradılar. Diğer dört cumhuriyetin parlamentoları da muhalefet tarafından kazanıldı. 1991 yılının Haziran ayında, Yugoslavya'dan ayrılan Hırvatistan ve Slovenya bağımsızlıklarını ilan ettiler. Makedonya ve Bosna da 1991 yılının Kasım ve 1992 yılının Mart aylarında, bağımsızlıklarını ilan ettiler. 1992 yılının Nisan ayında, Sırbistan ve Karadağ, Yeni Yugoslavya Birliği'ni kurdular fakat bu iki cumhuriyet de, 2003 yılının Şubat ayından itibaren birbirlerinden bağımsız olduklarını ilan ettiler.

Sovyetler Birliği'nin Dağılması

Domino taşlarının zincirleme reaksiyonlarını andıran Doğu Avrupa ülkelerindeki dramatik değişimler – her ne kadar çok küçük farklılıklar taşısalar da - aynı doğaya sahiptiler. Öncelikle, iktidarda olan partinin doğası değişmişti. Yalnızca Komünist Partilerin isimleri Sosyalist Partisi olarak değiştirilmekle kalmamış, aynı zamanda, bu partilerin temel doğası, program yönergesi, örgütsel ilkeleri ve hedeflerinin tümü de değiştirilmişti.

Söz konusu dramatik değişimlerden sonra, iktidara gelen partiler ya Komünist Partiyi ortadan kaldırmayı hedefleyen muhalefet partileri ya da orjinal Komünist Parti'nin yeniden yapılandırılması sonucunda doğan Sosyalist Partiler'di. Üçüncü olarak, büyük değişim sonrasında, tüm bu ülkeler istisnasız bir şekilde Sovyetler Birliği modelini terk ettiler ve piyasa ekonomisine, politik demokrasiye dönüştüler. Artık sosyalizm yönünde ısrar etmiyorlardı ve kurumsal reformlar, sosyalist sistemi geliştirme ve iyileştirme amacı gütmüyordu.

Diğer yandan, Sovyetler Birliği'nin dramatik çöküşü, temelde birbirleri ile bağlantılı birkaç karmaşık süreci içermektedir. Bunlardan birisi, Komünist Parti'nin iktidardan düşmesi ve nihayetinde çözülmesiydi. İkincisi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni meydana

getiren 15 Birleşik Cumhuriyet'in bölünmesi ve bağımsız ülkeler haline gelmeleriydi. 1988 yılının Haziran ayında yapılan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 19. Temsilciler Toplantısından sonra, birçok hükümet dışı muhalefet örgütü ortaya çıktı. 1990 yılının Ekim ayında, Yüksek Sovyet, çok partili sisteme geçilmesine izin vererek partilere ilişkin bir yasa çıkardı. 19 Ağustos 1991 tarihinde, Sovyetler Birliği'nin bazı liderleri, 24 Ağustos'ta Gorbaçov'u devirmek üzere politik bir darbe yapma girişiminde bulundular fakat başarısız oldular. Gorbaçov, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Parti Sekreterliği'nden istifa ettiğini açıkladı, Parti Merkez Komitesi'nden, partinin kendisini tamamıyla fesh etmesini ve Komünist Parti'nin ordu içerisinde ve diğer hükümet dairelerinde sürdürdüğü faaliyetleri durdurmasını istedi. Bu sırada, diğer cumhuriyetlerin komünist partileri de ağır darbeler yemişti. Ya yasaklandılar, ya yasadışı oldukları duyuruldu ya çözüldüler ya da yeniden adlandırıldılar. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin mülklerine el kondu, bu partiye ait gazeteler ve diğer yayınlar yasaklandı. Artık parti varlık göstermemekteydi. İkinci olarak, büyük değişimlerin ortaya konma süreci, aynı zamanda, Sovyetler Birliği modeli sosyalist yolun yavaş yavaş terk edilmesi anlamına geliyordu. Politik olarak, 1988 yılında yapılan Sovyetler Birliği Komünist Partisi 19. Temsilciler Toplantısı'ndan itibaren, devletin politik yapısı parlamenter sistem olarak değiştirilmişti. Gorbaçov 1990 yılında, Litvanya'da verdiği demeçte, Sovyetler Birliği'nde çok partili bir politik sistemin gereğini savundu ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 28. Kongresi de, çok partili sisteme geçişe izin verme kararını açıkladı. Gorbaçov, 1990 yılının Şubat ayında gerçekleştirilen Parti Merkez Komitesi'nin Genel Kurulu'nda, Başkanlık sistemini benimseyerek krize girmiş olan Komünist Partisi'nin bu durumdan kurtulması için politik bir manevrada bulundu ve amacına ulaştı. Mart ayında, Sovyetler Birliği'nin ilk başkanı seçildi. Gorbaçov'un liderliğinde, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin otoritesinin yerini alacak şekilde bir Başkanlık Komitesi oluşturuldu. Ekonomik alanda, radikal şok tarzı – özelleştimeler ve piyasa reformlarının etkisi altında, Sovyetler Birliği, ekonomik reformlarda yönünü, diğer bir deyişle amacını kaybetti. Aslında, şiddetli politik kargaşanın yaşandığı söz konusu koşullarda gerçek anlamıyla başarılı bir reform gerçekleştirilmesi de mümkün değildi. Kısa bir süre sonra, devlet mülkiyetindeki ekonomi, özel güçlerle donanmış bürokratik sosyal sınıfın kontrolü altına girdi ve sosyalist devlet mülkiyeti kaotik bir "özel mülkiyete" dönüştürüldü.

1991 yılının Temmuz ayında, Yüksek Sovyet yargı organı, daha önce yasadışı bir biçimde sürmekte olan özelleştirmeyi ve devlet mülkiyetlerinin aşmdırılmasını yasalaştıran ve meşru kılan Özelleştirme Yasası'nı çıkardı.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Rusya, ekonomide "Şok Terapi" politikasını benimsedi ve şu tedbirleri aldı: kamu dışı mülkiyete dayalı işletmelerin faaliyet göstermelerine izin verdi, planlı fiyat uygulanması sistemini yürürlükten kaldırdı, fiyatları piyasaların belirlemesine izin verdi ve para arzını daralattı. Sonuç olarak, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin planlı ekonomi ve devlet mülkiyeti gibi temel karakteristik özellikleri yokoldu. Üçüncü olarak, yaşanan diğer bir büyük değişim, Birleşik Cumhuriyetler'in çözülme süreciydi. 1990 yılının Şubat ve Mart ayları süresince, üç Baltık Cumhuriyeti bağımsızlıklarını ilan ettiler. Haziran ayında, Rusya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) Yüksek Sovyeti, Rusya'nın bağımsız egemenliğini ilan etti. Daha sonra, Moldovya, Ukrayna, Beyaz Rusya ve beş Orta Asya ülkesinin tümü de bağımsız egemenliklerini ilan ettiler. Bu ülkeler, her ne kadar hâlâ Sovyetler Birliği'nin varlığını tanıyor olsalar da, birleşik cumhuriyetlerin bağımsız ekonomik ve kültürel haklara sahip egemen ülkeler olduklarını ve kendi yasalarının en yüksek kanunlar olduğunu vurguluyorlardı. Gorbaçov – panik ve kafa karışıklığı içerisinde – Birliği koruma girişiminde bulunarak daha önceki Sovyet uluslarına, yeni bir Birlik Anlaşması yapma önerisinde bulundu. Diğer yandan, 19 Ağustos 1991 tarihinde gerçekleşen Ağustos Darbesi, Birliğin çöküşünü hızlandırdı. Rus SFSR Başkanı Boris Yeltsin darbeyi bastırdı ve bir kahramana dönüşerek Partinin Merkezi Komitesi'nin gücünü, askeri ve idari yetkileri elinde topladı; Partinin ve devletin medya araçlarını ele geçirdi. Daha sonra partinin birçok örgütünü ortadan kaldırdı; kurumlarını, binalarını ve mülkiyetlerini Rus hükümetine transfer etti. 1 Aralık 1991 yılında, Ukrayna'da bağımsızlığa ilişkin karar verilmek üzere bir refarandum yapıldı. Çok kısa bir süre sonra, Yeltsin, Ukrayna'nın bağımsızlığını kabul ettiğini açıkladı. 8 Aralık 1991 tarihinde, Gorbaçov'un katılımı olmaksızın gerçekleştirilen toplantıda, Rus liderleri, Ukrayna ve Beyaz Rusya, Minsk banliyösünde Sovyetler Birliği'nin çözüldüğünü açıklayan ve prensip itibariyle daha önceki devletin yerine geçecek olan Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) yapılandıran Belavezha Anlaşması'm imzaladılar. 13 Aralık'ta Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan liderleri, Belavazha Anlaşması'na destek verdiklerini belirten bir be-

yanatta bulundular. 21 Aralık 1991 tarihinde, Gürcistan dışında, Belavezha Anlaşması'nı imzalamış olanlar da dahil olmak üzere, tüm Sovyet Cumhuriyetleri'nden gelen temsilciler, SSCB'nin dağılmasını ve sonuçsal yok oluşunu doğrulayan ve BDT'nin yapılandırma yönünü yeniden şekillendiren Alma-Ata Protokülü'nü imzaladılar.

25 aralık 1991 tarihinde, Gorbaçov kaçınılmaz duruma teslim olarak SSCB Başkanlığı'ndan istifa etti. Bunun ertesi günü, Yüksek Sovyet Organı son toplantısını yaptı; Sovyet Birliği'nin iflas ettiğini ve çöktüğünü açıkladı ve Sovyet Birliği'nin faaliyetlerini fesh etti. İki gün sonra, Yeltsin başkanlığı kabul ederek onun yerini doldurdu. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde yaşanan bu dramatik değişimler, Soğuk Savaş modelinin sonuna gelindiğini işaret etmekteydi. Öncelikle, Almanya yeniden birleşti ve Sovyet ordusu Doğu Almanya'dan çekildi. Soğuk Savaş modelinin en belirgin işareti olarak, Almanya'nın bölünmesi artık geçerliliğini koruyan bir durum değildi. İkinci olarak, Varşova Paktı ve Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi çözüldü ve Avrupa'da bulunan iki askeri ve ekonomik blok ortadan kalktı. Üçüncü olarak, Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan büyük değişimler ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte, bu ülkeler ile Batı arasındaki ideolojik ve politik kutuplaşma ortadan kalktı. Soğuk Savaş, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa ülkelerinin oluşturduğu sosyalist kampın çöküşü ile birlikte sona erdi ve böylece, Batı kapitalizmi, onları, savaşmadan ve silah kullanmadan yenilgiye uğratmış oldu.

Kapitalizmin Sürekli Olarak Kendini Risklere Karşı Uyarlaması

20. yüzyıl, hem kapitalizmin ve hem de sosyalizmin aynı anda yan yana bir arada varlık gösterdikleri, birbirlerinden etkilendikleri ve aynı zamanda da birbirleri ile rekabet edip çatıştıkları bir yüzyıl olmuştur. Gerçek şu ki, gelişim süreci içerisinde, yalnızca sosyalizm kapitalizmden bir şeyler almamaktadır, aynı zamanda, kapitalizm de, sosyalizmin gelişimini engelleme, kendi etki kapsamı içine alma ve sosyalizmden kapitalizme "barışçıl dönüşümü destekleme" gibi karşı ataklarda bulunmaktadır. Bu politikaların yanı sıra, sosyalizmin pratiklerinden de yararlanmayı da ihmal etmemektedir. Bu türden bir etkileşim şekli iki açıdan incelenebilir: bunlardan birisi, aşağıdan işçilerden gelen baskılar sonucunda, sosyalist hareketle-

rin etkilerinin ve sosyalist düşüncelerin kısmen absorbe edilmesi gibi apitalist sistemin içerisinde ortaya çıkan sosyalist öğelerdir. İkincisi, kapitalist sistemin dışından kaynaklanan etkiler olarak: sosyalist sistemin başarılı işlemlerinden yansıyan fikirler; ekonominin planlı yürütülmesi ve devletin piyasa işlemlerinin olumlu bir yönde gelişmesini sağlamak ve burada doğan olumsuzlukları gidermek amaçlı düzenlemelerde ve müdahalelerde bulunması gibi... Kapitalizm için, sosyalizmden bir şeyler öğrenmenin amacı, ayakta kalabilmek ve gelişimini sürdürmektir ve genellikle de, bu yönde etkili sonuçlar almıştır.

Kapitalizm, iki dünya savaşının koşullarında varlığını koruma, bir dizi şiddetli ekonomik, politik ve sosyal krizi aşabilme sınavlarından geçebilmiştir. Sosyalizmin bazı başarılı deneyimlerinden yararlanma ve bu deneyimlerden ders çıkarma düzleminde adımlar atabilmiş, yeni düzenlemeler ve yeniliklerle kendisini yeni durumlara uyarlamada başarılar göstermiştir. Böylece, risklere cevap verme yetisini dikkat çekici boyutlarda artırmıştır. Ekonomik alanda, gelişmiş kapitalist ülkeler, kapitalist üretim ilişkilerinin izin verdiği sınırlar içersinde belirli derecelerde önemli uyarlamalar gerçekleştirmişlerdir. Örneğin – birkaç milyon bireysel hisse senedi sahibi tarafından desteklenen – çok hisseli ortaklık türü sermaye şirketlerinin gelişimi; çok uluslu şirketlerin ortaya çıkışı, devletin yönetiminin, devlet mülkiyetine dayanarak toplumun tüm sosyal-ekonomik yaşamına müdahale eden işlevler yüklenmesi -tekelci devlet kapitalizmi-- gibi. Bütün bunlar, saf kapitalist özel mülkiyetin sınırlarının ötesine geçen yeni olguların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devletin makro-ekonomik alana müdahalelerinin yayılması ve derinleşmesi serbest piyasa koşullarındaki eski üretim anarşisini büyük ölçüde azaltmıştır. Tüm toplumu kapsayan sosyal yardım ve güvenlik sistemleri, zenginler ile yoksullar arasındaki uçurumun şiddetli bir şekilde büyümesini belirli derecede kontrol altında tutmak üzere çalışan sınıfın ve işgücünün haklarını garanti altına alınması; çalışanlar ile işyeri yönetimi arasındaki koordinasyon, iş güvenliği koruma yasaları, emekçilerin çalıştıkları şirketlerin hisselerine sahip olmaları ve yönetime katılmaları gibi reformlar sosyal ve sınıf çatışmalarının hafiflemesinde önemli derecede etkili olmuştur. Politik alanda, kapitalizmin politik sisteminin tarihi, büyük sosyal ve ekonomik çalkantıların her birinin, politik sistemi büyük sarsıntıya uğrattığı görülmüştür; bunun karşılığında da, politik sistem, çevrenin yeni taleplerine –dönemin taleplerine- cevap vermek zorunda bıra-

kılmış ve böylece, yeniden yapılanma, koşullara adapte olma ve yenilenme arayışına girmek durumunda kalmıştır. Bu şekilde çeşitli uyarlama işlemleri sonucunda kapitalizm canlılığını ve enerjisini muhafaza etmeyi başarmıştır. Eğer söz konusu adaptasyonları gerçekleştirmemiş olsaydı, iki dünya savaşı gibi yıkıcı felaketlerle başa çıkamazdı ve sık sık karşı karşıya kaldığı ekonomik krizler ve politik çalkantılar kapitalizmin iktidarını ve kapitalist sistemi yok ederdi. Örneğin son günlerde, dünya ülkelerinde, parlamentoların gücü zayıflatılmakta, bunun karşısında da yürütme erki sağlamlaştırılmaktadır. Bu genel bir trend haline gelmiştir.

Bu eğilim karşısında, kapitalist ülkelerin parlamentoları – kendi haklarını koruma amacı ile – çeşitli uzlaşma arayışlarına gitmekte ve güçlerinin bir kısmını yürütmeye devretmektedirler. Diğer yandan, böylece, dönemin trendine ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Bir yandan yürütmenin güçlerini arttırmasını ve merkezileştirmesini kabul ederken öte yandan da bu gücün ölçüsüz kullanımını kısıtlamaya çalışmakta ve denetleme işlevlerini ellerinde bulundurmaya çaba sarf etmektedirler. Yürütmenin güçlenmesi şeklindeki trendin karşısında, başka bir yaygın olgu da vatandaşların demokratik haklarının adım adım genişletilmesi trendinin yaşanmasıdır. Günümüzde ve sosyo-ekonomik, politik ve kültürel ilerleme süreci ile birlikte, vatandaşların politik yaşama katılım bilinci büyümektedir ve vatandaşlara daha fazla demokratik haklar vermek bir zorunluluk haline gelmiştir. Devletler, kendilerini, bu yeni olgulara, değişik tempolarda, ister biçimsel değişikliklere veya gerçek pratik uygulamalara uyarlamaya başlamışlardır. Ve bu uyarlama, kurumları ve kuralları da gözden geçirmeyi de içermektedir. Vatandaşların politik yaşama katılım bakımından haklarının genişlemesi ile devletlerin yürütme güçlerinin merkezileşmesi birbirleri ile çelişen iki eğilim olarak göze çarpmaktadır.

Bu tür birbirleri ile çelişen eğilimlerin yaygınlaşması, parlamenter -demokratik politik- sistemin kendisini yeni ortama adapte olma konusunda güçlendirmiştir. Diğer yandan, vatandaşların politik kararlara katılımının belirli bir derecede genişlemesi, yönetimsel gücün merkezileşmesini dengeleyen bir etkiyi ifade etmektedir. 20. yüzyılın başlarında, partilerin ve parti politikalarının gelişkinleşmesi, kapitalist parlamenter sistemin gelişiminde kendisini gösteren başka bir büyük değişim olarak değerlendirilebilir; bu parlamenter demokrasi üzerinde pekiştirici etkiler yaratmıştır ve

aynı zamanda, parlamenter sistemin fonksiyonlarının yenilenmesine neden olmuştur. Partilerin ve parti politikalarının erken oluşum dönemlerinde, iktidardaki partilerin değişmesi, genellikle, yüksek memurların değiştirilmesine neden olmaktaydı. Bu sistem, yalnızca dönem dönem politik kargaşaların ortaya çıkmasın neden olmuyor, aynı zamanda, yapısal politik yozlaşmanın yaşanmasına da uygun bir ortam yaratıyordu. Sosyo-ekonomik gelişme daha olgun parti politikalarının uygulanmasına katkıda bulundu ve dönemin gerekleri ile başa çıkmak için günümüzde sivil yüksek dereceli sivil memurların görevlendirilmesi ile ilgili daha gelişkin bir sistem ortaya çıktı. Sivil devlet görevlileri sistemi, kamu yönetimini, siyasal alanından ayırmaktadır. Böylece, parti politikalarının boşluk ve zaaflarına çare olacak şekilde, politikacılar ve yüksek düzey kamu yöneticileri birbirlerinden ayrılırlar. Bu yüzden, sivil devlet görevlileri sisteminin parti politikalarına alternatif olacak şekilde gelişimi, parlamenter sistem içerisinde hayata geçirilmiş başka bir önemli reformdur.

Kapitalizmin sürekli gelişiminde, "kriz bilinci ve sezgisi" ve sıklıkla ortaya çıkan krizlere etkin cevaplar verme ihtiyacı/pratiği önemli bir katkıda bulunmuştur Kapitalizm çeşitli krizleri atlatmak ya da bu krizlerin üstesinden gelmek için çok çeşitli yaklaşımlar benimsemiştir. Büyük krizler için büyük düzenlemeler, küçük krizler için küçük düzenlemeler gerçekleştirir. Doğal olarak bu düzenlemeler ve reformlar, kapitalizmin özünden kaynaklanan problemleri çözemez fakat kapitalizmin politik ve ekonomik sistemini belirli derecelerde iyileştirmektedir. Kapitalizmin tersine, sosyalist ülkelerin büyük bir çoğunluğu, sosyalizmin kusurlarını ve yetmezliklerinin saptama konusunda başarısız kalmışlardır. Bunun yerine, kendilerini kapitalizm ile karşılaştırarak, sosyalist sistemin kurulmuş olmasının yeterli olduğunu, bunun başlı başına bir üstünlük olduğunu ve sistemin daha ileri olan doğasını– sonsuza dek - sergileyeceği düşünülmüştür. Genellikle kriz duyarlılıkları oldukça daha zayıftır, reformlar gerçekleştirme konusunda motivasyondan yoksun ve tutuk kalmışlardır ve yenilikçi bir ruh zayıf kalmıştır. Bu ülkelerde, hataları örtbas etme ve refah artışı üzerine aldatıcı gösterilerle avunma yaklaşımı yaygın bir olgu olmuştur. Bunun sonucunda da, ciddi sosyal problemler ve çelişmeler çoğalıp birikmektedir. Bu bağlamda, Doğu Avrupa ülkelerinde ve Sovyetler Birliği'nde yaşanan dramatik değişimler, bu ülkelerde yıllar boyunca birikmiş olan çözüme kavuşturulmamış ögelerin kriz halinde patlaması olarak görülebilir.

Gelimiş kapitalist ülkeler ise, tarihi süreçleri içerisinde, sürekli olarak kendi-kendilerini ayarlama pratiği yaşamışlardır. Bir yandan, küreselleşmenin avantajından yararlanarak öte yandan da, uzun dönemli gelişim süreci boyunca biriktirmiş oldukları bütünsel güçlerinden elde ettikleri avantajla, önemli bir güce ulaşan sosyalist ülkeleri durdurmak için büyük çabalar göstermişlerdir. Bu ülkeleri, "barışçıl bir biçimde kapitalizme dönüştürme" şeklinde kendisini gösteren bir strateji yürütmüşlerdir. Bunun sonucu olarak, Doğu Avrupa'da dramatik değişimlerin yaşanmasına ve Sovyetler Birliği'nin çöküşüne katkıda bulunarak, bu anlamda önemli bir kazanım elde ettiler ve kapitalizmin etkin olduğu alanı büyük oranda genişlettiler. Her ne kadar, tüm sosyalist ülkeleri ortadan kaldırma amacı yerine getirilememiş olsa da, sosyalist ülkeler, kendi sosyal ve ekonomik problemleri ile baş etmeye çalışırken, kapitalizm, Soğuk Savaş dönemi sonrasında, sosyalizmden daha avantajlı bir konumda bulunmanın ve daha üstün güce sahip olmanın keyfini çıkarmıştır.

Küresel Kapitalizmin Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Üstünlüğü

19. yüzyılın ortalarında, birkaç düşünürün ortaya attığı ilk sosyalist kıvılcımlar, her ne ka dar sayısız zorluk, engel ve başarısızlık ile karşı karşıya kalsalar da, hızla yayılarak görkemli sosyal hareketlere dönüşmüştü. Bilimsel sosyalizm doğuşu ile birlikte, işçi hareketi ile birleşerek sosyalist hareketin kapsamı içerisine dahil oldu. Ve nihayet devrimci ideoloji, dünyayı dönüştüren bir fiziksel güç olarak kendisini gösterdi ve neredeyse tüm yerküreye yayılan bir hareket ortaya koydu.

20. yüzyılda, top seslerinin gürültüleri arasından, açlığa, kuşatmalara, yerel kargaşalara, iç savaşa ve yabancı istilalara karşı zafer kazanan yeni bir sosyalizm doğdu ve siyasi açısından, bebeklik döneminden çıkıp büyük bir güce dönüştü. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, birden daha fazla yeni sosyalist ülke kuruldu. Bu ülkeler, coğrafi yönden birbirleri ile bağlantı içerisinde oldular. Böylece, dünya üzerinde, nüfusun 1/3'ünü ve arazilerin 1/4'ünü kontrolü altında bulunduran güçlü bir sosyalist sistem doğdu. İdeolojik alanda, bu ülkeler, Marksizmin ve Leninizmin izinden gidiyordu ve politik iktidarlar, Komünist Partilerin önderliğini benimsemiş olan halkların eline geçmişti. Askeri alanda, ortak savunma amaçlı ittifaklar ya da

çok taraflı anlaşmalar imzalandı. Ekonomik alanda, iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar ile bir sosyalist dünya pazarı oluşturuldu.[4] 1960'lı yıllarda, Latin Amerika'daki Küba da, sosyalizm yoluna girdi. 1975 yılında, Çin hindi Yarımadası'nda Amerika'ya karşı sürdürdükleri ulusal kurtuluş savaşını kazanan Vietnam, Kamboçya ve Laos da sosyalist yoldan ilerlemeyi seçti.[5] Komünist partiler tarafından yönetilen sosyalist ülkelerin sayıları 16'ya erişti; bu alanda, bir anlamda doruk noktasına ulaşılmıştı. Avrupa'daki gelişmiş kapitalist ülkelerde, birçok sosyalist parti seçimleri kazandı ve iktidar partisi oldu. Bunlar Sosyal-demokratik sosyalizm ilkesini benimsemekteydiler. Bu ülkelerdeki politik, ekonomik ve kültürel sistemler büyük çapta reformlara konu oldular. Bu partilerin reformcu pratiği, birçok olumlu sonuç ortaya çıkarmıştı ve İsveç modeli bütünüyle cesaret vericiydi. Sosyal-demokratik sosyalizmi uygulama girişimlerinde bulunan gelişmekte olan bazı ülkelerdeki sosyalist partiler de, hem teoride ve hem de pratikte dikkate değer başarılar kazandılar. Buna ek olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bağımsızlığını yeni kazanmış birçok ülkenin ulusal partileri, kendilerini, ulusal sosyalist olarak niteleldiler ve sosyalist politikalar izlediler. Sosyalist hareket dünya çapında bir zafer kazanmıştı ve hızlı bir gelişim sergilemekteydi. Bu dönemde, kapitalizm daha güçlüydü fakat sosyalizm de enerji doluydu, oldukça parlak bir görünüm sunuyor ve gelecek için umut veriyordu. Fakat Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik değişimlerden ve Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, dünyadaki sosyalist ve komünist hareketler benzeri görülmemiş olumsuzluklarla karşılaştılar. Bunun sonrasında, sosyalizm, güçlü hücum konumundan savunma posizyonuna geçti ve kapitalizm o güne kadar yaşanmış en güçlü ivmeyle gelişmesini sürdürmeye başladı.

Öncelikle, gelişmiş kapitalist ülkeler, karşılaştırmalı olgun piyasa ekonomisinin ve olgun demokratik politikalarının avantajlarından faydalandılar. Daha sonra, bilim ve teknolojideki yeni atılıma dayanan yeni endüstriyel devrimin ilerlemesine destek verdiler; yapılarında yüksek düzeylerde ayarlama ve yenilenmeler yaparak üretici güçlerinin hızla gelişmesini sağladılar. Mikro- elektronik teknoloji,

4 1962 yılma kadar Çin Varşova Paktının toplantılarına gözlemci olarak katılmıştır.

5 Comecon örgütü kurulduğunda Arnavutluk, Demokratik Almanya, Moğalistan, Küba ve Vietnam bu örgüte katılmışlardı. Çin, Yugoslavya, Laos ve Kore gözlemci olarak düzenli toplantılarına katılıyorlardı.

lazer teknolojisi, gelişmiş materyaller teknolojisi, uzay mühendisliği, okyanus mühendisliği, biyoloji mühendisliği alanlarında çok yönlü gelişmeler sağladılar ve böylece, sosyalist ülkelerin karşısına parıltılı bir manzara ile çıktılar – kapitalist sistemin çekiciliğini arttırmışlardı.

İkinci olarak, yeni teknolojik devrimden güç kazanan ve küreselleşme dalgaları ile desteklenen kapitalizm, küreselleşmede inisiyatifi eline aldı ve ekonomik alanda stratejik yönden etkili konumlara yerleşti. Dünyanın ekonomik küreselleşmesine kapitalizmin damgasını vurmanın yollarını aradı ve küreselleşmenin kapitalizmle eş ve eşit olduğuna dair bir propaganda yürüttü. Kapitalizm, avantajlı pozisyonundan faydalanarak sosyalist ülkelerin varlık alanlarını ve gelişimlerini sınırlandırmaya gayret etti.

Üçüncü olarak, Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik değişimler ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü, daha önceleri yaygın kabul gören bir teorinin, -birbirlerine paralel iki dünya piyasası oluşabileceği- teorisinin hayata uymadığını ortaya çıkarmıştı. Gelişmiş kapitalist ülkeler, hakim konumlar elde etmek, kültürel hegemonya ve etkilerini güçlendirmek için kazandıkları zaferin, Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'nde yaşanan "barışçıl dönüşümün"ün sunduğu fırsatları değerlendirmeye girişmişlerdi. Ve ayakta kalmayı başaran sosyalist ülkeleri ve direnmeyi sürdüren sosyalist güçleri kendilerine boyun eğdirmek amacıyla, medya propagandalarını arttırdılar sosyalizmin öldüğünü ilan ettiler. Tüm bunlara ek olarak, liberalizmin yenilmezliği, savaşmadan kazanmak, tarihin sonu, büyük hata ve çöküş vs. gibi gürültülü ideoloji baskısı, sosyalist güçler ve ülkeler üzerinde yoğun ideolojik baskılar yaratmıştı.

Bir bütün olarak ele alındığında, kapitalizm, Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel yayılma konusunda güçlü bir ivme kazanmıştı. Bu, yalnızca coğrafi bir yayılma değil, aynı zamanda, kendisinde bulunan ayarlama yetilerine dayanarak gerçekleştirdiği olumlu değişikliklerin bir sonucuydu. Bunlar, ileri düzey teknoloji alanlarında yapılan devrimleri, sürekli ve istikrarlı ekonomik gelişimi, vatandaşlara nispeten daha iyi yaşam standartlarını ve sosyal refah koşullarını sağlayabilmeyi ve onlara daha fazla demokratik haklar sunabilmeyi de içeriyordu. Kapitalist sistemin sahip olduğu avantajlar geliştirilmiş ve bunlar kaldıraç olarak kullanılmıştı. Öte yandan, geri kalmış ekonomik ve kültürel bir zemin üzerinde inşa edilmekte olan sosyalist sistemin sahip olduğu bu dezavantajlar,

kendilerini ortaya koymuş oldular. Böylece, Soğuk Savaş dönemi sonrasında ve bugünlerde, kapitalizm, politik, ekonomik, askeri ve ideolojik cephelerde avantajlı bir konumda bulunmakta ve varolan sosyalist ülkelere karşı muazzam bir meydana okuma sergilemektedir.

3. BÖLÜM

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küreselleşme ve Sosyalizm

Sosyalizmin gelişmesi için küreselleşme, hem bir fırsat hem de meydan okuma karakteri taşımaktadır. Küreselleşme; sosyalist ülkelere, yabancı sermaye, ileri teknolojilerden ve yönetim teknolojilerinden faydalanarak gelişme, yerel endüstrinin yeniden yapılandırılması ve modernleştirilmesi gibi fırsatlar sağlayabilir; aynı zamanda çeşitli sosyalist politikaların geliştirilmesi şansı getirebilir. Ancak bununla birlikte, küreselleşme, sosyalist ülkelerin ekonomik, politik ve kültürel güvenlikleri için çeşitli tehditler içermektedir. Küreselleşme çağında, dünya sosyalizmi, büyüme ve gelişim sergileme açısından geniş bir alana sahiptir. Soğuk Savaş sonrası dönemde, dünyadaki sosyalist hareket gelişiminin genel durumu şu özellikleri taşımaktaydı: bir yanda kısmi canlanma ve diğer yanda bütünsel bir daralma. Sosyalist hareketin kapsamı etkin olduğu alanlar bakımından küçülmekteydi; öte yandan kararlığından bir şey yitirmedi ve düşünsel olgunlaşma sürecinin kalitesinde bir derinleşme başladı. Dünyada her zaman sosyalist hareket dalgası alçaldığında, yeni sosyalist gelişim dalgaları ortaya çıkar.

3.1 Küreselleşme Sürecinde Sosyalizmin Gelişme Fırsatları

Küreselleşme, genel olarak üretim faktörlerinin küresel çapta – optimal-bir biçimde tahsisini ve bunların serbest dolaşımı mümkün kılmaktadır. İnsanlığın arasında karşılıklı bağlantıları ve iletişimi hızlandırmakta ve ülkelerin karşılıklı bağımlılıklarını artırmaktadır. Bu gelişmeler, sosyalist ülkelerin diğer ülkelerin kaynaklarından faydalanarak hızla gelişmesi için çok değerli fırsatlar sunmaktadır.

Küreselleşmenin hız kazanması, sermaye, teknoloji ve bilgi zenginliklerinin akışının hızlanması ve sosyalist ülkelerin, yabancı sermaye, ileri teknoloji ve dış ülkelerdeki yönetim teknolojilerinden faydalanarak gelişmesinde çok önemli fırsatlar sunması anlamına gelmektedir. Örneğin, sosyalist ülkelerde üretim ve hizmetler sektörlerinde faaliyet sürdüren uluslararası şirketlerin sayısı artmakta ve bu da, sosyalist ülkelerin, büyük miktarda yabancı sermaye, teknoloji ve yönetim uzmanlığı edinmesine yol açmaktadır. Uluslararası yatırımlar ve özellikle de "yaratıcı yatırım paketleri;" ; Pazar mekanizmalarının kullanım zihniyetleri, teknoloji, yönetim teknolojisi gibi bir dizi olanak beraberinde gelir. Ülkede genel olarak daha yüksek teknolojili sanayi sektörlerinin gelişmesini sağlar. Yabancı sermaye girişi ile birlikte içerde üretilen ürünlerin dünya pazarlarına girme fırsatları doğabilir. İhracata konu olan malların yapısal olarak daha iyi duruma getirilmelerine olanaklı kılar.

Küreselleşme, sosyalist ülkeler için, küresel iş bölümünden daha fazla avantaj elde etme olanakları getirir. Çin'in 1979 yılından buyana reform ve dış dünyaya açılma yolu ile dünya ekonomisi ile entegrasyon deneyimleri, küreselleşmenin, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerini hızlandırmada bir kaynak olduğunu göstermiştir.

Teknoloji Transferi:

Ekonomik küreselleşme ilerledikçe, bilim ve teknoloji araştırma faaliyetlerinin daha fazla dolaşıma girmesi ve ulusal sınırları aşan ortak araştırma projelerinin çoğalması transfer, sosyalist ülkeler de dahil olmak üzere gelişmekte olan ülkeler için ileri teknolojinin kavranmasında önemli bir unsur halini aldı. Dünyada genel olarak bilim ve teknolojinin gelişmesinden gelişmekte olan ülkelerin de avantaj

sağlama olanakları arttı. Uluslararası deneyimlerden de görüldüğü üzere, diğer ülkelerin ileri teknolojilerini içselleştirmek, gelişmekte olan ülkelerin, kendi ekonomik modernleşme süreçlerini hızlandırmak için alacağı önemli tedbirlerden bir tanesi olarak göze çarpmaktadır.

Hem teorik ve hem de teknik olarak sürdürülen bilim ve teknoloji araştırmaları, büyük çaplı bir sorunu açığa vurmuştur. Geniş ölçekli bilim ve teknoloji projeleri tek bir kurum ya da endüstri tarafından tamamlanmaktadır. Bu nedenle ortaklaşa ARGE –Araştırma ve Geliştirme- çalışmaları için bir araya gelmek bir trend halini almıştır. Ülke içerisindeki şirketler, üniversiteler ve araştırma enstitüleri işbirliğinde bulunurlar. Artık uluslararası çapta ve bölgesel işbirlikleri de yapılabilir. Uluslararası düzeyde, ortaklaşa sürdürülen bilim ve teknoloji araştırma ve gelişim dalgasının ortaya çıkmasıyla; Batılı ülkelerdeki uluslararası şirketler, ileri teknolojiyi transfer etme ve yayma hususunda önemli roller oynamışlardır. BU ülkeler ve uluslararası şirketler; teknolojik icatların ve yeniliklerin birçoğunun mülkiyet haklarına sahip olmalarının yanında, dünyadaki teknolojik ticaret aktivitelerinin neredeyse tümünü kontrolleri altında tutmaktadırlar. İstatistikler, gelişmiş kapitalist ülkelerin genel sıralamasındaki ilk 500 uluslararası şirketin, bu ülkelerin teknoloji üretiminin %90'ını ve teknoloji ticaretinin %75'ini gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Uluslararası şirketler azami kâr arayışı içerisinde, farklı ülke ve bölgelerin, teknolojik gelişiminden, üretici güçlerinden, doğal kaynaklar ve üretimin maliyeti hususlarındaki rekabetçi avantajlarından faydalanmak ve üretimlerinin farklı kısımlarını farklı mekânlara dağıtmak ve hem kalite ve hem de fiyat açısından rekabetçi olan nihai ürünleri bir araya toplamak zorundadır.

Daha önceleri, uluslararası şirketler tarafından geliştirilen ileri ürün ve teknolojilerden yalnızca söz konusu şirketlerin ait olduğu ülkelerin insanları faydalanabilirlerdi. Bu ürünler ya da teknolojiler, ancak kullanılmaz olduklarında ya da modaları geçtiğinde gelişmekte olan ülkelere transfer edilirlerdi. Ancak; gelişmekte olan ülkeler, yalnızca yabancı teknolojilere bel bağlarlarsa diğerlerinin

---

Niu Jianguo, "Uluslararası Şirketler ve Ekonamik Küreselleşme", Çin Ekonomi ve Ticaret Dergisi, 2003, s.9

Long Yongtu, "Ekonomik Küreselleşme'ye Aktif Bir Biçimde Katılarak Gelişme Fırsatlarını Elde Etmek", Zhejiang Ünivertisetis Dergisi, 2004, S.4

gerisinde kalmaya devam edeceklerdir. 1990'lı yılların ortalarından buyana, ekonomik küreselleşme tırmandı ve hızla küresel üretim ve tedarik zinciri oluşturuldu. Bununla birlikte bazı değişimler yaşandı.

Birincisi, hızlı teknolojik gelişimler yaşanması karşısında ARGE yatırımları büyük oranda değer kaybetmektedir, çünkü sermaye sahibini tatmin etmek ve yatırım maliyetini karşılamak için oldukça yüksek maliyetlerle geliştirilen yeni teknolojilerden kısa zaman içinde faydalanmak gerekmektedir. İkinci olarak, bazı önemli sektörlerde, iş bölümü yatay entegrasyondan dikey entegrasyona geçti. Dikey entegrasyona sahip olan şirketler yatay entegrasyona sahip şirketlere göre küresel pazarlara daha fazla gereksinim duymaktadırlar. Bunlar ARGE maliyetlerini karşılayabilmek için küresel pazar ile dikey entegrasyon kurmakta ve bunlar ölçek ekonomisini göz önünde bulundurarak ARGE alanında işbirlikleri geliştirmektedirler. Üçüncü olarak, aynı teknolojik düzeyde bulunan şirketlerin sayıları artmaktadır ve rekabet giderek daha da şiddetlenmekte. Daha hızlı olan ve daha büyük ölçeğe sahip olanlar rekabeti kazanmaktadır. Bu üç nedenden dolayı, günümüzün şirketleri, yeni teknolojiler icat edilir edilmez, bunlardan hızlı bir şekilde faydalanarak hızlı bir şekilde üretime aktarmaya çalışmaktadırlar. Günümüzde teknoloji ithalatçısı gelişmekte olan ülkeler önde gelen kilit teknolojilere sahip olmayabilirler fakat yine de, onları, ülkelerinde hızla kullanıma sokup söz konusu teknolojilerden büyük faydalar sağlayabilirler.[1]

Gelişmekte Olan Ülkelerde Endüstri

Ekonomik küreselleşme; öte yandan da dünyanın endüstriyel alanda yeniden yapılanması olgusu her ikisi de üretici güçlerin gelişmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu ikisi karşılıklı olarak birbirlerini güçlendiren, birbirlerine bağımlı olgulardır. Endüstriyel alanda yeniden yapılanma ile endüstrilerin başka ülkelere kaydırılması süreci de ekonomik küreselleşme ile yakından bağlantılıdır. Dışarıya kapalı bir ekonomide, gelişmiş yabancı endüstrileri ülkeye çekmek veya ülkenin endüstriyel yapısını daha ileri düzeylere çekmek çok daha zordur. Bugün bir ülkedeki endüstriyel yapının

1 Jiang Xiaojan, "Ekenomik Küreselleşmenin Sunduğu Fırsatlardan Yararlanmak" Shanxi Üniversitesi Finans Ekonomi Dergisi, 2004, S.1

daha ileri düzeylere getirilmesinde etkili olan itici güç, her geçen gün biraz daha artan, şiddetli uluslararası rekabettir ve bu derinleşmekte olan ekonomik küreselleşme ile de yakından ilişkilidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyanın endüstriyel alanda yeniden yapılanması ve endüstrilerin kaydırılması dört evreden geçmiştir:

Dünya Endüstrisinin Yapılanmasındaki Evreler

İlk evre (1945-1960) yılları, ABD'de ile birlikte Batılı ülkelerin endüstriyel yapısının daha yüksek bir düzeye ve tekstil endüstrisi gibi emek yoğun sektörler hızla Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine transfer çıkartılmasına tanıklık etti. Üretim teknolojisi, sermaye yoğun sektörler yönünde bir ilerleme kaydetti edildiler.

İkinci evrede (1961-1971), ABD ve Japonya da dahil olmak üzere, gelişmiş ülkelerdeki endüstriyel yapı daha üst düzeye tırmandı. Emek yoğun ürünler ise 'Asya'nın dört kaplanı'na (Tayvan, Hong Kong, Singapur ve Güney Kore) gelişmekte olan ülkelere transfer edildiler. Bu dönemin stratejisini, 1961 yılında Japonya'da uygulanan ağır sanayi politikalarına odaklanan 'Ulusal Gelir Çoğaltma Planı' (National Income Multiplication Plan) belirledi. 1960'h yıllarda ABD ve Japonya gibi ülkeler, büyük bir çaba sarf ederek teknolojik devrimin itici gücü ile çelik, kimyasal madde, otomobil ve makine gibi sermaye yoğun endüstriler geliştirdiler. Bunlarla birlikte robotbilim, elektronik ve uzay bilim de bu gruba dahil olmak üzere yüksek katma değerli teknoloji ve sermaye yoğun endüstriler de geliştirildi. Yüksek enerji tüketimine ve yoğun kirliliğe neden olan tekstil, giysi ve ayakkabı imalatı, bu gruba dahil olan diğer emek yoğun ve hafif endüstriler gelişmekte olan ülkelere, özellikle de Doğu Asya ülkelerine transfer edildiler. Asya'nın Dört Kaplanı ve diğer ülkeler, emek yoğun ürün imalat işlemlerini ve ihracatlarını yaygınlaştırma fırsatlarını değerlendirdiler, ekonomilerini, ithal ikamesi modelden, ihracata yönelik modele dönüştürmeye başladılar. Böylece yavaş yavaş burada bazı ülkeler açısından yeni sanayileşmiş ülke kimliği oluştu.

Üçüncü evrede (1972-1986), Batı'daki gelişmiş ülkelerin endüstriyel yapısı, ikinci bir daha ileri düzeye getirme hareketini ortaya çıkardı. Nükleer enerji, uzay endüstrisi, uzay teknolojisi ve bilgisayar endüstrisi gibi yeni endüstrilerinin yaygın bir şekilde gelişmesini sağladı.

Aynı zamanda, yeni sanayileşmiş ülkeler ve bölgeler de, ağır kimyasal endüstriler geliştirme dönemine girdi. Geleneksel endüstrilerin büyük bir çoğunluğu, Asya, Afrika ve Latin Amerika'da yer alan diğer gelişmekte olan ülkelere transfer edildi. Bu arada petrol krizi nedeniyle, 1973-1975 yılları arasında yaşanan küresel çaplı ekonomik kriz, Batı'daki gelişmiş ülkelerin ağır kimya sanayilerine ağır bir darbe indirdi. Bu onları, endüstriyel alanda sürdürülen yapısal düzenleme hareketini hızlandırmaya ve özellikle kaynakları ve enerjiyi daha az tüketecek - mikroelektronik teknolojiyi, bilgi ve teknoloji yoğun endüstrileri, geliştirme yolları bulmaya zorladı.

Otomobil, çelik, gemi yapımı gibi sermaye yoğun endüstriler yeni endüstrileşmiş ve gelişmekte olan ülkelere transfer edildiler. Aynı zamanda, Asya'da yeni endüstrileşmiş ülkeler ya da bölgeler de, uluslararası ekonominin sunduğu endüstriyel alanda düzenlemeler ve endüstriyel transferlerde bulunma fırsatlarını değerlendirdi. Endüstriyel yapılarını düzenlemenin tam zamanıydı. Ülkelerini, bazı sermaye yoğun endüstriler ile tanıştırdılar ve bu endüstrileri ithal ettiler. Emek yoğun endüstrileri ise diğer ASEAN (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği) ülkelere transfer ettiler. Bu şekilde, endüstriyel yapılarını daha ileri bir düzeye taşıdılar.

Dördüncü evrede (1986 yılından itibaren), uluslararası ekonomi, petrolün ve temel hammadde ürün fiyatlarının keskin bir düşüşe geçmesinden fazlasıyla etkilendi ve gelişmiş ülkeler arasındaki ticari anlaşmazlıklar arttı. Bu arada, endüstriyel alanda yeni bir yeniden yapılanma dalgası ve transfer dalgası ortaya çıktı. Bu kez, uluslararası bir ticaret modeli ve uluslararası ekonominin yapısında da önemli değişiklikler göze çarptı. Amaç uluslararası işbölümünün yapısını değiştirmek idi. Bu dönem içerisinde, yeni sanayileşmiş Asya ülkelerinin ekonomileri dikkate değer bir büyüme sergilediler. Geleneksel sanayileşme süreçleri temelde tamamlandı ve bu ülkeler, emek yoğun endüstrilerini gelişmekte olan diğer ülkelere transfer etmeye devam ettiler. ABD'deki endüstriyel yapı, üçüncü kez, bir üst seviyeye çıkarılma çalışmalarına sahne oldu. ABD'de bilgi endüstrisi, çok fazla sayıda yüksek teknolojiye sahip şirketin ortaya çıkması şeklinde bir görünüm vererek muazzam bir gelişme gösterdi. Bu da, 1990'lı yıllarda, ABD'deki "yeni ekonomi" mucizesini yarattı. Günümüzde, yüksek teknoloji ve onunla bağlantılı endüstriler, bir ülkenin toplam ulusal güç dü-

zeyi açısından önemli bir kriter durumuna gelmiş bulunuyor. Günümüzde bilgi çok daha hızlı bir şekilde yenilenmektedir.. Bilimin ve teknolojik araştırma bilgisinin üretici güçler haline dönüşümü yani üretime dahil edilmesi ; -bu süreç arasındaki zaman aralığıçok daha kısaldı. Özgün yenilikler giderek günümüzdeki teknolojik rekabette en avantajlı konuma konuma gelinmesine yol açmaktadır.

Bilgi Ekonomisine Geçen Gelişmiş Kapitalist Ülkeler

Çok sayıda yüksek teknoloji ürünleri ve yeni teknolojilerin ortaya çıkışı büyük aşamalarla ilerlemekte öte yandan da bilgiye dayalı yeni bir ekonomik yapı ortaya çıkmaktadır. OECD üyeleri ile temsil edilen Batılı gelişmiş ülkeler, -yeni ekonomi olarak bilinen- bilgi ekonomisi dönemine girdiler. Bilgi ekonomisinin yavaş yavaş gerçekliği olan bir ekonomik modele dönüşmesi ile birlikte, küresel ekonomik sistem, uluslararası işbölümünde yeni değişikliklere gebe hale gelmiştir. Dünya üzerinde bir dizi yeni endüstriyel yeniden yapılanma hareketinin ortaya çıkması kaçınılmaz bir durum olacaktır. Uluslararası iş bölümünde, "ürün farklılığına göre bölüşüm" ve "üretim sürecinin bölüştürülmesi" gibi yeni özellikler ortaya çıktı. Uluslararası iş bölümü bütün olarak ele alındığında, ABD lider rolü oynamaktadır. Yenilikçilik ve yüksek teknolojilere ve yeni ürünlere sahip olma avantajını, kullanarak; kendisi yüksek katma değerli üretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Japonya ve Batı Avrupa'daki diğer ülkeler de, yüksek katma değerli üretim faaliyetlerini, teknolojik gelişim alanında sahip oldukları avantajları aynı şekilde kullanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler daha düşük bir teknolojik düzeye sahiplerdir ve ağırlıklı olarak düşük katma değerli endüstriyel üretim faaliyetleri yürütmektedirler. 20. yüzyıl içerisinde, dünya çapında sürdürülen endüstriyel alanda yeniden yapılanma sürecinin bütününe baktığımızda; yeniden yapılandırmanın, gelişmiş ülkelerdeki bir dönem hakim olan endüstrilerin gelişmekte olan ülkelere transfer edilmesi, bu endüstrilerin yerlerine yavaş yavaş başkalarının konulması olduğunu görebiliyoruz. Bu süreç, endüstriyel yapılardaki değişim hareketlerinde ileriye doğru hareket eden dalgalar şeklinde gözlenmektedir.

Teknolojik alanda ve ekonomik alanda küreselleşmenin ilerlemesi, özellikle de sınır ötesi şirket birleşmelerinin artmasıyla, şirket devirleri; şirket yeniden yapılandırmaları sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin endüstriyel yapıları -dünya bütününü kapsayan- dünya endüstrisine entegre olmuştur. Küreselleşme ilerledikçe, dünya çapında sürdürülen bir dizi yeniden yapılanma ve endüstri transfer dalgaları sosyalist ülkeler üzerinde büyük bir etki yaratarak; bu ülkelere, endüstriyel yapılarını bir üst düzeye çıkarmaları yolunda büyük fırsatlar sunacaktır.

Küreselleşme ve Sosyalist Ülkelerin Politik Reformları

Tarihe baktığımızda, politik ilişkilerde çeşitli düzenlemeler ve reformların gerçekleştirilmesi, toplumsal gelişmenin önemli yönlerinden birisidir ve toplumsal gelişme ile birlikte insanoğlunun politik yaşamında çeşitli düzenlemeler ve reformlar gerçekleşmektedir. Fakat politik gelişme, yalnızca genel anlamıyla politik ilişkilerin düzenlenmesi ve reforma tabi tutulması değildir. Daha az gelişmişlikten daha ileri politik sisteme doğru değişim gösteren bir süreçtir ve aynı zamanda, geleneksel toplum, modern topluma dönüştüğünde politik alanda da olumlu değişimler ortaya çıkmaktadır.

Çinli akademisyen, Li Jingzhi, "politik gelişme, politik davranışların gelişim göstermesi kadar, politik yapıların ve sistemlerin iyileştirilmesi ve politik düşüncelerin yenilenmesi süreçlerini içermektedir "[1] şeklinde bir saptama yapmıştır. Sosyalist ülkeler de, sosyalist demokrasiyi ilerletmek ve sosyalist demokrasinin üstünlüğünün sergilenmesi için kaçınılmaz olarak politik gelişmeyi ilerletme görevleri ile karşı karşıyadırlar. Şu anda, küreselleşme, sosyalist ülkelerin politik gelişmelerini ilerletmeleri açısından oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Küreselleşme saf bir ekonomik olgu değildir, politik ve kültürel alanları ve sosyal yaşamı büyük ölçüde etkileyen bir olgudur. Ekonomik küreselleşme sürecine her zaman için kültürel etkileşim ve sızıntılar, değerler alanında alış-verişler ve sistem aktarımları eşlik eder. Küreselleşme, yalnızca ülkeler arasındaki ilişkilerde sadece kültür ve uygarlık açısından büyüme

1 Li Jingzhi, "Çin'de Politik Gelişme ve Sistem Yenilenmesi" Pekin Ünivertisetisi Yayınevi, 2006, s.1

eğilimini değil, aynı zamanda, ülkelerin sosyal ve politik yaşamları açısından ilişkilerde büyük etkileşimlere yol açmıştır. [1]

Ekonomik olarak, küreselleşmenin gelişimi, pazar ekonomisi sisteminin küresel genişlemesi olarak sergilenir. Ekonomik küreselleşmenin, özellikle de, pazar ekonomisinin küreselleşmesi ile birlikte pazar ekonomisinin gelişmesine uygun politik düşünceler küresel çapta yayılmakta; bu düşüncelerle birlikte eski politik sistemler pazar ekonomisine uygun olarak iyileştirilmektedir. Bir ülke küresel sermaye pazarlarına dahil olma, daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekme ve daha büyük ölçüde ileri teknoloji ve uzmanlık sahibi olma arayışı içerisine girdiğinde, üzerinde hissettiği -kurumsal ve politik yönetimlerini iyileştirme, kurallara ve düzenlemelere uyma- baskı da büyük oranda artacaktır.[2]

Aynı zamanda, küreselleşme, insanların politik düşüncelerini ve bunun sonucu olarak da, vatandaşların kendi ülkelerinin politik sistemi ve hükümetine ilişkin yargı kriterlerini değiştirmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkeler küreselleşmeye öncülük etmektedirler. Bu yüzden, onların demokrasiye ilişkin düşünce ve değerlerinin ve kurumsal pratiklerinin yayılması, gelişmekte olan ülkelerin politik sistemleri açısından büyük bir baskı yaratmaktadır. Britanyalı sosyolog Anthony Giddens,[3] "Küreselleşme, düşüncelerin ve fikirlerin iletişimini yaygınlaştırmak için ulusal sınırları aşmaktır ve bu eylem de, dünyanın birçok bölgesinde vatandaşların çok daha aktif bir karaktere bürünmeleri sonucunu verecektir" şeklinde bir tanımlama yapmıştır. Küreselleşme sürecinde, çeşitlenip; çoğullaşan kriterler ve değerler, yepyeni değer ve ahlâk standartları getirmekte ve bunlar zihniyette bir dizi değişiklikler ortaya çıkartmaktadır. Farklı sosyal sistemlere sahip ülkeler arasındaki ekonomik alışverişler arttıkça, politik ve kültürel alışverişler de artacaktır. Bu gelişme, sosyalist ülkelerin, insanoğlunun ürettiği güzel ve olumlu kültürel değerleri içselleştirmelerine ve kendilerini iyiye doğru dönüştürmelerine yarar sağlayacaktır. Fakat diğer yandan da, bu gelişme Doğu ile Batı arasında ideoloji çatışmalarına, özellikle de planlı ve amaçlı bazı kültürel sızma çabaları ile doğal kültürel alışverişler arasında bir çelişmenin doğ-

1 Elena Safronova, "Çin ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Küreselleşme" Uzak Doğu Dış İlişkiler Dergisi, 2003, s.4

2 Jean Pierre Lehmann, "Küreselleşmenin Gelişmekte Olan Ekonomilere Getirdiği Demokrafik ve Demokratik Zorunluluklar" International Affairs, 2001 Ocak

3 Anthony, Giddens, Sosyoloji Üzerine" Pekin Üniveritsesi Yayınevi 2003, s.542

masına sebep olacaktır. Bu hem Batılı ve hem de sosyalist ideolojiler için geçerli olacak bir durumdur. Küreselleşme ile birlikte bu çatışmaların ortadan kalkması ya da hafiflemesi yerine söz konusu çatışmalar, özellikle de, ideoloji ya da politik değerlere ilişkin çatışmalar, çok daha fazla göze çarpmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda da, sosyalist ülkelerin politik gelişimleri üzerinde ağır baskılar ortaya çıkmaktadır. Eğer bu baskılar etkili bir akım haline gelirse, sosyalist ülkelerin politik gelişimlerini hareketlendirip onları bu konuda hareketlendirebilecektir. Fakat bir bütün olarak ele alındığında, küreselleşme, sosyalist ülkelerin politik gelişimlerinde olduğu kadar, politik kültürün dönüşümünde de olumlu bir rol oynayabilir.

3.2 Sosyalizme Karşı Ciddi Bir Meydan Okuma

Küreselleşme, sosyalizmin gelişimi için fırsatlar sunmaktadır, fakat aynı zamanda, onu büyük sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Küreselleşme sürecinde, sosyalist ülkeler, ekonomik güvenlik, politik gelişme ve kültürel güvenlik alanlarında sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Kapitalist ülkeler, ekonomik, politik ve kültürel alışverişler sayesinde elde ettikleri fırsatlardan faydalanarak sosyalist ülkeler üzerindeki baskılarını ve bu ülkelere yaptıkları tacizleri arttırmaktadırlar.

Endüstriyel Güvenlik Alanı: Endüstriyel alanda küresel çapta sürdürülen yeniden yapılandırma, gelişmekte olan ülkelere hem fırsatlar sunar ve hem de onları çeşitli zorluklarla karşı karşıya bırakır. Dünyada endüstriyel alanda yeniden yapılanma ve endüstri transfer faaliyetleri temelde şu özellikleri taşımaktadır: Gelişmiş ülkeler, bilgi endüstrisi, gelişmiş materyaller endüstrisi ve biyolojik mühendislik endüstrisi gibi yüksek teknoloji endüstrilerini geliştirirken ve aynı zamanda ikincil teknolojileri ihraç ederek daha fazla ham madde ve geleneksel ürün ithal etmektedirler.

Bunun sonucu olarak gelişmekte olan ülkeler, endüstriyel yapılarını daha düşük bir düzeyde yenileyebilmektedir. İşbölümü sistemi oldukça hiyerarşiktir. Örneğin: Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da yer alan endüstrileşmiş daha yüksek düzeyde ekonomik gelişmeye ve ARGE kapasitesine sahip olan ülkeler ve bölgeler; endüstriyel yapılarını, çok daha yeni ve yüksek teknolojiler ile tanıştırarak ileri düzeylere taşırlar ve emek yoğun, sermaye yoğun imalat endüstrilerini diğer az gelişmiş ülkelere transfer etmeye devam ederler. Düşük dü-

zeyde ekonomik gelişim gösteren, gelişmekte olan ülkeler yeni endüstrileşmiş ülkelerden ve bölgelerden imalat endüstrileri alırlar ve endüstrileşme süreçlerini hızlandırırlar. Bunun bir sonucu olarak, endüstriyel alanda yeniden yapılanma ve transfer hareketleri daha yüksek düzeyde endüstrilere sahip gelişmiş ülkelerde yatay iş bölümünün ortaya çıkmasına neden olur. Gelişmekte olan ülkelerdeki endüstriyel yapılar düşük bir düzeyedir ve tek bir biçime sahiptir. Endüstriyel yapı bağlamında, tekrar tekrar uçan kazlar modeline başvurulduğu gözlenmektedir. Yani gelişmiş ülkeler lider rolünü üstlenmekte ve gelişmekte olan ülkeler ise onların izinden giderek gelişmiş ülkelerden daha düşük düzeyde endüstriler edinmektedirler.

Bugünkü sosyalist ülkelerin tümü gelişmekte olan ülkelerdir ve bu ülkelerin endüstriyel yapıları da düşük bir düzeydedir. Bu ülkeler, dünya ekonomik sistemine katıldıklarında endüstriyel yapılarını düzenleme faaliyetleri sırasında büyük baskılarla karşı karşıya kalırlar. Örnek olarak Çin'i ele alalım. Gelişmekte olan ülkelerin en büyüğü olan Çin'in ekonomik küreselleşmeye dahil olması hem zorunlu ve hem de gerekli olan bir durumdur. 1980'li yıllardan buyana, Çin, ortalama olarak yıllık %9 oranının üzerinde milli hasılatı ile ekonomik büyümesine hız kattı. Fakat Çin, endüstriyel alanda yeniden yapılanma açısından gerekli bütünsel ilerleme açısından düşük bir düzeyde gelişmektedir. Endüstriyel yapısını daha iyi bir düzeye çıkarma çabası bir dizi çetin zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Endüstriyel alanda yeniden yapılanmayı ve gelişmeyi hızlandırma hususunda doğru stratejiler uygulanmadığı ve doğru tedbirler alınmadığı takdirde, Çin'deki ekonomik büyüme hızı yavaşlayacaktır. Ekonomik küreselleşme sürecinde, sosyalist ülkelerdeki birçok geleneksel endüstri dezavantajlı konumdadır ve uluslararası pazarda rekabet etme gücünden yoksundur. Bu ülkelerdeki yeni ve ileri teknoloji endüstrileri de birçok zorluk ile karşı karşıya bulunmaktadır. Sosyalist ülkeler birçok alanda gelişmiş ülkelerin gerisinde oldukları için endüstriyel güvensizlik durumu yaşamaktadırlar.

Endüstriyel güvensizliğe bir tanım vermek gerekirse; bu, bir ülkedeki kilit ve lider durumda olan endüstrilerin, o ülkenin politik yönetiminin iradesini izleyemeyecek duruma gelmesi ya da bir ülke yönetiminin ekonomisini sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliklerine göre yönlendirmekte zorlanması veya kilit ve lider endüstrilerin kendi ulusal sermayesinin kontrolünden çıkmasıdır. Örneğin malibankalar sektöründe gelişmekte olan ülkelerde ortalama yabancı ser-

maye oranı sektör bütününde % 30-35 düzeyinde sınırlanmaktadır; bu tedbirin nedeni endüstriyel veya mali güvenlik kaygısıdır Endüstriyel güvenlik sorunu tipik biçimde, uluslararası şirketlerin ve yabancı sermayenin ulusal sınırları görmezden gelmesi ile ortaya çıkar. Örneğin, ev sahibi ülkenin çeşitli endüstri sektörleri, şirket birleşmeleri ve devralmaları ile yabancı sermaye tarafından tekelleştirilir. Ev sahipliği yapan ülkenin ekonomisi ve izlediği endüstriyel politikalar bir darbe almışlardır ve artık bu ülke, kendi ekonomik gelişimini ve endüstriyel yapısını etkili bir şekilde kontrol edemez olmuştur. Bu koşullar altında, ev sahibi ülkedeki endüstri veya sektör olgunlaşmakta ve ileriye doğru gelişmektedir; fakat bu sektörlere işler yabancı sermayenin iradesine uygun manipüle edilir hale gelir. Gelişmiş ülkeler, temel ve kilit teknolojilerde kontrol ve üstünlüğü elde tutmaktadırlar ve birçok sektörde gelişmekte olan ülkeler onların imalat üsleri haline gelmiştir. Böylece gelişmekte olan ülkelerdeki endüstriyel avantajlar büyük bir çapta ortadan kalkmış olmaktadır. Bir ülkede konuk yatırımcı olan uluslararası şirket merkezdeki kardeş şirketten olması gerekenden daha yüksek fiyatla makine veya teknoloji ithal ederek avantaj sağlamayı pekala düşünmektedir; kendi makinelerini yüksek fiyatlarda ithal ederken daha düşük fiyatlı ürünler ihraç edebilmektedir. Böylece, ev sahibi ülkelerin endüstriyel alanda sahip oldukları avantajlarında önemli bir kayba yol açabilmektedirler. Ev sahibi ülkenin sınırlı kaynakları kontrol altına alınmakta ve israfçı bir biçimde kullanılmaktadır. Yabancı sermayeli şirketler bazen de girdikleri sektörde çok yoğun yatırım atağına geçerek; o sektördeki diğer firmaların kaliteli insan kaynaklarını hızla kendilerine çekmekte ve bu da sektörün bütünü açısından büyük olumsuzluklara yol açmaktadır. Bunlar, sosyalist ülkelerde özellikle dikkate alınmaları gereken durumlar ve problemlerdir. [1]

Finans Sektöründe Güvenlik

Finans, modern ekonominin çekirdeği ve ulusal ekonomik gelişiminin en duyarlı, sinir merkezini oluşturmaktadır. Finans sektörünün küreselleşme düzeyi, ekonomik küreselleşme sürecinde gizli olan, en büyük riski meydana getirmektedir. Deneyimlerin de gösterdiği üzere, ulusal ekonominin gelişme süreci içerisinde her

1 Hu Guoliang, "Küreselleşme ve Ekonomik Güvenliğin Korunması" Çin İstatiskleri Dergisi, 2003 Kasım

zaman için karşı karşıya kalınacak en büyük risk finansal risktir. Burada çıkacak ciddi bir sorun sosyal yaşamın tüm sektörlerinde bir tür zincirleme reaksiyonun yaşanmasına neden olacak ve ekonomik gelişmeler, ülkedeki sosyal istikrar ve söz konusu ülke insanlarının yaşamları üzerinde yıkıcı etkiler bırakacaktır. Bir akademisyenin tanımladığı gibi, modern finans, sizi cennete veya cehenneme ulaştırabilecek bir kavşaktır.

Finansal küreselleşme koşullarında, uluslararası sermaye akışı hızı büyük oranda artar; bununla birlikte, doğal olarak finansal riskin ve krizin uluslararası düzeyde yayılma hızı da artmaktadır. Böylece finansal güvenlik dünyadaki tüm ülkeler için hassas bir nokta haline gelmiştir. Sosyalist ülkelerin, finansal küreselleşmeye dahil olma açısından, sınırlı deneyime sahip olmaları ve sistemlerinin taşıdığı boşluklardan dolayı finansal kriz ile karşı karşıya kalmaları çok daha büyük bir olasılıktır. Uluslararası sermaye akışı dendiğinde, mal ticareti ya da emek ihracatı ya da ithalatı sonucunda ortaya çıkan, para akışından temel farklılıklar taşıyan bir olay söz konusudur. Sermaye bir ülkeden ya da bölgeden başka bir ülkeye ya da bölgeye çeşitli biçimlerde akmaktadır. Sermaye hareketleri ile birlikte patent haklarının transferi durumu doğar. Fakat uluslararası sermaye, patent haklarını genellikle devretmemekte kullanım haklarını devretmektedir. Ekonomik küreselleşme ilerledikçe, uluslararası sermaye akışı, daha büyük ölçekte, daha sık gerçekleşmektedir. Birçok ülke, uluslararası finansal hareketler üzerinde kontrollerini gevşetmek zorunda kalmış ve finansal liberalleşme geri döndürülemez bir eğilim olarak öne çıkmıştır. Özellikle de 1990'lı yıllardan buyana, mali varlıkların yayılım hızı, ekonomik ve ticari büyüme hızını kat kat aştı. Genellikle, uluslararası çapta sürdürülen finansal işlemlerin doğal tabanı, uluslararası ticarettir; fakat dünyada muazzam büyük miktarda bir spekülatif sermaye hareketi mevcuttur. Spekülatif sermaye endüstriyel sermaye ve mali sermaye temelinden kopuk hareket edebilmekte büyük hacimlere ulaşabilmektedir. Spekülatif sermaye, süper kârlar elde etme arayışında, başvurulacak özel bir araca dönüşmüştür. Trilyonlarca dolarlık spekülatif para sermayesi, devlet tahvili, bono, döviz ve altın ve petrol pazarsına yatırılmış durumdadır. Belirli bir dereceye kadar, spekülatif sermaye ekonomik gelişime teşvik sağlayabilir fakat ekonomik olmayan etmenlerden, kısa süreli spekülasyonlardan ya da psikolojik beklentilerden kolayca etkilenebilecek bir yapıya sahiptir. Dünyadaki para sermayesi de, mal ve hizmet üretimi tabanı çerçevesinin dışına çıkmıştır ve

sanal ekonominin büyüme oram gerçek ekonominin büyüme hızını çok fazlasıyla aşmıştır. Muhtemelen finansal bir krize dönüşecek potansiyelden, yüksek finansal risklerin varlığından söz edilebilir. Finansal krizin uluslararası yayılımı yalnızca ekonomik gelişim ve ekonomik düzen üzerinde büyük bir baskı yaratmakla kalmaz aynı zamanda, bazı ülkelerde doğrudan ya da dolaylı olarak, sonrasında bölgesel ya da dünya politikaları üzerinde etki bırakacak politik çalkantıların ortaya çıkması sonucunu verir. Finansal risk, sosyalist ülkeler tarafından ekonomik küreselleşme süreci içerisinde dikkatli bir şekilde ele alınması gereken bir konudur.

Üçüncü olarak, ekonomik küreselleşme ekonomik risklerin küresel çapta yayılımını kolaylaştıracak kanallar ve gedikler açar. Dünya ekonomisinin işlemsel çevresini kökten değiştirmiştir ve dünya pazarı yeni girişlere daha açık bir yapıya dönüşmüştür öte yandan çok daha şiddetli bir rekabet içermektedir. Sermayenin, teknolojinin, bilginin ve personelin sınır ötesi akışı daha hızlanmıştır. Bu yakın ilişki, küresel çapta çeşitli riskler ve krizlerin yayılımı için yeni kanallar ve gedikler yaratmıştır. Finansal krizlerin bir ülkeden diğerine sıçrama örnekleri bunu açıkça yansıtmaktadır. Bir ülkede ortaya çıkan finansal kriz, hızla diğer ülkelere sıçramakla kalmaz, bölgesel ya da küresel bir krize dönüşebilir. Sosyalist ülkeler, uygun finansal sistemler kuramadıklar ve risk önleme mekanizmalarını yürürlüğe koymayı başaramadıklarında, problemlerle karşı karşıya kalmaları çok daha yüksek bir olasılıktır. Çin'deki finans pazarsına birçok dış finansal kurumun girmesi ile birlikte, Çin'in bankacılık işlemleri, hisse senetleri borsası ve sigortacılık sektörü ciddi zorluklarla karşılaştı. Finansal risklerin özellikleri kadar, finansal risklerin biçimleri de gün geçtikçe karmaşıklaşmaktadır. Bunun sonucunda, finansal krizlerin oluşma olasılıkları dikkate değer bir derecede artmıştır.

Küreselleşme ve Sosyalist Ülkelerde Politik Sistem Reformu

Ekonomik küreselleşme koşullarında, bir ülkenin politik gelişimi, yalnızca o ülkedeki çeşitli sosyal etmenlerin etkisi altında kalmamakta aynı zamanda uluslararası çevrenin etkisi altında kalmaktadır. Birincisi, ekonomik küreselleşmenin ilerlemesiyle birlikte, dünyadaki demokrasi dalgaları da yayılmak için çok daha fazla kanal

bulur. Özellikle; dünyadaki üçüncü demokrasi dalgası, ekonomik küreselleşmeden avantaj sağlayarak büyük bir etki yaratmıştı. Samuel P. Huntington dünyadaki demokratikleşme sürecini üç dalgaya ayırarak incelemektedir.

Dünyadaki Demokratikleşme Dalgaları

Birinci demokrasi dalgası, 19. yüzyılın başlarından 1920'li yıllara kadar süren uzun bir demokratikleşme dalgasıdır ve 30 kadar ülkeyi etkilemiş, monarşiler ve otokrasiler yönetimi terk etmek zorunda kalmışlardır. 1920'lerde ve 1930'larda ortaya çıkan otoriter rejimler ve faşizmin yükselişi, 1942 yılında dünya üzerindeki demokratik ülkelerin sayısını 12'ye düşürmüştür. İkinci dalga, kısa sürmüştür, fakat -her ne kadar daha sonra söz konusu demokratik rejimlerden bazıları çökmüş olsa da,- bu dalga da, İkinci Dünya Savaşından sonra demokratik ülkelerin sayılarını 30'a çıkarmıştır. 1974 yılından buyana, etkisini sürdüren üçüncü dalga ise, kendinden önce yer tutan iki dalga ile karşılaştırıldığında çok daha hızlı ve çok daha büyük çaplıydı. 1970'li yıllar ile 1990'lı yıllara arasında geçen 20 yıllık süre içerisinde, üçüncü dalga demokratikleştirme hareketi tüm dünyayı etkisi altına aldı. Bu dalganın başlangıcı, 1974 yılında Güney Avrupa'da askeri diktatörlüklerin yıkılması-Yunanistan ve İspanya - ve Portekiz'de demokratik bir rejim kurulması şeklinde kendisini gösterdi. Çok kısa bir süre içerisinde Yunanistan ve İspanya'da askeri diktatörlükleri ortadan kaldırarak demokratik rejimler kurdu. Huntington,[1] "Portekiz'in başlattığı üçüncü demokratikleşme dalgası, tam anlamıyla demokratikleşme çağı yarattı" diye bu dönemi tanımlamaktadır. Daha sonraları, demokratikleşme dalgası, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki gelişmekte olan ülkelerde etkin oldu. 1980'li yıllarda, Latin Amerika'daki birçok askeri rejimin yerini sivil hükümetler aldı ve temsili demokrasiler kuruldu. 1980'li yıllarında sonlarında ve 1990'lı yılların başlarında, hızla eski Sovyetler Birliğini ve Doğu Avrupa Ülkelerini etkisi altına aldı ve bu ülkelerde Batı tipi çok partili sistem ve yasama, yargı ve yönetim güçlerinin birbirlerinden ayrılması şeklinde kapitalist demokratikleşme oluşumu ortaya çıktı. Demokratikleşme dalgasının etkisi altında, bu ülkeler kapitalist yola girmeyi seçtiler. 1990'lı yıllarda, 47

1 Samuel P. Huntington, "Üçünçü Dalga, 20. yy. Sonlarında Demokratikleşme, SDX Joint Publishing, 1998, s. 2

Afrika ülkesinden 40'ı demokratikleşme dalgasının etkisi altında, tek partili politik sistemi ortadan kaldırdılar, çok partili bir sistem benimseyerek çok partili seçimler gerçekleştirdiler ve bazı askeri rejimler sivil hükümetlere dönüştü.

Asya'da 1980'li ve 1990'lı yıllarda, Filipinler, Güney Kore, Pakistan, Bangladeş, Tayland, Endonezya, Moğolistan gibi 10'dan fazla ülke otoriter rejimlerden demokratik rejimlere geçtiler. İstatistikler, gelişmekte olan ülkelerin 2/3'ünün üçüncü dalga demokratlaşmanın etkisi altında kaldığını ve bu ülkelerin 40 kadarının otoriter politikaları bir kenara bırakıp, demokratik politikaları yürürlüğe soktuğunu, demokratik rejimler yapılandırdığını ve politik demokratikleşme yoluna girdiğini göstermektedir.

Samuel Huntington, bunu; "Yirmi yıl önce, dünya üzerindeki ülkelerin yüzde otuzundan daha azı demokratikti. Şu anda yüzde 60'ından daha çoğu bir tür açık, adil ve rekabetçi seçimler ile ortaya çıkarılan hükümetlere sahip. Çeyrek yüzyıl önce, otoriter hükümetler (askeri darbe, diktatörlük rejimleri) egemen konumda gibi görünüyorlardı. Daha önceleri zalimlikler karşısında acılar çeken yüz milyonlarca insan günümüzde özgür bir yaşam sürüyorlar." "demokratik sistemin böylesine kısa bir süre içerisinde hızla büyümesi şüphesiz ihtişamlı ve önemli bir politik değişimdir."[1] Diye açıklıyor.

Üçüncü dalga demokratlaştırma hareketi güçlüydü; karmaşık ve derin bir etki yaratarak tüm dünyaya yayıldı. Dalganın hareketi sona ermedi ve muhtemelen dördüncü dalga bir demokratlaştırma hareketi de ortaya çıkacaktır. Doğal olarak, bu bir kapitalist demokratikleşme sürecidir ve gelişmekte olan ülkelerin büyük bir çoğunluğu Batı'yı takip etmekteler. Demokratikleşmede temel politik yönelim olarak Batılı demokratik sistemi yapılandırmayı benimsemişler ve kapitalizm yolunu takip etmektedirler. Her ne kadar gelişmekte olan bazı ülkeler çok uzun bir zamandır zaten kapitalizm yoluna girmiş olsalar da kapitalist çok partili sistem ve yasama yürütme ve yargının birbirinden ayrılması uygulamalarını daha sonradan benimsenmişlerdir.

Politik sistemin iyileştirilmesi süreci içerisinde, sosyalist ülkeler de kendilerine özgü politik gelişme yolları keşfetmeye devam etmekte, arayışlarını sürdürmekte ve sosyalist yola sadık kalmaktadırlar.

1 Samuel P. Huntington, "Üçüncü Dalga, 20. yy. Sonlarında Demokratikleşme, SDX Joint Publishing, 1998, s. 2-3

Barışçıl Dönüştürme Stratejisi

İkinci olarak, küreselleşme, Batılı ülkelerin, sosyalist ülkeleri hedef alarak; sosyalizmden kapitalizme "barışçıl dönüşümü teşvik etme" stratejisini uygulamaya konulmasını kolaylaştırır. Birbirlerine karşıt iki sosyal sistem olarak, sosyalizm ve kapitalizm kaçınılmaz bir şekilde uzlaşmaz bir çelişme karakteri göstermektedir. İki sistem bir arada var olduğu sürece, karşıtlık sona ermeyecektir. Fakat bazı şartlar altında, iki sistem arasındaki çatışmanın biçim ve yöntemlerinde bazı değişiklikler olacaktır. Küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte Batılı ülkeler, "barışçıl dönüşümü teşvik etme" stratejisini yaygınlaştırma sürecini hızlandırmışlardır. "Barışçıl dönüşüm", Batılı kapitalist ülkelerin, sosyalist ülkelerde kapitalizme uygun düşecek değişimler yaratmak amacı ile ekonomi, teknoloji, askeri güç ve kültür alanlarında ileri düzeydeki güçlülüklerinden avantaj sağlayarak sosyalist ülkelere kültürel ve ideolojik sızmalarla ve nihayetinde, sosyalist ülkelerin politik sistemlerinde köklü değişimlerin yaşanmasına katkıda bulunarak kapitalizme doğru tersine bir evrimi gerçekleştirme stratejisidir. Böylece, kapitalizmin savaş vermeden zafer kazanma çabasını göstermektedir. Sovyetler Birliğinin ve Doğu Avrupa sosyalist ülkelerinin varlığı sırasında, Batılı kapitalist ülkeler, sosyalist ülkelere sızmak için çeşitli politik, ekonomik, teknolojik ve hatta dini, milliyetçi ya da kültürel stratejiler izlemişlerdir. Batılı yaşam tarzlarını ve değerlerini yaygınlaştırarak, Doğu Avrupa ülkelerinde milliyetçilik akımının gelişmesine destek vermişler ve onları, Sovyetler Birliğine karşı kışkırtarak Sovyetler Birliğinin liderliğinde yapılanmış olan sosyalist bloktan ayrılmaya cesaretlendirmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın sosyalist ülkelerini, kapitalist sisteme yöneltilmişlerdir.

Ekonomik küreselleşme koşullarında, sosyalizm ve kapitalizm birbirleri ile karşılıklı-bağımlılık ilişkisi içinde bulunmaktadırlar; fakat aralarındaki karşıtlık sürmektedir ve temel olarak bu karşıtlığın uzlaştırılması olanaksızdır. Kapitalist ülkelerin, sosyalizmi yolundan döndürme ve tersine çevirme niyetleri değişmemiştir.

Küreselleşme ile yaratılan uygun koşullar çerçevesinde ortaya çıkan avantajlardan faydalanarak gelişmekte olan ülkelerde kendi ekonomik ve politik sistemlerini yürürlüğe koyma girişimlerinde bulunmaktadırlar. Özellikle de, sürekli bir çaba olarak sosyalist ül-

keleri hedef alan "barışçıl evrim" stratejisini uygulamaktadırlar. Çin'in politik liderlerinden Deng Xiaoping bir keresinde bu konuda şöyle bir değerlendirme yapmıştı: "Kapitalizm, sosyalizme karşı verdiği savaşı kazanmayı amaçlamaktadır. Geçmişte, atom bombası, hidrojen bombası gibi silahlar kullanma yoluna seçiyordu, bu yolda dünyadaki insanların direnişleri ile karşı karşıya kaldığı için, şimdilerde ise, barışçıl evrim stratejisini uygulamakta." "Batılı ülkeler, Üçüncü Dünya Savaşını, barut dumanı çıkarmadan sürdürüyorlar." Burada onun kastettiği ; 'barut dumanı olmayan savaş', sosyalist ülkelerin "barışçıl evrimi"dir. [1]

Önümüzdeki dönemlerde , sosyalizm ve kapitalizm arasındaki mücadeleler şu biçimler alabilir: sızma ve nüfuz çabası ile buna karşı direnişler ; yıkıcı faaliyetler ve bunlara karşı koyma çabası.. Bunun anlamı şudur; politik gelişme süreci içerisinde sosyalizm, kaçınılmaz bir şekilde ne yönde ilerleyeceği konusunda tercihler yapmak durumuyla ile karşı karşıya kalacak ve aynı zamanda uluslararası çevrenin baskısı altında bulunacaktır.

Sosyalizm ile Kapitalizm Arasında Güçler Dengesi

Üçüncü olarak, günümüzün koşullarında dünya genelinde sosyalizm ve kapitalizm güçleri arasında oldukça dengesiz bir durumun varlığı , sosyalist ülkelerin politik sistem yapılarım geliştirmeleri üzerinde büyük bir baskının ortaya çıkması sonucunu vermiştir.. 1980'li yılların sonlarında ve 1990'lı yılların başlarında, Sovyetler Birliğinde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimler, sosyalist ülkelerin sayısını onbeşten beşe düşürdü ve sosyalist hareket dünya çapında ciddi bir şekilde ters yöne evrildi. Sovyetler Birliği'nin çöküşü uluslararası kutuplaşma eğilimine son vermedi; fakat dünyanın stratejik şekillenmesinde yapısal değişiklikler ortaya çıkardı. Bu dramatik değişimlerin sonrasında, bazı insanlar, kendilerini, 20. yüzyılda doğmuş olan sosyalizmin yine aynı yüzyıl içerisinde öleceği düşüncesine kaptırdılar. Amerikalı akademisyen Francis Fukuyama, "özgürlükçü" demokratik sistemin, "insanların ideolojik gelişimlerinin sonu" ve "insanoğlunun ideolojik gelişmesinin son aşaması " olabileceğini ve bu yüzden de, "tarihin sonu"na

1 Deng Xiaoping, "Seçme Eserler" 3. Cilt, s. 326, Foreing Language Press ing.

vardığımızı öne sürdü Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimler; dünyanın politik yapısında sosyalizm açısından olumsuz değişimlere neden olmuştur, bundan dolayı sosyalizm, kendi politik yoluna sadık bir gelişme izlemede büyük baskılar yaşamaktadır.[1]

Böylece, sosyalist ülkelerin politik gelişimleri ve ideolojik güvenlikleri ciddi sınavlarla ve meydan okumalarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Bu durum, Çin'in politik gelişimi ele alındığında da görülebilecektir. Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, sosyalizm ve kapitalizm güçlerinde ortaya çıkan değişiklik sosyalist Çin üzerinde ve tabii ki kendi yolunda direnen diğer sosyalist ülkelerde daha büyük bir baskı oluşturdu. Çinli politik liderler, 1980'li yılların başlarından itibaren, Çin'in politik sisteminde kendisini gösteren başlıca olumsuzlukların ve bu kötülüklerin kökenlerinin; gücün yüksek derecede merkezileşmesi, sosyalist demokrasinin kurumlaştırılmasına yeterince önem verilemediğini ve özellikle de politik liderlerin bireysel iktidar güçlerinin yüksek derecede olduğunu görmeye ve düşünmeye başladılar. 1987 yılındaki, Çin Komünist Partisi'nin 13. Kongresi dahil olmak üzere ve daha öncesinden bu temel sorunun çözümlenmesine odaklanılmıştı. Fakat Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimler sonucunda, yapılan yeni bir dünya değerlendirmesi sonucunda politik reformların odak noktası değiştirilerek daha köklü ve riskli reformlar ertelenerek yerine çok daha ihtiyatlı bir şekilde -yukardan adım adım ilerleyen bir- çizgiye kaydırıldı. Politik reformlar ana gövdeden değil, çevreden ilerletilmeye çalışıldı. Bu şekilde bir yön değiştirmenin o zaman için yerinde bir hareket olduğu söylenebilir. Fakat, Çin'de yürütülen ekonomik sistem reformları, kaçınılmaz olarak politik sistemde de reformlarına gereksinim duymaktadır ve uzun süre boyunca mevcut yükü tek başına taşıyamaz ve sürdürülen politik reformlar çevreden merkeze doğru ilerlemek zorunda kalacaktır.

Özetle, karşılıklı bağımlılığın ve yakın bağlantıların artmakta olduğu bir dünyada; sosyalizm ve kapitalizm güçleri arasındaki dengesizlik, sosyalist ülkelerin politik gelişimi üzerinde büyük bir etki bırakmıştır.

1 Fukuyama, "Tarihin Sonu ve Son Adam" Çin Sosyal Bilimler Akademesi Yayınevi, 2003, s.1

Sosyalist Ülkeler ve Kültürel Güvenlik

Küreselleşmenin ilerlemesi hem olumlu ve hem de olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır. Bir yandan, uluslar ve ülkeler arasında ekonomik, politik ve kültürel alış-verişler artmakta ve böylece, insanlığın kültürel gelişmesinin olumlu ve parlak ürünleri paylaşılabilmekte; diğer yandan, ülkeler, kültürel sürtüşmeler, ayrılıklar ve çatışmalar ile yani kültürel güvenlik sorunu ile yüz yüze kalmaktadırlar.

Küreselleşme sürecinde, Batı'daki gelişmiş ülkeler tarafından temsil edilen güçlü, büyük ve zengin ülkeler ve Üçüncü Dünya'daki zayıf, küçük ve fakir ülkeler arasında eşitliği gözeten bir ilişki tarzı ve konumlanma görülemiyor. Gelişmiş ülkeler sahip oldukları ekonomik güç sayesinde edindikleri avantajlarla daha fazla kaynağı kontrol etmekte, dünya genelinde egemen bir konum edinmektedirler. Amerikalı akademisyen Edward W. Said'in[1] söylediği gibi kültür emperyalistlerine dönüşürler.

Yalnızca ekonomik alanda değil aynı zamanda kültür, düşünce ve yaşam stilleri alanlarında da modeller ve kalıplar sunarlar. Kültürel hegemonyacılığın baş aktörleridirler. Bunun sonucu olarak, sosyalist ülkeler, küreselleşme süreci içerisinde, kaçınılmaz bir şekilde; Batı'nın bu güçlü kültürel konumu dolayısıyla bir meydan okuma olarak ortaya çıkan kültürel gelişim ya da kültürel güvenlik problemleri ile karşı karşıya kalmaktadır.

Birinci olarak, Küreselleşmenin hızlı bir şekilde genişlemesi ile birlikte; Batı'nın sahip olduğu güçlü kültürel konumla birlikte düşünüldüğünde, ulusal düzlemlere de kültürel gelişim alanını daraltmaktadır. Uluslar, kültürel bir grup, topluluk, toplumsal özne olarak; ortak bir dil, ortak sınırlar, ortak bir ekonomik yaşam ve aynı zamanda ortak psikolojik karakter çerçevesinde uzun bir tarihi süreç içinde oluşmuşlardır. Ulusal kültür, bir ulusun ortak davranış modelinin içerdiği değerler sisteminden ve kültür sisteminden oluşmaktadır.

Küreselleşme koşullarında, kültürel çeşitliliği muhafaza etmek, ulusal bağımsızlığı muhafaza edebilmek ile oldukça yakından ilişkili bulunmaktadır. Kültürün temel karakteristik özelliklerinden birisi de, onun ulusal olması ve herhangi bir ulusun, dünyadaki birçok ulu-

1 Edward W.Said, "Kültür ve Emperyalizm" Pekin SDX Publishing Company, 2003. s.3

sun arasında, ayakta kalabilmesi bakımından bir mihenk taşı önemini taşımasıdır. Eğer bir ulus, kendi kültürel geleneğini tümüyle reddederse; duyduğu ulusal öz-güveni kaybedecek ve kendi isteğiyle diğer ulusların onu asimile etmesini kabul etmiş olacak ve bunun sonucunda sönümlenme sürecine başlayacaktır. Ulusal kültür, bir ulusun varlığının etiketidir. Herhangi bir kültür, ulusal niteliğini kaybettiğinde, artık bağımsız bir kültür olarak varlık göstermeye devam edemeyecektir.

Kültürün küreselleşmesi, Amerikan kültürü tarafından yürütülen bir süreçtir ve onun doğası, kültürel hegemonyayı geliştirmektir. Bu tipik bir kültür emperyalizmidir. Batılı ülkeler önderliğinde yürütülen küreselleşme, Batı kültürünün hâkim konumunu güçlendirmektedir ve ulusal kültürün gelişim alanını sınırlandırmaktadır. Pekala, bazı eski halk kültürlerinin ya da etnik kültürlerin de ortadan kalkmaları söz konusudur.

Bazı, Batılı akademisyenlerin ileri sürdüğü gibi, "küreselleşme sürecinde iddia edilen, dünya kapitalizminin her zaman için Batılılaşma özdeş olduğudur. Kapitalizm, Batı-dışı dünyada yalnızca ekonomik alanları değil, aynı zamanda, kültür ve yaşam tarzlarını da kontrol ediyor."[1] Batı kültürünün sahip olduğu güçlü konum, ulusal kültürlerin değer sistemlerinde çok büyük etkiler bırakmaya devam edecektir. Küreselleşme, aynı zamanda, neredeyse tüm ülkeleri ve ulusları modernleşme sürecine dahil etmiştir. Fakat daha en başlangıçtan itibaren bu süreç, ulusal güç kriteri düzleminde, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında var olan eşitsizlik temeli üzerinde oturmaktadır. Küreselleşme süreci içerisinde; ekonomik yönden hakim konumda bulunan gelişmiş ülkeler, kültürel ürünlerini yaygınlaştırmakta ve güçlü ekonomik güçlerinin desteği ile kültürel alış-veriş içinden eşitsiz kültürel hegemonya ve zaman zaman kültürel saldırganlık üretmeye çalışmaktadırlar. Sosyalist ülkelerin kültürel gelişimleri sınırlanmakta ve sıkıştırılmaktadır. Bu durum bir bütün olarak ele alındığında, gelişmiş olan ülkeler de küreselleşmenin baskısını yaşamalarına rağmen; onlar hala oldukça kazançlı konumda bulunmaktadırlar. Aktif bir konum alarak kültürel özlerini ve değerlerini yaymaktadırlar. Fakat gelişmekte olan ülkelerin ulusal kültürleri kıyılara doğru itilirler ve hatta bağımsızlıklarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

1 Roda E. Howard-Hassman, " Küreselleşme Çağında Kültür İnsan Hakları ve Nefret Kültürü" Human Rights Review, Ekim-Kasım, 2004,

İkinci olarak, küreselleşme koşullarında, Batı kültürünün adım adım gelişen bir süreçte sosyalist ülkelerin geleneksel kültürlerinin köklerini -kollektivizm ve dayanışma dahil olmak üzere - erozyona uğratma olasılığı da bulunmaktadır. Ancak, Batı kültürünün güçlü konumu yalnızca sosyalist ülkelerin kültürel güvenliklerine tehdit oluşturmamakta, aynı zamanda onların ulusal kültürlerinin gelişim alanlarını da kısıtlamaktadır.

Batı kültüründe yer alan bazı gerici eğilimler ve manevi yozluklar, sosyalist ülkelere geldiğinde sosyalist kültür üzerinde olumsuz etkilerde bulunacak ve bu durum sosyalist kültürün zenginleştirilmesi çabalarını zorlaştıracaktır. Batılı ülkelerdeki kitlesel kültürel ürünler, bu ülkelerde rahat ve gevşek, öz-yaratımcı(rekreatif) ve pembe bir yaşam tarzı tablosu çizerek bir anlamda aldatıcı bir görünüm vermekte mevcut sosyal çatışmaları ve farklılıkların üstünü örtmektedir. Küreselleşme ile birlikte, kitlesel kültürel ürünler, sosyalist ve Üçüncü Dünya ülkeleri de dahil olmak üzere tüm dünyaya gitmektedir. Bu ürünler genel kamuoyunun iradesini ve azmini sarsarak, diğer ülkelerin geleneksel kültürlerinin köklerini aşındırmaktadır. Bu anlamda, küreselleşme süreci içerisinde, sosyalist ülkelerin kültürel gelişimi zorlu meydan okumalar ile karşı karşıya kalırlar ve bu durum, gözardı edilmemesi gereken önemli bir konudur.

Sosyalist Ülkelerin Politik Kültürleri

Üçüncü olarak, sosyalist ülkelerin politik kültürü de önemli güçlüklerle karşı karşıya bulunacaktır. Küreselleşme, büyük bir ölçüde, kapitalist ülkelerin büyüme ve gelişme modelinin genişlemesi anlamına gelmektedir. Böyle bir sistemde, gelişmekte olan ülkeler, özellikle de sosyalist ülkeler, güç ve olanakları zayıf olduğu için hakimiyet altına girmekte veya etkiler altında kalmaktadırlar. Gelişmiş kapitalist ülkelerin küresel çapta izledikleri ekonomik, politik, askeri ve kültürel stratejileri ile kuşatılmış olan sosyalist ülkelerin kültürel güvenlikleri kötücül bir durumla yüz yüze kalmaktadır.[1]

Küreselleşmenin ilerlemesi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında hızlanmıştı ve uluslararası ilişkilerde ekonomik ve teknolojik etmenlerin rolü ve konumu ön plana çıkmıştı; fakat öte yandan, kapitalizmin sosyalizme yönelttiği ideolojik saldırılar sona ermemişti.

1 Dai Lu, "Kültürel Küreselleşme Üzerine Bazı Düşünceler" Çin Gençlik Dergisi, 2002, s.12

Kapitalist ülkeler, özellikle de ABD, ideolojik baskılarda bulunmaktan vazgeçmemişlerdi. Kapitalist demokratik sistemi, değerlerini ve yaşam tarzlarını yaygınlaştırmak, sosyalist ülkelere ideolojik sızmaları hızlandırmak ve sosyalist ülkelerin politik kültürlerinin gelişimlerinin karşısına büyük tehditler ile çıkmak için çeşitli yöntemler uyguladılar. Küreselleşme koşullarında, sosyalist ülkeler, ekonomik ve politik sistemlerinde reformlar yapmaktadırlar; daha önceden baskın konumda bulunan ideoloji ve değerler, bu durumdan büyük oranda etkilenmektedir. Bu bölümü özetlemek istersek, sosyalist ülkelerin kültürel gelişimlerinin çifte baskı ile yüz yüze olduklarını söyleyebiliriz; bu ülkelerin hem politik ve de kültürel güvenlikleri önemli risklerle karşı karşıya bulunmaktadır.[1]

3.3 Soğuk Savaş Dönemi Sonrasında Dünya Sosyalizmi ve Solu

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, dünyadaki sosyalist hareket büyük bir gerileme içerisinde girdi ve etkinliğini kaybetti. Bu durumu, üç cephede inceleyebiliriz: direnmeye devam eden sosyalist ülkelerin gelişimi; ikincisi sosyalist blokta meydana gelen değişikliklere bağlı olarak, sosyalist olmayan ülkelerdeki komünist partilerin süreci ve üçüncü olarak da farklı sosyalist akım ve düşünce akımlarının gelişimi. Aynı zamanda, dünyadaki sosyalist akımın bütünsel olarak düşük eğride seyretmesi olgusunun yanı sıra bir dizi yeni sosyalist dalganın ve yükselişlerin yaşandığı da bir gerçektir. Sosyalizmin uzun dönemde gelişim açısından parlak bir geleceğe sahip olduğu da görülebilmektedir.[2]

Mevcut Sosyalist Ülkelerde Gelişmeler

1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başlarında, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde dramatik altüst oluşlar yaşandı. Dünyadaki sosyalist akım büyük bir gerileme yaşadı ve ve dünyada yalnızca beş sosyalist ülke kaldı. O günlerde, Deng Xiaoping, bu durumu

1 Ren Junying, "Küreselleşme Koşullarında Sosyalist Gelişmenin Stratejik Yönelimi" s.10 Henan Normal Ünivertesi Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2002, s.6

2 Xiao Feng, "Dünyada Sosyalist Hareketin Bugünkü Durumu" Parti İnşaa Dergisi, 2001,

şöyle değerlendiriyordu : "Bazı ülkelerde çok ciddi savrulmalar ortaya çıktı. Bunun sonucunda, sosyalizm zayıflamış gibi görünüyor. Fakat halklar, bir çelik potasında olduğu gibi, yaşanan deneylerden ve dramatik değişimlerden dersler çıkararak kendilerini güçlendireceklerdir. Bu da sosyalizmin daha sağlıklı bir yönde gelişmesini teşvik edecektir."

Söz konusu dramatik değişimlerin üzerinden sadece on yıl geçmeden, sosyalizmin gelişimine bakıldığında, Deng Xiaoping'in ne kadar doğru bir tahminde bulunmuş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, geride kalan sosyalist ülkeler zorlu fakat iyi bir gelişim sergilediler. Değişimlerden önce, sosyalist ülkeler anormal bir gelişim tarzı izliyorlardı; fakat değişimlerin sonrasında, yavaş yavaş sağlıklı gelişim yoluna girdiler. Bu durum şu cephelerde gözlenebilir: uluslararası koşullar açısından, daha önce çağın başlıca eğilimlerinin savaş ve devrim yönünde olduğu konusunda güçlü bir inanç bulunmaktaydı. Oysa şu anda, bütünsel toplama baktığımızda, halkların ve ülkelerin büyük çoğunluğunun talepleri doğrultusunda, başlıca genel eğilimlerin barış ve gelişme yönünde ağır bastığı görülebilmektedir. [1]

Genel politik koşullar açısından, bakıldığında sosyalist ülkelerde, iktidarın yüksek düzeyde merkezileşmesi olgusu değişmiş ve bunun yerini gözle görülebilir bir şekilde politik demokratikleşme yönünde ilerleme eğilimi almıştır. Ekonomik büyüme daha dengeli bir gelişim yoluna girmiş, kültürel özgürlükler hissedilir bir şekilde artmış, uluslararası ilişkileri daha güçlenmiştir. Bu koşullar, onların daha önceki kapalı ya da yarı-kapalı statülerden farklılık göstermektedir.

Özellikle de Çin'de, 2000'li yılların ortasına doğru , "toplumsal gelişimde bilimsel bakış açısı" olarak formüle edilen yeni bir düşünce öne sürülmüştür. Bu düşüncenin vurgusu, toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında olduğu kadar toplumla doğa arasında dengeli ilişkiler kurulmasını öngörmesi ve tekyanlı bir gelişim yerine çok yönlü ve bütünsel ve sürdürülebilir bir gelişim yaklaşımı öngörmesidir. En önemlisi gelişimde nihai hedefin merkezine halkı koymakta; halkın ve bireylerin çok yönlü yetilerinin ve bunların koşullarının geliştirilmesini birinci öncelik olarak ele almaktadır.

1 Xiong Guangqing, "Dünyada Sosyalist Gelişmenin Bugünkü Durumu" Qiushi, 2004, s.10

Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik çalkantıların sonrasında, sosyalist ülkeler düşünce biçimlerindeki bir dizi kalıpları aşarak bu alanda daha özgür bir bakış açısı geliştirmişler ve teorik alanda önemli aşamalar kaydetmişlerdir. Geride kalan beş sosyalist ülke, sosyalizme ve sosyalizmin inşa sürecine ilişkin düşüncelerini, çeşitli derecelerde yeniden gözden geçirmiş ve geleneksel Sovyet modelinin ayak bağlarından kurtulmuşlardır. Başlıca ideolojik değişim, en temel sorun olan; sosyalizmin ne olduğu ve nasıl inşa edileceği teorisinde yaşandı. Örneğin, sosyalizmin inşasında gelecek adımlar ve bunlara uzanan bağlantı evrelerine ilişkin perspektifler daha pratik ve ayağı yere basan bir içerik kazanmış; yüksek ve aceleci beklentilerden vazgeçilmiştir. İdealist düşünce tarzlarından pratikçi yaklaşıma dönüldü. Gelişme ile ilgili yönlendirici bakış açısı ve uygulama modelleri bakımından, vurgu ülkenin gerçek gelişme düzeyi ve koşullarına, uygunluk vurgusu yapılmaya başlandı ve bu yönde adım adım ihtiyatlı bir arayış sürecine girildi. Kendi toplumsal gelişme düzeylerinin gerçeklerinden ve Marksizmin daha yaratıcı bir tarzda ele alınmasından hareketle sosyalizmin temel karakteristikleri üzerine daha net bakış açıları oluşturdular ve daha çok toplumsal üretici güçlerin geliştirilmesine vurgu yapan ve -gelişkin ve modern bir sosyalizmle aradaki- belirleyici önemde olan- bu geniş vadiyi aşmaya dönük bir sosyalizm tanımlaması geliştirdiler. Ekonominin işlemsel mekanizması açısından; sosyalizm ile Pazar ekonomisinin çelişmeyeceğini, uygulamalarla-ve daha önceki deneyimlerini gözden geçirerek- sınayarak zaman içinde bilince çıkararak benimsediler. Kamusal makro-ekonomik yönlendirme ve ayarlama mekanizmalarının ikincil olduğu, Pazar mekanizmalarının egemen olduğu ekonomik sisteme yöneldiler. Sosyalist ülkelerin bütünü açısından baktığımızda; bu zorlu teorik ve pratik arayış hala sürmektedir.

Pratik konumlanma açısından baktığımızda, sosyalist ülkeler, temel tutumlarını korumaktadırlar. Bu anlamda, Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin olumsuz etkilerine karşı inanç ve dirençlerini sergilediler. Sosyalizmin temel sistemine ve yönelimine bağlı kaldılar, ulusal koşullarına uygun yollar içinde toplumsal gelişim alanında dikkate değer başarılar kaydettiler.

Bazıları önemli güçlüklerle karşılaşmış olmasına karşın, beş sosyalist ülkenin tümü de, genellikle politik istikrar içinde, güçlü bir ekonomik gelişme sağlayarak ve halkın yaşam standartlarını iyileştirilmeyi başarabilmektedir.

Sosyalist Ülkelerde Önemli Gelişmeler

Çin, reform yolu ile "Çin'e özgü karakteristiklerde bir sosyalizm inşa etme" olarak formüle ettiği bir bakış açısı ile ve pratikte 2050 yılına uzanan orta refah düzeyine ulaşmış modern, gelişkin bir sosyalist toplum hedefine odaklandı. Çin 1978'den itibaren bu güne kadar yıllık ortalama % 8.9'luk istikrarlı bir büyüme sağlayarak B.M standartlarına göre 250 milyon olan yoksul sayısını 14 milyona düşürmüş; halkın toplumsal ve kültürel yaşam standartlarını önemli ölçüde iyileştirmiştir. Vietnam Komünist Partisi'nin 1986 yılında yaptığı 6. Parti Kongresi'nden bu yana, "DOİMOİ" olarak formüle ettiği bir bakış açısı ile modern, gelişkin, yüksek demokratik standartları içeren bir sosyalist toplumu hedefleyerek ekonomik reformlara ve dış dünya ile ekonomik entegrasyona yöneldi. 2001 yılında toplanan Vietnam Komünist Partisi'nin 9. Kongresi, ekonomik sistemin gelişme modelinin, sosyalist yönelimli Pazar ekonomisi olmasına ve Vietnam'da gelişmiş sosyalist demokrasiyi kurmanın sosyalizmin ideal hedeflerinden birisi olarak belirlenmesine karar vermiştir. 1991 ile 2001 yıllar arasında, Vietnam'ın gayri safi yurt içi hasılası ortalama yıllık büyüme oranı %7.6'ya ulaşmış; politik reformlar, sosyal ve politik yaşamın demokratikleştirilmesi aktif ve istikrarlı bir tutum içerisinde geliştirilmiş ve yasal sistem iyileştirilmiştir. Laos Halkının Devrimci Partisi, kararlı bir tutum içerisinde bir dizi tedbir almış; yerel istikrarı pekiştirmiş ve Batı'dan gelen barışçıl evrim saldırısına karşı koymuştur. On yıllık bir süre içerisinde, Laos'un yenilenmesi ve dışarıya açılımı büyük başarılar sergilemiştir. Artık büyümekte olan bir ekonomik gücü vardı ve dış dünyaya daha fazla açılmıştı. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Küba da, her ne kadar, uç derecede olumsuz koşullara sahip bir uluslararası çevrede bulunmaları ile yakından ilişkili olarak reform ve dışarıya açılma konularında daha az başarı kaydetmiş olsalar da sosyalizm yoluna sadık kaldılar. Küba, 1990'lı yıllar boyunca önemli ekonomik reformlar yaptı ;bu reformlarla kırlardaki ekilebilir toprakların önemli bir bölümü devletten , üretici kooperatiflere devredildi. Daha önce doğrudan devlete ait olan pay % 78 iken %24' e düşürüldü, kooperatiflerin işlediği toprak payı %10'dan;% 57 'ye yükseltildi, özel mülkiyet altında işletilenlerin oranı %12'den %19'a çıkarıldı. Üreticilerin doğrudan kendilerinin serbest pazara sunduğu ürünlerin oranı arttırıldı; şu anda ülke pazarlarına sunulan tarım ürünlerinin % 25-30'luk kısmında fiyatlara hükümet müdahale et-

memektedir. Küba ihtiyatlı adımlarla kişilerin bireysel işletmeler kurma çabalarını desteklemeye başlamış; belirlediği 100 branşta bireyler veya ailelerin işletme kurmasına olanak tanımıştır. [1]

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Küba da, her ne kadar, uç derecede olumsuz koşullara sahip bir uluslararası çevrede bulunmaları ile yakından ilişkili olarak reform ve dışarıya açılma konularında daha az başarı kaydetmiş olsalar da sosyalizm yoluna sadık kaldılar. Bu devletler Soğuk Savaş sonrasında, daha olumlu bir uluslararası çevrenin keyfini çıkartamadılar. Bunun yerine, süper gücün büyük baskı ve ambargolarına hedef oldular. Küba'ya yönelik yıkıcı faaliyetler durmak bilmedi ve insan kaçakçılığı've döviz karaborsası ile halkın hükümete olan güveni yıpratılmaya çalışıldı. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Kore yarımadasını ve çevre ülkeleri ilgilendiren nükleer krizin kökeninde Soğuk Savaş dönemi dünya stratejik yapılanmasının kalıntılarının bulunduğu, açıkça görülmektedir. DPRK'da yaşanan nükleer kriz, büyük çapta, küreselleşme arka planında, ABD'nin bu ülkeyi hedef alarak izlediği dolaylı ya da dolaysız - istikrarsızlaştırma ve tecrit- politikaların bir sonucudur.[1] 1990'h yıllardan bu yana, Kore Yarımadası'nda nükleer meselesi yavaş yavaş şiddetlenmiştir. 1990'lı yılların başlarından itibaren, ABD, "savaş yapmaksızın kazandığı" zaferin etkisiyle, dünyada yeni bir politik ve ekonomik düzen kurmaya yönelik güçlü bir istek duymaktaydı. Kore Yarımadası'nda ortaya çıkan birkaç yeni gelişme, ABD'nin, söz konusu bölgenin kendi kontrolünün dışına çıkacağını düşünmesine neden oldu. Bu esnada Yarımada'daki koşullar rahatlamıştı ve DPRK ile Japonya arasındaki ilişkiler yumuşamıştı. Güney-Kuzey Kore diyalogu bazı olumlu gelişmeler kaydetmekteydi. Bu koşullarda, büyük çaplı bir Kore nükleer krizi patlak verdi ve Kuzey-Güney arasında gelişen ilişkiler, ABD ile Kore Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkiye dönüştü. Görünüşte, ilk nükleer kriz dalgası, 2002 yılının Ekim ayında, Başkan Bush'un elçisi, Bay Kelly'nin, Kore Halk Cumhuriyeti'ni ziyaret etmesi sonrasında ortaya çıktı. Fakat esasında, bu kriz, Bush yönetiminin DPRK'ye yönelik olarak izlediği, derin kökleri olan düşmanca politikaların bir sonucuydu.

Bush iktidara geldiğinden itibaren, Clinton yönetiminin izlediği politikaların ılımlı ve etkisiz olduklarını düşünüyordu. Bush ve da-

1 Pu Guoliang, "Kore Yarım Adasındaki Nükleer Krizin Kökleri ve Karekteri" Çine Özgü Karakteristiklerde Sosyalizm Araştırma Dergisi, 2004, s.4

nışmanları, Clinton'un Kore Halk Cumhuriyeti karşısında çok yumuşak bir tutum benimsemiş olduğunu ve ABD'nin müttefikleri olan Japonya ve Güney Kore'ye karşı ise çok sert bir tavır aldığını düşünmüşlerdi. Genel olarak, Kore Halk Cumhuriyeti'nin ABD'ye karşı katı tutumunun, ABD'nin DPRK karşısında takındığı düşmancıl tavırların güçlü bir yansıması olduğu söylenebilir. ABD ile coğrafi yakınlık içerisinde bulunan Küba, yerkürenin Batı yarıküresinde yer alan tek sosyalist ülkedir. 1959 yılında gerçekleştirilen Küba Devrimi'nden bu yana, ABD, Küba'ya yönelik olarak düşmanca politikalar benimsemiş ve iki ülke arasındaki ilişki her zaman için çatışma şeklinde gelişmiştir. Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, ABD, Küba'ya uyguladığı ambargoyu şiddetlendirdi ve olası değişikliklerin gerçekleşmesine destek vermek için Küba'ya büyük bir baskı uyguladı. Böylece, ABD ve Küba arasındaki çelişkiler keskinleşti. 1990 yılında, ABD, Küba'ya saldırıda bulunmak ve bu ülkeye ilişkin yıkıcı bir propaganda yürütmek üzere TV Marti'yi kurdu. 1992 yılında ise, Amerika şirketlerinin denizaşırı kollarının Küba ile iş yapmasını, Amerikalı vatandaşların Küba'ya seyahat etmelerini, ABD'de yaşayan Kübalıların, Küba'da yaşayan ailelerine para göndermelerini yasaklayan ve aynı zamanda Torricelli Yasası olarak da bilinen 'Küba Demokrasisi Yasası' çıkartıldı. 1994 yıllarında, ABD, Kübalılar'ı, Küba'dan kaçmaları konusunda cesaretlendirdi ve bir göçmen dalgası yükseldi. 1996 yılının Mart ayında, Clinton, Helms-Burton Yasası'nı imzaladı ve Küba'ya uygulanan ambargoyu büyük çapta şiddetlendirdi. Her ne kadar, iyimser beklentiler içinde olunmasa da, 1998 yılından buyana, ABD-Küba ilişkileri nispeten daha iyileşti. Dramatik değişimlerin yaşanmasından sonra, tıpkı DPRK gibi Küba da reform yapma ve dışarıya açılma eğilimleri gösterdi. Her ne kadar ABD tarafından izlenen düşmancıl ve engelleyeci politikalar dolayısıyla büyük adımlar atılmasa da ekonomik ve sosyal gelişim alanlarında dikkate değer başarılar elde edildi. 21. yüzyılın başlarında, Küba ekonomisinin canlanması, aynı yıllarda yürütülen "düşüncede devrimci yenilenme " hareketinin ortaya çıkması ile eşzamanlı olarak ortaya çıkmıştı. Küba, eğitim, sağlık, kültür alanlarında ve korunmaya muhtaç vatandaşlarına ilişkin sosyal politikalarında makul hedeflere ulaşma yolunda 150 planı yürürlüğe soktu ve önemli başarılar kazandı. 2004 yılında, Küba, olumlu ve cesaretlendirici sonuçlar elde etti. Doğal felaketler, elektrik kesintileri ve şiddetlenen ambargo uygulaması ile ortaya çıkan zorluklara rağmen Küba'nın ekonomisi %5

oranında büyüdü. Turizm yıllık %10 bir artış gösterdi ve Küba'daki en canlı sektör haline geldi. Tarihte ilk kez, yabancı turistlerin sayısı iki milyonu geçmişti. Nikel sanayi ve biyoteknoloji sanayisi büyük sıçramalara tanıklık etti. Sosyal yaşamda iki parlak sonuç elde edildi. Yüksek okul öğrencilerinin sayısı rekor bir şekilde yükseldi ve 380,000'e çıktı. Bebek ölüm oranı binde 5.9'a indirilmişti. Bu oran, tüm ülkeler göz önüne alındığında rastlanan en düşük oranlardan birisiydi (ABD'de bu oran 6.8 dir). Birleşmiş Milletlere göre, Küba'daki genel yaşam süresi 78.3 yıldı (erkekler için 76.2 ve kadınlar için 80.4). Bu, Küba'yı, dünya sıralamasında 37. sıraya ve Amerika kıtasında da Kanada ve Şili'nin hemen altında, ABD'nin ise hemen bir üstünde bir konuma yerleşen bir rakamdı.[1]

Sosyalist Olmayan Ülkelerdeki Komünist Partiler

Sovyetler Birliğinde ve Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik değişimler birçok ülkedeki komünist partiler üzerinde önemli etkilerde bulundu. Bunun en doğrudan sonucu, birkaç ülkedeki Komünist partilerin çözülmesi ya da baskılardan veya diğer sebeplerden dolayı isimlerinin değiştirilmesi olmuştu. Komünist partilerin sayıları azaldı. Bazı komünist partiler ideolojik alanda kaosa sürüklendi. Bu şiddetli karşıt duruma direnen birçok Komünist partisi, zorlukları, teorik yenilenme ve arayış ile, örgütsel ve politika ayarlamaları ile aştı. Yakın zamanlarda, bazı olumlu ve önemli değişiklikler de gerçekleştirdiler. Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa ülkelerinde bir dizi komünist partisi ve sol kanat politik güçler kendilerini yenilediler ve yerel-belediye politikalarda önemli roller oynamaya başladılar. Büyük kapitalist ülkelerde yer alan Komünist partiler daha sağlam bir zemin kazandılar, temel konumlarına bağlı kalarak, yenilikler yaptılar. Üçüncü Dünya ülkelerinin komünist partileri krizden kurtulmak için büyük çabalar gösterdiler ve yeni gelişim yoluna girdiler. Bütünsel bir analizde bulunmak gerekirse, Sovyetler ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimler temel olarak sona erdiğinde bir çalkantı ve şok dönemi yaşandı. Dünya sosyalist hareketi, halen süren zorluklara ve sorunlara rağmen, bir kere daha, göreli olarak daha istikrarlı bir ilerleme ve yeniden canlanma dönemine girdi.

1 Alberto Rodriguez, Arufe, "Küba'da Bugünkü Durum" Latin Amerika Araştırmaları Dergisi, 2005, s.2

Eski Sovyetler ve Doğu Avrupa Ülkelerindeki Komünist Partileri

Dramatik değişimlerin sonrasında, bölge ülkeleri, Sovyet modeli sosyalizmin başarısızlığa uğramasının ardından kapitalist sistemi benimsemeye başladılar. Fakat sosyalizm bir ideoloji ve akım olarak ortadan kalkmadı. On yıl boyunca hayata geçirilen yeni ayarlamalar sonucunda, bu bölgedeki komünistler güç kazandılar. Rusya Federasyonu, Ukrayna, Beyaz Rusya, Tacikistan'da bulunan Komünist Partiler ile Kırgızistan Komünist Partisi, bu ülkelerdeki başlıca partiler olarak öne çıktı. Bu partilerin liderleri hükümette ya da parlamentoda önemli yerler edindiler. Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Komünist partileri de parlamentoda önemli konumlar elde ettiler. Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra, 1991 yılının Kasım ayında, Yeltsin yönetimi tarafından, Rusya K.P ve Sovyetler Birliği Komünist Partisinin faaliyetlerde bulunması yasaklandı. Çok kısa bir zaman sonra, büyük gayretler sonucunda bu parti yasal statüsüne yeniden kavuştu. 1993 yılının Aralık ayında yeniden kuruldu ve o yılın parlamento seçimlerinde %12.35 oranında oy kazandı. 1995 yılının Aralık ayında, parlamento seçimlerinde ise %22.3 oranında oy kazandı ve en büyük parti oldu. 1996 yılının Haziran ve Temmuz aylarında sürdürülen başkanlık seçimlerinde, Zyuganov, seçimin ilk raundunda %32.04 oranında ve ikinci raundunda ise %40.3 oranında oy kazandı. 1999 yılının Aralık ayında gerçekleştirilen Duma seçiminde, Rus Komünist Partisi 113 koltuk kazandı ve Duma'da en büyük parti olarak öne çıktı. Fakat 2001 yılından bu yana, bu partinin güçlenmesine engel olunmaktadır. Yine de geleceğin bu parti için neler getireceğini söyleyebilmek zor. [1]

Ukrayna Komünist Partisi yasal statüsüne 1993 yılının Ekim ayında kavuştu ve dikkate değer bir gelişim sergiledi. 1994 yılının Mart ayında gerçekleştirilen Ukrayna parlamento seçimlerinde, Komünist Partisi 338 koltuktan 89'unu kazandı ve parlamentodaki en büyük parti haline geldi. Komünistler, Sol kanat Sosyal Parti ve Köylüler Partisi ile koalisyon kurarak Sosyal Parti'nin liderini başkan yardımcılığı görevine tayin etti. Üç partili koalisyonu hükümeti, özelleştirme planlarını durdurdular. Şu anda Tymoshenko'nun liderli-

1 Gao Gang, Li Jingzhi ve Pu Guoliang, "Bilimsel Sosyalizmin Teori ve Pratikleri" 4. baskı s.244, Pekin Remin Ünivertisesi Yayınevi, 2005.

ğindeki parti parlamentodaki 450 koltuktan 41'ine sahip durumda. Yanukovich liderliğindeki Bölgeler Partisi 50 koltuğa ve Komünist Parti de 56 koltuğa sahip. En büyük parti olan Yushenko'nun liderliğindeki, Bizim Ukrayna Partisi ise 96 koltuğa sahiptir. Ukrayna Komünist Partisi hâlâ Ukrayna'nın politik geleceğinde önemli bir rol oynamaktadır. Daha önceki zamanlarda, Sovyetler Birliği'nin egemenliği altında olan bölgelerde, bazı yeni komünist örgütler ortaya çıkmaktadır. Bu örgütlerin birçoğu, her ne kadar az sayıda üyeye ve politik ve sosyal alanlarda zayıf etkilere sahip olsalar da, söz konusu ülkelerde kendisini gösterecek olan sosyalist gelişimin parlak geleceğinin işaretleri olarak düşünülmelidirler. Özellikle de Moldovya Komünist Partisi olağanüstü başarılara imza atmıştır. Moldovya yalnızca 4 milyon nüfusa sahip küçük bir ülke olmasına rağmen, bu partinin üye sayısı 100,000'i geçmektedir. 1998 yılında gerçekleşen parlamento seçimlerinde, Moldovya Komünistler Partisi parlamentoda en büyük parti oldu. 2001 yılında, Moldovya Komünist Partisi parlamento seçimlerini kazandı ve partinin başkanı Vladimir Voronin devlet başkanı seçildi. Moldovya Komünist Partisi, daha önceki Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik değişimlerden sonra seçimleri kazanan ve iktidara geçen ilk Komünist partisiydi. Onun, bu yükselişi, dünyadaki sosyalist hareketlerin alçak dalgaları arasında göze çarpan bir istisna olarak belirmektedir. Bir iktidar partisi olarak, halkın yaşam koşullarını iyileştirerek, sosyal istikrarı muhafaza etti. Reform politikalarım yaygınlaştırdı ve Moldovya halkının çoğunluğunun desteğini almanın keyfini çıkardı. 2005 yılının Mart ayında, bir kere daha seçimleri kazandı ve Vladimir Voronin ikinci bir dönem için yeniden devlet başkanı koltuğuna oturdu. Bunlara ek olarak, Bağımsız Devletler Topluluğu içerisinde yer alan bazı başka ülkelerin komünist partileri de çeşitli derecelerde gelişim sergilediler ve bazıları koalisyon ortağı olarak hükümetlere katıldı.

Aynı zamanda, bazı Doğu Avrupa ülkelerinde, Polonya'daki "Proletarya," adlı komünistler ittifakı; Macaristan'daki Sosyalist İşçi Partisi, Arnavutluk Komünist Partisi, Çek Cumhuriyetinde Bohemya Moravya Komünist Partisi vs. de bu gruba dahil olmak üzere, yeniden çeşitli komünist örgütler kuruldu. Kendilerine yol gösterici ideoloji olarak benimsedikleri Marksizm ve Leninizm'e sıkı sıkıya bağlı kaldılar ve sosyalist bir toplum hedefine ulaşmayı çabalarının biricik hedefi olarak göz önünde tutmaya devam ettiler. Özellikle de, Bohemya Moravya Komünist Partisi, en dikkat çekici başarılara imza

atan bir parti olarak öne çıktı. Çek Cumhuriyeti içerisinde en fazla üyeye ve en disiplini örgütsel yapıya sahip olan bir parti olarak varlık gösteriyordu.1996 yılından bu yana, parlamento seçimlerinde her geçen yıl daha fazla destek almaya devam etti ve 2003 yılı seçimlerinde, parlamentodaki üçüncü en büyük parti olarak ortaya çıktı. Şu anda 120,000 parti üyesi ve 5,000 temel örgüt birimi bulunmaktadır. Parti belediyeler düzleminde % 30'luk oy oram ile 300'e yakın belediye başkanlığı yürütmektedir. [1]

Başlıca Kapitalist Ülkelerdeki Komünist Partileri

Eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde gerçekleşen dramatik değişimlerin sonrasında, Batı Avrupa'da 12 Komünist partisi olumsuz eğilimlere direniş göstermişti. Bu partiler önemli güçlüklerle karşı karşıya kaldılar, faaliyetlerini durdurma noktasına kadar geldiler. Karşı karşıya kaldıkları bu durumlar, partilerin içinde ve dışında ortaya çıkan etkenlerin sonucuydu. Muhafazakar ve sağ kanat partiler de ideolojik hücumları arttırmışlardı. Fakat yine de koşullarındaki kötüleşmeyi durdurmayı başardılar. Boyun eğmeyerek hayatta kalmayı başardılar. Eski isimlerini muhafaza ettiler ve nihai hedeflerinin değişmesine izin vermediler. Fakat izledikleri politik rotaları ve parti stratejilerini, yerel ve uluslararası koşullarda kendisini gösteren büyük değişikliklere uyarlayarak yeniden gözden geçirdiler. Tüm bu zorluklara rağmen ilerleme de kaydettiler.

Yakın zamanlarda, Batı Avrupa'daki komünist partileri, parti üyelerini ve oylarını kaybetme yönündeki akışı tersine çevirmeyi başardılar. Bazıları, yeni üyeler kazanma ve seçimlerde daha fazla oy elde etmeye başladılar. Politik etkilerinin daha fazla alana yayılmasını sağladılar. Bazı ülkelerde yeni komünist partiler inşa edildi. On yıl süren bir mücadele ve uyarlanma döneminden sonra, Batı Avrupa'daki komünist partilerin sayısı 20'nin üzerine geçti ve üye sayıları da 500,000'i buldu. Aralarında dikkate değer güce ve etkiye sahip olanlar, Fransa Komünist Partisi, Portekiz Komünist Partisi, İspanya Komünist Partisi, Yunanistan Komünist Partisi ve İtalya Komünist Yeniden İnşa Partisi'ydi. Yunanistan Komünist Partisi; Kıbrıs Sosya-

[1] Cai Wu, "Dünyada Bugünkü Sosyalist Akımın Durumu ve Nitelikleri" Eğitim ve Araştırma Dergisi, 2004, s.1

list Birlik Partisi ile birlikte Ortadoğu ve Balkanlarda çok olumlu roller de üstlenen ve aynı zamanda ülke içinde kitle ve sınıf bağlarını korumaya özen gösteren bir parti olarak göze çarpmaktadır. Bu parti, Atina'da kurduğu Marksizm Araştırmaları Merkezi ile 20.yüzyıl sosyalizmi ile ilgili önemli araştırmalar yürütmekte ve bu tarihi eleştirel bir biçimde fakat temel ilkelere bağlı kalarak sürdürmektedir. Kıbrıs Sosyalist Birlik Partisi dünya sosyalist akımı içinde tutarlı davranışları ile oldukça sempatik bulunan bir partidir ve Kıbrıs halkları içinde derin kökler salmış olan bir parti olarak daima iktidar adayı olan bir partidir.

Batı'daki gelişmiş ülkelerdeki Komünist partilerin önde gelenlerinden birisi olan Fransa Komünist Partisi'nin 80 yıldan daha fazla bir tarihi ve 200,000'in üzerinde üyesi vardır. 2001 yılında, Fransa Komünist Partisi, -Yeşiller ve Komünist Partinin dört liderinin kabine başkanları olması da dahil olmak üzere- sosyalistlerin önderliğindeki sol-kanat koalisyon hükümetinde yer aldı. Fransa Komünist Partisi aynı zamanda Avrupa çapında kurulan demokratik sosyalizm, sol - eko-Marksizmi ve anti-kapitalist Marksist akımı birleştiren Avrupa Sol Partisi'nin kurucu konumunda çok önemli bir üyesidir. Bu parti ülkede diğer Marksist partilerle ittifak ve koalisyonlar geliştirmede başarılar kaydetmekte ve seçim işbirlikleri de yapmaktadır. Portekiz komünist partisi kitle ve sınıf bağlarını koruyan ve aynı zamanda seçim başarıları kazanan bir parti olarak göze çarpmaktadır. Batı Avrupa'daki Komünist partiler, Marksist teorik temellere ve sosyalizm hedefine bağlı kalarak süreğen bir şekilde düşüncelerini daha üst düzeylere çıkartmaktadırlar. Emperyalist politikalara, silahlanma çabalarına ve Filistin halkının ulusal kurtuluş davasına aktif destek vermekte barışçı bir çözüm için çalışmaktadırlar.

Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi 1919 yılında kurulmuştu ve o yıllarda, Batı'da en fazla güce ve etkiye sahip bir işçi sınıf partisi olarak varlık göstermişti. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik değişimler, Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisinin çok büyük baskılara hedef olmasına neden oldu. Parti üyelerinin sayısı düştü ve partinin etkisi ortadan kalktı. Fakat partinin omurgası korundu ve yakın zamanlarda, parti bir takım gelişmeler kaydetti. Fakat, bütününde, oldukça zayıf bir varlık göstermektedir ve parti üyeleri sayısı 7,000 ile 10,000 arasında gidip geliyor. Bu üyelerin yalnızca 3,000'i düzenli olarak faaliyet-

lere katılımda bulunuyor. Yine de Birleşik Devletlerde en fazla üyeye ve en fazla etkiye sahip bir sol kanat partisi olmaya devem ediyor. Japonya Komünist Partisi, geçmişte en uç sol duruşları yansıtmış olan bir parti idi; fakat daha sonraları, daha esnek prensipleri ve politikaları yürürlüğe sokması ile birlikte daha pratik bir çizgi benimsedi; kendisine ilişkin olarak, daha fazla dışarıya açık bir görüntü inşa etti ve yeni bir gelişim hızı yakaladı. 1996 yılındaki genel seçimlerde, Japonya Komünist Partisi'nin koltukları 15'den 26'ya çıktı ve son seçimlerde kazandığı oylar, 4.83 milyondan 7.27 milyon çıktı. Yerel belediyelerde, en büyük parti olarak bilinen Liberal Demokrat Parti'yi geride bırakan Komünist Partisi'nin yerel belediye meclis üyelerinin sayısı 4,049'du. Parti 150 belediyede ise iktidar oluşturacak çoğunluğu elde etmişti. Komünist Parti'nin iktidar koltuğuna sahip olduğu 76'sı yalnızca Komünist Parti tarafından yönetiliyordu. 2000 yılında, Japon Komünist Partisi, Meclis ve Senato'da toplam 20 koltuğa sahip oldu. 2006 yılının Ocak ayında, Japon Komünist Partisi 1,030 delegenin katılımı ile 24. Kongresini geçekleştirildi. Kongre yeni Merkez Komitesi'ni seçti. Yürütme Komitesi'nin Başkanı Shii Kazuo ve Sekreterlik Başkanı da Ichida Tadayoshi'ydi. Çin'de dahil olmak üzere, 17 ülkeden gelen 21'in üzerinde parti, Japon Komünist Partisi'nin daveti üzerine temsilcilerini kongre'ye gönderdiler. Bu parti Çin ve Vietnam Komünist partileri ile ayrı ayrı düzenli teorik araştırma çalışmaları yürütmektedir. Japon partisi Venezuella'da son dönem ortaya çıkan halka dayanan sol ve sosyalist pratikle yakından ilgilenen bir partidir ;bu ülkedeki gelişmenin ve iktidarın sosyalizme doğru ilk başlangıç adımlarının koşullarını oluşturmaya çalıştığını ;bununla birlikte demokratik yollardan halkın çoğunluğuna dayalı sosyalizme ilerleme çizgisinin önemli yeni teorik sonuçlar yaratacağını düşünmekte ve bu konuda özel bir araştırma çabası içinde bulunmaktadır. JKP, bu ülkede İkinci Dünya savaşı ertesine tekelci iktidar güçlerinin Japonya'yı ABD'ye bağlayan askeri ve siyasi antlaşmalara ve ülkedeki ABD askeri üslerine kararlı mücadele yürüten en etkili muhalefet partisidir. Parti, geniş halk desteğine dayanan bir demokratik koalisyon hükümeti ile birlikte iktidara geldiğinde bu antlaşmaların iptal edilmesini öngörmektedir. Şu anda Japon Komünist Partisi her geçen gün Japonya'nın sosyal ve politik yaşamında çok daha büyük bir rol oynamaya devam etmektedir.

Üçüncü Dünya Ülkelerindeki Komünist Partiler

Çöken ya da isimlerini değiştiren az sayıda parti dışında Asya, Afrika ve latin Amerika'daki komünist partileri; temel programlarını ve sembollerini taşımaya devam ettiler ve bazıları yeni bir gelişim yoluna girdi. Güney Asya ülkelerinde bulunan komünist partiler olumlu yönde bir hız kazandılar. 1990 ve 1991 yıllarında, Hindistan Komünist Partisi(Marksist), Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki partilere "sosyalist prensiplerin bozulmasını ve bu prensiplere ihanet edilmesi" yönünde eleştirilerini parti kararı haline getirmiş ve bu yolda açıklamalar yapmıştı. 1969 yılında komünist partisinden kopan liderler tarafından yeni bir isimle oluşturulan bu parti adım adım güçlü bir gelişme göstermişti. Dramatik değişimlerin sonrasında, partinin üye sayısı, dikkat çekici bir şekilde 1988 yılında 465,000'den 1995 yılında 630,000'e yükseldi ve parti Hindistan'ın üçüncü en büyük partisi oldu. Hindistan Komünist Partisi (Marksist) liderliğindeki sol ittifak neredeyse 30 yıl boyunca, Batı Bengal eyaletini ve ilaveten iki eyaleti yönetmektedir. 2004 yılının Mayıs ayında yapılan genel seçimlerde, sol ittifak, Halk Meclisi'nin 543 koltuğundan 62'sini kazandı. Parlamentonun daha alt seviyedeki meclisinde Hindistan Komünist Partisi (Marksist) 43 koltuk kazanmıştı. 2004 yılında gerçekleştirilen Halk Meclisi'nin 14. seçimlerinde, partinin lideri Somnath Chatterjee Halk Meclisi'nin meclis başkanı seçildi ve aynı yılın Haziran ayının 2'sinde yemin etti. Somnath Chatterjee Hindistan parlamentosunun bütün tarihi boyunca seçilmiş olan ilk komünist meclis başkamydı.

İlk Orijinal Hindistan Komünist Partisi de oldukça dikkat çekici bir performans sergilemişti. 467,000 parti üyesi bulunmaktaydı ve Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerden sonra parlamentodaki koltuk sayısını üçten altıya yükseltmişti. Hem merkezde ve hem de eyaletler düzeyinde hükümet ortağı olarak görev yapmış olan tecrübeli bir parti konumundadır. Diğer komünist partisi ile ilişkilerini yeniden gelişkin bir düzeye çıkartarak çok yakın bir işbirliği yapmaktadır. Şu anda partinin 560,000 parti üyesi bulunmakta; 6.8 milyon üyesi olan geniş kitle örgütlerini yönlendirebilmektedir. Parti'nin 2003 yılında Halk Meclisi'nde 10, Lok Sabha Ülke Üst Meclisinde ise 7 koltuk elde etmiş durumdadır. Parti, Batı Bengal de dahil olmak üzere, iki eyalette koalisyon halinde hükümet görevi almaktadır. Nepal Komünist Partisi – M-L parlamento seçimlerini kazanarak 1994 yılının Kasım ayında

iktidar partisi olmuştur. Her ne kadar muhafazakar güçlerin ortak saldırılarının hedefi olmuş ve bunun sonucunda da bir yıldan daha kısa bir süre içerisinde görevinden çekilmek zorunda kalmış olsa da, yine de onun bu başarısı, dünyadaki sosyalist hareketin düşük seyrettiği koşullarda dikkat çeken bir olay olmuştur. Bu yenilgiden sonra Nepal Komünist Partisi politik stratejisini yeniden gözden geçirdi ve yeni bir başarıyla 1997 yılının Mart ayında, diğer partilerle birlikte yeni bir hükümet kurdu. Bu parti daha çok Nepal'in kentsel yerleşim bölgelerinde etkili olan bir partidir. Öte yandan kırsal kesimlerde 1996 yılından itibaren Halk Savaşı yürüten Maoist Enternasyonal ile bağlantılı bir komünist partisi kırlardaki kitlelerin desteğini almış durumdadır. Bu partinin güçleri devrimci savaş yoluyla iktidarı ele alma çabası içindedir. Bu kitap hazırlandığı günlerde Bu partinin önemli bir taktik değişikliği ile halkın barış talebini dikkate alarak, demokratik siyasi mücadele içeren bir rekabet ile iktidara gelmeyi umut ettiği görülmektedir. Bu parti de diğer Komünist partisi gibi bu ülkede sosyalizme giden bir yol açmak istemektedir.

Bir ada ülkesi olan Sri Lanka'daki Komünist Partisi de, 1994 yılında, 1'den 4'e çıkan parlamento koltukları ve 5,000'den 10,000'e çıkan üyeleri ile birlikte, dünyadaki genel olumsuz gidişe direnmiştir. Afrika'nın en etkili sosyalist partisi, Güney Afrika Komünist Partisi'dir. Neredeyse 70 yıl boyunca, Güney Afrika halkının adalete kavuşma davası için mücadele vermiştir ve 1990 yılında yasal bir statü kazandı. 1991 yılının Aralık ayında, Güney Afrika Komünist Partisi Sekizinci Kongresi'ni gerçekleştirdi ve bu kongre ile, partinin prensiplerine sıkı sıkıya bağlı kalacağını vurgulayarak "demokratik değişim sürecinde işçi sınıfın politik gücünü yapılandırma" ifadesine yer verdi. 1994 yılının Nisan ayında yapılan genel seçimlerde, Güney Afrika Komünist Partisi, Afrika Ulusal Kongresi Partisi bayrağı altında-parti içi ittifak gerçekleştirdi- mücadele verdi ve Ulusal Parlamento'daki 400 koltuktan 50'sini kazandı. Parti, bu ülkede uzun süredir Afrika Ulusal Kongresi Partisi'nin-Mandela'nın partisi- - önderliğindeki üçlü koalisyon hükümetinde, iki başkan ve üç başkan yardımcısı konumlarını elde etmiştir. Her geçen gün daha da fazla büyümektedir ve üye sayısı, 1990 yılında, 2,000'de 80,000'e çıkarak kesin bir yükseliş sergilemiştir. Parti, dokuz eyalette tabanı örgütlenme faaliyetleri sürdürmektedir. Güney Afrika Komünist Partisi, Afrika Ulusal Kongresi yönetim partisi ile işbirliği içerisinde bulunma startejisini benimsemiş ve merkezi hükümetin başkanları ya da başkan yardımcıları konumunda bulunan yedi parti üyesi ile bir-

likte ülkeyi yöneten önemli partilerden birisi haline gelmiştir. Yakın zamanlarda, parlamentodaki koltukların 1/5'ini yani 400 koltuktan 80'ini elde etmiştir. Güney Afrika'da üçüncü iktidar ortağı ülkenin en büyük işçi sendikası konfederasyonudur. Afrika'nın diğer ülkelerinde küçük fakat gelişen komünist partileri bulunmaktadır. Lesetho Komünist Partisi ise, ülkede etkili bir muhalefet partisi olma yolunda ciddi bir büyüme sergilemiştir. Senegal ve Benin Komünist Partileri, ülkelerinde yasal statü kazanmış partiler olarak varlık göstermektedirler. Buna ek olarak, adı Hint okyanusu adaları ülkesi olarak geçen ve Fransa'ya bağlı özerk statüde olan bu ülkede etkin olan Reunion Komünist Partisi, 10,000 üyesi ile birlikte, bu ada ülkesinin hükümetinde yer alan en büyük iktidar partisidir.

Küba Komünist Partisi dışında, Latin Amerika'daki Komünist partiler, Sovyetler Birliği'nin çöküşü dolayısıyla büyük çapta olumsuz etki altında kaldılar; birçoğu dağıldı ve güçleri büyük oranda zayıfladı. Çalkantılı bir dönem sonrasında, bu partilerin birçoğu sahip oldukları konumlarını muhafaza etmeyi başarabildiler ve daha iyiye doğru gittiler. Şu anda, söz konusu kıtada 30'un üzerinde komünist parti ve 400,000 kadar da komünist parti üyesi bulunmaktadır. Bir kıyaslama yapılacak olursa, Brezilya ve Şili Komünist partileri çok daha fazla güce sahiplerdir. 1990 yılından buyana, Latin Amerika Komünist partileri çeşitli bölgesel toplantı düzenlediler ve bu toplantılarda, sosyalist yola sadık kalacaklarına vurguda bulundular. Tüm bu gerçeklikler, sosyalizmin enerji ile dolu olduğunu ve insanlığın umudu olmaya devam edeceğini göstermektedir.

3.4 Diğer Sosyalist Akımlar Ve Okullar

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik altüst oluşlar sonrasında, sosyalizm, yeni düşünceler geliştirme ve arayış dönemine girmişti. Böylece, çeşitli yeni düşünceler ve sosyalist yollar ortaya çıktı. Birçok düşünür, içinde bulunduğumuz çağın yeni özelliklerini ve çağdaş kapitalizmdeki gelişmeleri de dikkate alarak Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist sistemin çöküşünü, sosyalizmin geleceği ve doğasını yeniden gözden geçirme ve bu konulara ilişkin düşünceler geliştirme anlamında bir fırsat olarak değerlendirmişlerdir. Tüm bu yeni oluşumlar, sosyalist akımın düşük seyreden genel durumuna karşın dikkat çekici bir tablo ortaya çıkartmaktadır. Bütün sosyalist akımlar bir dayanışma eğilimi sergilemektedir.

Sosyal-demokrat Sosyalizm ve Demokratik Sosyalizm

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, Sosyal-demokrat sosyalizm yeni bir gelişim dönemine girdi. Her ne kadar reformcu bir düşünce tarzını ve stratejiyi benimsemiş olsa da bilimsel sosyalizm ile aynı tarihsel kökü paylaşmakta olan bir akım olarak önemli bir etkide bulunmaktadır. Batı Avrupa'daki sol-kanat partiler ve komünist partiler geleneksel olarak işçi sınıfı ve ücretli çalışanlarla ve sol kanat sendikalarla ve aydınlarla organik bağlar içindedirler; buna sosyal demokrat partiler de dahildir. Uzun bir evrim sürecinin sonrasında, Batı'da yer alan gelişmiş ülkelerdeki sosyal-demokrat sosyalist partilerin büyük bir çoğunluğu, Marksist yol gösterici ilkelerden vazgeçtiler ve özgürlük, demokrasi, adalet, eşitlik ve dayanışma fikirleri etrafında -kendilerine özgü temel değerler -yaratma yolunu seçtiler. Felsefi temellerinde de Marksizm ile onun aşmış olduğu çeşitli çağdaş düşünürler arasında kurdukları köprülerle değişiklik yaptılar. Politik olarak, kendilerini komünist partilerden uzaklaştırmış ve hatta onlarla çatışma içerisinde bir konumda bulunmaktadırlar. Fakat çağdaş kapitalizmin şu andaki koşullarında, sosyal-demokrat sosyalizm her ne kadar reformcu olsa da, çok sayıda seçmenin çıkarlarını temsil etmektedir ve liberalizm ve muhafazakarlık ile karşılaştırıldığında, çok daha gelişmiş bir yapıya ve modern toplumsal gruplara hitap etmektedir. 1980'li yıllarda, sosyal- demokrat sosyalist hareket, şu nedenlerden dolayı ciddi bir kriz ile karşı karşıya kalmıştır; Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin etkisi de bir sonraki dönemde de oldukça büyük etkiler yapmıştır. Batılı ülkelerde, sanayi sonrası toplum dönemine giren toplumda çalışma hayatında ortaya çıkan yapısal değişiklikler bu partiler açısından ciddi sorunlar ortaya çıkarmıştır. Çalışan sınıf içinde mavi yakalılar kesimi oldukça küçüldü; geleneksel işçi ve sendika hareketlerinde bir tür durgunluk dönemi yaşandı ve sol kanat sendikalar, üyelerinin büyük bir çoğunluğunu kaybetti. Bu koşullar içerisinde, sosyal-demokrat sosyalist partiler, 1990'lı yıllardan itibaren, tarihte üçüncü kez sosyal demokrasinin ilkelerini yeniden düzenlediler ve bunun ötesinde, sosyalist düşüncelerini daha da geriye çekerek, eşitlik, bağımsızlık, demokrasi ve dayanışma değerlerinin dozunu arttırdılar. Devletin politik ve sosyal yaşamdaki rolüne ilişkin bakış açıları yeniden gözden geçirildi; bu konuda

temel bir değişiklik yapmamakla birlikte yol ve yöntemlerde yeni ayarlamalar yapıldı. Muhafazakar , neo-liberal reformlar hızını arttırdıkça ve sosyal-devlet politikaları hedef tahtası haline getirildiğinde , sosyal demokrat partiler de geriye doğru manevralar ile farklı arayışlara yöneldi.. Bu partiler, uluslararası sorunlarda barışçı çözüm yöntemlerini destekleyerek, savaşa ve savaş yanlısı politikalara karşı çıkmaya devam etmektedirler. Ancak, Balkan krizinde ve Yugoslavya'ya karşı yapılan savaşlarda bu tutumları savunamamışlardır. Sarf edilen çabaların sonunda, kendilerine yeni bir imaj yarattılar ve böylece, sosyal demokrat partilerin yeniden yükselişine tanıklık eden başka bir önemli dönem başlamış oldu.[1]

Bir teorisyen ve Alman Sosyal Demokrat Parti'nin Temel Değerler Komisyonu üyesi Thomas Mayer, 1991 yılından buyana, "Demokratik Sosyalizme Giriş – Sosyal Demokrasi ve Sosyalizmden Geriye Ne Kaldı?" gibi çalışmalarında, birçok yeni perspektif öne sürmüştür. Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında ortaya çıkan yeni koşullarda, sosyal demokrat sosyalist partilerin, "demokratik sosyalizm" terimini ve kavramını bir yana bırakıp kendi teorilerini ve politikalarını ifade etmek için yeniden daha önceki "sosyal demokrasi" ifadesini kullanmaya başlamaları gerektiğini iddia etmiştir. Buradaki amaç, Sovyetlerden kopan ülkelerde, eski Sovyet Rusya'da ve Doğu Avrupa'daki sosyalist partilerin çöküşünden avantaj sağlayarak sosyal demokrasiyi bu ülkelere yaymak olarak görülebilir. Çünkü bu ülkelerde sosyalizm kimliğinin pek cazip olmayacağını hesap etmişlerdir.

Sosyal demokrat sosyalist partiler, kapitalizmin yeni düzenlemelerinden sonra, kötücül bir gerçeklikle, toplumdaki geleneksel sosyal tabanlarını kaybetme durumu ile yüzleştiklerinde, çoğunlukla sanayi işçileri ile ilgili uzun süre izlemiş oldukları politikaları değiştirmişlerdir. Toplumdaki orta sınıf tabakalar ile işbirliği ve ittifak içerisinde bulunmak için kendilerine yeni bir yön belirlemişler aynı zamanda ve toplumda ileri modern düşünen ve barışı destekleyen tüm sosyal güçlerin desteğini almaya çalışmışlardır. Sosyal tabanlarını genişletmek ve olabildiğince destek kazanmak için, çeşitli yeni sosyal hareketler ile birlikte yer alacakları ortak mücadele alanlarını genişletmişlerdir. Aynı zamanda, muhafazakarların sosyal dev-

1 Yang Shuang, "İktidardaki Sosyal Demokrat Partilerin Temel Davranış Tarzları" Marksizm Araştırmaları Dergisi, 2005, sayı, 3

let politikalarına yaptıkları baskıların artması üzerine, bu partiler, devletin sosyal yardım sistemine ilişkin düşüncelerini yeniden gözden geçirdiler ve yeni düzenlemelerde bulundular. Yaptıkları düzenlemenin ardında yatan temel düşünce, yüksek sosyal yardım bütçelerinden kesintiler yapmak ve -işgücü pazarsı da dahil olmak üzere- pazar rekabetinin rolüne daha fazla önem vermekti. Britanya'daki İşçi Partisi daha önceki, "yüksek gelir vergisi, yüksek sosyal refah harcamaları ve yüksek sosyal harcama" politikalarını değiştirmeyi teklif etmiş ve şu düşünceleri öne sürmüştür: "makul adalet ve sosyal adalet, özgürlük ve fırsat eşitliği, dayanışma ve diğerlerine karşı sorumluluk -bunlar değişmez değerlerdir." Sosyal demokrasinin ülke içinde bu değerlerden vazgeçmesi çok zordur. Bu akım üzerine çalışan Prof. Yang Shuang şu görüşleri ileri sürmüştür : "sosyal demokrat sosyalizmin bu değerleri günümüzün dünyasına uyarlaması 21. yüzyılın meydan okuyuşlarına karşı koyabilme yetisine sahip gerçekçi ve ileriye dönük politikaların izlenmesini gerektirmektedir. Politik yenilenme, nesnel bir şekilde değişen koşullara ve sorunlara adapte olmaktan geçmektedir ve seçim politikaları ile bir ilerleme sağlanamayacaktır".

Sosyal-Demokrat Sosyalizm ve Üçüncü Yol

Britanya İşçi Partisi, kamusal harcamaları düşürmek ve aynı zamanda da, ekonomik büyüme hızını artırmak için ve harcamalar ile devlet gelirlerini dengeleyebilmek için vergilerin yerine mali ve finansal politikaları geçirme önerisinde bulundu. Parti lideri Başbakanı Tony Blair ile birlikte Almanya Şansölyesi Gerhard Schröeder; sosyal demokraside, bir dizi reform uygulaması başlattılar. Blair'in liderliğinde, İngiliz İşçi Partisi, "Yeni İşçi Partisi," "Yenileşme ," "Yeni Politikalar" ve "Yeni Refah" şeklinde popüler sloganlar yarattılar ve İşçi Partisi'ni ideolojik ve örgütsel açıdan dönüştürme yolunda önemli bir adım attılar; partinin sendikalarla organik bağlarını büyük ölçüde zayıflattılar. Bu partiler, pratikte, sosyal demokrasiyi liberalizm ile daha ileri boyutlarda birleştirerek; yeni ideolojik tonlar taşıyan bir terim kullanmayı seçtiler : "Üçüncü Yol." Özellikle de, 1996 yılının Haziran ayında Blair'in ve Schroeder'in ortaklaşa yayınladıkları İngiliz Üçüncü Yol ve Alman Yeni Orta Modeli bildirisi büyük bir üne kavuştu ve bu yeni yönelim Avrupa'da sosyal demokrasinin ana akımı haline gelerek Sosyalist Enternasyonal üzerinden uluslararası bir olgu haline geldi.

Birkaç yıl içinde yaptıkları düzenlemelerden sonra, Avrupa'daki sosyal demokrat partiler bir kere daha ayağa kalktılar. 1990'lı yılların ortalarından bu yana, sosyal demokrat sosyalist partiler, artık yavaş yavaş, Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasındaki sessizliklerini bozmaya ve içinde bulundukları krizi aşmaya başladılar. Batı Avrupa, Orta ve Doğu Avrupa'da, bir kere daha, sol kanat ya da orta sol kanat hükümetler belirdi. Daha sonra Avrupa pembe bir atmosfere girdi. 1997 yılında, Blair'in liderliğindeki İngiliz İşçi Partisi seçimleri kazandı ve 18 yıl boyunca iktidarda kaldı. Blair, İşçi Partisi hükümetleri tarihinin gelmiş geçmiş en genç başbakanı olmuştu. Blair, İşçi Partisi'nin, donuk ve soğuk imajını değiştirdi. İngiliz halkı, onun ortaya koyduğu politik başarıları dikkate aldı. 2001 yılının genel seçimleri ile ikinci dönemde de başkanlık koltuğuna oturdu. 2005 yılının Mayıs ayında, İşçi Partisi bir kere daha seçimleri kazandı ve Blair, Başbakanlık görevinde kalmaya devam etti. Blair, İşçi Partisi tarihi boyunca, üç dönem boyunca görevde kalan tek başbakandı. 27 Eylül 1998 yılında, Almanya'da yapılan 14. federal parlamento seçimlerinde, Sosyal Demokratik Parti ve Yeşiller Partisi (Birlik 90/Yeşiller) ile kırmızıve yeşilin koalisyonu oluşturdu ve oyların %47.5'ini alarak seçimi kazandı. Sosyal Demokrat Parti oyların %41'ini kazanmıştı. 20 Ekim'de Kırmızı-Yeşil koalisyonu, yeni hükümetin kısa dönem programı üzerine anlaştılar. 2002 yılında, Sosyal Demokratik Parti ve Yeşiller Partisi bir ittifak daha yaptılar ve yeniden zafer kazanarak 2006 yılında yenilgiye uğrayana kadar hükümeti yürüttüler.

İsveç Sosyal Demokrat Partisi 1889 yılında kurulmuş olan köklü bir partidir ve ilk kez 1917 yılında kabineye girmeyi başarmış olan bir partidir. 1920 yılının Mart ayında da ilk kez tek başına iktidar olmuştur.. 1932 yılında tekrar iktidara geldi ve 70 yıldan daha uzun bir süre boyunca iktidar partisi olmaya devam etti. İsveç'te en uzun süre iktidarda kalan partiydi. Dünyada da, iktidarında en uzun süre kalan Sosyal Demokrat Parti olarak tanınıyordu. Tüm dünya tarafından hayranlık duyulan İsveç Modeli'ni -demokratik sosyalizm modelini- kuran bir partidir. Bu partinin İsveç'te ağırlığı devam etmektedir.

Latin Amerika'da 40'ın üzerinde ve Afrika'da ise 20'nin üzerinde sosyal demokrat sosyalist parti bulunmaktadır. Bundan on yıl öncesine kadar, Asya'da yalnızca birkaç tane sosyal demokrat parti bulunmaktaydı; fakat şu anda, bu partiler, dikkat çekici bir şekilde

çoğalmışlardır. Sosyal demokrat partilerin sahip oldukları etki, onların örgütsel güçleri ve ideoloji alanındaki teorileri ile çok yakından bağlıdır. Bu partilerin hükümet ve belediyelerde iktidar konumu kazanma amaçlarının güçlü olması ve yapıcı bir muhalefet geliştirme stilleri, onların güçlü yanları olarak göze çarpmaktadır

Troçkist Sosyalizm ve Ernest Mandel

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerden buyana, Troçkist sosyalizm, hem örgütsel ve hem de teorik anlamda kayda değer gelişmeler sergilemiştir. Troçkist sosyalizmin Dördüncü Enternasyonali, kuruluş günlerinden itibaren zigzaglı ve zorlu bir gelişme göstermiştir.. Dramatik değişimlerin sonrasında, Troçkist sosyalizm yeni bir evreye girdi ve örgütsel yapısını genişletti. Sosyalist teorilerindeki aşırı sol yönler belirli bir derecede sınırlandı ve politikada daha pratik çizgiler geliştirmeye başladı. Analizlerinin ve düşünlerinin birçoğu, içinde yaşadığımız dünyanın gerçeklikleri yakınlaşmış oldu. Böylece Troçkist sosyalizm Batı'nın gelişmiş ülkelerindeki sosyalist hareket daha güçlü bir alternatif olarak olarak ortaya çıkmış oldu.

Troçkist örgütler, büyük bir büyüme sergilediler. Dördüncü Enternasyonal örgütleri, 50,000 üye sayısı ile dünyadaki 50 ülkeye ve bölgeye yayılmaktadır. Aynı zamanda, her ülkede çeşitli isimler taşıyan farklı Troçkist parti ve çevreler da bulunmaktadır. Örneğin, Fransa'da, Devrimci Komünist Cephesi, Enternasyonal Komünist Cephesi, İşçinin Gücü, Marksist Devrim Birliği; Britanya'da, Sosyalist İşçiler Partisi, İşçilerin Devrimci Partisi, Enternasyonal Marksist Grup; ABD'de Sosyalist İşçiler Partisi, Spartaküs Birliği; Almanya'da, Enternasyonal Marksist Grup, Enternasyonal Komünist Grup; Halkın Sosyalist Alternatifi (SAV) ; İtalya'da, Komünist Devrimci Grup, Kızıl Bayrak Grubu; Belçika'da İşçi Devrimci Birliği, Devrimci İşçiler Partisi; Kanada'da Devrimci İşçiler Birliği ve Sosyalist İşçi Grubu; Japonya'da Devrimci Komünist Birliği ve Sri Lanka'da ise Eşitlikçi Sosyalist Parti bulunmaktadır.

Avustralya'da ve Yeni Zelanda'daki örgütler dışında, 10'dan fazla Latin Amerika ülkesinde, 40'm üzerinde Troçkist parti çalışma göstermektedir. 1990'lı yıllardan buyana, Troçkist örgütler daha aktifleşmiş ve Troçkist sosyalist teoriler yenilenmiş ve geliştirilmiştir. Dünyaca tanınmış sosyalist teorisyen, devrimci ve Marksist ekono-

mist Ernest Mandel, bu akıma oldukça önemli katkılarda bulunmuştur. Kendisi, "İktidar ve Para: Bürokrasinin Marksist Analizi" ; "Kapitalizmden Sosyalizme" ve "Marksizm ve Dördüncü Enternasyonal" başlıklı önemli eserler üretmiştir. Bu eserler, sürece önemli etkilerde bulunmuştur. Mandel, çalışmalarında, bürokratik işçi devletlerindeki, bürokratik sınıfı eleştirmiş, aynı zamanda günümüz kapitalizminin zayıflıklarını analiz etmiştir. Mandel, Marksist teorileri tartışmış ve aynı zamanda da, sosyalist hareketin stratejilerine ve sosyalizmin geleceğine ilişkin düşünceler geliştirmiş ve tartışma ve arayışların canlanmasına katkıda bulunmuştur. Eski Sovyet toplumunun doğasına ilişkin yeni bir analiz ortaya koymuştur. Sovyet toplumunun, kapitalizm ve feodalizmden farklılıklar gösteren bir geçiş toplumu özelliklerine sahip olduğunu savunmuştur. Bu nedenle bu toplumun sürekli bir gerilim ve içsel istikrarsızlık karakteri göstermiş olduğunu açıklamıştır. Mandel'e göre bu karakterdeki bir toplum kapitalizme geri dönebileceği gibi gerçek bir sosyalizme doğru da ilerleyebilirdi. Sovyet toplumunun geçiş toplumu olma özelliğine paralel bir şekilde, işçi bürokrasisi de çift karakterlidir ve çelişkilidir.[1] Bu çelişkili durum, onun iktidar aygıtı ve servet ile ilişkisinde net olarak açığa çıkmaktadır. "Bürokratik sınıfın iktidarı, mali servet gücüne dayanmamaktadır; o iktidarı politik alanda kurduğu tekel ile sağlamaktadır. Bürokratik sınıfın kapitalist olmayan doğası bu gerçeklikle kanıtlanmaktadır. Diğer yandan, bürokratik sınıfın sosyalist olmayan karakteri ise onun, paranın ve mali zenginliğin etkisinden kurtulamaması ile kendisini göstermektedir." Bürokratik sınıf, iktidar işlevlerini elinde tutan yeni bir sosyal sınıftır; bu şekilde, çalışan sınıfın aşağıdan yukarıya kendi öz-yönetimini gerçekleştirecek organları ortaya koymasına engel olunmuştur. Bu bürokratikleşme sürecinin tarihsel bir önkoşulu bulunmaktadır; işçi sınıfı kendi örgütleri ve işçi devleti üzerindeki kontrolünü kaybetmiştir. Mandel: Sovyetler Birliği'nin geleceği ile ilgili bir öngörüde bulunarak şu öngörüde bulunmuştur : "net olmak gerekirse, uzun vadeli bir perspektiften baktığımızda, bürokratik sınıf, kapitalizmin eski gücüne kavuşmasına katkıda bulunmaktadır"." Mandel, Gorbaçov'un reform arayışlarını de değerlendirmiştir : "Gorbaçov'un, bürokratik politik güçleri reforma tabi tutmada başarısız olması, bürokratik sınıfın, kendi içinden bir reform gerçekleştirme şansının

1 Ernest Mandel, "Para ve İktidar: Bürokrasi Üzerine Marksist Bir Teori" Pekin Merkezi Çevri ve Derleme Yayınevi. 2002.

zayıf olduğunu kanıtlamaktadır" "Gorbaçov, muhalif kitleler, dıştan gelen bir emperyalist saldırı ya da yerel bir kapitalist güç tarafından devrilmemiştir. Esasında, Yeltsin'in liderlik ettiği ve sosyal olarak bürokratik sınıfa dayanan bir başka politik kanat tarafından devrilmiştir." Mandel'in çalışmalarında verilen zengin veriler ışığında, Sovyetler Birliği'nde yürütülen kapitalist restorasyon süreci oldukça net bir biçimde yansıtılmaktadır.

Mandel, kapitalizmin son dönemlerde ortaya çıkan yeni çelişkileri ve onların yansımalarını keskin bir gözle izlemiş ve şu değerlendirmeleri yapmıştır: "1970'li yıllarda, menkul kıymetler borsasının çökmesine ve evrensel çapta dünya ekonomisindeki üçüncü büyük durgunluğa girmesine neden olan muazzam çelişmeler , 'geç kapitalizm olarak adlandıracağımız ' yeni döneminin çelişkilerini yansıtmaktadır, bu olgular "geç kapitalizmin" 'kapitalizmin uzun durgunluk dalgasım'nın bir parçası olduğuna dair bir işarettir. Bu çelişkiler, genişleme döneminin son aşamasında ortaya çıkmıştır"

Mandel'e göre, gelişmekte olan ülkelerin biriken muazzam borçları, kapitalist sistemin yapısal modelinin karakteri ve bu modelin ayakta tutulma çabası ile yakından ilişkilidir. Bu borçların aşırı derecede birikimi, "normal" kapitalist birikimin sınırlarını aşmıştır. Bunun sonucu olarak da, gelecekte, kapitalist birikiminin normale dönüşü oldukça zor ya da imkânsız olacaktır. Mandel'e göre; 1970'li yıllardan buyana, su yüzüne çıkan yeni çelişkiler şunlardır: sermayenin, işçi sınıflarına küresel çapta saldırıları; Üçüncü Dünya'daki geniş kitlelerin daha fazla yoksulluk ve sıkıntılar ile karşı karşıya kalmaları, dünyadaki zenginler ve yoksullar arasındaki uçurumun genişlemesi, yeni salgın hastalıkların küresel çapta yayılması, serbest ve liberal pazar ekonomisinin yıkıcılığının artması vb.

Mandel , kapitalizmin günahlarının artarak devam ettiğini ve kapitalizmin – kendisini yeni taleplere uyarlama yetilerini kaybedeceği bir noktaya – tıkanma çizgisine yaklaşmakta olduğu sonucuna varmıştır. Mandel, günümüzün sosyalist akımı için yeni stratejiler ve yeni görevler öne sürmüştür. Sosyalistler, sosyalist idealler konusunda dünya çapında yaygın olan inanç krizini aşmak için, şu üç temel görevi gerçekleştirmeleidirler : koşulsuzca ve kararlılıkla dünyadaki tüm dünya halklarının taleplerine sahip çıkmak ve onların

Ernst Mandel; "Markizim ve 4. Enternasyonal" Honkong October Books, 1996,s. 211
Ernest Mandel, "Katitalizmden Sosyalizme" Honkong October Books, 1997, s. 151-155

gerçek gereksinimlerine hitap etmek; sosyalizmin temel ilkelerini eğitim ve propaganda çalışmaları ile yaygınlaştırmak ve sosyalizm idealini özgürlük ideali ile yanyana ortak saflara yerleştirmek. Mandel, hiç bir şekilde, Troçkist "sürekli devrim" düşüncesinden vazgeçmemiştir; onun asıl çabası daha pratik ve gerçekçi devrimci stratejiler yaratmaya odaklanmıştır. Ona göre, bugünkü dünya koşullarında, kapitalist toplumdaki burjuvazi veya proletarya -her iki güç de- nihai bir zafer kazanacak durumda görünmemektedir.

Bu yüzden, içinde bulunduğumuz çağda, işçi sınıfının mücadelesi bir savunma stratejisi içinde geliştirilmelidir. "Şu anda gündemde olan, işçi sınıfının bir devrim aracılığı ile politik iktidarı ele geçirmeye çabalaması değildir; bunun yerine işçi sınıfı Batı'da ve Doğu'da radikal araçlar ve mücadeleler ile işsizliğe karşı güçlü bir direniş sergilemedir; Güney'deki halklar da işsizliğe karşı güçlü bir savaş vermelidir."

Mandel, aynı zamanda, geleceğin sosyalist toplumuna ilişkin düşünceler de geliştirmiştir. Geleceğin sosyalist toplumunda, kapitalist toplumun temel hastalıkları ortadan kaldırılmalı ve sınıflı topluma özgü bütün öğeler tarihe gömülmelidir; geleceği toplumunda sosyalistlerin hedefi, sömürünün, baskının, iktidarın, adaletsizliğin tüm biçimlerini ortadan kaldırmak olmalı ve hiç bir toplumsal grup ayrımcılığa tabi tutulmamalıdır. Bu toplumda, itici güç rekabet, çatışma ya da bireysel zenginliğe sahip olma değerleri değil; sosyal davranışlar, işbirliği ve dayanışma değerleri egemen olmalıdır. Başlıca üretim araçlarının ve aynı zamanda da mübadele araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırılması ve planlı bir ekonomi benimsemek bu hedeflere erişmek için yeterli değillerse de, mutlaka yerine getirilmesi gereken zorunlu önkoşullardır.

Ekolojik Sosyalizm

Ekolojik sosyalizmin, kökenleri, gelişmiş Batılı ülkelerde, 1980'li yıllarda ortaya çıkmış olan yeşil hareketine dayanmaktadır. Kendine özgü bir düşünce biçimine sahiptir. Doğal çevrenin ciddi krizler ile karşı karşıya olduğu gerçekliğinden yola çıkan, ekolojik krizin kö-

Ernst Mandel; "Ya Sosyalizm Ya NeoLiberalizm" Yurtdışındaki Teoriler Üzerine Araştırma Dergisi, 2002 Sayı: 12

Ernest Mandel, "Sosyalizmin Bugünkü Durumu ve Geleceği, Gorbacov, Brant, Merkezi Derleme ve Çeviri Yayınevi, 2004 s. 132,171

kenlerini ve onu ortadan kaldırma yollarını ortaya koyan ve bunlarla birlikte sosyalizm ile kapitalizm arasındaki ilişkileri yeniden ele almaya çalışan, özgün bir düşünce akımıdır. Ekolojik sosyalizm, 1990'lı yıllardan bu yana, kapitalizme getirilen eleştirileri zenginleştiren bir dizi sistematik düşünce ortaya koymuş; mevcut toplumun dönüşümünde rol oynayacak itici toplumsal güçlere, bu dönüşümün izleyeceği rotaya ilişkin çözümler getirmiş ve gelecekte daha iyi bir toplum yaratılmasına ilişkin yeni fikirler üretmiştir.[1]

Böylece, ekolojik sosyalizm, sosyalist akımın içerisinde yeni bir düşünce okulu olarak yerini almıştır. Bazı akademisyenler, ekolojik sosyalizmin 21. yüzyılın en etkin sosyalist akımı olacağını öngörmektedirler. Ekolojik sosyalizm, teorik olarak, 1990'lı yıllardan itibaren yeni bir gelişim dalgası ile daha fazla öne çıktı ve teorik sistemi daha da olgunlaştı. Bu durum şu şekillerde ifade edilmiştir: Birincisi, onun, kapitalizme getirdiği eleştiri çok daha derinleşmiştir ve olgun ve karmaşık bir karakter kazanmıştır. Ekolojik sosyalistler, başlangıçta genellikle, yaşanan küresel ekolojik krizin nedenini teknoloji ve sanayileşmeye bağlamışlardı; bu görüş, gerçekten de, teknolojik gelişimin olumsuz etkilerini oldukça abartmaktaydı ve eleştirinin direkt hedefi olarak sanayi sistemine saldırıda bulunmaktaydı. Ekolojik sosyalistler, 1990'lı yıllardan bu yana, daha gerçekçi bir değerlendirme yaparak, ekolojik krizin temel sebeplerinin, -değerleri, araçları ve yöntemleri ve içsel çelişkileri ilekapitalizmden kaynaklandığına işaret etmişlerdir. Bu akımın olgunlaşmasının ikinci göstergesi, politik teorilerinin daha da geliştirilmiş ve sistematik olmasıdır. Dönüşüm hareketinin önde gelen ve başlıca aktif sosyal güçlerine ilişkin sürdürdükleri analizlerde, işçi hareketlerinin ve sendikalarının rollerine daha fazla vurgu yapılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Sosyal dönüşümün izleyeceği yol açısından, yalnızca şiddeti-dışlayan mücadele biçimlerine değil, aynı zamanda, sınıf mücadelesinin önemine de alan açmışlardır. Üçüncü olarak, ekonomik teorileri daha gerçekçidir. Ekolojik sosyalistler, 1990'lı yıllardan itibaren, daha önce kendilerine yakın buldukları "durağan ekonomik modele" dayalı toplum düşüncesinin sorgulayarak gözden geçirmişlerdir. Ekolojik- sosyalist toplumdaki ekonomide de büyümeye önem verilmesi gerektiğini savunmaya başlamışlardır. Fakat bu büyümenin modeli farklı olmalıdır, ekonomik faaliyetlerde

1 Wang Zhenya, "Ekolojik Sosyalizmin Değerleri Üzerine Çok Boyutlu Bir İnceleme" Marksizm Araştırmaları Dergisi 2004, sayı 1

kâr amacı güdüsü ortadan kalkmalı, ekonomik faaliyetler halkın sınırlı maddi gereksinimlerini karşılamayı hedeflemelidir ve doğru bir sürdürülebilirlik ilkesi ekonomik modelin yönlendirici ilkesi olmalıdır. Ekolojik- sosyalist toplumdaki ekonomik büyüme akılcı ve ekolojik çevre ile uyumlu olmalıdır.[1]

Ekolojik sosyalistler, tartışma sürecinde, E.F Schumacher'in düşüncelerine ve onun, "küçük güzeldir" şeklindeki önermesine karşı çıkmışlardır; aynı zamanda, ekonomik küreselleşme koşullarında, kitlesel işsizlik , dünyadaki kaynakların tükenmesi ve nüfus patlaması gibi sorunların ulusal sınırları aştığını ve küresel çapta çözümler gerektiğini savunmuşlardır. Dördüncü olarak, ekolojik sosyalistler, değer yönelimi bakımından, bir kere daha insan merkezli bakış açısına tekrar geri dönmüştür. 1990'lı yıllardan önce, ekolojik sosyalizm, temel olarak, yeşil partilerden aldıkları post-modern renkler taşıyan ekoloji merkezli değerleri savunmaktaydı. Bu akım, oluşum ve teorik arayış sürecinde başlangıçta doğal ekolojik sisteme yönelmişti; doğanın içsel değerine ve onun ekolojik önemine vurgu yapmaktaydı. Yeni arayış sürecinde, ekolojik sosyalizmin teorik çıkış noktası; saf doğal ekolojik sistemden, sosyal-ekolojik sisteme kaydırılmış ve böylece, insan yaşamındaki toplumsal sorunlar daha fazla sorgulanmaya ve eleştirilmeye başlanmıştır.

Britanya asıllı ekolojik sosyalizm teorisyeni, Barry Pepper, ekolojik sosyalizmin, insan merkezciliğe -kapitalist teknoloji merkezci anlamda olmayan bir yaklaşımla- ve hümanize dayandığını savunmuştur. Pepper, insanların, ekolojik krize karşı çıkarken ve doğaya karşı geliştirdikleri tutumları yeniden gözden geçirirken "insanlık ölçeğini" bir kenara itmemeleri gerektiğini yazmaktadır. Böylece, gelişiminin erken dönemlerinde, yeşil politik hareketin ideolojik ve politik önderliğini ve sosyal idealini kabul eden çizgiler değişmiş teorik alandaki yetmezliklerini gidermiştir. İnsan ile doğa arasındaki ilişkiyi mekeze koyan ekolojik merkezcilik eğilimi ve E.F Schumacher'in sosyo-ekonomik alandaki tek yanlı düşünceleri, durağan ekonomi modeli ve ademi-merkeziyetçilik gibi erken dönem etkiler aşılmıştır.

Ekolojik ile ilgili akımlar, 1990'lı yıllardan bu yana, politik yönelim ile ilgili sorunlar ve bölünmeler yaşamaktadır. Soğuk Savaş'ın

1 Wang Zhenya, "Ekolojik Sosyalizmin Değerleri Üzerine Çok Boyutlu Bir İnceleme" Marksizm Araştırmaları Dergisi 2004, sayı 1

sona ermesi, yeşil ekolojik hareket açısından eskiye kıyasla daha geniş bir sosyal temel oluşturmakta ve politik etki açısından güçlü gelişme fırsatları sunmaktadır. Fakat bu kez, Sovyetler Birliği'nde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, Marksistler, sosyalistler ve sol kanat aktivistler, bir yandan sosyalizmin kaderini ve geleceğine ilişkin zorlu bir arayışa girmişler; öte yandan da yeni sosyal hareketlerin ana damarı olan, yeşil ekolojik hareketin alanına el atmışlardır. Bunun sonucunda, yeşil ekolojik hareketin eleştirilerinin ağırlık merkezini çevre sorunlarından politik ve kültürel düzeylere kaydırmıştır. Ekolojik sosyalist hareket içerisinde karışık bir model ortaya koyan başka bölünmeler ve birleşmeler de yaşanmıştır.

1990'h yıllardan itibaren, ekolojik hareket, kızıllarla yeşillerin iç içe olduğu eski durumundan uzaklaşmıştır. Bu gelişmenin öncesinde, "kızıl partiler" (Komünistler, Sosyal Demokratik Parti, sol kanatlar), "yeşil" teorilerden ödünç alma eğilimi içinde idiler. Fakat günümüzde, "kızıl-yeşil partiler" ve "yeşil partiler" olmak üzere iki farklı blok ortaya çıkmıştır. Kızıl ve yeşil partiler (Kızıl-Yeşiller) teorik olarak sosyalizme dayanan ve aynı zamanda da, ekolojik düşünceleri taşıyan partiler anlamına gelmektedir. Bu partilerin üyeleri, Marksistlerden ve sosyal demokrat sosyalistlerden oluşmaya başlamıştır. Diğer yandan, Yeşil partiler, teorik kökler bakımından anarşizme dayanan ve ekoloji merkezci düşünceleri devam ettiren partilerdir. Böylece, Yeşil blok, ekolojik köktencileri, derin ekolojist grupları, ekolojik anarşistleri ve ana akım yeşil partileri kucaklamaktadır. [1]

Ekolojik sosyalizm teorisyenleri, küresel ekolojik krizi aşmak ve sosyalizmi güçlendirmek için, ekolojik hareketi, Marksist düşüncelerle zenginleştirmeye ve ilerletmeye çalışmaktadırlar. Avrupa'daki bazı komünist ve sosyal partiler – sol kanattaki sosyal demokratlar ve sağ kanattaki Hıristiyan Demokrat partiler –yeşil hareket ve yeşil partiler ile politik ittifaklar yapmaktadırlar. Bazı komünist partilerin çözülmesinden sonra, bu partilerin birçok üyesi yeşil örgütlere katılmış ve kızıl-yeşile dönüşmüştür. Sonuç olarak, ekolojik sosyalistler, ekolojik hareket içerisinde, Marksizm'in ve sosyalizmin bakış açısı ile çeşitli reformlar gerçekleştirme ihtiyacı duymuşlardır.

Ekolojik sosyalizm, insanlığın karşı karşıya kaldığı ekolojik kri-

1 Yu Keping, "Küreselleşme Çağında Sosyalizm" Sayfa, 229-245 Pekin Merkezi Çeviri ve Derleme Yayınevi, 2001

zin etkileri, kökenleri, ve çözüm yolları üzerine çaba sarf etmektedir. Ekolojik hareketi, işçi hareketi ve sosyalist hareket ile birleştirmeyi, kapitalist sistemi ve bunun sonucunda da, sosyal reformlar aracılığı ile ekolojik krizin kurumsal kökenlerini ortadan kaldırmayı savunur. Dikkate değer bir sosyal etki yaratmış ve kitlelerin dikkatini üzerine çekmiştir. Fakat ekolojik sosyalizm, bilimsel sosyalizmi de eleştirme çabası içinde olan bir akımdır. Han Zhaozhu'ya göre bu eleştiri temel düşünsel kaynaklarını tarihsel anarşizmden almaktadır, öte yandan eleştirinin diğer kaynakları arasında Avrupa tarihinde, 19. yüzyılda ortaya çıkan küçük burjuva sosyalizminin fikirleri ve çağdaş sosyal demokrasinin yaklaşımları bulunmaktadır. Bir bütün olarak ele alındığında, ekolojik sosyalizm Marksist olmayan bir sosyalist okuldur ve henüz, küresel ekolojik krizi hafifletme konusunda işe sağlam bir çözüm üretebilmiş değildir. [1]

Pazar Sosyalizmi Okulu

Pazar sosyalizmi, sosyalizmi hayata geçirmek amacıyla, üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyeti, pazar ekonomisi sistemi ile birleştirme konusunda arayışlarda bulunan bir okuldur. Pazar sosyalizmi, 1930'lu yıllara dayanmaktadır ve sistematik olarak ilk kez, Polonyalı ekonomist Osker R. Lange tarafından, 1933-1945 yılları arasında Amerika'da bulunduğu sıralarda ortaya atılmıştır. O günden bu yana, etkinliğini artırmış ve çok daha derinlikli araştırmalar yürütmüştür. 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başlarında, Batı'daki sol kanat akademisyenler, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa ülkelerinin başarısızlık nedenlerini keşfetme ve buna ilişkin çalışmalar yürütme süreci içerisinde, pazar sosyalizmi ile ilintili bir araştırma dalgasının yükselmesine öncülük ettiler. Pazar sosyalizminin birçok modeli yeniden yapılandırıldı ya da geliştirildi ve pazar sosyalizmi teorileri olgunlaştırıldı. Bu modellerin arasında en etkili olanları: James A. Yunker'ın pragmatik pazar sosyalizmi, David Leslie Miller'ın kooperatif modeli pazar sosyalizmi, John E. Roemer'in banka merkezli pazar sosyalizmi ve David Schweickart'ın ekonomik demokrasi merkezli pazar sosyalizmidir. Bu modellerin savunucularının tümü de, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist sistemin çöküş nedenlerini enine boyunca düşünmüşler ve aynı zamanda da, kapitalist sistemin temel sorunlarını açığa vur-

1 Xu Juezai "Sosyalizm Okullarının Tarihi" Sayfa 485, Şangay Halk Yayınevi 1999

muşlardır. Pazar sosyalistleri, günümüzün dünyasındaki ekonomik gelişmeye ilişkin deneyimlerin kapsamlı bir biçimde incelemektedirler. Buradan çıkardıkları sonuçlara göre geleceğin sosyalizminin etkinlik ve sosyal adaleti birleştirme ilkesi temelinde ile inşa edileceğine dair bir bilinç geliştirmektedirler.

James Yunker, pragmatik pazar sosyalizmini savunurken aynı zamanda sosyalizme inancını dile getirmektedir. Her ne kadar Sovyet komünizmi başarısızlığa uğramış olsa da, sosyalizmin öldüğü ve başarısız olacağı öngörüsünde bulunmak için henüz erken olduğunu öne sürmüştür. Sistemin çöküşe ve başarısızlığa uğramasının nedenleri arasında, sosyalizmin, Sovyet komünizminin zayıflıklarına çare bulma yolunda üretim araçlarının kamu mülkiyetinin sunduğu avantajlardan faydalanma rolünü tam olarak yerine getirememesi de bulunmaktadır. Sosyalizm başarısızlığa mı uğradı? Yunker'ın bu soruya oldukça net bir cevabı var: sosyalizm başarısızlığa uğramadı. 20. yüzyılda, sosyalist ideoloji bir dizi şiddet içeren mücadelelere ve iç savaşın yaşanmasına kaynaklık eden önemli bir etmendi. Fakat Sovyet komünizminin başarısızlığa uğramasına katkıda bulunan olgu sosyalizm değil, demokratik olmayan, merkeziyetçi politik sistem ve aşırı iddialı merkeziyetçi plan ekonomisi idi. Bu yüzden, sosyalizmin başarısızlığa uğradığını öne süren görüş fazlasıyla iddialıdır; ortaya çıkan sonuçları basite indirgemektedir.

Bu komünist tipteki sosyalizmin yetersizliklerini ve sınırlamalarını aşacak olan demokratik pazar sosyalizminin hayata geçirilmesi, henüz denenmemiş bir olasılıktır.

James Yunker, modern kapitalizmin karşı karşıya kaldığı başlıca problemin, sermayenin çalışmaksızın getiri elde etmesidir ve bu ciddi boyutlardaki eşitsiz gelir dağılımına yol açmaktadır. Kapitalistlerin elde ettikleri kârlar, onların ekonomik sürece katkılarının çok daha üzerine çıkmaktadır; aynı zamanda da, işçi sınıfının ve orta sınıfın büyük bir çoğunluğu, katkılarının karşılığı olan faydayı elde edememektedirler." Pazar sosyalizmi, hem ekonomik adaleti ve de ekonomik etkinliği dikkate alacaktır; onu rasyonel kılan şey de budur. [1]

David Schweickart, kapitalizmin, kendisini, "katkıda bulunma" kavramına dayanarak savunmasının mümkün olamayacağını; çünkü

1 James Yunker, "Pazar Ekonomisinin Ekonomi Politiği" Makaleler ve Analizler, Ashgate Publishing Ltd. 2001, syf. 197

sermaye ya da zaman harcamanın üretici bir aktivite olmadığını; ilaveten kapitalizmin, çalışanların "fedakârlığına" da yaslanmasının ahlaki olmadığını yazmaktadır. Çünkü kazananların birçoğu aslında fedakârlıkta bulunmamaktadır. "Kapitalizm, "yatırım riski" kavramına da sığınamaz; çünkü kapitalizmin yatırım oyunu hiçbir kural taşımamaktadır."[1] Aslında buarada Nozick'in Hakediş Teorisi'nden bir tür savunma türetilmiştir. Schweickart, güçlü bir etik yaklaşım getirmektedir, fakat tezlerinin temelinde birçok kanıtlanmamış varsayım bulunmaktadır. Bu yüzden, sağlam bir çıkarımda bulunamamıştır.

Schweickart, kapitalizmin akılçı ve makul bir sosyal sistem olmadığı sonucuna varır ve ekonomide demokrasiyi içeren pazar sosyalizmi modelinin hayata geçirilmesini önerir. Bu modelin, kapitalizmden çok daha üstün olduğunu savunur. 1980'lerin sonlarındaki dramatik değişimlerin sonrasında, pazar sosyalizmi kavramı, Batı'daki birçok sol kanat akademisyenin bakış açısından, geleceğin ideal sosyalizmini inşa etme yolunda başvurulacak olan *teorik bir* yapıtaşına dönüşmüştür. Pazar sosyalizmi teorisyenleri, bu değişimlerin öncesinde, sosyal mülkiyet koşullarında, kaynakların pazar güçleri tarafından rasyonel bir bir biçimde tahsis edilebilmesi üzerine araştırmalar sürdürmekteydiler. Fakat dramatik değişimlerin sonrasında, reel sosyalizm uygulamalarının başarısızlıkları karşısında, pazar sosyalizmi teorilerini yenilediler, pazarın sosyal mülkiyet ile organik birleşiminin olanaklı olabileceği ve aynı zamanda etkinlik ile eşitliği birlikte gerçekleştirebileceği düşüncesini geliştirerek, neo-liberalizme karşı sosyalizmi savunma konumuna geçmişlerdir.

John E. Roemer, pazar sosyalizminin eşitliğe fayda sağlayacağını ve yalnızca sosyal refahı yaygınlaştırmakla kalmayıp aynı zamanda, kamusal alanda ortaya çıkacak tehlikeleri de en aza indirgeyeceğini belirtmiştir. James Yunker, neo-liberalizme karşı çıkarak. modern kapitalizmde reformlar gerçekleştirmeyi ve kapitalizmin kötülüklerine çareler bulmayı amaçlayan pragmatik pazar sosyalizminin, hem ekonomik adalet ve hem de etkinliği getireceğini temin edebileceğini ortaya atar. Schweickart, kontrolsüz özgürlüğü ve günümüzün neoliberalizmini sert bir tutumla eleştirir ve ekonomik ve demokratik

1 David Schweickart, "Kapitalizme Karşı" Sayfa 6-54, Pekin Remin Ünivertisesi Yayınevi 2002

pazar sosyalizminin kapitalizme karşı çok daha üstün olduğunu yeterli bir biçimde savunur. Pek çok pazar sosyalizmi düşünürü, genellikle, geleceğin sosyalizmine olan inancın krize girdiği koşullarda duyma konusunda yaşanan küresel krizde, sadece ve sadece Pazar sosyalizminin, gerçek ve güçlü bir alternatif sunduğunu savunmuşlardır. Bu teorinin, serbest ekonomideki özgürlüğü ve etkinliği savunan ve bunu sosyalist eşitlik ve insancıllık ile birleştirmek isteyen insanlara, üçüncü bir alternatif sunduğunu savunmaktadırlar. Pazar sosyalistleri, pazar sosyalizminin geleceğine güçlü bir güven duymaktadırlar. John Roemer, günümüzün modern kapitalizminin, sosyalist deneylerin bir sonraki yükselişinde yararlanılabilecek birçok olanak sunduğunu iddia eder.[1] Schweickart, pazar sosyalizmi toplumuna uzanan geçiş şemaları ve planları üzerine titiz çalışmalar yapmıştır. Gelişmiş kapitalist ülkelerden, kumanda tipi ekonomik yapıya sahip sosyalist ülkelerden ve yeni-sömürge konumundaki gelişmekte olan üçüncü dünya ülkelerinden Pazar sosyalizmi toplumuna geçiş modelleri üretmiştir. Bu üç tipteki ülkelerin, belirli farklı yollar izleyerek pazar sosyalizmine geçebileceğine inanmaktadır. Ve bu da, ekonomik demokratik pazar sosyalizminin hayata geçirilmesinin olasılık dahilin de olduğunu gösterir. David Miller, sosyoloji ve politik bilimler perspektifinden yaklaşan kooperatif tipte pazar sosyalizmi modelini kurmuş ve bu toplumdaki, politik, toplumsal ve ekonomik ilişkileri detaylı olarak incelemiştir. Bu model geniş çapta onay görmüş ve İngiltere İşçi Partisi'nin ekonomik öğretisi üzerinde büyük etkiler yaratmıştır. Pazar sosyalizmi teorileri, modern kapitalist sistem ile karşılaştırıldığında çok daha etkili, adil ve demokratik bir sosyo-ekonomik sistem ortaya koyma amacına yöneliktir. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa modelinden ve modern kapitalist ekonomik modelinden farklı bir model hedeflenmiştir. Pazar sosyalizmi modelleri çeşitlilik göstermelerine karşın, yapılarında birçok ortak nokta barındırmaktadır. Mülkiyet yapısı açısından, çoğunlukla, üretim araçlarının kamusal mülkiyetini savunur; fakat özel mülkiyete dayalı küçük işletmelerin varlık göstermelerine de izin verir. Ekonominin işleyiş mekanizması açısından, tüm modeller pazarının rolüne vurgu yapar. Makro-ekonomik düzenlemeler açısından, bu modeller, devletin sınırlı bir şekilde ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunurlar. Değer arayışı açısından, aynı anda etkinliğe,

---

John, E. Roemer, "Sosyalizm İçin Bir Gelecek" Sayfa 114, Remin Üniversitesi Yayınevi, 1997,

eşitliğe, demokrasiye ve özgürlüğe vurgu yaparlar. Dünya sosyalist hareketinin düşük düzeylerde varlık gösterdiği bir dönemde, Batı'daki akademisyenler tarafından ortaya konulan pazar sosyalizmine ilişkin derinlemesine araştırmalar ve pazar sosyalizmi düşüncesinin Batı'daki gelişmiş ülkelerdeki yükselişi ve yaygınlaşması, sosyalizme duyulan güveni belirli bir derecede yeniden güçlendirmiştir.

Batı Marksizm'ine Dayanan Sosyalist Akım

Batı Marksizmi sosyalizmi, 1920'li yıllardan buyana, modern zamanların önemli Marksizm okullarından birisi olagelmiştir. Bu okulun felsefi ve politik eylem alanında derin kökleri bulunmaktadır, Lukacs, W.Korsh, Lefebvre, E.Fromm, Sartre, Althusser, Frankfurt Okulu, Gramsci, Rosa Luxembourg, Pannekok'a kadar genişletilebilir, çok daha geniş bir eğilim ve her ülkeden ünlü düşünürlere sahip olan bir eğilimdir. Günümüzün Batı Marksizmi düşünürlerinin, Marksizm'in çağdaş dönemdeki karakteri üzerine çalışmaları, sadece S. Birliği ve D. Avrupa'daki alt üst oluş ile Marksizm arasındaki ilişki ile sınırlı değildir. Daha doğrudan getirilen tezler ve araştırmalar söz konusudur. Bu tezler içerisinde aşağıdaki üç bakış açısı özellikle kuvvetli dayanakları nedeniyle esin vericidir. Birincisi, ileri sürdükleri tezler, Marks'ın teorilerinin insanlık hazinesinin, nadir bir mirası olduğu olgusu üzerinde yükselmektedir. Onlar, Marksizm açısından sorunun onun bir gereksinim olup olmadığı değil, Marksizm'in nesnel olarak yaşadığı ve kesin bir biçimde insanlar ve halklar üzerinde etkide bulunduğu çıkış noktasıdır. Marks'ın ismi, İsa, Şekspir gibi insanların zihinlerinde derin yer edinmiş olan şahısların isimleriyle birlikte anılmaktadır. İnsanlığı hazinesindeki, nadir miraslardan biri olarak Marks'ın teorileri insanlar ona karşı hangi öznel tutum içinde olursa olsun, onları her yerde ve her zaman etkilemekte ve Marks'ın kültürel mirası paylaşılmaktadır. İkincisi, getirdikleri tezler günümüz kapitalist toplumunun giderek artan keskin yapısal içsel çelişmeleri ve bu kapitalizmin çeşitli problemleri üzerinde temellenmektedir. Üçüncüsü, tezlerinde insanlığın ileri gitmesi için Marksizm'in bir kılavuz olacağı fikri işlenmektedir. Bu teorisyenler, geçmişte özellikle 20. yy.ın ikinci yarısında insanların yaşam tarzı üzerine ciddi hatalı kavramlar geliştirildiğini ileri sürmektedirler. İnsanlar yaşam modeli olarak, tüketimcilik, hedonizm, realizm, bilimcilik ve bireyciliğe yüksek değer biçmişlerdir. Bu eği-

limler sonucunda insanların zevk aldığı ve içine girdiği yaşam deneyi hayvanlara yakınlaşmaktadır. Dolayısıyla yaşanan bir trajedidir. İnsanlar artan ölçüde hayvanlık durumundan uzaklaşacağına, giderek insanlık tarihi geliştikçe ona doğru dönmektedirler. Bunlara göre, 21. yy.ın çağrısı insan yaşamı için yeni değerlerin öne çıkarılmasıdır. Bu insanlığa sadece Marksizm tarafından sunulabilir. Onlara göre Marksizmin milyonlarca insan tarafından izlenmesi ve yüksekte tutulmasının nedeni sadece varolan kapitalizmden tatminsizlik değil, aynı zamanda insanların daha yüksek sosyal değerler ve idealler için duydukları özlemdir. Marks'ın öne sürdüğü değer sistemleri hala günümüz dünyasının insanı için en iyi perspektifi sunmakta ve bu önermeler sadece inançsal değil, bilimsel nitelik taşımaktadırlar.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında, Batı Marksizm araştırma konuları, felsefik ve kültürel konulardan, politik, ekonomik ve ekolojik konulara dönmüş ve odak noktaları da, gelişmiş kapitalist ülkelere getirilen eleştirilerden "reel sosyalizm" üzerine geliştirilen eleştirilere kaymıştır. Buna ek olarak, geçmişteki Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki Marksistler ve yeni-sol Marksistler, Batı Marksizminin saflarına katılma eğilimi içerisindedirler.

Bu koşullar altında, Batı Marksizmi, sosyalizm üzerine yeni bir arayış başlatmışlar ve ona ilişkin düşünceler geliştirmişlerdir. Öncelikle, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlere ilişkin düşünceleri ele alalım: Ünlü Alman filozof Jürgen Habermas, "Eleştirel Teori" eğiliminin ve Frankfurt Okulu'nun önde gelen düşünürlerinden ve Batı Marksizmi'nin seçkin temsilcilerinden birisidir. Habermas, yaşanan dramatik değişimlerin sonrasında büyük baskılar ile yüz yüze kalmış fakat yine de Marksizm üzerine araştırmaları sürdürmeye ve bu konulara ilişkin konferanslara devam etmiştir. Dramatik değişimler nasıl ele alınmalıdır? Habermas'ın bakış açısına göre, yaşanan dramatik değişimler, "devrimci düzeltici" bir rol oynamıştır. Habermas, bir yandan, kapitalizmin şu andaki modeline karşı çıkmakta; diğer yandan, Sovyet modeli "devlet sosyalizmine" de karşı çıkmaktadır. Ona göre, yaşanan dramatik değişimler, çok daha rasyonel bir topluma erişmeyi mümkün kılacak devrimci bir geçişi olanaklı kılmıştır. Geçmişteki Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkeleri halklarına, şu andaki kapitalist gelişimi izlemeleri ve ona uyum sağlamaları tavsiye edile-

meyeceği gibi Stalin'in devlet sosyalizmi modelini yeniden hayata geçirmek de bir işe yaramayacaktır. Aynı zamanda, Habermas, Marksizmin gerçekçi bir karaktere ve sosyalizmin güçlü bir gelecek vizyonuna sahip olduğuna inanmaktadır. Fakat tarihin ilerlemesi ile birlikte, Marksizm de ilerlemek ve gelişmek zorundadır. Bu yüzden, Habermas, yaşanan dramatik değişimlerin, tarihsel uygarlaşma sürecinin mantığına uygun düştüğünü düşünmektedir. [1]

István Mészáros, Batı Marksizmi'nin etkili olduğu akademik çevrelerde büyük bir saygınlığa sahip bir düşünürdür. Günümüzde, Marksizmi ve Hegelciliği birleştiren en önemli temsilcilerden birisi sayılır. Mészáros, dramatik değişimlerin nedenlerini analiz ederken, direnişçi bir yaklaşımla, Marksist bakış açılarına sıkı bir bağlılık göstermiştir. Aynı şekilde, kapitalist dünyanın çelişkilerini incelemiş ve sosyalizmin geleceği için alternatif bir çözüm arayışında bulunmuştur. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün asıl nedeninin , "sermayenin evrensel iktidarı" olduğunu iddia eder. Yaptığı analizlerde Sovyet tipi sistemin çöküşü ve bu sistemi reformla iyileştirme çabalarını değerlendirerek, şu düşünceleri öne sürmüştür: "Bu başarısızlığın nedeni, her ne kadar tamamıyla farklı bir politik yapı içinde varlık gösterse de, geçmişteki Sovyet sisteminde sermayenin süreğen olarak iktidar konumunda olmasıdır." Devrim sonrası ilerlemenin, Stalin döneminde dondurulup, pekiştirildiğini ve dünyada varlığını sürdüren sosyal ve ekonomik yapıyla çelişmeyen bir yapılanmanın çizgisinin yürütüldüğünü vurgular. [2]

Bunun sonucu olarak, gelişme, kapitalist sistemin sınırlamaları ve çerçevesi içerisinde sürdürülmüştür. Yüksek derecede hiyerarşik bir iş bölümünün hayata geçirildiği koşullarda, politik araçlar kullanılarak artık emek sömürüsü, olabilecek en ileri boyutlara çıkarılmış, işçiler üzerinde sömürü ve baskı geçerliliklerini korumaya devam etmiştir. Böylece, bu yapısal kriz, Sovyetler Birliği'nin çökmesi sonucunu vermiştir. [3]

Fredric Jameson, günümüzün en önemli Marksist eleştirmeni, düşünür ve teorisyenlerinden bir tanesidir. Batı dünyasında, Marksizm'e karşı duyduğu güçlü tarihi sorumluluk ile ünlü bir şahsiyettir.. Dramatik değişimlerin sonrasında dahi, Marksizme karşı güçlü

1 Habermas, "Doğu Avrupa'da Dramatik Değişiklikler ve Kominist Manifesto" Sayfa 36

2 İstvan Meszaros, "Sermayenin Ötesinde: Bir Geçiş Teorisine Doğru" sayfa 14-15, Pekin Remin Ünivertiseti Yayınevi,

3 Aynı Eser sayfa 1543 Pekin Merkezi Çeviri ve Derleme Yayınevi, 1998

bir inanç ve sorumluluk duygusu beslemeye devam etmiştir. Jameson'a göre, aslında Sovyetler Birliği'nin çöküşü komünizmin zaferidir; onun bu görüşü, Sovyetler Birliği'nin çöküşüne ilişkin olarak öne sürülmüş herhangi bir başka düşünceden tamamıyla farklıdır. Jameson, çöküşün, Stalin tarzı politik sistemden kaynaklanmadığını belirtmektedir. Söz konusu sistem, Sovyetler Birliği'nin modernleşme yoluna girmesini mümkün kılmıştı ve böylece, tarihsel misyonunu tamamlamıştı. Bu durumda sistemin çökmesi de çok doğal bir sonuçtu. [1] Batılı Marksistlerin dramatik değişimlerin kökenlerine ilişkin görüşleri, belirli bir dereceye kadar, Marksizmin temel bakış açılarını uygulamada ısrarcı bir tutum takınmış ve dramatik değişimlerin derinliklerinde yatan nedenleri açığa vurmuştur.

Bu düşünceler ortak bir özellik taşımaktadırlar, bu da, dramatik değişimleri, Marksizmin başarısızlığa uğraması olarak düşünmüyor olmaları ve sosyalizme güven duyma tutumunu desteklemeleridir. Onların bazı düşüncelerinin kabul edilemez olduğu da doğrudur. Fakat, aslında bu düşünceler de, yine de Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimlerin nedenlerini araştırma konusunda belli başlı bazı ipuçları sunmaktadırlar. İkinci olarak, Marksizm'in gerçekçi önemini koruduğuna ilişkin düşünceleri savunmuşlardır. İflas etmiş olan tek şey, insanlığın ideali olan sosyalizm ya da; bu idealin teorik temeli olan Marksizm hiç mi hiç değildir, iflas etmiş olan, sosyalizmin deforme olmuş bir modelidir. Habermas, analizini geleneksel sosyalizmin düşüncelerine ve Batı Avrupa'daki sosyal demokrat partilerin demokratik sosyalist düşüncelerine yoğunlaştırır. Bu Analizlerinde temel olarak, Marksizmin gerçekçi önemine vurgu yapar. Ona göre, Marks ve onun doğrudan izleyicileri tarafından, erken dönem kapitalizmine ve diğer sosyalizm okullarına getirilen eleştirilerdeki yetmezlikler ve hataların derin köklerinde belirli bir kaçınılmazlık vardır, bunun nedeni o günlerin üretim koşullarındaki ve endüstrinin daraltıcı etkisinde aranmalıdır. Bu zayıflıklar sadece izleyicilerinde değil, Marks'm, Engels'in ve Kautsky'nin teorilerinde de çeşitli derecelerde bulunmaktadır. Stalin'in yorumundan sonra, bu Marksizm tamamıyla insanlık dışı bir ideolojiye dönüştürülmüştür. Geleneksel sosyalizm, yani Sovyet modeli sosyalizm zamanın gerisine düşmüş ve geçerliğini yitirmiştir. Fakat bu, Marksizm zamanın gerisine düştüğü

1 Jamesson, "Mevcut Yaşayan Marksizim" Sayfa 69, 85, Pekin, Çeviri ve Derleme Yayınevi 1998

ve modasının geçtiğine dair yeterli kanıt sunamaz. Jameson, dramatik değişimlere ilişkin analizlerden sonra, Marksizm'in ve sosyalizmin ne olduğunu, Marksizm ve "devrim" kavramı arasındaki ilişkiyi, komünizmin ne olduğunu ve "kapitalizmin geç döneminde" neden önemli olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır. Marksizm'in ebedi hayatiyetini ve gerçekçi önemini yeterli derecede ortaya koyacak tezler öne sürer. Jameson, Marksizm'in, bir kapitalizm bilimi ya da daha net bir şekilde ortaya koymak gerekirse, kapitalizmin içsel çelişkilerini inceleyen bir bilim dalı olduğuna inanmaktadır. Fakat kapitalizm, yalnızca bir üretim sistemi olmaktan ötedir. Esasında, yüksek derecelerde esnekliğe ve kendini uyarlama yetisine sahip bir üretim tarzıdır. Kapitalizm, yukarıdaki hedeflere ulaşmak için iki temel stratejiye başvurur: sistemini genişletmeye çalışır ve yeni çeşitler sunan metalar üretimini yürürlüğe sokar. Kapitalizm, uyum sağlama kapasitesini, belirli derecelerde, bu iki stratejiye dayanarak güçlendirmektedir fakat her iki strateji de kapitalizmin krizini ortadan kaldırma yetisine sahip değildir. Günümüzün kapitalizmi kriz içerisindedir. Jameson'a göre, kapitalizmin bir kriz içerisinde olduğunu kanıtlamak, Marksizmin güncelliğini kaybetmemiş olduğunu kanıtlamak ile eşdeğer bir eylemdir.

Diğer bir ünlü Marksist araştırmacı David Mc Lellan, 1989 yılında ve bu yılların sonrasında patlak veren bir dizi devrimin, "Bolşevikler tarafından izlenen kestirmeci yol sonrasında tarihe geri dönüşten başka birşey olmadığını" belirtir. Devrim tam da Marks'ın öne sürdüğü gibi yeniden tarih içerisindeki doğal yörüngesine geri dönmüştür. Mc Lellan, Marksist tarihsel materyalizmin ve toplumsal gelişmenin ve politik kavramların kökenlerini araştırmada, çok büyük avantajlar getirdiğini net bir şekilde ortaya koyar. Marksizm gelişimi, parlak bir gelecek sunmaya devam etmektedir.

Batı Marksizminin düşünürleri, dramatik değişimlerin sonrasında; dünya sosyalist hareketinin düşük düzeylerde seyrettiği koşullarda ve Marksizm, zorlu meydan okumalar ile karşılaştığında dahi Marksizm'e inançlarını kormuş ve Marksizmi savunmaya devam etmişlerdir. Üçüncü olarak, Batı Marksizmi eğilimi yeni bir sosyalizm anlayışı sunmaktadır. Sosyalizm başarısızlığa uğradığına göre, sosyalizmin tarihi kaderi ne olacaktır? Birçok Batılı Marksist bu konulara eğilmiş ve sosyalizm üzerine kendi kavramlarını yapılandırmıştır.

Habermas, sosyalist düşünceleri yeniden kurgulamak için "ileti-

şimsel eylem" teorisini öne sürmektedir. Habermas, sosyalizmin, iletişimsel eylemlerle üretilecek bağımsız bir kamusal alanı olması gerektiğini belirtir. Modern kapitalist toplum, kontrol etme işlevini –bu gereksinimini- para, güç ve dayanışma olarak tanımlanabilecek üç kaynak aracılığı ile karşılamaktadır. Artık, bunun karşısında , "radikal reformizm, kendisinde muhtemelen var olduğunu düşündüğü çözümlerle -gereksinim kavramlarıyla- çağın sorunlarını çözemez; fakat sosyal sürece odaklanıp , 'güçleri yeniden düzenleme ve bölüştürme' eylemini geliştirmelidir. " Günümüzün "sosyalist" beklentisi bu olmalıdır.

Habermas tarafından ortaya atılan yeni sosyalizm kavramı, sosyalizmi, iletişimsel eylemlere dayanacak ve sınırlayıcı olmayan bir ideal toplum ile eşdeğer tutmaktadır. Bu kavrama göre, sosyalizm yalnızca bir hedef değil aynı zamanda hedefe götürecek olan gerçekçi bir eylem tarzıdır. [1]

I. Mészáros, sermayenin yapısal krizini aşacak bir çözümün, sermayenin ötesine geçen bir eylem olması gerektiğini düşünür ve bu düşünce büyük bir değer taşımaktadır. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki değişimlerden sonra; sosyalist devrimin gerçek hedefi sermayenin ötesindedir. Sermayenin daha ötesine uzanabilmek için, toplumsal üretim süreci içerisindeki sermaye ortadan kaldırılmalıdır.

I. Mészáros, Marks'ın düşüncelerine ve sosyalist teorilere karşı olumlu bir tutum benimsemiştir. Jameson, sosyalizmin teorik temelini ortaya koyan Marksizm'in hâlâ büyük bir öneme sahip olduğunu açıklar. Sosyalizm, insanoğluna, kesin olarak, daima -beşikten mezara- güçlü bir korunma sunmak anlamına geldiğini vurgular. Sosyalizmin içerdiği sonal korunma ağı geleceğe uzanmaktadır: insanlara pratik-gündelik ve maddi gereksinimlerin üzerine çıkabilecekleri yaşam ve geçim özgürlüğü koşullarını -özgür boş zamanı- sağlamayı güvence altına almaktadır. İnsanların kendi varlıklarını koruma endişelerinden kurtuldukları bir yaşamı olanaklı kılmakta ve güvence altına almaktadır. Tam da işte bu noktada insan yaşamında gerçek bireysellik şekillenmeye başlamaktadır. Bu bağlamda, sosyalizmin anlamı; maddi yaşamın güvence altına alınması, ücretsiz eğitim, ücretsiz sağlık hizmetleri ve emeklilik desteği; örgüt-

1 Habermas, "Sosyalizm Bugün Ne Anlama Gelmektedir? Düzeltici Devrim, Sol Üzerine Yeni Bir Düşünce Gereksinimi" New Left Review, Sayı, 183, 1990. Sayfa 3-21

lenme özgürlüğü, tam ve eksiksiz bir taban demokrasisi; çalışma hakkı; sömürgeleştirilmeden arınmış, güdümlü olmayan bir kültür ve dinlence ortamının yaratılmasıdır.

Jameson'e göre sosyalizm, "gereksiz ve kaçınılabilinecek olan ekonomik ve maddi sınırlamalardan kurtulmaktır; sosyalizm özgür kolektif pratiktir". Bu şekilde, Jameson, sosyalizmi yalnızca, Marksist teorinin bakış açısından ele almamakta ve sosyalizm kavrayışımızı zenginleştirmekle kalmamaktadır; Jameson, aynı zamanda sosyalizmin pratik gelişimi açısından zengin bir perspektif ortaya koymaktadır. Batı Marksizmine bağlı düşünür ve sosyalistler, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan dramatik değişimler üzerine titiz değerlendirmeler geliştirmişler, Marksizmin gerçekçi önemini analiz etmişler ve sosyalizmi yeniden üretip, zenginleştirmişlerdir.

4. BÖLÜM

Küreselleşme Çağında Sosyalist Akımlar

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra sosyalizm ve kapitalizm arasındaki göreli güçler dengesi büyük değişikliğe uğradı; öte yandan dünya sosyalist hareketi düşük seyir izleyen bir düzeye geriledi. Gelişmiş kapitalist ülkeler ise göreli olarak istikrarlı ve refah içerisinde bir gelişme gösterdiler. Ancak kapitalizmdeki yeni değişimler hala sosyalizmin gerçekleşebilmesi için ön koşulları hazırlamakta, sosyalist akımlar kapitalizmin dönüşümü ve ilerlemesi için önemli bir itici güç oluşturmaktadırlar. Önümüzdeki uzun bir tarihi dönem boyunca sosyalizm ve kapitalizm hem çatışma; hem de işbirliği içinde olacak ve bir arada yaşayacaklardır. Küreselleşme sürecinde çatışma ve çelişmeler sürmekle birlikte bu çelişmelerin çözüm biçimleri değişim gösterecekleridir. İki sistem arasındaki çatışmalı ilişki biçimi, günümüzde işbirlikçi bir ilişki tarzına dönüşmüş bulunuyor, bu ilerde uzun bir zaman korunabilir, görünmektedir.

4.1 Kapitalizmdeki Yeni Değişimler ve Sosyalizmin Koşulları

Küreselleşme sürecinde kapitalizmin bünyesinde yeni sosyalist öğeler birikmekte ve artmaktadır, aynı zamanda onun içinde taşıdığı sosyalizme doğru eğilim yeni toplumun gerekli koşullarını yaratmaktadır. Günümüzde kapitalizmde yeni oluşan gelişmeler, insan toplumunu sosyalizme doğru ilerlemesini destekleyecek ve sosyalizmin gerçekleşmesi için koşulları yaratacaktır

Kapitalist Ülkelerde Üretici Güçlerin Hızlı Gelişmesi

1940'larda gerçekleşen üçüncü teknoloji devrimi -nükleer enerjinin kullanımı ve kompüter teknolojisi - ortaya çıktı. 1970'lerde mikro elektronik teknoloji alanında hızlı bir gelişme yaşandı ve üretimde uygulanmaya başlandı. Bunun sonucunda teknolojik devrimde yeni bir aşama ortaya çıktı. Teknolojik devrim 20. Yüzyılın ilk yarısında doğa bilimlerinde ortaya çıkan devrimci gelişmenin bir ürünüydü. Bilgi işlem teknolojisi giderek daha fazla üretim sürecine uygulanmaktadır, gelişkin makineler ve yapay beyinler üretimi muazzam ölçüde geliştirmiş bulunuyor. Bilim ve teknolojideki yenilenme kendi başına bir süreç değildir; toplumun sosyal yaşamına büyük etkilerde bulunmaktadır. Ekonomik gelişmeyi büyük ölçüde hızlandırmakta endüstrinin yapısını geliştirmekte; üretici güçlerin gelişmesini teşvik etmektedir. Bu nedenle gelişmiş kapitalist ülkelerde büyük değişimler ortaya çıkmaktadır.

Günümüzdeki bilimsel teknolojik devrimin bazı özellikleri dikkatimizi çekmektedir. Birincisi, bilim ve teknoloji arasında yakın bir iç içe geçme ve kaynaşma ortaya çıkmış ve bunlar entegre bir gelişme sergilemektedir. Bir yandan, bilim artan ölçüde teknolojiden aldığı destekle ilerlemektedir ve aynı zamanda bilimsel araştırmaların teknolojilere dönüştürülmesi süreci de görülmedik ölçüde artmıştır. Öte yandan, günümüzün yüksek teknolojilerinin hepsi yeni bilimsel araştırmalara dayanmaktadır ve içlerinde yüksek düzeyde bilimsel araştırma ögesi ve bilgi içeriği taşımaktadırlar. Böylece bilim ve teknoloji arasındaki sınırlar iyice belirsizleşmektedir .[1]

1 Yin Dengxiang, "Günümüzün Bilim ve Teknoloji Devriminin Temel Karekteri", Parti İnşa Araştırmaları Dergisi, 2003, s.5

[Artık "bilim ve teknoloji" teriminin ayrılmaz bir ikiz gibi kullanılması bu entegrasyon eğilimini yansıtmaktadır. Örneğin: informatik bilimi ile teknoloji; bio bilimler ile teknoloji; yeni enerjiler bilimi ile teknoloji; gelişkin maddeler bilimi ile teknoloji, uzay bilimi ile teknoloji; okyanus bilim ve teknoloji gibi alanlarda bilim ile teknoloji arasındaki ayrımları görebilmek oldukça güçleşmiştir.

İkincisi; günümüzdeki bilimsel teknolojik devrimde bütün önde gelen teknolojiler topluca ve bir arada bir gelişme göstermektedirler. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi tek bir teknolojinin öne çıkıp belirleyici olduğu- buhar makinesi -elektrik gücüne dayalı teknoloji veya elektronik teknolojisi gibi- bir süreç yaşanmamaktadır. Bugünkü devrimde bütün teknolojiler iç içe girmiş görünüyor. Günümüzün yüksek teknolojilerini; IT (bilgi işlem) teknolojisi, bio-teknoloji, gelişkin maddeler teknolojisi, yeni enerji teknolojisi, yeni imalat teknolojisi; lazer teknolojisi; deniz teknolojisi ve uzay teknolojisi oluşturuyor. Aynı zamanda bunlar arasında içyapısal bağlantılar bulunuyor. Örneğin gelişkin maddeler teknolojisi, yeni enerji teknolojisi ve IT teknolojisi her biri: madde, enerji ve bilgiye karşılık gelmekte ve insan uygarlığının üç ana sütununu oluşturmaktadır. Uzay, deniz ve bio-teknoloji ise insanların üç ana gelişim yönüne işaret etmektedir: uzay, deniz ve karmaşık yer küre sistemi gibi...

IT Teknolojisinin Göreli Önemi

Yeni imalat teknolojisi ve lazer teknolojisi, çeşitli pratiklerde ve diğer teknolojilerde kullanılacak araçları sağlıyorlar. Ancak, yukarda açıkladığımız bu büyük teknoloji demeti içinde çeşitli statü ve nitelik farklılıkları da bulunmaktadır. Ve bunlar arasında IT teknolojisi çok özel bir rol oynamaktadır. İşgücünün etkinliğinin hız ve kalitesinin artırılması çerçevesinde ve aynı zamanda geniş çaplı entegre devreler ve mikro kompterler sayesinde üretimin yapısı büyük değişiklik göstermektedir. Mekanik elektrik ve otomasyona dayalı teknolojilerde IT teknolojisine dayalı bir toplumsal üretime geçilmektedir. Bu teknoloji üretimin tüm alanlarına ve sosyal yaşama yayılmakta, toplum tamamen yeniden biçimlenmektedir. [1]

1 Yin Dengxiang, "Günümüzün Bilim ve Teknoloji Devriminin Temel Karekteri", Parti İnşa Araştırmaları Dergisi, 2003, s.5

Üçüncüsü, bilim ve teknolojiyle toplum arasındaki karşılıklı etkileşim; yeni devrimin diğer bir kilit niteliğini oluşturmaktadır. Daha önceki dönemlerde, bilim ile teknoloji, bilim ile toplum, teknoloji ile toplum şeklindeki üç ikili ilişki bugün tam bir üçleme oluşturmuş bulunuyor ve her biri kendi çevresinde alt sistemler oluşturmuş durumda. İlişkilerin daha yakınlaşması ve çeşitlenmesi bunlar arasındaki dönüşüm sürelerini oldukça kısaltmış bulunuyor ve sonuçta: bilim, teknoloji ve toplum arasında iç içe geçme yaşanıyor. Bu üçünün arasında ilişkilerde temeli oluşturan bilim iken, teknoloji çekirdeği oluşturmakta toplum da yönü belirlemektedir. Günümüzün teknolojik devrimiyle birlikte, yeni yüksek teknolojiler hızla ilerlemektedir. Böylece, toplumdaki endüstriyel yapılanma büyük yeni düzenlemelere konu olmaktadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde bilgi işlem teknolojisinin ekonomik ve sosyal yaşama uygulanmasıyla birlikte hizmetler endüstrisi lider ekonomik sektör haline gelmiştir. Bu sektör, bilgi, eğitim, araştırma ve geliştirme, danışmanlık ve diğer çok çeşitli hizmetleri içermektedir. Kompüter ve web teknolojisinin çekirdeğini oluşturduğu- Bilgi işlem teknolojisi endüstrisi, hızla gelişmekte ve ekonomik yapının ve üretici güçlerin optimalleşmesine büyük katkıda bulunmaktadır. Bu, ekonomik küreselleşme için önemli bir maddi ve teknolojik temeli oluşturmaktadır.

ABD'deki Gelişmeler

Kapitalizm, bilgi yoğun üretime ve hizmetler sektörünü teşvik eden ve geniş ölçüde bilgi endüstrisine dayanan 'yeni ekonomi çağına' girmiş bulunuyor. ABD, bu devrime önderlik ederek bir dönem küresel ekonominin itici motor gücü haline gelmiştir.

1990'lardan itibaren bilim ve teknolojinin gelişmesi ve ekonomik küreselleşme Amerikan ekonomisinin güçlenmesine büyük katkıda bulunmuştur. ABD ekonomisi 1991 Mart'ından itibaren toparlanmaya başlamış ve 2001 Mart'ına kadar istikrarlı bir büyüme gösterdikten sonra durgunluğa girmiştir. Bu 10 yıl dünyadaki ekonomik devreler içerisinde en uzun genişleme devresi örneğini oluşturmuştur. Bu devredeki ekonomik büyüme dünya tarihindeki önceki, geleneksel ekonomik devrelerden farklı nitelikler ortaya koymuştur. Bu farklılık, "iki yüksek ve iki düşük" olgusu olarak formüle edilebilir. Diğer değişle yüksek ekonomik büyüme ve üretici güçlerin yüksek hızda büyümesi; öte yandan düşük işsizlik ve düşük enflasyon oranı...

Daha da ötesi bu devredeki 2001 durgunluğu o kadar keskin olmamıştır. 1990'ların başlarından itibaren ABD ekonomik küreselleşmenin avantajını arkasına alarak iç ekonomik yapısını önemli ölçüde yeniden düzenleyerek bu alanda da lider konumunda bulunmuştur. Sonuç olarak uluslararası ekonomik rekabette güçlü bir pozisyon elde etmiştir. En önemli başarısı, yüksek teknolojili endüstrileri bunlar arasında da özellikle bilgi işlem endüstrisini hızla geliştirmesidir. Yüksek teknolojiye dayalı sektörlerde önder konumda bulunması ile ve ekonomik gelişimi açısından yaptığı akılcı planlara dayanarak dünya ölçeğindeki iş bölümünde avantajlı bir konum elde etmiştir. Öte yandan, ABD gelişmekte olan ülkelerden emek yoğun ürünler ve yüksek kirlilik üreten ve aynı zamanda düşük katma değerli ürünler -gıda, tekstil, saat vb. Çelik, demir dışı metaller, çimento, plastik, petrol, kimya ürünleri, gemiler, genel makineler ve aletler- ithal etmektedir. Düşük teknolojili bu endüstriler gelişmekte olan ülkelere kaydırılmıştır. ABD ile gelişmekte olan ülkeler arasında endüstride yeni tipte bir iş bölümü ortaya çıkmış bulunuyor, buna göre ABD rahatlıkla dikkatini yüksek teknolojiye dayalı endüstrilerin geliştirmesine verebilmektedir. Sonuç olarak kendi endüstrileri daha yoğun bir biçimde teknoloji içermekte ve uluslararası rekabette avantajlı konumda bulunmaktadır. 1990'larda ABD'de yapılan endüstriyel yapı değişikliği bilgi işlem endüstrisinin yükselişini sağlamıştı. Günümüzde, ABD'deki CPU cipleri dünya pazarının yüzde 90'nını oluşturmakta, uygulama yazılımları pazarının yüzde 50'sini elinde tutmaktadır. ABD'de, çelik, otomobil, mimarlık ve inşaat endüstrisi gibi geleneksel endüstrinin yerine bilgi endüstrisi geçmiş ve endüstrinin en güçlü ayağını oluşturmuştur. Ekonomik büyümeye en fazla katkı bu sektörden gelmektedir. 1995-98 arasında ABD'deki ekonomik büyümenin üçte biri büyük yükseliş gösteren dijital ekonomiden kaynaklanmıştı. Bu dönemde ortalama büyüme oranı yüzde 4.1'di. ve bilgi işlem endüstrisi bu büyümeye yüzde 30 katkıda bulunmuştu. Kompüter ve telekomünikasyon endüstrisi ise ortalama yüzde 24 katkıda bulunmuştu. Bu arada yeni ve yüksek teknolojiler geleneksel endüstri dallarında da teknolojik düzeyi yükselmiş iş yönetiminin ve yönetimin etkinliğini artırmıştır. Dahası yeni teknolojiler belirli bir derecede geleneksel endüstrilerdeki göreli karlılığı da yükseltmiştir. İş yönetiminde kompüterlerinin kullanımı üretim ve işlem maliyetini büyük ölçüde düşürmüştür. 1990'lardan itibaren gelişmiş kapitalist ülkelerde ekonomi istikrarlı bir şe-

kilde yönetilmiş, teknolojik yenilenme büyük sıçrama göstermiş ve üretkenlik muazzam gelişmiştir.

Peki, böylesine geniş kapsamlı bir teknolojik devrim ve hızlı gelişme insanın sosyal varoluşu üzerine ne gibi etkilerde bulunacaktır? Gao Fang, Çinli bir akademisyen, gelişmiş ülkelerdeki yeni teknolojik devrimin gerçekten de insan toplumunun üretici güçlerini arttırması bakımından altın bir çağ açtığını düşünmektedir. Fakat teknoloji ve üretici güçlerde bu önemli gelişme henüz yeni bir sabah güneşinin doğuşuna ve kapitalizmin alçalmasına yol açmamıştır. Bu, daha çok bu batmakta olan güneşin son ışıklarını andırmaktadır demişti. [1]

Marksizm ve Üretici Güçler

Marksizm'in temel teorileri ışığında iki çelişme; üretici güçlerle üretim güçleri arasındaki ve diğeri ekonomik temelle üstyapı arasındaki; insan toplumunun gelişiminin temel çelişmelerini oluşturmaktadır. Bu yapılar arasındaki karşılıklı etkileşim insan toplumunun gelişmesine yol açmaktadır. Kapitalizmin üretim araçları adım adım tedricen feodal toplumun rahminde oluşmuştu. Evde yapılan üretimler atölye üretimi ardından makinelere dayanan endüstri üretim araçlarının ve üretimin artan ölçüde toplumsallaşması ile birlikte üretim araçlarının özel mülkiyeti ortaya çıkmış ve kapitalist üretim ilişkileri gelişmişti. Kapitalist sistem, içerdiği çelişmeleri aşarak ekonomik krizleri ortadan kaldırmamaktadır. Marks ve Engels bu konuda şu belirlemeyi yapmışlardı; "burjuvazinin sönüşü ve proletaryanın zaferi eşit ölçüde kaçınılmazdır". Aynı zamanda üretici güçlerin yüksek düzeylere doğru gelişmesi özel mülkiyeti ve sınıf uzlaşmazlıklarını ve farklılıklarını ortadan kaldırmakta daha sağlam ve daha yeterli maddi koşuları oluşturmaktadır. Üretici güçlerin yüksek düzeyde gelişkinliği, sosyalist bölüşüm ilkelerinin "herkesten yeteneğine göre ve herkese ihtiyacına göre" ilkesinin gerçekleşebilmesi için daha güçlü bir temel oluşturmaktadır. Bilim ve teknolojinin daha yüksek gelişkinlik düzeyine çıkması ve aynı zaman üretici güçlerin gelişmesi insanların çok yönlü yeteneklerinin gelişmesinin ön koşulunu oluşturmakta ve onların tam kapsamlı ve özgür gelişmelerini koşullarını yaratmaktadır. Bunlar toplumda herkesin daha iyi

1 Gao Fang, Li Jingzhi, Pu Guoliang, "Bilimsel Sosyalizminin Teori ve Pratiği" 4. Baskı, 2004, s. 296

eğitim almasına, sosyal bakımdan gelişmesine, ideolojik bilincin yükselmesine, büyük katkıda bulunmaktadır. İyi şeyler gelişecek olumsuzlar dışlanacak ve kolektivizmin yeni bir hümanizm ve dayanışma zengin bir şekilde ortaya çıkacaktır, kamusal değerleri ihmal eden kötü insani karakterler değişecek, başkalarının kaybı pahasına kendine çıkar sağlama, kıskançlık ve yırtıcı bakış acısı büyük ölçüde azalacaktır. Böylece Marks'ın tanımladığı, geleceğin "özgür bireyler topluluğu"nun ideolojik koşulları yaratılacaktır. [1] Böylece, bir anlamda kapitalist ülkelerdeki üretici güçlerin gelişmesi sosyalizmin koşulları yaratmaktadır.

Kapitalizmin İçinde Sosyalist Ögelerin Büyümesi

Gerçekten de günümüz kapitalizmin içinde birçok sosyalist öge bulunmakta ve bunlar sosyalizme geçişin koşullarını hazırlamaktadır. Marks bu konuda şuna işaret etmişti: "proletaryanın kurtuluşu için gerekli olan maddi koşullar bizzat burjuva üretiminin içinde oluşmaktadır." Bu süreçte kapitalizmle üretim ilişkileri sistemlerini ve biçimlerini ayarlarken yeni ögeler ortaya çıkmakta; eski üretim şekilleri yıkılırken devlet mülkiyetindeki ekonomi, kooperatif ekonomisi, hissedarlara dayalı ekonomi, makro ekonomik planlar ve sosyal refah uygulamaları gibi yeni ögeler ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sistemde ortaya çıkan ve kapitalizmle çelişen bu yeni ögeler, sosyalizm için esin kaynağı ve koşulları hazırlamaktadır.

Birincisi; gelişmiş ülkelerde daha açık bir biçimde görünen bir olgu olarak, kapitalist ülkelerdeki sermaye mülkiyeti toplumsallaşmaktadır. Kapitalizm, üretim ilişkileri sistemlerinde ve biçimlerinde yeni ayarlamalara başvurmaktadır. Özel mülkiyet çekirdek olarak değişmeden korunurken, sermaye mülkiyetinin biçimleri yeniden düzenlemeye tabii olmakta; saf ve tekil karakterli özel mülkiyet aşılmaktadır. Devlet mülkiyetindeki ekonomik sektör, kooperatif ekonomisi, hisseli şirketler ekonomisi ve karma ekonomi mülkiyet biçimleri ortaya çıkmış böylece sermaye mülkiyeti süreç içerisinde artan ölçüde toplumsallaşmıştır. İkinci dünya savaşından sonra birçok kapitalist ülkesinde devlet mülkiyetine dayalı sermaye ve ekonomi sektörü ortaya çıkmıştır. Batılı ülkelerde, ekonominin can

1 Gao Fang, Li Jingzhi, Pu Guoliang, "Bilimsel Sosyalizminin Teori ve Pratiği" 4. Baskı, 2004, s. 298

damarları devlet mülkiyetine geçmişti, posta hizmetleri, telekomünikasyon, elektrik, gaz, demir yolları, havacılık ve maden işletmeciliği gibi. Fakat 1980'lerden sonra bu ülkelerde devlet mülkiyeti azalmaya başladı. 1979'da Thatcher hükümetiyle birlikte özelleştirme ve sermaye şirketleri ekonomisi yoğun bir biçimde teşvik edildi. 15 yıl içinde devlet mülkiyetindeki şirketlerin sayısı üçe düşürüldü: Londra otobüs işletmeleri, posta servisleri ve nükleer enerji şirketleri gibi birkaç şirket kaldı. Bu süre içerisinde bu ülkede hisse senetleri sahiplerinin sayısı üç milyondan 12 milyona yükselerek nüfusun yüzde 22'sini oluşturdu. Fakat hala ulusal ekonomiden devlet mülkiyetindeki ekonomi büyük bir işlev üstlenmektedir.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde hisse senedi sahipliği büyük ölçüde yaygınlaştırılmıştır. İstatistiklere göre ABD'deki ailelerin yarısı hisse senedi sahibi durumundadır ve bunların sayısı 65 milyona ulaşmıştır. İşçi sınıfının çoğunluğu bu senetlere sahip bulunuyor. Aynı zamanda bu ülkelerde şirket çalışanlarına hisse satışı uygulaması çok yaygınlaştırılmıştır. Bugün ABD'de bu sayı 52 milyon civarındadır ve toplam işgücünün yüzde 40'ını oluşturmaktadır. ABD'de çalışanları hisse senedi sahibi yapmaya dönük 10 bin proje yürürlüktedir ve çalışanların yüzde 10'u bu projelere dahil olmuştur. 1995 yılında Almanya, Japonya, Fransa, Britanya ve ABD'de hisse sahiplerinin nüfusa oranı sırasıyla yüzde 5.4, yüzde 9, yüzde 10.1, yüzde 17.5, yüzde 21.1, ve yüzde 25'e ulaşmıştı. Bu tip sermaye şirketleri yapılanması sermayenin özel mülkiyetinin biçiminde sadece biçimsel bir değişikliği ifade etmekle birlikte aynı zamanda- belirli bir derecede- bu gelişme üretimin toplumsallaşmasındaki gelişmenin bir sonucu ve üretici güçleri teşvik eden bir durumdur.

Özel kapital ve Sosyal Kapital Çelişmesi: Kapitalist üretim ilişkileri içinde sermaye mülkiyetinin yapısında yeni gerçekleşme formları ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında; kamusal limited şirketler, çok uluslu sermaye şirketleri, tekelci sermaye şirketleri ve aynı zamanda devlet tekeli sermayesi bulunmaktadır. Bu ekonomik ögeler "pasif bir tarzda kapitalizmi inkar etmektedir"; Marks bunu 'olumsuz diyalektik' aşma olarak nitelemişti. Ve bunlar sosyalizme giden geçişsel biçimleri oluşturmaktadır. Hisseli sermaye şirketi bir değişiklik olabilir; fakat bu kapitalist özel mülkiyette sadece biçimsel bir değişiklik olmakla birlikte bu belirli bir derecede üretimin toplumsallaşmasının gereksinimlerine uyum sağlamak için yapılmış bir değişiklik olarak; üretici güçlerin hızlı bir biçimde gelişmesini önemli

ölçüde kolaylaştırmaktadır. Marks ve Engels bu sorunu çeşitli açılardan incelemişler ve hisseli sermaye şirketlerinin sosyalizmin arifesini hazırladığını ortaya koyan bir perspektif sunmuşlardı. Marks şöyle yazmıştı: "şirketlerin ve üretimin çapının olağanüstü genişlemesi ki bu bireysel kapitalistler için mümkün değildi; aynı zamanda daha önce devlete ait olan işletmeler kamusal hale getirildi..."... "Bu olgu bir kapitalist olarak işlev gören adamı gerçekten bir müdüre dönüştürmüştü, diğer insanların sermayesini yöneten bir müdür... hisseli şirketlerde bu fonksiyon, yani yönetim fonksiyonu sermaye sahipliğinden ayrılmıştır. Dolayısıyla iş gücü; de aynı zamanda üretimin araçlarının mülkiyetinden ve artı değerden ayrılmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuç nihayetinde kapitalist üretimin bir sonucudur ve sermayenin yeniden üreticilerin mülkiyetine dönüşmesinde gerekli/kaçınılmaz olan geçişsel aşamayı oluşturmaktadır. Fakat o zaman* geldiğinde bu tek tek üreticilerin özel mülkiyeti olmayacak fakat daha çok aralarında birleşen üreticilerin mülkiyetine dönüşecek bir anlamda doğrudan sosyal mülkiyet anlamına gelecektir." (Kapital Cilt 3. Sayfa 494)

Marks, aynı zamanda işçilerin kendilerinin işlettiği kooperatif fabrikalarla hisseli sermaye şirketlerini karşılaştırarak şunları söylemişti: "işçilerin kendilerinin yönettiği kooperatif fabrikalar eski form içerisinde yeninin filizlerini temsil etmektedir. Her ne kadar bunlar doğal olarak her yerde mevcut örgütsel yapılarıyla yürürlükte olan kapitalist sistemin eksikliklerini taşımak ve yeniden üretmek zorunda kalsalar da bu böyledir. Fakat bu işletmelerde sermaye ile emek arasındaki anti tez aşılmıştır... Kapitalist hisseli şirketler de işçilerin kooperatif fabrikalarında olduğu gibi kapitalist üretim tarzından üreticilerin birleşik üretim tarzına geçiş biçimi olarak görülmesi gerekir. Aralarındaki tek fark birinde antagonizmanın negatif olarak çözümlenmesi, diğerinde pozitif olarak çözümlenmesidir. (Kapital Cilt 3. Sayfa 497-98)

Y.n; üreticilerin birleşik üretim tarzı sosyalist/komünist toplumdaki üretim tarzı

Marks'ın bu sözleri yazmasından yüzden fazla yıl geçmiş bulunuyor. O günün hisseli sermaye şirketleri yeni ayarlamalar ve yeni biçimler kazanmışlar ve bütün bu biçimler içerisinde gerçekten de

* Yazarın notu: Marks burada "o zaman" derken, geleceğin sosyalist/komünist toplumunu kastediyor.

bazı sosyalizme hazırlayan geçişsel biçimler bulunmaktadır. Sermayenin yeni örgütlenme biçimleri olarak bunlar gerçekten de kapitalist sistemin kendisine dokunmamaktadır. Fakat özel sermayeyi toplumsal sermayeye dönüştürerek sosyalizmin koşularını hazırlamaktadır. Bu tür ayarlamalar gelişmiş kapitalist toplumlarla sosyalizm arasındaki mesafenin kısalmakta olduğunu göstermektedir.

Çalışan Sınıfta Değişiklikler

İkincisi; endüstriyel yapıda çalışma hayatında ortaya çıkan değişiklikler sonucunda, sınıf yapısında yüksek kaliteli bir iç gücünün ortaya çıkmasıdır. 20 yy. ikinci yarısında, çalışan sınıfların yapısında ve gelişmiş kapitalist toplumların iç sınıf ilişkilerinde, yeni teknolojik devrime bağlı olarak önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. İş gücünün çalışma koşullarında ve yaşam koşullarında iyileşmeler kendini göstermiştir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde, çalışan sınıf kavramı; müdürler, baş yöneticiler, profesyoneller ve serbest meslek sahipleri dışındaki, bütün ücret karşılığı çalışanları kapsamaktadır. Mavi yakalı çalışanlar az yetenekli veya orta yetenekli grubu oluşturmakta, beyaz-yakalı çalışanlar yetenekli grupları oluşturmaktadır. Bazen, beyaz yakalı büro işçileri de orta sınıfın alt tabakası olarak değerlendirilerek çalışan sınıflar arasında görülebilmektedir. Endüstriyel yapıda ve çalışma sisteminde ortaya çıkan büyük değişiklikler sonucunda işçi sınıfının koşulları değişmiştir. Birincisi, sanayi işçilerinin sayısı azalmış hizmetler sektörünün çalışanlarının sayısı artmıştır. Örneğin, Britanya'da 1971 ile 1986 arasında imalat sektöründe çalışanların oranı yüzde 30,6'dan 18.2'ye düşmüş, madencilik enerji ve su işlerinde çalışanların oranı yüzde 9.5'den yüzde 1.1'e düşmüştür. Bir sanayi kente olan Mancesther benzer değişiklikler geçirmiştir. İmalat sektörünün toplam satışlar içindeki payı 1960'lı yılların başında yüzde 70'ten yüzde 20'ye düşmüştür. Aynı dönemde hizmetler endüstrisi hızla gelişmiş ve bu sektöründe çalışan toplam işgücü yüzde 52.6'dan yüzde 75.8'e yükselmiştir. Bunlar, finans, sigortacılık, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetleri alanlarında çalışmaktadırlar. İkincisi; mavi yakalı işçilerin oranı azalmış beyaz yakalıların ise yükselmiştir. Mavi yakalı işçiler fizik gücüyle çalışan; beyaz yakalı işçiler ise beyinleriyle çalışan işçileri oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki üretici sektörlerde teknolojiler ve aletler sürekli gelişkinleşmekte otomasyon düzeyi artmakta ve üretim kompüterlerle yönetilmektedir. Çalışanlar için teknik bilgi

gereksinimi sürekli artmaktadır. Çalışabilmek için belirli bir düzeyde eğitim ve profesyonel yetişkinlik zorunlu hale gelmiştir. 1968 ile 1997 arasında mavi yakalı işçilerin oranı yüzde 66.5'ten yüzde 34.5'e düşmüştür. Şu anda Batıdaki şirketlerde ve akademide işgücü piyasası üç kategoride sınıflandırılmaktadır: yetenekli, yarı yetenekli ve yeteneksiz çalışanlar. Eğer, yarı yetenekli ve yeteneksiz grubu mavi yakalı işçiler olarak görürsek 1996 istatistiklerine göre bunların toplam çalışanların yüzde 20'sini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu rakam içerisinde yeteneksiz grup sadece yüzde 5'i oluşturmaktadır. Mavi yakalılar içindeki kadın erkek ayrımına göre kadınlar erkeklerden yüzde 5 fazladır. Üçüncüsü, düşük ücretli işlerde çalışanların çalışma ve yaşam koşulları giderek bozulmaktadır. 1970'lerin ortasında altı aylık iş hayatı olanların işsiz kalmaları halinde işsizlik paraları alması öngörülmüştü. Fakat 1990'ların ortasında bu uygulama geriye götürülerek; iki yıllık iş hayatına sahip olma koşulu getirildi. 1975 ile 1995 arasında işsizlik yardımı alanların sayısı toplam işgücünün yüzde 9'undan 30'a yükseldi. Britanya'da asgari ücret uygulaması bulunmamaktadır. Avrupa'daki düşük ücret grubunda çalışanların ücretleri diğer kapitalist ülkelere göre daha aşağılardadır. Ve düşük ücretle çalışanlar grubu çok daha büyüktür. 1976 ile 96 arasında üstteki yüzde 10'luk ve alttaki yüzde 10'luk ücretli grup arasındaki gelir farkı iki buçuk kattan üç buçuk kata yükseldi. Bunun yanı sıra çalıştırılan işçi sayısını azaltmak ve sosyal harcamaları düşürmek için işverenler fazla mesaileri olağanüstü artırmışlardır. 1984-96 arasında tam gün çalışan ve haftada 48 saat çalışan ve bunun üzerine fazla mesai yapan işçilerin sayısı 2.75 milyondan 4 milyona çıkmıştı ve bu sayı toplam çalışanların 4.1'ini oluşturmaktaydı. Bunların büyük çoğunluğu fizikle çalışan işçilerdi. Endüstride yapı değişikliği ve hızlı teknolojik gelişme yüksek oranda bir işsizliğe yol açmış oldu çünkü çalışanların yeteneği gelişmenin gerisinde kalmıştı. Britanya'da 1996 yılında bir yıl ve üstü işsiz kalanların oranı yüzde 38'e çıkmıştı. İki yıl ve üstü işsizler yüzde 24, üç yıl ve üstü işsizler yüzde 16'ya yükselmişti.

"Halk Kapitalizmi"

Gelişmiş kapitalist ülkeler sınıf çelişmelerinin ve sınıf çıkarlarının yeniden düzenlemek için "halk kapitalizmi", karma ekonomi ve refah devleti adı altında çeşitli yeni modeller uygulamışlardır. Sınıf çıkarları ve sınıf bilinci birbirine yakınlaşmaktadır. Günümüz

kapitalist toplumlarında, sınıf yapısında ve sınıf ilişkilerindeki değişiklikler; kaçınılmaz olarak çalışan sınıfın sınıf bilincini ve devrim istemini tehdit etmektedir. Geleneksel devrimci davranış tarzı tehdit altındadır. Sınıf ilişkileri konusundaki bilinç ve "burjuvazinin kaçınılmaz çöküşü ve proletaryanın kaçınılmaz zaferi" düşüncesi sönmektedir. Yeni teknoloji devriminin gelişmesiyle eğitimin artışı ve sosyal ilerlemelerle çalışan sınıfın kültürel ve teknolojik düzeyi daha da yükselmiştir. Kapitalist demokrasi politikaları çalışanların demokratik bilincini yükselterek devrimci sınıfın yeni nesillerini eğitmektedir. İkinci dünya savaşından sonra bu ülkelerde işçilerin statüsü iyileştirilmiş ve şirketlerin işleyiş mekanizmalarına katılmalarını sağlayan düzenlemeler getirilmiştir. Batı Avrupa ülkelerinde işçilerin katıldığı ortaklaşa işyeri yönetimi konseyleri yasası uygulamaya sokulmuştur. Bu konseyler işletmenin gündelik çalışma faaliyetlerinin yürütülmesinde ve üretim yönetiminde ve işyeri içindeki çeşitli anlaşmazlıklarda rol almaktadırlar. Almanya da şirket konseylerinde binden fazla işçinin çalıştığı işletmelerde üyelerin yarısı işçilerden oluşturulması gerekmektedir. 500 ile 1000 arası işçi çalıştıran işletmelerde, konseylerde işçilerin üçte bir oranında temsili öngörülmüştür. Aynı zamanda çalışanların oluşturduğu komiteler işçilerin hak ve çıkarlarını savunmaya çalışmaktadırlar. Şirketler işçileri diledikleri gibi işten çıkaramamaktadır. İşten çıkarması gerektiğinde sendika ile müzakere yapmak veya tazminat ödemesi gerekmektedir. Fransa'daki iş yasalarına göre işten çıkarmada işçi temsilcileri komitesinin talebini dikkate almamak suç olarak değerlendirilmektedir. İsveç'te işverenler işçilere üretimin hedefleri personel konuları ve bazı diğer temel konularda bilgi vermek ve danışmak zorundadırlar. 1970'lerden itibaren İsveç'te büyük şirketlerin karın belirli bir bölümünü işçilerin yönettiği bir yatırım fonuna aktarılması öngörülmekte ve işçiler bu sayede şirket yönetimini daha fazla etkileyebilmek için bu fonu bir silah olarak kullanabilmektedir. "Fon sosyalizmi" olarak adlandırılan bu model birçok insan tarafından desteklenmekte ve olumlu karşılanmaktadır. 1980'lerde ABD'de sendikalar işveren ve hükümet arasında üçlü bir işbirliği anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre bazı şirketler işçi temsilcilerini şirket yönetimlerine almaya başlamışlar ve çok sayıda şirket "halk merkezli yönetim", "demokratik yönetim" veya "işçilerin katılımıyla yönetim" şeklinde adlandırdıkları uygulamalara geçmişlerdir. Çalışanların şirket yönetimine katılımı kapitalist özel

mülkiyetle çelişen bir ögedir. Bu aynı zamanda yeni toplumun filizi olan olumlu bir ögedir. [1]

İşçilerin şirket yönetimlerine katılmalarına izin verilmesi, kapitalizmin işçi sınıfının mücadelesinin baskısı karşısında belirli bir derecede sosyalist ögelere izin vermek zorunda kalması anlamına gelmektedir. Yukarıda verdiğimiz bilgiler kapitalizmin içindeki yapılan bu düzenlemelerin tarihsel süreç içerisinde sosyalizm lehinde bir birikim oluşturduğu anlamına gelmektedir.

Dördüncüsü, makro düzlemde planlı ekonomik düzenlemeler ve sosyal refah ve güvenlik politikaları yaygınlaştırılmaktadır. İkinci dünya savaşından günümüze gelişmiş kapitalist ülkelerdeki kapitalizmin işleyiş biçimi devletin makro-ekonomik düzenlemeleri ile piyasanın kendi iç işleyişi arasında kurulan bir entegrasyona dayandırılmaktadır. Günümüzde, kapitalizmin daha önceki dönemlerinde görülen sınırsız bir üretim anarşisi artık görülmemektedir. Elde edilen deneyler sonucunda bu ülkeler ekonomik planlama ve devlet müdahalesi araçlarını güçlendirmekte ve makro-ekonomik ayarlamalar yapmaktadırlar. Bu makro- ekonomik kontrol mekanizmaları, bütün toplumsal yeniden üretim üretim sürecini kapsamaktadır. Bu yolla Pazar ekonomisinin yıkıcı ve kör hareketi ve pazarda ortaya çıkan sarsıntılar belirli bir derecede yumuşatılarak ekonomik büyüme teşvik edilmektedir. Fransa'da 1948 ile 1992 arasında 10 dönem ulusal ekonomik gelişme planı uygulanmıştır. Bu planlar hem sektörleri hem de tüm ülke ekonomisini yönlendirmişlerdir. Planlarda genel stratejiler yönlendirici ilkeler belirlenmiş ve sektörler arasında ve bölgeler arasındaki dengeler gözetilmeye çalışılmıştır. Bu planlar sayesinde Fransa ekonomisi düzenli bir büyüme sağlamıştır. Bu arada Japonya, Almanya, Hollanda ve Britanya'da benzer ekonomik planlar yapmışlardır. Makro ekonomik düzenlemeler yoluyla kapitalist devletler daha önceki "gece bekçisi" konumlarını reforma tabi tutmuşlar, pasif gözlemciler olmak yerine pazar mekanizmasını tamamlayıcı müdahale yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu yolla ekonominin düzenlenmesi için etkili bir önlem olarak devlet müdahalesi kaçınılmaz bir gereksinim haline gelmiştir. Devlet sadece ekonominin önemli hayat damarlarını kontrol etmemekte aynı zamanda çok sayıda devlet mülkiyetin-

1 Tao Chengde, Ye Guanglin, "Günümüzmapitalizminde Sosyalist Öelerin Yoğuşu" Marksist Toplum Bilimler Dergisi, 2004, s. 10

deki şirketi yönetmektedir. Fakat aynı zamanda doğrudan ekonomik idari yasa koyucu önemler ve finansal araçlarla ekonomiyi doğrudan yönlendirmekte böylece ekonominin dengeli gelişmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Belirli bir derecede üretimdeki ve ekonomik işleyişindeki anarşi ve kuralsızlık geride kalmış kapitalizmin erken dönemlerinde görülen ekonomideki keskin dalgalanmalar önlenmektedir. [1]

Kapitalist toplumdaki iç çelişmeleri yumuşatmak için bazı düzenlemeler ve reformlar yapılarak üretim ilişkilerinin belirli yönleri temel sistemle çelişmeyecek şekilde değişikliğe uğratılmıştır. Gelişmiş kapitalist ülkeler sosyalist ülkelerin birçok uygulamalarından örnekler alarak çalışanların yaşam standartlarını düzelten reformlar uygulamışlardır. İş yasası, asgari ücret yasası, sosyal refah yardımları, kamusal sağlık sistemi, miras vergisi uygulamaları ve kademeli gelir vergisi uygulamaları bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu sistemler göreli olarak oldukça sistematik hale getirilmiştir. Aynı zamanda, iş gücü yönetimi açısından kapitalistler adım adım yeni bir anlayışa doğru değişmekte; işçileri eskisi gibi "yaşayan canlı makineler" veya "konuşan makineler" olarak görmek yerine "ekonomik bireyler" veya "sosyal bireyler" olarak görmektedirler. Çalışanların yönetimde daha önceki saf baskıya, kurala ve disipline dayalı yöntemler yerine teşvik tedbirleri uygulanmaya başlanmış çalışanların duyguları ve manevi öğeler dikkate alınmaktadır. Sonuç olarak çalışan sınıfın genel koşulları iyileşmiştir. Bölüşüm ilişkilerine baktığımızda temel koşul olan sermaye birikimini esas alan ve artık değer sömürüsüne dayanan bölüşüm yerine bazı yeni bölüşüm mekanizmaları getirilmiştir. Vergiler yoluyla devletler bölüşüm ilişkilerine müdahale etmektedirler. Sosyal refah ve güvenlik sistemleri nüfusun çok daha büyük bir bölümünü kapsar hale gelmiştir. Gelir dağılımındaki adalet geçmişe göre daha olumludur. Batı ve Kuzey Avrupa'da gelir dağılımı bazı olumlu özellikler göstermektedir. 20.yy. başlarında, ABD hükümetinin devlet harcamaları toplam milli gelirin yüzde 5 ile 8'i arasında iken bugün bu oran yüzde 35 düzeyine ulaşmıştır. Günümüzde Batılı devletler sadece vergi yoluyla ulusal gelirin yaklaşık yüzde 13'ünü toplamaktadırlar. AB ülkeleri ulusal gelirin yaklaşık yüzde 50'sini vergiler yoluyla toplamakta bunun

1 Tao Chengde, Ye Guanglin, "Günümüzmapitalizminde Sosyalist Öelerin Yoğuşu" Marksist Toplum Bilimler Dergisi, 2004, s. 10

yüzde 60'ı sosyal refah harcamalarına yoksullukla mücadeleye, parasız sağlık hizmetlerine, işsizlik yardımlarına, emeklilere ve gençler ve öğrenim görenler için eğitim desteğine ayrılmaktadır. Refah devleti uygulaması kısmen sosyal eşitlik ve adalet hedefine ulaşmış ve ekonomik büyümeyi teşvik etmiştir. Fakat bunun kapitalizmin bütün sosyal sefalet öğelerini çözdüğü anlamında görmemek gerekir. Ekonomik büyüme ile sosyal adalet dengesi her zaman etkin bir şekilde sağlanamamakta işçiler ve işverenler arasında uzlaşma çabaları başarılı olamamaktadır. Hatta devletin makro-ekonomik düzenlemeleri ile pazar ekonomisi arasında çelişmeler de zaman zaman derinleşebilmektedir. Beşikten mezara sosyal güvenlik sistemi çalışan sınıfın yaşam koşullarında olumlu bazı etkiler yaratmakta, dar gelirli grubun asgari geçim olanaklarını güvence altına almaktadır. Böylece zenginler ve yoksullar arasındaki uçurum göreli olarak daralmakta bölüşüm adaleti açısından ortaya sosyalist bir öğe çıkmaktadır. Sonuç olarak günümüz kapitalist toplumunda üretici güçlerde ve üretim ilişkilerinde ekonomik temel ve üst yapıda meydana gelen görülmedik ve kapsamlı gelişmeler kapitalist toplumun bağrında sosyalizmin olgunlaşması için önemli etkiler yaratmaktadır.

Sınıf Çatışmalarının ve Farklılıklarının Derinleşmesi

Günümüzde gelişmiş kapitalist ülkelerde zenginler ve yoksullar arasındaki sınıf çatışmaları ve farklılıkları –yukarıda sözünü ettiğimiz makro ekonomik düzenlemeler ve sosyal refah politikalarıylabelirli derecede yumuşatılmış görünmektedir. Fakat bu çatışma ve farklılığın tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemelidir. Sınıflı toplumlardaki çelişmeler artan bir biçimde paradoks ikilikler olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumda sosyal yaşam endeksi bakımından çok farklı kriterlerle değerlendirilebilecek gruplar oluşmakta göçmenler dahil olmak üzere sosyal sınıflar arasında kutuplaşmalar artmakta, sınıflar arasındaki sosyal geçişler ile bu geçişleri engelleyen sosyal katılaşma olgusu da birbiriyle çatışmaktadır. Bir yandan, orta sınıf yaşam tarzı yaygınlaşırken öte yandan zengin ve yoksul arasındaki farklar artmaktadır. Örgütlü sınıf mücadelesi zayıflamasına rağmen sınıflar arasındaki çelişmeler ortadan kalkmamakta, kapitalist toplum karmaşık ve tehlikeli çelişmeler üretmektedir. Araştırmalara göre 1990'lardan itibaren zenginler ve

yoksullar arasındaki sınıf farklılıkları ve çatışmaları şiddetlenmektedir. 1990'larda ABD'deki yeni ekonomi mucizesi ekonomik büyümeyi ve bu ülkenin rekabet gücünü artırmıştı. Fakat sıradan işçilerin bundan herhangi bir avantaj sağlayamadığı da ortaya çıktı. Bu ülkede 1979'da en zengin yüzde 20 grubu en alttaki yüzde 20'nin 3.5 katı kazanç elde etmekteydi. 1990'ların sonunda aradaki fark 9 kat artmıştı. 1992-98 arasında aradaki fark yüzde 9 büyümüş, 1998-2001 arasında ise yüzde 70 açılmıştı. En üsteki yüzde 20'lik grup toplam gelirin yüzde 50'sini elde ederken en zengin yüzde 5, toplam gelirin yüzde 22.1'ni elde etmekteydi. Daha sonra 2001 yılında en üsteki grubun payı yüzde 22.4'e çıktı.

Bu ülkede evsizlerin oranı bugün ikinci dünya savaşı sonrası dönemdeki kadar ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Son on yılda Britanya'da bilgi sektöründe çalışanların oranı çok hızlı bir şekilde artmıştı. 1990'larda bu ülkenin büyüme hızı göreli olarak düşüktü. Fakat buna karşın zenginler ve yoksullar arasındaki fark sürekli açılmaktaydı. 1994'teki istatistiklere göre Britanya'daki toplam net varlıkların değeri 1.3 trilyon pound iken, bunların yüzde 60'ını gayrimenkul varlıkları oluşturmaktaydı. Menkul değerler ise kalan yüzde 40'nı oluşturmaktaydı. 198-94 arasında varlık sahibi olan yetişkin nufüs 4.135 milyondan 4.500 milyona yükselmişti. Varlık sahibi bireylerden ; -bunlar arasında ticaret adamları da dahil olmak üzere- en zengin yüzde 5 toplam varlık zenginliğinin yüzde 38'ine sahip bulunuyordu. Yüzbin poundun üzerinde varlık zenginliğine sahip olanlar oranı yüzde 1'den yüzde 8'e çıkmıştı. Bu arada alt varlık gurubundaki yüzde 50 sayıdaki bireyin varlıkları yüzde 9'dan yüzde 7'ye düştü. Gelir ve servet bölüşümün de eşitsizliği gösteren Gini katsayısı 0.65'ten 0.66'ya yükselmişti. Eğer bu hesaplamalara bireylerin emeklilik sigortaları ve devletin emeklilik varlıkları –kibunların piyasa değeri bulunmamaktadır- dahil edilmez ise; alt grubun daha büyük bir servet kaybına uğradığı ortaya çıkmaktadır. Fakat genelde baktığımızda, 90'lı yıllarda gelir dağılımı büyük ölçüde bozulmuştur. 1980-94 arasında bireysel servet açısından en üstteki yüzde 5 grubun payı yüzde 24'den yüzde 25'e yükselmiştir. Öte yandan aşağıdaki yüzde 50'nin payı yüzden 21'den yüzde 17'ye düşmüştür. Ve Gini katsayısı 0.46'dan 0.49'a yükselmiştir. Gelir dağılımındaki böylesi bir açılmanın asıl nedeni orta gruptaki mülk sahiplerinin daha fazla zenginleşmesi buna karşın diğer kesimin kaybetmesidir. 1990'lardaki bu eğilim bütün dünya kapitalizminde gözlenmektedir.

Aynı zamanda, ülkeler arasında da sınıf çelişmeleri ve farklılıklar gelişmektedir. Küreselleşme sürecinde elde edilen maddi avantajlar açısından; Kuzey ve Güney ülkeleri arasındaki uçurum genişleyerek Matthew ilkesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Zenginler daha fazla zenginleşirken yoksullar daha fazla yoksullaşmaktadırlar. Kuzeyde zenginlik merkezileşirken güneyde yoksulluk derinleşmektedir. 1950'lerden itibaren milli gelir bazında hesaplanma yapıldığında dünyadaki toplam üretilen maddi zenginlikler sadece 6 kat artmıştır. Fakat az sayıdaki zengin ülkede yaşayan dünya nüfusunun yüzde 20'sini oluşturan nüfusun diğer geri kalanlara göre servet farkı 1960 yılında 30:1 oranında iken 1997 yılında 74:1'e yükselmiştir. Dünya nüfusunun beşte birini oluşturan ABD, Japonya, Almanya, Fransa, Britanya ve kuzey Avrupa ülkeleri dünyadaki toplam ihracatın yüzde 86'sını ve toplam dış yatırımlarının yüzde 68'ini gerçekleştirmektedirler. Dünyanın en zengin yüzde 20 ülkesindeki ortalama gelir en alttaki yüzde 20'nin 37 katma çıkmıştır. 1997 yılında G7 ülkelerine ait 200 büyük şirketin varlıkları dünya nüfusunun yüzde 33'ünün varlığına eştir. En üstteki beş yüz şirket ise dünya toplam üretiminin yüzde 45'ini yaratmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde 800 milyon insan yarı işsiz veya işsiz konumundadır. Bu sayı endüstrileşmiş ülkelerdeki toplam çalışanların sayısının üzerindedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün planlarına göre açlık tehlikesiyle yüz yüze bulunan insanların sayısının 2015'te yarıya indirilmesi hedeflenmektedir. Fakat bu hedefe ulaşılması zor görünmektedir. Sadece Çin'in de dahil olduğu 19 ülke açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalan insanları sayısını azaltabilmiştir. Fakat genel olarak yetersiz beslenme sorunu 1990'larda keskin bir şekilde yükselmiştir. Dünyada bugün 921 milyon birey yetersiz beslenme sorunuyla karşı karşıya bulunmakta ve her yıl bu sayı beş milyon artmaktadır. Küresel ölçekte zengin ve yoksul farklılaşması bütün dünyada genel kamuoyunun dikkatini çekmekte ve acil çözüm beklemektedir.

Kapitalizmin Çelişmelerinin Derinleşmesi

Marks ve Engels'in "burjuvazinin sönümünün ve aynı zamanda proletaryanın zaferinin eşit ölçüde kaçınılmaz" olduğu önermesi kapitalizme karşı herhangi bir nefret duygusu veya körü körüne sosyalizm tutkusunun ürünü değildi. Onlar, kapitalizmin temel çelişmelerini bilimsel olarak analiz ederek bu sürecin doğal ve ta-

rihsel bir süreç olarak insanların iradesinden bağımsız olduğunu ve kapitalizmin temel çelişmelerinin hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkacağını görmüşlerdi. Günümüze kadar kapitalizmin bu temel çelişmeleri hala varlığını göstermiş ve derinleşmiş bulunmaktadırlar. Fakat bunlar kendilerini yeni biçimlerde ifade etmektedirler. Küreselleşme ilerledikçe ülkelerin içinde ekonomide dengesizlikler ve çelişmeler olarak ortaya çıkarken öte yandan uluslararası planda kapitalizmin çelişmelerinin tüm dünya ölçeğine yayıldığı gözlemlenmektedir.

Birincisi; kapitalist ülkeler içerisinde ekonomide yapısal dengesizlikleri incelediğimizde bunlar kendilerini derin sosyal krizler olarak göstermemektedir. Fakat bunlar tamamen ortadan kalkmamış; yerine yeni sorunlar üretmeye devam etmekte ve kapitalist üretim ilişkilerinde ve mülkiyet biçimlerinde kendinden-inkar olgularını biriktirmektedir. Bu arada sadece sorunlar birikmemekte veya bunların niteliği biçimlerle sınırlı kalmamakta, kapitalizmin temel çelişmeleri tekelci devlet kapitalizmine bağlı olarak yapısal çelişmelere ve krizlere doğru ilerlemektedir. Devletin makro-ekonomik müdahaleleri pazar ekonomisinin zaaflarını gidermekle birlikte aynı zamanda yeni çelişmeler yaratarak toplumsal üretici güçlerin gelişmesini engellemektedir. Bunlar arasında mali bütçe açıkları, devletlerin iç ve dış borçlarının yükselmesi ve durgunluk gibi ögeler sayılabilir.

Bilim ve teknoloji sosyal üretici güçlerin gelişmesini teşvik etmektedir. Fakat aynı zaman da kapitalist toplumda, bilim ve teknolojinin uygulanış biçimi çalışanlarla çelişmeleri derinleştirmekte ve yapısal işsizliğe yol açmaktadır. Bilim ve teknoloji üretimin sürekli genişlemesi olanağı yaratırken aynı zamanda vatandaşların tüketim olanakları artan ölçüde kısıtlanmaktadır. Ekonomiyi zenginleştiren kar tutkusu sadece sosyo-ekonomik ilişkilerde dengesizliklere yol açmamakta aynı zamanda doğa ve insan arasındaki çelişmeleri ve dengesizlikleri de derinleştirmektedir. Kapitalist endüstriyel gelişme ve tüketimci yaşam tarzı israfçı bir gelişmeye yol açmakta ve doğal kaynaklarda büyük bir israfa yol açmaktadır. Dünya çapında ciddi ekolojik problemler ortaya çıkmaktadır. Günümüzün kapitalist ekonomisinde birçok kurumsal uygulama problemleri varlığını sürdürmektedir; bunlar arasında en önemlisi refah devleti uygulamasının krize girmesi ve dünyada para ve finans sisteminin büyük riskler altında olmasıdır. Bütün bu krizler ve çelişmeler özel mülkiyetin kont-

rolündeki üretim ilişkilerinin; bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeleri ve üretici güçlerdeki gelişmeyi kucaklayamamasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir değişle gelişmiş kapitalist ülkelerdeki en büyük paradoks ve temel çelişme yüksek düzeyde gelişkin toplumsal üretim ile üretim araçlarının özel mülkiyetidir. Kapitalizmin, üretim ilişkilerinde ekonomide ve politikalarda yaptığı ayarlamalarla kısmen iyileştirmeler yapması mümkündür. Fakat kapitalist özel mülkiyetin dar sınırlarını aşması olanaksızdır. Kapitalizm bilinçsiz olarak kendi temel inkarını gerçekleşen fiziksel ve sosyal biçimleri üretmektedir.

Çelişmelerin Küresel Düzlemde Görünümü

İkincisi; sermayenin küresel çapta genişlemesi sürecinde, üzerinden aşamayacağı çelişmeler ortaya çıkmaktadır. Ekonomik küreselleşme büyük ölçüde günümüz kapitalizminin bir sonucu ve ifadesidir. Ekonomik küreselleşme kapitalizminin kazanımlarını küresel ölçekte yayarken kaçınılmaz olarak iç çelişmelerini de küresel ölçekte yaymaktadır. Kapitalizmin çeşitli çelişmeleri ve kronik hastalıkları küresel ölçekte açığa çıkmaktadır. Küreselleşme üretim yöntemlerini sürekli olarak yayarken aynı zamanda bütün dünya sisteminde bir kapitalist krize yol açmaktadır. Çelişmeler tek bir ülkeden birçok bölgeye yayılmaktadır. Üretimin toplumsallaşması ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki temel çelişme kendisini küresel ölçekte birçok farklı somut biçimlerde ortaya koymaktadır.

Örneğin; ulusal ekonomilerin planlı ve kontrol edilebilir yapısı ile küresel ekonomide görülen plansızlık ve düzenleme eksikliği bunlardan biridir. Öte yandan bilimsel yönetim ve sistematik örgütlenme ile dünya pazarlarında görülen kaos ve körü körüne genişleme diğer bir çelişmedir. Dünya üretim kapasitesinin sınırsız genişlemesiyle dünya pazarındaki sınırlı talep arasında da önemli bir çelişme ortaya çıkmaktadır. Bunlara ülkeler arasındaki çelişmeleri ve çok uluslu şirketler arasındaki çelişmeleri ekleyebiliriz. 1990'lardan itibaren sık sık ortaya çıkan krizler özellikle mali alanda kendisini göstermekte küresel ekonomi ve politikaya etkide bulunmaktadır. Örneğin, Avrupa para sisteminde 1992-93-95 yıllarında mali ve parasal krizler ortaya çıkarken; 1994'te Meksika mali krizi ve 1997'de Güney Doğu Asya büyük bir mali fırtına ortaya çıkmış bu

kriz daha sonra 98 yılında Rusya'ya ve 1999'da Brezilya'ya sıçramıştır. Küresel ekonomide çelişmeler yapısal dengesizliklere de yol açmaktadır. Bunlar arasında ABD'nin muazzam dış ticaret açığı Avrupa'daki büyük çaplı yapısal işsizlik ve bazı gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan uzun süreli ekonomik durgunluk olgularını sıralayabiliriz. Bütün bunlar küresel ölçekte üretici güçlerin gelişmesini kısıtlamakta ve onları tahrip ederek çeşitli ülkelerin ve bölgelerin ekonomik gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Küreselleşme kapitalizminin temel çelişmesini daha ciddi bir şekilde keskinleştirmekte ve daha ciddi bölünmelere yol açmaktadır. Küreselleşme karşıtı hareketin yükselişi ve eleştirel çıkışı bunlardan biridir. Çok uluslu şirketlerin yüksek derecede örgütlü ve planlı yapısı ile düzenlemelerden yoksun dünya pazarı arasındaki çelişmeler keskinleşmektedir. Aynı zamanda gelişmiş ülkelerde işçiler ve işverenler arasındaki çelişmeler keskinleştirilmekte ve sosyal bölünme artmaktadır. Kapitalist güçler arasındaki, ABD, AB ve Japonya arasında rekabet keskinleşerek belirli değişikliklere yol açmıştır. Bunlar artık rekabetlerini bölgeler üzerindeki etki sağlama amacından küresel ekonomi ve küresel pazarda güçlerini arttırma savaşma dönüştürmüşlerdir. Sermayenin küreselleşmesinin artışıyla birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki bölünme ve çatışma eğilimi de tırmanmaktadır. Bütün bu çelişmelerin sonucu olarak dünya ekonomisinde toplam talep ile toplam arz arasında; ekonominin çeşitli sektörleri arasında ve dünya ekonomisinin çeşitli bölgeleri arasında çelişmelere yol açmakta bu da kargaşa ve krizleri çağırmaktadır. Şüphesiz küreselleşme sermayenin sınırsız artık-değer tutkusundan ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu kapitalizmin çelişmelerinin dünya ölçeğinden yayılması anlamına gelmektedir.

Ancak kapitalizminin temel çelişmelerinin keskinleşmesi kapitalizminin kısa bir süre içerisinde ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Marks'm da özel olarak vurguladığı gibi "hiç bir sosyal düzen içinde mevcut bulunan bütün üretici güçlerin gelişmesi için var olan alan tüketilmedikçe ve bağrında yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri doğmadıkça asla ortadan kalkmayacaktır." Kapitalizmin iç ayarlamaları ve düzenlemeleri bu çelişmeleri belirli ölçüde yumuşatmakta ve aynı zamanda küreselleşme süreci ona belirli bir alan ve zaman kazandırmaktadır. Fakat kapitalist üretim ilişkileri sosyal üretici güçlerin gelişmesini ebedi olarak önleyemez ve bundan dolayı da daha yüksek bir sosyal düzene yerini bırakmak zorunda kalacaktır.

4.2 Sosyalist Akım: Kapitalizmdeki Önemli Değişikliklerin Nedeni

Sosyalist akımın doğuşundan itibaren kapitalizm ile sosyalizm arasında bir yandan rekabet diğer yandan karşılıklı etkileşim ilişkisi bulunmuştur. Bu iki önemli güç insan toplumunun yeniden biçimlenmesinde en önemli iki etkeni oluşturmaktadır. Sosyalist akım kapitalizmden etkilenmekte ve kapitalizm de aynı zamanda sosyalizmden geniş ve yoğun bir şekilde etkilenmektedir.

Sosyalist Akımın Kapitalizme Doğrudan Etkisi

İyi bilindiği gibi geçtiğimiz yüzyılda kapitalizm büyük değişiklikler geçirmiştir. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra bir önceki yüzyıla göre çok büyük değişiklikler kaydetmiştir. Aynı zamanda geçtiğimiz yüzyılda sosyalist akım da çok büyük bir ilerleme kaydetmişti. Burada kastettiğimiz sosyalist akım kavramı daha geniş bir anlamda bütün sol kanat politik hareketleri ve yeni sol kanat diyebileceğimiz sosyal hareketleri kapsamakta aynı zamanda komünist ve sosyal demokrat partileri de kapsamaktadır. Çalışan sınıflar büyük ölçüde komünist ve sosyal demokrat partilerin arkasındaki toplumsal gücü oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra sosyalist akım içine sosyalist ülkelerin teorik ve pratik arayışlarını dahil edebiliriz kapitalizmdeki değişiklikler temel anlamda üretici güçlerin gelişmesi sonucunda ortaya çıkmakla birlikte yapılan ayarlamalar ve reformlar kapitalist sistemin izin verdiği sınırların ötesine geçememiştir. Bu ayarlama ve reformlar içerden sosyalist akımın etkisiyle olduğu kadar dışarıdan sosyalist ve komünist akımın basıncı sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyalist akım kapitalizmin gelişmesinin belirli bir aşamasında ortaya çıkan kaçınılmaz bir ürün olarak onun çelişmelerini aşmaya çalışan ve sosyal gelişme için yeni bir perspektif oluşturmaya çalışan bir akımdır. Sosyalist düşünce ve akımlar doğrudan kapitalizmin sistemine hedef alan hücumlar yapmaktadır. Tarihin çeşitli dönemlerinde bu akım kapitalizmdeki değişikliklere muazzam etkilerde bulunmuştur.

19.yy sonlarında gelişen sosyalist akım kapitalizmi tavize zorlamış ve onu reformist politikalar izlemek zorunda bırakmıştır. Bunun sonucunda işçilerle işverenler arasındaki çelişmeler aynı zamanda

diğer sosyal çelişmeler yumuşamıştır. Sanayi devriminin gelişmesinin sonucu olarak kapitalist toplumda toplumsal kutuplaşma artmış bunun sonucunda işçilerle kapitalistler arasındaki mücadelelerde yoğunlaşmıştır. 1830-40'lı yıllarda muazzam politik grevler ve silahlı ayaklanmalar ortaya çıkmıştır. bunlar arasındaki en ünlüleri Fransa Lyon kentinde 1831-34'deki ipek işçileri olan Canut'ların ayaklanmaları, Britanya'da 1836-48 arasındaki Çartist işçi hareketi ve Almanya'da Silezya dokuma işçilerinin ayaklanmaları sayılabilir. Proletaryanın bu ayaklanmaları sadece devrimci demokrasiyle veya yaşam şartlarının düzeltmeyle sınırlı değildi. Aksine onlar okun ucunu tüm burjuva sınıfının ve kapitalizmin aşılmasına yöneltmişlerdi. Bu dönemin işçi hareketi belirgin bir şekilde politik karekter taşımaktaydı. Marksizm, 1848'deki doğumu ile birlikte sosyalist hareketin önemli bir yönlendiricisi haline geldi. Komünistler Ligi, ardından 1. Enternasyonal ve daha 2. Enternasyonal mücadelesini Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yoğunlaştırmıştı. Bu dönemde sosyalist akım ile kapitalizm arasındaki çelişme doğrudan bir çatışma halini almış ve mücadele yüksek düzeyde şiddet unsuru içirmekteydi. Örneğin, Fransa'daki Şubat devrimi ve 1848 Haziran'daki Avrupa devrimi, 1870-71'deki Paris Komünü bunun yansımasıydı. Kapitalist hükümetler sosyalist akımları kapitalist demokrasinin dışında tutmakta ve onun örgütlerini yasa dışı ilan ederek işçi sınıfının temel demokratik haklarını kısıtlamakta, genel oy hakkını dahi engellemekteydiler. Aşırı tedbirler alarak grevleri kanla bastırmaktaydılar. Sosyalist akımın on yıllar süren direnişi sonucunda 19.yy. sonlarına doğru kapitalizm adım adım ve tedricen kendisini gelişmeler karşısında ayarlamıştır. Kapitalist sistemi pekiştirmek için burjuvazi reformist tedbirler uygulayarak sosyalist akımla hukuk düzeni çerçevesinde ilişkiler geliştirmeyi tercih etmiştir. Daha önemlisi kapitalist sınıf kendi sistemi içerisinde sosyalist akımın yasallığını kabul etmiştir. İşçi partileri giderek adım adım yasallaşmış, kapitalist politik sistemin iktidar organları olan parlamentoya girmişlerdir. Sosyalist akım taleplerini sistem dışından sistem içine çekmiştir. Bazı talepler kabul edilmiş ve gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında çalışma saatlerinin kısıtlanması ve sendikaların kurulup faaliyetlerini genişletebilmesi sayılabilir. Fakat bir bütün olarak ele alındığında 19.yy.'m sosyalist akımı kapitalizm üzerinde nispeten zayıf bir etkide bulunabilmiş ve kapitalist sistem sosyalist akımın bazı taleplerini birçok zikzaklardan sonra ancak gönülsüz bir şekilde kabul etmiştir. İki dünya savaşı arasında kapitalizmin kendisini krizler-

den kurtarmak için sosyalizmin bazı deneylerinden ve yöntemlerinden yararlanmaya başlamıştır. Sosyalizm ile kapitalizm arasındaki asıl doğrudan çatışma Rusya'daki Ekim Devriminin zaferinden sonra gelmiştir. Uluslararası emperyalist güçler Rusya devriminin ve Sovyetler Birliğini kanla boğmaya çalışmışlar ve onun çocukluk çağında ortadan kaldırmayı çabalamışlardır. Fakat sonunda Avrupa ve Asya'da toprakları olan büyük bir sosyalist devletin yaşamasına ve farklı bir politik sistemin varlığına tahammül etmek durumunda kalmışlardır. Daha sonra politik ve ideolojik farklılıklara karşın bazı kapitalist ülkeler, Sovyetler birliğini bir pazar olarak etkilemek ve onunla ticaret yapabilmek için politik alışverişlere ve ticari ilişkilere girmek durumunda kalmışlardır. 1920'lerin sonlarında kapitalist dünya derin bir ekonomik ve politik kiriz yaşarken, tersine Sovyetler birliği çok parlak ekonomik başarılar elde etmiştir. Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist endüstrileşme büyük aşamalar kaydetmiş ve ekonomisi zenginleşmiştir. Sosyalist sistemin üstünlükleri kendisini belirgin bir şekilde ortaya koyarak dünya işçi sınıfının ve ilerici politik şahsiyetleri etkilemeye başlamıştır. Bu arka plan içerisinde kapitalist ülkelerdeki bazı ileri görüşlü insanlar sistemi devam ettirmek için sosyalist ülkelerdeki etkili uygulamaları kendi ekonomilerine adapte etmeyi düşünerek sosyalizmdeki bazı olumlu ögeleri içselleştirmeye çalışmışlardır. Bu politik ayarlamalar sürecinde Almanya, İtalya ve Japonya faşizm yolunu seçerken, Britanya, Fransa ve ABD reform yolunu tercih etmiştir. Britanya'da MacDonald liderliğindeki İşçi partisi ikinci dönem hükümet çalışmalarında devletin ekonomiye müdahalesini kararlaştırmıştır. Bu hükümet işçi işveren ilişkileri ve iş gücünün yönetimi; sosyal refah ve istihdam politikaları açısından sosyalist ögeler içeren bazı politikalar uygulamıştır. 1931 yılında başbakan MacDonald Canterbury dekanı olan ve sol kanat ve radikal ve Sovyetler Birliği dostu Hewlett Johnson'u, hükümette bakan olarak göreve çağırmıştır. Ve o günden itibaren Britanya'da sosyalist düşünce toplumsal ve politik yaşamda önemli bir konuma sahip olmaya başlamıştır. 1936 da sosyalist parti önderi Blum'un kurduğu, Halk Cephesi hükümeti, hükümet ortağı radikal sosyalist parti ile birlikte önemli reformlara imza attı. Komünist partisi hükümet dışı kalmasına karşın hükümeti desteklemekteydi. ABD'de 1932 yılında Roosevelt "New Deal Policy" uygulamasını başlattığında sağcılar tarafından "sosyalist" politikalar izlemekle suçlanmıştı. Roosevelt'in bu politikası kapitalizmin bırakınız yapsınlarcı modelini değiştirerek devletin ekonomiye müdahalesini güçlendir-

mişti. New Deal kapitalist ülkelerdeki politikalar üzerinde çok büyük etkilerde bulundu. İstisnasız bütün kapitalist pazar ekonomileri devletin makro düzenlemelerinin etkisine açıldı. Ve böylece modern pazar ekonomisinin önemli bir yeni ögesi ortaya çıkmış oldu. New Deal, kapitalizmin sosyalist akımın belirli politikalarını ciddiye almaya başladığını ve sistematik bir biçimde olanaklar çerçevesinde bunları içselleştirmeye çabaladığını göstermekteydi.

İkinci dünya savaşından sonra sosyalist akım gelişmiş kapitalist ülkeleri etkilemeye devam ederek bu ülkeler arasındaki ilişkileri de etkiledi. İkinci dünya savaşından sonra Sovyetler Birliği önderliğinde oluşan sosyalist blok dünyadaki siyasal yapıyı kapitalizmin ve sosyalizm karşıtlığı üzerinde temellendiren bir oluşuma yol açtı. İlk kez kapitalist dünya küresel bir rakiple karşılaşıyor ve gerçekçi bir çöküş tehditi duygusu yaşıyordu. Soğuk savaş boyunca kapitalist ülkelerin iç ve dış politikaları anti-komünist öğelerle şekillendirilmişti. Bir ölçüde komünizm gündemdeki birinci sorun haline gelmişti. Sonuç olarak "komünizm sorunu" dışta bırakıldığında bu ülkelerin izlediği temel politikaları anlamak ve soğuk savaşı analiz etmek mümkün olmayacaktır.

Örneğin; 1958 de Sovyetler Birliği'nin uzaya yerleştirmeyi başardığı uydu, ABD'de şok etkisi yaratmış ve onu ulusal savunma eğitim yasasını çıkarmaya zorlamıştı. Buna tepki olarak ABD internet teknolojisi araştırmalarına başladı. Kapitalist ülkelerde sol-kanat partiler ana muhalefet veya iktidar partileri konumuna gelmekteydiler. Sosyal demokrat ve komünist partiler bazı Avrupa ülkelerinde önemli politik güçler haline gelerek sol kanadı oluşturdular. Yeni bir dönem açılmıştı. Bu dönemde sağ ve sol kanat partiler değişimli olarak iktidara geliyor, liberal ve muhafazakar partilerin hükümet etme tekeli kırılıyordu. İkinci dünya savaşından sonraki yeni politik yapıda sol kanat ögeler politik ekonomik ve sosyal yaşama önemli ölçüde yayıldılar ve kendilerini kurumsal olarak pekiştirdiler.

Yeni Sol Sosyal Hareket

Yeni sol da bu dönemin ürünü olan ve sol kanatta yeni bir öge olarak kendisini göstermeye başladı. İkinci dünya savaşından sonra kapitalist ülkelerin dışında güçlü bir sosyalist bloğun varlığı ve ülke içindeki sosyalist akımlar kapitalist ülkelerin kendi aralarındaki ilişkilere önemli bir etkide bulundu. İkinci dünya savaşından sonra bu

ülkeler arasında savaşların çıkmayışm önemli bir nedeni de buydu. Savaşların çıkmayışında bu ülkelerin ekonomilerin uluslararasılaşmasının yumuşatıcı etkisi de bulunmaktaydı. Güçlü sosyalist ülkelerin varlığı kapitalist ülkelerin kendi iç çelişmelerini ve anlaşmazlıklarını sınırlama eğilimlerine yol açıyordu. Sosyalizmle baş edebilmek için Batılı kapitalist ülkeler ABD önderliğinde bir itifak oluşturarak ortak bir uluslararası strateji çerçevesinde güçlü bir işbirliği eğilimi gösterdiler. Rakip olan emperyalist ülkeler sosyalizmin baskısıyla işbirliğine yönelmişlerdi. Britanya, Fransa ve Almanya gibi tarih boyunca savaşmış ülkeler kalıcı bir ittifak yoluna girdiler. Eğer sosyalizmin basıncı olmasaydı bunların bu kadar hızlı bir biçimde ele ele vermelerini düşünmek bir hayal olurdu. İkinci dünya savaşını Japonya ve Almanya başlatmıştı. Normal olarak bunların ciddi bir şekilde cezalandırılmaları gerekiyordu. Fakat sosyalizm ve kapitalizm arasındaki çatışma nedeniyle; ABD Almanya'yı Marshall yardımı çerçevesinde sokarak Avrupa'ya taze bir kan yüklemesi yaptı ve aynı zamanda Kore savaşından sonra Japonya'ya destek verdi. Bu destek bu iki yenik ülkenin hızlı ekonomik yükselişinin koşullarını oluşturdu. Amerika'lı akademisyen C. Thurow bu konuda "dünya sosyalizminin gücü dikkate alındığında tek bir kapitalist ülkenin yetemeyeceği açıktı, küresel komünizmi kuşatmak için küresel önlemler gerekiyor" diyerek durumu açıklıyordu. İkinci dünya savaşından sonra kapitalizm sosyalist ülkelerin başarılı yöntemleri olan planlı yönetim ve ekonominin makro planda düzenlenmesi gibi yöntemlerden öğrenmeye devam etti. Ve pazar ekonomisinin spekülatif, yıkıcı ve kör rekabetini geniş ölçüde kısıtlayarak; aynı zamanda sosyal refah ve sosyal güvenlik mekanizmalarını kurarak ve gelir dağılımını yeniden ayarlayarak sınıf çelişmelerini büyük ölçüde yumuşattılar.

İlaveten; sosyalist akım kapitalist ülkelerde birçok politik değişimin oluşmasına etkide bulundu. Bu anlamda kapitalist ülkeler politik demokrasiyi iyileştirmek ve modernleştirme doğrultusunda –aslında sosyalistlerin hedefi olan ve programlarına koydukları- önlemleri başarılı olarak uygulamaya soktular. Birincisi; sosyalist akım demokratik politik sistemin ayrılmaz bir ögesi haline gelmiş oldu. 19. yy da birçok kapitalist ülke sosyalist akıma karşı bastırma politikaları vurgulayarak işçi hareketlerini vahşice bastırmışlar ve sosyalist grupları sürekli takip altında tutmuşlardı. Bugün sosyal demokrat ve komünist partiler genellikle yasal olarak mücadele edebilmekte, fiilen ve yasal olarak varlıkları sürmektedir. Sol- kanat par-

tiler politik yaşamda önemli roller almakta ve hükümetler kurmaktadır. İkincisi; sosyalist akımın mücadelesi sonucunda Batılı ülkelerde genel oy sistemi tedricen uygulamaya konmuş seçim hakları üzerindeki kısıtlamalar kaldırılarak işçi sınıfı ve diğer alt tabakalar yasalarla güvence altına alınan eşit politik haklar elde etmişlerdir. Uzun bir dönem dışlanın kadınlar ve azınlıklar da seçim haklarını elde etmişlerdir. Üçüncüsü; demokrasinin yeni bir biçimi olarak katılımcı demokrasi devreye sokularak çalışanların işçi-işveren ilişkilerinin yönetimine belirli derecede katılımı sağlanmış ve işçi sendikalarının çalışma hayatı üzerine önemli söz hakkı elde etmesi olanaklı olmuştur. Bütün bu hedefler sosyalistlerin 19. yüzyılda mücadele ettiği hedeflerin gerçekleşmesi anlamına gelmekteydi.

Aynı zamanda sosyalist akımın düşünsel hayatı ve ideolojik yaşamı çoğulculaştırdığı bir gerçek ortaya çıkmıştır. Sosyalizm olmasaydı ideolojik alanda çoğulculuk düşünülemezdi. Günümüzde sosyalizmin kapitalist ideoloji üzerinden gözle görülür bir etkisi bulunmaktadır. Okul eğitiminin yaygınlaştırılması ve zorunlu eğitimin yasal hale gelmesi sosyalist akımın savunduğu hedeflerden birisiydi. Özellikle yüksek eğitimin yaygınlaşması, açık öğretim ve uzaktan eğitim sistemleri sol-kanat partilerin uyguladığı politikaların bir sonucu olarak orta sınıfları ve alt tabakaları yüksek öğrenime dahil etmiş oldu. Bugün vakıfların ve devlet burslarının desteğiyle orta ve alt tabakaların çocukları yüksek öğrenim alabilmektedir. Bu kültürel reformlar alt tabaka için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Fakat şunu da belirtmemiz gerekir ki bütün bu yeni değişikliklere karşın, kapitalistlerin, sosyalist akıma, düzenin sınırlarının çerçevesi içerisinde mümkün olan tavizleri verdiklerini ve kapitalist sistemin temel karakterini değiştirmediğini görebiliyoruz.

Kapitalizmin Sosyalist Ögeleri İçselleştirmesi

Sosyalizm, kapitalizme karşı çıkmak için doğmuştu, fakat sosyalizm ve kapitalizm birbirini tamamen dışlayamamaktır. Sosyalizm kapitalist gelişme temelinde ilerlemekte ve kapitalizmin büyük başarılarını içselleştirmektedir. Geçtiğimiz yüzyılda, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki ilişkilerin tarihine baktığımızda kapitalizmin de sosyalizmin birçok ögesini kapitalizmi geliştirme amacıyla içselleştirdiğini görebiliyoruz. Hatta günümüz kapitalizminin yeni değişimlerinin ortaya çıkan birçok ögesi bu içselleştirilen sosyalist ögelerden kaynaklanmıştır, dahi diyebilmekteyiz.

Sosyalist akımın doğuşundan itibaren kapitalizmle uzun bir süre boyunca çatışmalı bir ilişki ortaya çıkmış birçok durumda uyuşmaları mümkün olamamıştır. Fakat bu çatışma öylesine bir süreç olarak gelişmiştir ki; bir yandan da bu süreçte kapitalizmin sosyalist ögeleri içselleştirerek reformlara girişmiştir. Sonuç olarak kapitalizm büyük bir dinamizm kazanmıştır. Kapitalist ülkeler içindeki sosyalist akımlar özellikle ülke içi işlerde önemli etkilerde bulunmuştur. Kapitalist ülkelerde işçi sınıfına dayanan partiler komünist ve sosyal demokrat partilerdir. Bunlar sosyalist partiler olarak değerlendiren sol-kanat partilerdir. 19.yy ikinci yarısından itibaren bu partilerin içerden ve dışarıdan sistem karşıtı mücadeleleri kapitalizmin geleneksel formunu büyük ölçüde değiştirmiştir. Günümüz kapitalizmindeki devletleştirme, ekonomik ve sosyal alanlarda belirli derecede planların uygulanması, refah devleti uygulamaları ve bizi dizi başka politika bu sol-kanat partilerin çabalarıyla yakın bağlantılıdır. Bu politikalar sol-kanat partiler tarafından başlatılmış, önerilmiş ve teşvik edilmiştir. Sol-kanat partiler iktidara geldiklerinde düşüncelerini ve politikalarını heyecanlı bir şekilde uygulamaya koyduklarında sağ kanat partiler, bu değişiklikleri geriye doğru değiştirmekte zorlanmışlar ve devam ettirmek durumunda kalmışlardır. Bunun nedeni bu politikaların genellikle sosyal gelişmenin gidiş yönüyle uyumlu olması ve halkın çoğunluğunun taleplerini yansıtmasıdır. Aslında kapitalizmde yeni değişimler olarak adlandırılan şeyler köken itibariyle sol-kanat partilerin politikalarının ürünüdür. Bu politikalar parlamenter mücadeleler veya hükümet pratikleri içerisinde devlet politikaları haline gelmişlerdir; özellikle sosyal-demokrat sosyalist akım Batıdaki siyasi yelpazede sol kanat içindeki bir güç olarak kapitalist sistemde güçlü reformist etkiler yaratarak onun belirli yönlerinde iz bırakmışlardır. Örneğin ekonomik politikaları alırsak sosyalizmin temel talepleri; planlı bir ekonominin uygulanması; kamu mülkiyeti ve bölüşümün herkesin çalışma katkısına göre yapılması şeklindedir. Bu ekonomik fikirlerin çeşitli görünümleri çağdaş kapitalist ülkelerde görülmektedir. Liberal kapitalizmin "bırakınız yapsınlarcı" miyop bakış açısı şiddetli devresel sarsıntılara ve krizlere yol açmıştır. Oysa ikinci dünya savaşından sonra gelişmiş kapitalist ülkeler genel olarak Keynesciliği teşvik ederek sadece ekonomiye müdahale etmemişler aynı zamanda piyasalara belirli düzenler getirmişler, fakat aynı zamanda göreli olarak etkili olan bir sosyal ve refah ve güvenlik sistemi oluşturmuşlardır. Uluslararası işçi hareketinin desteğiyle ve sosyalist ülkelerin gelişimiyle Batılı demokratik

ülkeler aralarında belirli bir ideolojik oydaşma meydana getirmişlerdir. Bu özellikle demokratik sosyalizm teorilerini ve politikalarını avantajlı bir konuma yükseltmiştir. Bu ideolojik oydaşmaya göre devlet pazar ekonomisinde daha aktif ve önemli roller almalı, pazarın olumsuz işleyişlerini düzeltirken devlet ise "sosyalizmin" gerçekleşmesine odaklanmalı sosyal eşitsizlik sorununa eğilerek gerekli sosyal refahı sağlamalı ve işçi örgütlerinin işlevlerini tanımalıdır. Temel olarak bu ayarlamalar ve reformlar kapitalizmin gönüllü olarak giriştiği uygulamalar değildir. 1825'de ortaya çıkan ilk ekonomik krizden yüz yıl sonra çok daha geniş çaplı ve yıkıcı bir ekonomik kriz ortaya çıkmıştır. 1920 ve 30'lardaki büyük krizler kapitalist sistemin temellerini sarsmıştı. Dolayısıyla bugün kapitalist devletler artık "gece bekçisi" rolünü geride bırakmış daha çok "sosyal ev bakıcısı" rolünü üstlenmişlerdir. Bugün hükümetlerin elinde güçlü makro-ekonomik düzenleme olanak ve araçları bulunmaktadır. Bu tür bir planlama gerçekten de ekonomik gelişmenin bir gereksinimi olarak ortaya çıkmış ve günümüzün ekonomik ve sosyal gelişmesinde bir istikrar unsuru olarak devreye sokulmuştur. Bugün birçokları planlı ekonominin sosyalizmle eş görülmeyeceğini ve yanı zamanda pazar ekonomisinin de kapitalizme eş ve eşit olmadığını da kavramış bulunmaktadır. Ancak, geçmişin tarihsel gelişme perspektifinden baktığımızda planlı ekonomi uygulaması sosyalizmin istikrarlı ve sistemli olarak savunduğu bir ilke olarak görülmelidir. Sosyalizmin tarihi böyle yaşanmıştır. Kapitalizmde görülen planlar şüphesiz sosyalist ülkelerin başarılı pratiklerinden ödünç alınmış fakat bunlar doğrudan sol-kanat politik güçlerin çabaları ve bunların hükümetleri aracılığı ile uygulamaya sokulmuştur.

İkinci dünya savaşından sonra uzun bir tarihsel süreç boyunca sosyalist ülkelerin büyüme hızı kapitalist ülkeleri büyük ölçüde geride bırakmış ve bu ekonomiler sıçramalı bir şekilde gelişmişlerdir. Kapitalist sistemin ortaya çıkardığı ciddi sorunlar ve arızalar ve sosyalizmin değerleri kapitalist ülkelerdeki insanlara yeni bir umut ve alternatif bir tercih sunmuştur. Sosyalist sistemin ortaya çıkışı ve muazzam başarıları kapitalist sisteme büyük etkide bulunmuş ve kapitalist iktidar sahiplerini zorlu bir tercihle karşı karşıya bırakmıştır. Ya sosyalizmi tasfiye edeceklerdi; ya da onun bazı değerlerine müsamaha göstereceklerdi. Kapitalizm sosyalizmi bastırmakta başarısız olunca bazı sosyalist ögeleri kendi bünyesine dahil etmek ve uyarlamak zorunda kalmıştır. Kapitalist ülkeler Marksist teorileri ve kapitalizm eleştirilerini dikkate alarak kapitalist pratikleri sos-

yalizmle karşılaştırarak, bazı içsel sorunlarını ve hastalıklarını keşfetmişler ve sosyalizmin bazı avantajlarını fark etmişlerdir. Sonuç olarak kapitalist iktidar sahipleri bir yandan "reform yoluyla" çağın taleplerine uygun olarak sistem içerisindeki birçok probleme eğilmektedirler. Fakat öte yandan kapitalizmi iyileştirmek için ondan yararlı gördükleri ögeleri alarak içselleştirmektedirler. Bundan dolayı kapitalist sistemin sosyalizmin çeşitli izlerini taşıdığını söyleyebilmek akılcı gelmektedir. Ve kapitalist toplumda sosyalist ögelerin oluşup geliştiklerini söyleyebiliriz. Kapitalist ülkelerdeki halklar belirli bir derecede sosyalizm tarafından yaratılmış olan olumlulukların tadını çıkarmaktadır. Kapitalist ülkeler sosyalist kamu mülkiyetinden esinlenerek devlet mülkiyetindeki ekonomi sektörünü; planlı ekonomiden esinlenerek planlı makro-ekonomik politikaları işçilerin kendi sorunlarının sahibi olması şeklindeki sosyalist uygulamadan esinlenerek de çalışanların üretim yönetimine ve ortak karar alma sistemlerine katılmalarına izin vermişlerdir. Sosyalist ülkelerde yaşam standartlarının iyileştirilmesinden esinlenerek sosyal refah politikaları uygulamaya sokmuşlardır. 1848 Komünist Manifesto'sunda sıralanan proletaryanın iktidara geldiğinde uygulayacağı önlemler olarak ele aldığı talepler –yüksek kademeli vergi sistemi, kırsal ve kentsel farklılıklarının giderilmesi, çocuklar için eğitimin yaygınlaştırılması- şimdiden günümüz kapitalizm tarafından gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Özellikle yüksek düzeyde uygulanan kademeli gelir vergisi sistemi ve yine yüksek düzeyde uygulanan miras vergisi ve işsizlik sigortası sistemi yasal sisteme dahil edilerek uygulamaya başlanmıştır. Geçtiğimiz on yıllar boyunca kapitalist sistemin iç çelişmesi açısından baktığımızda üretimin toplumsallaşması ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki bu çelişmenin sonuçları –Marks'm eleştirileri- kapitalizmin temel sisteminde değişiklik yapılmaksızın kabul edilmiş olmaktadır. Mutlak özel sermaye, toplumsal sermayeye dönüşmek zorunda kalmış; örneğin, özel mülkiyet miras vergisi yoluyla kısmen devlet mülkiyetine dönüşmüştür. Üretim tarzı yüksek derecede toplumsallaşmış daha da öteye birçok aile sermayesinin kontrolüne dayalı tekelci şirketler –ABD'deki Rockefeller ve Almanya'daki Siemens ailesi- tarihe karışmıştır. Bu önlemler kapitalizmin egemenliğini tehlikeye sokmamaktadır fakat onun temel çelişmesini yumuşatmaktadır. İkinci dünya savaşından sonra özellikle Batı Avrupa'da devlet mülkiyeti ve özelleştirme konusunda bir dizi mücadele ve tartışma ortaya çıkmıştır. Temelde sol kanat partiler bazı endüstri kollarının devletleş-

tirilmesini savunurken sağ kanat partiler devlet şirketlerini özelleştirme yoluna gitmişlerdir. Fakat bir bütün olarak bakıldığında ikinci dünya savaşından sonra devletleştirmelerin düzeyi büyük ölçüde artış göstermiştir. Fransa da bu oran yüzde 30'lar düzeyine çıkmış, Britanya da yedi önemli branşta -madencilik, gemi yapım, elektrik, gaz, demir yolları, posta ve telekomünikasyon ve bankacılık sektörü- ekonominin can damarları devletleştirilmiş bulunmaktaydı. Fransa'da Bank of France devletleştirilmişti. Kapitalizmdeki devlet sektörü sosyalizmdeki kamu sektöründen farklı olmasına karşın kapitalizmin geleneksel özel mülkiyetinin inkarı anlamına gelmektedir.

Adil bölüşüm sosyalizmin hedeflerinden biridir. Sendikaların önderliğinde, çalışan sınıf yoğun mücadeleler içerisinde, ücretler, çalışma saatleri, iş güvenliği ve sosyal güvenlik alanlarında mücadeleler sürdürmüşlerdir. Örneğin 1872'de Amerikan işçileri 8 saatlik işgünü için mücadele ederken 1962 yılında haftada 5 saatlik çalışma ve 7 saatlik işgünü talebinde bulunmuşlardır.

Kapitalist ülkelerdeki bölüşüm mekanizması sermayenin katkısını göz önünde bulundurarak diğer bir deyişle özel mülkiyet temelinde belirlenmektedir. Fakat bu temelin izin verdiği ölçüde daha sosyal bir gelir bölüşümü düzenlemesi yapılabilmiştir. Hükümetler çeşitli düzeylerde müdahalelerle gelir bölüşümüne etkide bulunmakta ve farklılaşmayı daraltmaya çalışmaktadırlar. Kapitalist ülkelerde gelir dağılımında kutuplaşma önemli bir sorun olmasına karşın, en üsteki ve en alttaki gelir grupları arasındaki farklar büyümesine karşın hükümetlerin bu çabaları gözden kaçırılmamalıdır. Bazı ülkelerde hala devam eden asgari ücret uygulamaları kademeli gelir vergisi uygulamaları işsizlere sosyal güvenlik yardımları ve genel sosyal refah uygulamaları gelir uçurumlarını belirli derecede daraltmaktadır. Bu önlemler olmadığı takdirde aradaki uçurumların daha büyük olacağı açıktır. Kanımızca günümüz kapitalizmdeki yeni değişimler sosyalizmin kapitalizmin yerini alması şeklindeki kaçınılmaz tarihsel eğilimi kanıtlamaktadır. Tarih bu değişmelerin basitçe gönüllü kendinden ayarlamalar olmadığını çalışan sınıfın mücadelesi ve sosyalist ögelerin kapitalizm tarafından içselleştirilmesinin sonucu olduklarını göstermektedir. Marksist teorilerin kapitalizme karşı yaptığı derinlemesine eleştiriler ve dünya sosyalist akımın etkisi göz önünde bulundurulmaksızın kapitalizmdeki değişimlerin sırrı ve itici gücü anlaşılamayacaktır.

Sosyalist Akımın Hala Etkili Olduğu Gerçeği

Günümüzde dünya sosyalist akımının düşük bir seviyede olduğu bir gerçeklik olmasına karşın bu akım ortadan kalkmış değildir. Ve sosyalist düşünceler hala önemli etkilerde bulunmaktadır. Kapitalist güçlerin, "sosyalizmden kapitalizme barışçıl evrim" politikaları bütün sosyalist ülkeleri dönüştürmekte başarılı olamamış ve geride kalan ülkeler kapitalizme muhalif ve onu eleştiren güçler olarak hala kapitalizmdeki değişimleri etkileyen önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra komünist ve sol kanat partilerin düzenli toplantıları sürmekte ve karşılıklı destek ve deneyim alışverişleri sürmektedir. Bu tür ilişkiler kalıcı bazı düzenli konferanslar halinde sürmektedir. Bunlar arasında Atina da toplanan komünist ve işçi partileri konferansı ve ayrıca 1980'lerin sonundan itibaren Belçika Emek Partisi'nin ev sahipliği yaptığı, her yıl Mayıs ayında toplanan komünist ve işçi partileri Bürüksel toplantıları önemli roller oynamaktadır. Brezilya'daki Sao Poulo'daki Forum, 1990'lardan itibaren sürdürülmektedir. Yılda bir veya bir kaç kez toplanılmaktadır. 2002 yılında Atina da iki toplantı düzenlenmiştir. Bunlardan biri Ortadoğu'daki 13 komünist partisinin katılımıyla düzenlenmiş diğerleri Asya, Avrupa, Amerika ve Okyanusya da 62 komünist ve işçi partisinin katılımıyla ortaya çıkmıştır. Bu toplantıda 9 Eylül terörist saldırısını küresel politikaya etkileri ve komünist hareketin geleceği tartışılmıştır. Bu partiler emperyalizmin savaş ve genişleme politikalarına karşı yeni tedbirler geliştirmek konusunda anlaşmışlardır. Atina konferansı bu partilerin ortak ittifakı açısından yeni bir eğilimi ortaya koymaktadır. Sao Poulo Forumu sol kanat akımın en uzun tarihi geçmişe sahip olan bir örgütlenme biçimi olarak en fazla sayıda partiyi içinde barındırmakta ve en büyük etkiye sahip olarak göz çarpmaktadır. 1990 yılında Brezilya işçi partisi tarafından başlatılan bu girişim 13 ülkeden 48 partinin –Küba Komünist partisi dahil olmak üzere- katılımıyla başlamıştır. 1992'deki üçüncü toplantısından itibaren form beş kıtadaki tüm partileri davet etmiştir. 2001 yılındaki Küba'nın başkenti Havana'da yapılan toplantıda bu Forum "emperyalizme, neo liberalizme, her türlü sömürgeciliğe ve yeni sömürgeciliğe karşı sol kanat bir Forum olduğunu bir dayanışma karşılıklı yardımlaşma ve alternatif arayışı" örgütlenmesi olduğunu ilan etmiştir. Bu Forum Latin Amerika ve tüm dünyada sol kanat partilerin önemli bir yakınlaşmasını ifade etmektedir. Diğer

tipte alış verişler de sıklaşmaktadır. Avrupa'da sosyal-demokrasinin daha solunda; sosyalist, komünist ve yeşil-sol karakterli Marksist partileri birleştiren büyük bir parti olarak, EL- Avrupa Sol Partisi kurulmuş, Avrupa Parlemontosunda, Sol ve Yeşil-Sol grubu aktif çalışmalara girmiştir. Örneğin çeşitli partilerin gazetelerinin adı altında düzenlenen festivaller parti kongrelerine karşılıklı davetler yer almaktadır. 2003 yılında çeşitli ülkelerden 110 parti ve örgüt Fransız komünist partisinin gazetesi L'Humanitê festivaline katılmışlardır. Portekiz komünist partisinin yayın organı Avante!'nin festivaline Vietnam, Kuzey Kore, Laos, Kuba, dahil olmak üzere 30 ülkeden 39 parti ve örgüt katılmıştır. Komünist ve sol kanat partiler dışında diğer tipte politik güçler ve ortaya çıkmıştır. küreselleşme karşıtı hareket savaş karşıtı hareket, yeni bir barış hareketi oluşturmuş, aynı zamanda ekoloji hareketi ve çevreci akım dünya sosyalist akımını zenginleştirmiştir.

Kapitalizmin eleştiricisi ve karşıtı olarak sosyalizm kapitalizmdeki değişimleri etkilemeye devam etmektedir. Bazı gelişmiş kapitalist ülkelerde komünist partileri günümüz kapitalizmini ve onun geleceğini eleştirel bir çizgide ele almaktadır. Bu partilere göre Marksizm bundan sonrada gelişmiş ülkelerde önemli sosyalist hareketlere önderlik edecek ve kapitalizmin eleştirisi temelinde varlığını sürdürecektir. Sosyalist idealler kapitalist ülkelerde halkları esinlendirmeye devam edecektir. Bunun yanı sıra çeşitli sosyalist güçler kapitalizmi eleştirmeyi ve dönüştürmeyi hedef olarak görmeye devam etmekte ve bu sistemin zaaflarını açığa çıkararak kapitalist toplumdaki baskı ve sömürüye karşı çıkmaktadırlar. Günümüzde ve gelecekteki uzun bir süre boyunca küreselleşmenin ortaya çıkardığı ciddi problemler kapitalizmin temel çelişmelerini keskinleştirebilir. Ve soğuk savaş döneminde görmediğimiz bazı çelişmelerin açığa çıkmasını bekleyebilir veya görebiliriz. Bu çelişmeler hakim sınıflara önemli bir tehdit oluşturmakta sosyalist akıma çeşitli yeni fırsatlar yaratarak kapitalizmi eleştirmede ve karşı çıkmada itici güçler olabilir.

Çeşitli Sosyalist Düşünce Okullarının Etkisi

İkincisi, kapitalist ülkelerde bazı sosyalist düşünce okulları etkili olmaya devam etmektedir. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra dünya sosyalist akımı bir arayış ve

düşünme sürecine girmiştir. Çeşitli okullar bu dramatik değişimlerin tarihsel derslerini titiz bir şekilde inceleyerek aynı zamanda kapitalizmdeki bazı gerçekçi olguları gözden geçirmişler ve sosyalizm ve kapitalizmin geleceği üzerine yeni fikirler oluşturmuşlardır. Bu okullar arasında demokratik sosyalizm(özgürlükçü sosyalizm olarak da adlandırılmaktadır), Pazar sosyalizm teorisi, Batı Marksizmi teorisi, Troçkist Sosyalizm, ekolojik sosyalizm, yeni-sol sosyalizmi, bulunmakta ve bunlar önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Bu çabalar sosyalizmin etkisinin genişletmekten ve sosyalist idealleri canlı tutmaktadır. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra, sol kanat akademisyenler sosyalizmin kaderi ve geleceği üzerinde derin bir düşünceye düşünme sürecine odaklanmışlardır. Bu çerçevede 21.yy başında önemli uluslararası seminerler düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır. Fransız komünist partisinin akademideki vakfı olan Gabriell Peri vakfı ve dünya Marks kongresi çerçevesinde, Prof. Jacques Bidet tarafından toplantılar başlatılmıştır. Almanya'da Rosa Luxemburg Vakfı önemli tartışmalar örgütlemektedir. Moskova devlet üniversitesi Prof. Aleksandr Buzgalin, Stuttgart Üniversitesin'den Profesör Beckermann, New York sol kanat akademisyenlerin sosyalist akademisyenler konferansı ve Londra'daki sol kanat akademisyenlerin tarihsel materyalizm ve sosyalizm konferansları önemli toplantılar olarak göze çarpmaktadır. Bu arada dünya Marksist ekonomi politikçilerin örgütü olarak WAPE, Amerikalı, Japon ve Çinli akademisyenler tarafından kuruluşu başlatılarak forumlar halinde düzenli toplanmaya başlanmıştır. Bunların bu toplantılarına katılanların sayısı onlardan yüzlere doğru genişlemekte ve çoğalmaktadır. Bu seminerlerinin ana konuları Marksizm, sosyalizm ve insan toplumunun gelişmesi üzerine odaklanmaktır. Sosyalist akım düşük bir şeyin gösterirken bu toplantılar umut vericidir. Aynı zamanda sosyalist teori ve düşüncelerin paylaşılmasını ve Marksistler arasında iş birliğini ve düşünce alışverişini zenginleştirmekte ve sosyalistler için önemli bir moral kaynağı olmaktadır.

Üçüncüsü; Sosyalist ülkelerin başarıları kapitalizmdeki değişimler acısından önemli bir basınç unsuru oluşturmaya devam etmektedir. Var olan reel sosyalizm yenileştirici rakip ve kapitalizmin yerini alan bir öge olarak kapitalizm üzerinde önemli bir etkide bulunmakta ve sürekli bir değişimin kaynağını oluşturmaktadır. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra daha önceki 9 sosyalist ülke bölünerek artık sosyalist olmayan

yirmi yedi devletin ortaya çıkmasına yol açmışlardır. Dünyadaki sosyalist devletlerin sayısı 16 dan 5 e düşmüştür. Böylece sosyalizm çok büyük bir gerileme yaşamıştır. Fakat geçtiğimiz on yılda sosyalist ülkelerdeki reformlar kayda değer başarılar kazanmıştır. Bu ülkeler Marksizm'in temel çıkış noktalarından hareket ederek kendi ulusal koşullarına uygun modeller geliştirmişler ve bu yönde inşa çabalarını ilerletmişlerdir. Çin ekonomisi sürekli yüksek büyüme göstermiş, endüstriyel yapısını iyileştirmiş kamu mülkiyetini önderliğinde farklı mülkiyet yapılarının bir arada bulunduğu bir ekonomik sistem kurmuştur. Bu arada sosyalist pazar ekonomisini geliştirmekte ve bir sosyalist pazar ekonomisi kuruluşunun başlangıcını yapmış bulunmaktadır. Çin göze çarpan bir ekonomik büyümenin yanı sıra politik sistemini de önemli ölçüde yenileştirmektedir. Halk Kongreleri sisteminin yanı sıra Komünist partisinin önderliğinde 8 yurtsever ve demokratik partinin katıldığı çok partili işbirliği ve partiler arası danışma sistemine dayalı olan politik sistemini iyileştirme çabası içindedir. Bunun yanı sıra etnik bölge hükümetlerinin özerkliğini iyileştirmektedir. Çin'deki sosyal tabakalar yeni biçimler almakta ve başlangıç niteliğinde yeni oluşumlar kendisini göstermektedir. Kültürel alanda önemli başarılar göze çarpmakta halkın etik ve ideal açısından gelişimi sürmektedir. Marksizm'de önemli yenileşme çalışmaları başlatılmış ve Marksizm'in üstyapıda yönlendirici ideoloji olarak pekiştirilmesinde başarılar kazınılmıştır. Çin'in uluslararası alanındaki etkisi ve bütünsel ulusal gücü kayda değer bir biçimde artmıştır. Öte yandan Vietnam yenilenme politikasıyla ekonomik gelişme ve dışa açılma alanında büyük ilerlemeler kaydetmiştir. 1990'lardan itibaren Vietnam hızlı bir büyüme kaydederek on yılda ortalama yıllık yüzde 8.8 büyümeyi başarabilmiştir. Vietnam aynı zamanda düzenli ve olumlu anlamda politik sisteminde reformlar yapmaktadır. Parti ve devlet liderlerinin yaşam boyu görevde kalma sistemi ortadan kaldırılmış, politik yaşamın demokratikleştirilmesi ve hukukun üstünlüğü ilkesi yerleştirilerek geliştirilmiştir. Yanı sıra yolsuzluklara karşı başarılı uygulamalar getirilmiştir. Laos, 25 milyonluk nüfusuyla reform ve dışa açılma sürecinde gözle görülür başarılar kaydetmiş, kırsal alanlarda aile temelinde sözleşmeye dayalı sorumluluk sistemini uygulamaya sokmuştur. Reformlar düzenli ve adım adım kentleri de kapsayan bir biçimde sürdürülmektedir. Küba dahil olmak üzere diğer bütün sosyalist ülkeler çeşitli derecelerde reformlar uygulayarak çeşitli derecelerde başarılar elde et-

mişlerdir, Küba'daki reformlar adım adım denemeler yapılarak uygulamaya sokulmakta, belirli zigzaglardan sonra ilerletilmektedir, Küba Latin Amerika'da gelişen sol harekete önemli bir esin kaynağı oluşturmaya devam etmekte ve Kıta'daki tüm sol hareketle bütünleşmektedir. İktidardaki Vietnam, Çin, Küba, Laos ve Kuzey Kore Partileri aralarında kurdukları düzenli bir işbirliği mekanizması ile ortak teorik araştırmalar yürütmekte ve aynı zamanda pratik konularda sıkı bir görüş alışverişi ortamı oluşturmuş bulunmaktadırlar. Bunun yanı sıra uluslararası durum üzerine üç ayda bir düzenli görüş alışverişi yapılmaktadır; bu ilişkilerde tam eşitlik ilkesine ve büyük-küçük parti ayrımının doğmamasına çok büyük özen gösterilmektedir. Bu ülkelerin başarıları dünyadaki sosyalist sürecin ilerlediğini ve 20.yy başlatılan pratiğin devam ettiğini göstermektedir.

4.3 Toplumsal Sistemler Arası Çatışma ve İşbirliği

Ekonomik küreselleşme, kapitalizm ve sosyalizm arasındaki ilişkilere büyük etkide bulunmaktadır. Ekonomik küreselleşme çağında iki sistemin daha uzun bir süre boyunca bir yandan çatışarak bir yandan işbirliği çerçevesinde barış içinde bir arada yaşama olanağı sürmektedir. Fakat ekonomik küreselleşme derinleştikçe aralarındaki rekabet çatışma ve iş birliği birçok değişiklikler gösterebilecektir.

İki Sistem Arasındaki Çelişmenin Sürekliliği

İki sistem bir arada varlıklarını sürdürmeye devam ettikçe çatışma ve çelişmelerin devam etmesi kaçınılmaz görünmektedir. Küreselleşme koşullarında bunlar arasındaki çelişmenin ortadan kalkacağını düşünmek veya küreselleşmenin iki sistemdeki benzerlikleri daha fazla öne çıkaracağı görüşünü abartılı bir biçimde ele almak doğru olmayacaktır.

Birincisi; ideolojik perspektiften yaklaşıldığında iki sistem arasındaki çatışma kaçınılmazdır. Herhangi bir ülkenin dış politika gerekleri ulusal çıkar ekseni etrafında oluşmaktadır. Ve burada ideoloji önemli bir öge olarak ulusal çıkarlara hizmet etmekte dış politika hedeflerini tercihinde ve belirlemesinde karar vericilerin düşüncelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Dış politikada, minimum mali-

yetle ve kalıcı etkiler sağlayıcı bir biçimde ulaşabilmek için ideoloji çekiciliğiyle en kullanışlı araç olmaktadır. [1]

Öte yandan uluslararası ilişkilerde çoğu kez çekirdek kaygının ideoloji olmadığını da söylemek makul görülmektedir. Fakat yine de ideoloji uluslararası ilişkilerde önemli bir etkiye sahiptir. Sonuç olarak uluslararası ilişkiler düzleminde farklı ideolojilere sahip ülkelerin çatışmaları hatta düşmanlar haline gelmeleri pekâlâ mümkündür.

İkincisi; değerler açısından yaklaştığımızda sosyalizmle kapitalizm arasında temel farklılıklar göze çarpmaktadır. Kapitalizm özel mülkiyet işleyen kapitalist sınıfın egemenliğindeki bir toplumsal biçim vey sistemdir. Sosyalizm toplumsallaşmış üretim temeli üzerinde işçi sınıfının iktidarına dayalı olan bir toplumsal sistemdir. Kapitalizmin son çözümlemede mümkün olan en geniş artık değer sömürüsü hedefiyle işlemektedir. Sosyal üretici güçlerde gerçekleştirilen bütün iyileştirmeler tek tek çalışan bireylerin fedakârlığı üzerinde kurulmaktadır. Üretimi geliştirmenin bütün yol ve biçimleri üreticileri sömürme ve onlar üzerinde egemenlik kurma araçlarına dönüşmektedir. Çalışanların yaşam ve manevi dünyaları dengesiz bir gelişmeye tabi olmakta ve parçalanmaktadır. (Marks-Engels Seçme Eserler Cilt 23, sayfa 708)

Sosyalist üretici güçlerin gelişme amacı halkın çok yönlü kapsamlı gelişmesi ve özgürleşmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bertrand Russell'in bu konudaki değerlendirmesi çok değerlidir. Ona göre sosyalizm "özünde sermaye ve toprağın demokratik yönetim altında ortak mülkiyetidir. Sosyalizm üretimi kullanıma dönük olarak ele almakta ve kar amacına karşı çıkmaktadır. Onun ürünleri herkese eşit bir biçimde bölüştürülmediği durumlar sadece kamusal çıkarın uygun gördüğü bir eşitsizlik olabilir. Diğer bir değişle eşitsizlik ancak yüksek kamu çıkarları gereği makul görülebilir".

Tarihsel perspektiften bakıldığında ise, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki çatışma sosyalist akımın başlangıcından itibaren var olmuştur. Hatta sosyalist sistemin kurulmasından sonra bu çatışma daha doğrudan ve ciddi boyutlar almıştır. 1917 Ekim devriminden sonra kapitalist ülkeler askeri güçlerini birleştirerek yeni doğmuş Sovyet politik gücünü daha beşikteyken yok etmeye çalıştılar. İkinci dünya savaşından sonra kapitalist ülkeler yeni oluşan sosyalist ülkeleri kuşatma, sıkıştırma ve ambargolarla etkilemeye çalıştılar. As-

1 Xing Yue, "Dış Politikada İdeolojinin Rolü" makale; Marksist Pasifik Der. 2004, (9)

keri güçleri sosyalizmi bastırmaya yetmeyince, onu barışçı yollardan evrim yoluyla dönüştürme stratejisi izlediler. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da meydana gelen dramatik değişimlerden sonra kapitalist ülkeler sosyalizmi bir rakip ve tehdit olarak ele almaya devam ettiler. Gerçekte iki sistem arasındaki çelişmede uzlaşma veya çatışmayı göz ardı etmek oldukça tehlikelidir. Gorbaçev, uluslararası ilişkilerde yeni bir düşünce geliştirdiğini düşünmüştü; ona göre dünyada iki çelişme mevcuttu. Birisi sosyalizm ve kapitalizm arasındaki çelişme diğeri ise, barış ve savaş ve insan toplumunu varlığı ve yokluğu sorunu etrafında oluşmaktaydı. Gorbaçov'a göre nükleer tehdit ve küreselleşmenin etkisi koşullarında insanlığın varlık ve yokluk sorunu uluslararası ilişkilerde temel çelişme haline gelmiş sosyalizmle kapitalizm arasındaki çatışma ikinci dereceden bir konuma düşmüştü. Gorbaçov hümanizm ilkeleri çerçevesinde bir öneri geliştirmeye çalışmış tüm insanlığın çıkarlarını en üstün çıkar olduğunu savunmuştu. Yeni düşüncenin ana özü buydu. Fakat bu naif rüyanın Batı'nın "barışçıl evrim" politikasının tuzağına düştüğünü ve Sovyet sosyalizminin geleceğini yıktığını acı bir şekilde yaşamış olduk.

Bütün bunlara karşın küreselleşme çağında iki sistem arasındaki çelişmelerin aldığı biçimler ve bunların çözüm yöntemleri değişmektedir. Daha akıllı olan yaklaşım kapsamlı askeri çatışmalar ve göğüs göğüse çatışmaların ortaya çıkması değil; bunun yerine doğrudan çatışma şeklinde ortaya çıkmayan karşıtlıkların yaygın bir şekilde yaşanma olasılığıdır. Amerikalı akademisyen Jr. Joseph Nay bu konuda şu fikirleri öne sürmüştür: "Bugün şüphesiz ülkeler askeri güce başvurmaktadır. Fakat geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında askeri gücün rolü değişmiştir. Birçok ülke özellikle büyük kuvvetler amaçlarına savaş yoluyla ulaşmanın geçmişte olduğundan çok daha fazla maliyetli olduğunu farkına varmışlardır." Bu değişim nasıl ortaya çıkmıştır? Nay'a göre dört neden bulunmaktadır. Birincisi, son askeri silahların, nükleer silahların kullanılması zordur. İkincisi, geleneksel askeri gücün insanları baskı altında tutmak için kullanılmasının ve ulusal heyecanın savaş amaçlı harekete geçirilmesinin maliyeti geçmişte olduğundan daha yüksektir. Üçüncüsü, askeri güç kullanımına başvurmak, ülke içi egemenlik açısından yüksek politik riskler doğuracaktır. Dördüncüsü; karşılıklı ekonomik bağımlılık telekomünikasyon, uluslararası örgütler ve çok uluslu şirketler bazen askeri güçten daha etkili roller oynayabilmektedir. Askeri güç zamanı dolmuş bir araç değildir. Fakat bu aracı kullanmanın mali-

yetleri ve etkileri değişmiştir. Ve sonuç olarak günümüzün uluslararası politikası geçmişte olduğundan daha karmaşıktır. Nay'm da belirttiği gibi kapsamlı bir çatışma olasılığı olmakla birlikte çok azalmış bir olasılıktır.

Küreselleşme koşullarında iki sistem arasındaki çelişmenin görünümü doğrudan çatışma biçiminde oluşmayan bir rekabet şeklinde gelişmektedir; bu rekabet ekonomik kültürel ve ideolojik alanları kapsamaktadır. 1990'ların ortasından itibaren göreli olarak büyük bir sosyalist ülke olarak Çin, çeşitli kapitalist güçlerle farklı nitelikler taşıyan stratejik ortaklıklar kurmuştur. Bunlar bu büyük güçlerin askeri güç kullanımına başvurmaksızın farklılıkları çözme arayışı içinde olduklarını göstermektedir. Bir Amerikan deyişi olan barut dumanı olmaksızın yürütülecek bir dünya savaşı; ekonomik, politik, ideolojik, kültürel ve dinsel etkileme yolları kullanılarak yapılacak sızma taktiğini anlatmaktadır. Bu anlamda bu tür bir strateji sosyalist ülkeleri dolaylı tedbirlerle savaş ve askeri eylemlere başvurmaksızın Batılı normlar doğrultusunda hareket etmeye yöneltmek ve sosyalist ülkeleri Batının özlemlediği doğrultuda evrimleşmeye çekmek olabilir. Bu çerçevede düşünürsek iki sistem arasındaki bir arada yaşamanın yeni biçimi "farklılıklarla birlikte uyum arayışı" olduğunu söyleyebiliriz. Sosyalist sistem, kapitalizmin bütün başarılı deneylerini değerlendirebilir ve bunu yapmalıdır. Sosyalizm açık bir sosyal sistem olarak kapitalizmle barış içinde yaşıyabilir, fakat bu rekabet kavgasında sosyalist akım düşük düzeyde seyrettiği için bugün bir dezavantajlı durum ortaya çıkmaktadır. Öte yandan kapitalizm, küreselleşme ilerledikçe genişleme olanağı bulmaktadır. Günümüz dünyasında sosyalizmin gücü zayıf tarafı oluşturmaktadır. Gelişmekte olan sosyalist ülkeler ekonomi politika kültür askeri alanlar hatta ulusal egemenlik alanında dahi gelişmiş kapitalist ülkelerin olumsuz etkileriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Küreselleşme koşullarında farklı sistemlere sahip ülkelerin rekabetinin muhtemelen bir "kazan-kazan" veya çok tarafın kazandığı biçimler şeklinde sonuçlanması mümkündür. Soğuk savaş döneminde sosyalizm ve kapitalizm rekabet yoluyla bir diğerine alt etmeyi hedeflemekteydi. Hem teoride hem pratikte yaygın yaklaşım tarzı "sıfır çözüm" şeklindeydi. Diğer bir deyişle, bir tarafın kazancı diğer tarafın kaybı anlamına gelecekti. Ekonomik küreselleşme koşullarında sosyalist ve kapitalist ülkeler arasındaki bağlantılar yakınlaşmakta alışverişler çoğalmakta ve karşılıklı bağımlılık yoğunlaşmaktadır. Bunun

sonucunda farklı sistemler arasındaki ilişkiler soğuk savaş modelinin dışına çıkabilir. Küreselleşme çağında uluslararası çelişmelerin çözüm yöntemlerinin; müzakereler taviz, orta yollar bulma, arbitrasyon veya kolektif olarak uyulacak uluslararası kurallar çerçevesinde daha ılımlı biçimler aldığı görülmektedir.

Genel olarak uluslararası çelişmelerin üç biçimde çözümü mümkündür. Birincisi, taraflar tartışma müzakere ve ara çözümler yoluyla bir uzlaşmaya varmaktadırlar. İkincisi bir taraf diğerine üstün gelmektedir. Daha üstün bir güce sahiptir. Kesin bir üstünlük sağlamıştır ve diğer taraf yenilgiyi veya hatasını kabul eder. Üçüncüsü, iki taraf da taviz vermeye istekli olmadığı için yok olma yolunu seçerler. Günümüzde uluslararası çelişmeler şu şekilde görünümler sunmaktadır: birincisinde, uluslararası bir çelişme küreselleşme eğilimi göstermektedir. Küresel topluluğa yansıma verir. İkincisi, politika, ekonomi kültür ve çevre sorunlarını kapsayacak şekilde daha geniş ve yoğun alanları kapsayan-yayılan- boyutlar alabilir. Üçüncüsü, çelişmeler karşılıklı bağımlılık içinde ve birbirleriyle etkileşim halinde olurlar. Örneğin ekonomik bir çelişme politik bir çelişmeye dönüşebilir ve büyüyebilir. Dördüncüsü, uluslararası çelişmelerin sıklığı kaydadeğer bir oranda artmaktadır. Ve böylece uluslararası çatışmaların riskleri ve yıkıcı etkileri artmaktadır. Bu koşulları göz önünde bulundurduğumuzda büyükçe bir ülkenin küçük bir ülkeyle çelişmesi her iki tarafın kaybıyla sonuçlanabilir. Eğer uygun önlemler geliştirilemez ise aynı durum iki büyük ülke arasındaki ilişkilerde de meydana gelebilir. Soğuk savaş sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri gücünü kötü niyetli olarak kullanması buna tipik bir örnek oluşturmaktadır. Kosova savaşı yasadışı "insani askeri müdahalelerin" insani krizleri çözemediğini göstermiştir. Afganistan ve Irak'taki savaşlar şiddetin şiddetle çözülemeyeceğini ve beklenen hedeflere ulaşamayacağını ve askeri tedbirlerin çeşitli güvenlik tedbirlerini çözmekte başarısız olduğunu göstermiştir. 2003 Martın'da ABD Irak'a karşı savaş ilan etmiş ve bir süre boyunca sert kuvvetini sergilemiştir. Fakat savaş sadece onun maddi kaynaklarını ve insan kaynaklarını yetersizliğini ortaya koymamış, aynı zamanda Amerikan kültürünün karizmasını onun ideolojisinin cazibesini zayıflatmış, aynı zamanda onun uluslararası mekanizmaları kullanma yeteneğini de zayıflatmıştır. Sonuçta Amerika'nın yumuşak gücü de kaydedeğer bir biçimde zarar görmüş ve küçülmüştür. Bu koşullarda daha rasyonel etkin ve tüm tarafların çıkarlarını koruyan doğrultuda çözümler ve daha az keskin yöntemler daha iyi sonuç verebil-

mektedir. Küreselleşme ve karşılıklı bağımlılığı bulunduğu bir çağda karşıt sistemler olmasına rağmen sosyalizm ve kapitalizm aralarındaki çelişmeleri çözmek için ılımlı yöntemler uygulanmalı, iki tarafın ve tüm uluslararası topluluğun çıkarlarını dikkate almalıdır.

Sistemler Arası Çatışmadan İşbirliğine Doğru

Ekonomik küreselleşme hızlandıkça sosyalizm ve kapitalizm arasındaki temel farklılıklar ortadan kalkmayacaktır. Temelde bunlar hem çatışmacı hem de işbirlikçi biçimler alacaktır. İki sistem karşıt olduğundan dolayı çelişme ve çatışma kaçınılmazdır. Fakat aynı ortak uluslararası topluluğun içinde bir arada olmalarından dolayı, ikisi arasında bir işbirliği gerekecektir. Ekonomik küreselleşme geliştikçe daha önce egemen olan çatışma formunun yerini işbirliği formunun egemenliği alacaktır.

Küreselleşme, ulusların karşılıklı bağımlılığını derinleştirmekte ve dünya bir bütün olarak daha yakından ilişkilenmektedir. Günümüz dünyasının en önemli iki eğilimi olan barış ve kalkınma amacı doğrultusunda ve aynı zamanda sosyalist ve kapitalist ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda işbirliği arayışı gelişecektir. Bu aynı zamanda uluslararası topluluğu ortak çıkarlarıyla da uyuşabilir. Robert Keohane ve Joseph Nye bu konuda şu fikirleri ileri sürmüşlerdir: "şu anda bir karşılıklı bağımlılık çağında yaşamaktayız bu gözleme göre dünya politakasımn karekteri değişmektedir" (Robert Keohane ve Joseph Nye, Güç ve Karşılıklı Bağımlılık, sayfa 12) Küreselleşmenin dünya politikasının karekterini değiştirdiğini düşünmek abartılı olabilir; fakat küreselleşmenin etkisinin büyük olduğunu da görmek gerekir. Örneğin küreselleşme devletlerin işlevlerini ve rollerini değiştirmektedir.

Geçmişte ulusal devletlerin politik hedefleri savaşa hazırlanmak ve kazanmak aynı zamanda da iç düzeni koruyan bir polis görevi ile birlikte karşılıklı yardımlaşma ve iç birlik sistemini tesis etmek işlevleri önem kazanmaktaydı. Zorunlu eğitim, sağlık, sigortalar, işsizlik yardımları ve emeklilik güvencesi gibi koşulların sağlanması gerekiyordu. Küreselleşme koşullarında devletler iki hatlı bir sorumluluk çizgisi izlemektedirler: bir yandan kendi halkına karşı yükümlülükler taşırken öte yandan uluslararası topluluğa karşı sorumluluk duymak zorunda kalmaktadırlar. Devlet artık keyfi bir biçimde egemenlik gerekçesiyle dilediği gibi keyfi davranamamak-

tadır. Aksine üzerinde kendi halkının yanı sıra hükümet dışı örgütlerin, izleme kuruluşlarının ve uluslararası örgütlerin kontrol ve gözetimi söz konusudur. Bu kontrol çeşitli üst üste çakışma biçimleri taşımakta ve farklı biçimler almaktadır. Bir devletin imajının bozulması yatırımcıları olumsuz etkileyecek hatta onları caydırabilecek ve uluslararası mali kuruluşların tereddütlü davranmalarına yol açacaktır. Küreselleşmenin hızlandığı yeni tarihsel koşullarda ülkeler ve bölgeler arasında karşılıklı bağımlılık ve uluslararası işbirliği temel bir gereksinim haline gelmektedir.

Ekonomik küreselleşme farklı özgün ekonomik ve politik sistemlere sahip ülkeleri bir uluslararası topluluk çatısı altında entegre etmektedir. Bu nedenle aralarındaki ilişkiler yeni nitelikler kazanmaktadır. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişikliklerle birlikte Sovyetler Birliğinin dağılması ve Çin'de de yavaş bir süreç içerisinde sosyalist pazar ekonomisinin kurulmasıyla pazar ekonomisi sistemi küresel boyutta genişleme olanağı bulmuştur. Böylece tek bir dünya pazarı, tam bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Hem sosyalist ülkeler hem de kapitalist ülkeler dünya ekonomik sistemine entegre olmuşlardır. Ülkelerin pazar kaynak ve teknoloji arayışları artarak büyümekte öte yandan artan ve yoğunlaşan ekonomik bağlantılar ideolojik çelişmelerin aşılmasına zemin hazırlamaktadır. Böylece daha dışa açık politikalar ile daha geniş katılım ve işbirliği arayışı gelişmektedir. Bir yandan sosyalizmin temel prensiplerine bağlı kalırken ve sosyalizmin üstün yönlerini tümüyle harekete geçirmeye çalışırken sosyalist ülkeler inisiyatif geliştirerek kendilerini dünya pazarlarına entegre etmiş bulunmaktadır. Bu ülkeler kapitalist ülkelerle etkili ekonomik işbirliği ve alışverişler içine girmişlerdir. Ancak öte yandan gelişmiş kapitalist ülkeler kendi çıkarlarını gözeten bir perspektif içerisinde özellikle de ekonomik gelişme gereksinimleri nedeniyle sosyalist ülkelerle işbirliğini geliştirmektedirler. Bu ülkeler, sosyalist ülkelerde meta pazarını ve sermaye pazarını yatırımlarıyla büyüterek daha büyük çıkarlar elde etmeye çalışmaktadırlar. Sonuç olarak ekonomik küreselleşme dünyadaki ekonomik büyümeyi teşvik edebilir ve bütün ülkelere kalkınma için fırsatlar sunabilir. Bundan dolayı sosyalist ve kapitalist ülkeler daha derin ve uzun süreli bir işbirliği süreci geliştirebilirler. Ekonomik küreselleşme koşullarında ülkelerin büyük çoğunluğu aynı dünya sisteminin bir parçası haline gelecek ülkeler arası alışverişler çoğalarak işbirliği alanları daha da genişleyecek ve sosyalist ve kapitalist ülkeler arasında çok geniş alanları kapsayan ilişkiler

güçlenebilecektir. Bununla birlikte ortak küresel problemlerde artacaktır. Örneğin çevresel kirlenme, terörizm, kaçakçılık, uyuşturucu trafiği, yoksul kadınların ticareti ve örgütlü suç konularında ortak hedefler oluşabilecektir. Bütün bunlar tek bir ülkenin gücünü aşarak sosyalist ve kapitalist ülkelerin dahil olduğu uluslararası topluluğun bütün üyelerinin koordineli çabalarını gerektirecektir. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik gelişmelerden sonra gelişmiş kapitalist ülkeler birçok alanda sosyalist ülkelerle müzakere ve işbirliği arayışı içinde olmuşlar, aynı zamanda sosyalist ülkelerde onlarla uluslararası işbirliği ve diyalog içinde olmaya gayret göstermişlerdir.

21. yüzyılın öne çıkan başlıkları olarak; "bir arada var olma, barışçı rekabet, iki tarafın karşılıklı birbirinden öğrenmesi" -sosyalizm ve kapitalizmin birlikte gelişme olanağını sunabilir. Yeni bir sosyal sistem olarak sosyalizm kapitalizmin yarattığı üretici güçlerden ve kültürel başarılardan yararlanmaya gereksinim duymaktadır. Böylece daha düzgün ve kolayca sosyalizmi inşa etmek amacıyla kendi deneyimlerini özetleyerek yeni yenilikler yapmak istemektedir. Sosyalist sistemin kurulmasından sonra sosyalist modernleşmede sağlanacak başarılar büyük ölçüde kapitalizmin başarmış olduğu olumlu şeyleri içselleştirmekle ve onlardan öğrenmekle olabilmektedir. Aralarındaki alış verişlerin artışıyla birlikte karşılıklı bağımlılıkta derinleşecektir. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra sosyalist ülkelerin başarıları dünyadaki sosyalist oluşumun ilerleme gösterdiğini kanıtlamaktadır. Kapitalizm sosyalist akımdan esinlenmeye devam edecek ve ondan çeşitli sosyalist ögeleri içselleştirmeye çalışacaktır. Sosyalizm açısından kapitalizmin ardılı olan sosyalizmin kapitalizmden daha yüksek bir diyalektik inkar özelliği taşımasından dolayı onu aşmak için insanlığın ileri birikimden esinlenmesi gerekmektedir. Günümüz kapitalizmi teknoloji, ekonomi, politik ve kültürel alanlarda dikkate değer bir ilerleme sağlamış bulunmaktadır. Ve birçok gelişkin deneylere sahiptir. Sosyalizm büyümesini geliştirmek için ondan öğrenmeye çalışırken, kapitalizmin de daha fazla toplumsal adalete ve sosyalizme yönelme gereksinimi bulunmaktadır.

5. BÖLÜM

Çin'deki Sosyalist Akımın Yeniden Konumlandırılması

Çin'deki sosyalist akımın doğru bir temelde konumlanması, Çin'in, ulusal gelişim stratejisi ve uluslararası düzlemde etkin olacak bir strateji ortaya koyabilmesi açısından temel bir sorun dur. Çin sosyalizminin, tarihsel bir perspektif içersinde ve dünya sosyalist hareketlerinin deneyimleri temelinde konumunu netleştirmek bu konuda arayış çabaları, Çin Komünist Partisi'nin uzun uğraşlarının konusu olmuştur. Bu çaba içerisinde önemli güçlükler hatta gerilemeler ve zigzaglarla karşılaşılmıştır. Çin'in 1980'lerde başlattığı reform ve dış dünyaya açılma stratejisi yukarıdaki çabaların üzerinde yükselen bir tercih olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşme çağında, sosyalist Çin, öncelikle günümüz kapitalizmini eleştiren ve aynı zamanda da onunla rekabet eden bir bir konumu seçmiştir. Diğer yandan da onun güçlü yanlarından kendi gelişimi için yararlanmaya çalışmaktadır. Dünyanın en kalabalık gelişmekte olan ülkesi olan Çin'in sosyalist yolda kalarak modernleşmesi ve kalkınması açısından kapitalizmin yararlı yönlerinden öğrenmesi aynı zamanda onun olumsuzluklarının etkilerinden kaçınması büyük önem taşımaktadır

5.1 Çin'e Özgü Sosyalizm Pratiğinde Karşılaşılan Güçlükler

Çin, 1840 yılında yaşanan Afyon Savaşı'ndan sonra, adım adım yarı-sömürge ve yarı -feodal bir topluma dönüşmeye başlamıştı. Ulusun varlığının tehlikede olduğu bu dönemde, Çin'in modern öğeleri ve önde gelen ilerici kişilikleri, Batı'nm gerçekliğini keşfetmek için zorlu ve yoğun arayışlar sürdürdüler. "Batı'dan öğrenerek Batı'yı alt etme bakış açısından" başlayıp ardından gelen Batılılaşma Hareketi, 1898 yılında ortaya çıkan Reform Hareketi gibi birçok arayış başarısız olmuştu. Sun Yat-sen önderliğindeki burjuva demokratik devrimi, en sonunda, tam 2,000 yıldır süre giden feodal düzene son verdi ve 1911 de Çin Cumhuriyeti'ni kurdu. Her ne kadar, 1911 Devrimi, Qing hanedanının yönetimine son vermiş olsa da, bu devrim, Çin'in eski yarı –sömürge ve yarı-feodal toplum yapısında temel bir değişikliğe yol açamamıştı. Mao Zedung'un da dile getirdiği üzere, "Hong Xiuquan, Kang Youwei, Yan Fu ve Sun Yat-sen, Çin Komünist Partisi'nin doğuşundan daha önceki zamanlarda, gerçeği Batı'da arayan önde gelen liderlerdi."[1] Fakat onların çabaları başarısızlıkla sonuçlandı. "Çin'in durumu gün geçtikçe daha da kötüleşiyor ve insanlar yaşamlarını büyük zorlukla sürdürebiliyorlardı."[2] Bazı demokratik kişilikler, depresyon ve kararsızlıklar içerisinde geliştirdikleri düşüncelerin etkisiyle, "ülkeyi kurtarmak için "despot monarşileri üreten kötülüğün kökünden sökülüp atılması gerektiğini" ve eski düşüncelerin ve etik kavramların yok edilmek zorunda olduklarını fark etmeye başlamışlardı. Halk eski düşüncelerin zincirinden kurtulup serbest kalmadığı sürece, "Çin'de yeni bir sistem"[3] yaratılması mümkün olamayacaktı.

Eski tipte demokratik devrimin başarısızlığı, doğrudan, 1919 yılında 4 Mayıs Hareketi'nin doğuşuna ve bununla birlikte "Yeni Kültür Hareketi"'nin hızlı gelişimine yolu açtı. Çin akademik ve aydın çevrelerinde Batı'nın gerçekliğini daha geniş bir alanda keşfetmeye çalışan yeni bir akım ortaya çıkmıştı. Bu arayış içinde güçlü bir bilgi edinme tutkusu oluşmuştu bu nedenle aydınlar birçok batılı düşünce okulunun fikirlerini Çin'e taşıdılar.

1 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1469, Pekin Halk Yayınevi, 1991.
2 Mao Zedung: Seçme Eserler, syf. 1470.
3 Li Dazhao Eserleri, Cilt 1, syf. 175, Pekin Halk Yayınevi, 1984.

"Batı'daki yeni düşüncelere ilişkin bilgiler verdiği sürece her kitap okunmaya değerdi." [4] Tutkulu bir ortam ortaya çıkmıştı ve bu dönem içerisinde, Çin, sosyal reformizm, kapitalizmin aydınlanma dönemi düşünceleri, pragmatizm ve sosyalist düşünceler ile tanışmış oldu; Anarşizm, Narodnizm, Yeni Köy hareketi, Utangaç Sosyalizm, Marksizm vs. gibi birçok sosyalist okul da etkisini göstermeye başlamıştı.

Marksizmin Benimsenmesi ve Komünist Partisinin Doğuşu

Qu Qiubai'nin 1920 yılında yazdığı gibi: "sosyalizm üzerine yapılan tartışmalar, her zaman için bizde sonsuz bir ilgi uyandırmıştı. Fakat biz, daha çok 1840'lı yıllardaki Rus gençliği gibiydik. Buğulu bir camın ardından sabah sisine bakıyor gibiydik. Zihinlerimizde belirsiz bir imge vardı; çeşitli sosyalizm okulları arasındaki farklılıklar ve sosyalizmin anlamı bizim için henüz çok net değildi." [5] Fakat süreğen araştırmalar sonucunda, çeşitli düşünce okulları arasındaki tartışmalar ve karşılaştırmalar sonucunda, bazı ileri gelen aydınlar, ilk bilimsel sosyalizm kavrayışına sahip olmaya başladılar ve Ekim Devrimi zaferi, bu kavrayışta önemli bir sıçramanın yolunu açtı. Marksist eserler Çinceye çevrildi ve Marksizmi araştıran ya da savunan gruplar türeyip hızla çoğaldılar. Mao Zedung, tarihin bu dönemini yeniden gözden geçirirken, şu değerlendirmede bulunmuştu; "Çinliler Batı'dan çok şey öğrendiler fakat bu öğrenilenlerin burada uygulanabilirlikleri yoktu ve idealler gerçekleştirilemedi." [6] "1917'de gerçekleştirilen Rus Devrimi, Çin'i uyandırmıştı böylece yeni bir şeyler öğrenilmişti, daha net bir şekilde açıklamak gerekirse, Marksizm ve Leninizm ile tanışılmıştı." [7] Bunun sonucu olarak da, Çin'deki ilerici öğeler, "ulusun kaderini belirlemek ve onun problemleri hakkında düşünceler üretmek açısından proletaryan bakış açısını kullanma" yoluna girdiler. Tüm bunların sonrasında varılan çıkarım, Rusya'nın izlediği yola girmekti."[8] Li Dazhao, Chen Duxiu, Mao Zedung, Cai Hesen de bu gruba dahil olmak üzere, ilk Marksistler ve

4 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1469, Pekin Halk Yayınevi, 1991.
5 Qu Qiubai Eserleri, Cilt 1, syf. 23, Pekin Halk Yayınevi, 1986.
6 Mao Zedung: Seçme Eserler, syf. 1470.
7 Mao Zedung: Seçme Eserler, syf. 1514.
8 Mao Zedung: Seçme Eserler, syf. 1471.

öncül komünist düşünceler taşıyan gelişmiş ilerici kişilikler, Marksizme ilişkin araştırma ve propaganda çalışmalarını başlattılar; toplumu incelemek ve belirli konuları analiz etmek amacıyla, Marksizmin bilimsel prensiplerini kullanma yoluna başvurdular.

Li Dazhao, "Benim bakış açıma göre Marksizm" adlı makalesinde ilk kez sistematik bir şekilde tarihsel materyalizmin temel teorilerini açıklama girişimlerinde bulundu ve Çin'de yapılacak reformlar için, Çinlilerin zihinlerini donanımlı kılmak için Marksist materyalizmi kullanmayı önerdi. Li, "artık dünyamızda, sıradan insanların ayağa kalkma dönemi gelmiştir. Gücümüzü farkına varmalı, yaşam ihtiyaçlarımızı karşılamak ve dünyada, sıradan insanların egemen olacağı yeni bir tarih yaratmak için hızlı bir şekilde birlik olmalıyız" çağrısında bulunuyordu.[9] Öte yandan, Chen Duxiu, işçiler, "bir sınıf oluşturmalı, bir sınıf pozisyonu almalı ve sınıf gücünü etkin kılma yöntemi benimseyerek devrimci yollarla bu gücü kullanıp eski üretim tarzlarını ortadan kaldırmalıdırlar"diyordu.

Mao Zedung, yalnızca, "tarihin materyalistçe kavranması, bizim partimizin felsefesinin temelini oluşturabilir"[10] düşüncesini ortaya atmakla kalmamış, aynı zamanda, Çin'i değiştirmek için çeşitli farklı düşüncelerin derinlemesine incelenmesi gerektiğini ve ülkenin gerçek koşullarının anlaşılması gerektiğini ileri sürmüştü: "Eğer günümüzün dünyasında birşeyler başarmak istiyorsak, bunu, Çin'in sınırları içerisinden gerçekleştirebiliriz. Çin'in kendi koşulları dikkatle ve yerinde incelenmelidir"[11] diyordu. Her ne kadar, bu dönemin Marksistleri, bilimsel sosyalizm üzerine henüz olgun bir kavrayışa ve onu uygulama yöntemlerine sahip olmasalar da, bu dönem içerisinde, bilimsel sosyalizmin yaygın bir düşünce haline getirilmesi faaliyetleri uygulama evresine girmişti.

İlk Marksistler, Marksizmin temel teorisini uygulamaya sokarak Marksizm dışı ve ya da Marksizm karşıtı çeşitli düşünce okullarına karşı mücadele vermişlerdir. Tartışmalar ve fikir alışverişleri, Marksizmin etkisini daha da yaygınlaştırmış, bilimsel sosyalizmin yayılmasına yardım etmiş ve tüm bunlara ek olarak, ilk dönem Marksistleri, bilimsel sosyalizme ilişkin daha kapsamlı çalışmalar ortaya koymaya ve onu, sosyal süreçleri analiz etmede daha doğru

9 Li Dazhao Eserleri, Cilt 2, syf. 365, Pekin Halk Yayınevi, 1984.

10 Chen Duxiu: Seçme Makaleler, C. 2, syf. 8, Pekin: SDX Joint Publishing Company, 1984.

11 Mao Zedung Eserleri, Cilt 1, syf. 4, Pekin Halk Yayınevi, 1984

bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Giderek, Çin'de, bilimsel sosyalizmin oldukça geniş kapsamlı bir etki alanına sahip olması ve işçi hareketi ile birleşmesi sonucunda, Çin Komünist Partisi doğdu. "Çin'de Komünist Partisi doğdu ve bu, çığır açan bir olaydı."[12]

"Çin Komünist Partisi'nin doğuşu ile birlikte, Çin Devrimi tamamıyla yepyeni bir görünüme bürünmüştü.[13] Çin'de, bir Komünist partisinin kurulması, bu ülkede, bilimsel sosyalizm açısından yeni ve önemli bir aşamaya girildiğine işaret eden bir olaydı. Fakat elbette ki, sonraki gelişim süreci içerisinde, Çin sosyalizminin konumlanması oldukça iniş çıkışlı ve zigzaglı bir yol izleyecekti.

Yeni Demokrasi ve Yeni Demokratik Toplum Teorisi

1930'lu yılların ortaları ile 1950'li yılların başları arasında sürdürülen yeni demokratik devrim ve ülke inşası uygulamaları esnasında, Çin Komünist Partisi, Marksizmin temel teorilerini, Çin gerçekliklerine uyarladı ve özgün bir yeni demokrasi teorisi yaratarak onun geçerliliğini kanıtladı. Bu teorinin bakış açısı, ülkenin gerçek koşullarını temel almaktaydı. Teorinin giriş bölümü, yeni demokratik devrimi açıklıyordu, teorinin ana bölümünü yeni demokratik toplum modeli, sonuç bölümünü de yeni demokratik toplumun dönüştürülmesi oluşturuyordu. Yeni demokrasi teorisinin ana gövdesi olan yeni demokratik toplum teorisi, bir yandan doğrudan yeni demokratik devrim sürecinde elde edilen teorik sonuçlar ve deneyimlerden hareket ediyor öte yandan da sosyalizme ya da sosyalist devrim geçiş anlamında mantıksal bir başlangıç noktasını tanımlıyordu ve aynı zamanda Çin'in geri kalmışlık koşulları ışığında özgün bir toplumsal gelişme stratejisi ve aşaması olarak görülüyordu.

Yeni demokratik toplum teorisi, yeni demokratik toplumu, yeni demokratik devrimin doğrudan ortaya çıkardığı bir sonuç olarak ele almaktaydı; yarı- sömürge, yarı-feodal topluma son verilmesi ile sosyalist bir toplumun inşa edilmesi noktası arasında yaşanacak olan bir geçiş aşaması olarak ele almaktaydı. Bu teoriye göre, sosyal gelişimin özel bir biçimi olan yeni demokratik sosyal sistem, politik, ekonomik ve kültürel sistemleri kapsamaktaydı. Yeni demokrasinin

12 Cai Hesen Eserleri, syf. 51, Pekin Halk Yayınevi, 1980.

13 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1514.

politik sisteminin içeriği: proletaryanın ve onun partisinin önderliğinde, işçi ve köylülerin ittifakı temeli üzerinde yükselen, ülkedeki tüm demokratik sınıfların ve etnik grupların birleştirilmesine dayanan bir sistem olacaktı. Bu siyasal sistem emperyalizme, feodalizme ve bürokratik kapitalizme karşı çıkacak, ülkenin bağımsızlığı, demokrasi, barış, birlik ve ülkenin refahının geliştirilmesi için mücadele edecekti. Yeni demokratik toplumun ekonomik sistemi: halkın hakimiyeti altında olan devletin önderlik ettiği bir ekonomik yapının yanı sıra (devlet işletmeleri), kooperatif ekonomi sektörü, bireysel ekonomi, özel kapitalist ekonomi ve devlet kapitalizmi sektörlerinin bir arada yan yana faaliyet göstermelerini içeriyordu. Üretici güçlerin gelişim düzeylerine uygunluk gösterebilecek bu sektörlerin her birinin kendi rollerini oynamaları sağlanacak ve bunlar birbirleri ile işbirliği içinde toplumsal ekonominin gelişmesine katkıda bulunacaklardı. Bu devlet, kapitalizmi özgü tüm uygulamaları ortadan kaldırılmayacaktı bunun yerine ulusal ekonominin gelişmesine katkıda bulunacak tüm özel işletmeler cesaretlendirilecek ve onlara inisiyatif verilecekti. Devlet yabancı kapitalistlerin sömürüsünü kısıtlamak amacıyla dış ticareti yürütecek ve kontrol altında tutacaktı; içeride ise ulusal ekonomiye zarar verebilecek koşulların yaratılmasını önleyebilmek için, yerli sermayenin tekelci eğilimlerini denetleyecek bu amaçla onu kontrol altında tutacaktı.

Yeni demokrasinin kültürel sistemi: ulusal, bilimsel ve halk kitlelerine hizmet edecek bir kültürel eğitim sürdürecek; bu eğitim feodal, komprador, faşist ve ülkenin bir sömürgeye dönüşmesine yol açabilecek düşünceleri ortadan kaldırmayı hedefleyecek ve tüm ulusun kültürel niteliklerini, kültürel düzeyini yükseltmeye çabalayacaktı. "Yeni demokratik politikaların, yeni demokratik ekonominin ve yeni demokratik kültürün birleşimi, yeni demokratik bir toplumu oluşturur." "Bu bizim yaratacağımız yeni Çin olacaktır." [14] Yeni demokrasinin sosyal teorisine göre, geleceğin Çin'i kesin bir biçimde olarak sosyalizm dönemine girecektir."[15] Fakat sosyalizmi mümkün kılan şartlara ancak ve ancak demokrasi ile erişilebilir. Bu Marksizmin doğal yasasıdır" ve aynı zamanda kaçınamayacağımız bir tarihsel uğraktır."[16] Bunun nedeni, Çin'in ekonomisinin ve kültürünün aşırı bir biçimde geri kalmış olmasıydı. Yeni demokratik toplumun

14 Mao Zedung: Seçme Eserler, syf. 1357.

15 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 2, syf. 709.

16 Zhou Enlai: Seçme Eserler, Birinci Cilt, syf. 368, Pekin Halk Yayınevi, 1980.

hedefleri, Çin'i, politik özgürlüğe, güçlü bir ekonomik düzene, gelişmiş bir kültüre sahip bir ülkeye dönüştürmek, sanayileşmenin başarılması, modern bir tarım sektörünün kurulması için mücadele etmekti.

Bu, sosyalizme geçiş için maddi altyapının hazırlandığı bir süreç olacaktı. Bu yüzden, yeni demokratik toplumun ana görevi, "üretimi sürdürmek ve geliştirmek için tüm güçleri harekete geçirmektir."[17] "Üretimi geliştirme ve yapılanma ana görevini çevreleyen tüm diğer çalışmalar, bu esas işlevin sürdürülmesi amacına hizmet etmelidirler."[18] Yeni demokratik ekonomik yapının inşası doğrultusunda yapılan reformların başarısının sonrasında, tüm koşullar olgunlaştığında, sarsıntısız ve düzgün bir biçimde yeni bir çağa sosyalizmin kapısına dayanılacaktı. Politik ya da ekonomik olarak belirli bir olgunluğa erişilmediğinde ve değişim, ülkedeki insanların çoğunluğuna fayda sağlamayacak aksine zarar verebilecek ise, değişime girişilmeyecekti. Eğer yeni demokrasi tam olarak geliştirilmediği sürece, "sömürge, yarı-sömürge ve yarı-feodalizmin yıkıntıları üzerinde bir sosyalist toplum inşa etmek boş bir hayal olacaktır."[19]

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluş günlerinde, yeni demokratik toplum teorisi, tüm sınıflardan halk kitleleri arasında yaygın bir kabul görmüştü; teorinin temel içeriği, Ortak Program'da (Yeni Çin'in geçici anayasasında) yansıtılmıştı. Bu teori, kuruluş döneminde ulusal ekonominin hızla toparlanmasına ve gelişmesine katkıda bulundu ve aynı zamanda gelecekteki sosyalist dönüşümün başlangıç altyapısının yaratılmasını sağladı. Yeni demokratik toplum teorisi, Çin'in geri kalmış koşullarından yola çıkan Çin Komünist Partisi'nin tasarladığı bir sosyal gelişme stratejisi idi. Çalışan sınıfın, ülkenin politik iktidarını elinde tutması ve devlet tarafından yönetilen ekonomik sektörün ekonomide lider konumda bulunması bu teorinin iki başlıca önkoşulu idi. Diğer çeşitli ekonomik sektörlerin her biri, ekonominin gelişmesine kendi yönünden katkıda bulunacak ve bu amaçla aralarında işbirliği yapacaklardı.

Yeni demokratik toplum, tarihi süreç içersinde, yarı- sömürge ve yarı -feodal toplum ile sosyalist toplum arasında yer alan bir gerekli bir geçiş dönemi olarak görülüyordu. Fakat bu dönem, yalnızca yeni

17 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 3, syf. 1060.
18 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1429.
19 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1482.

ve eski toplum arasında bir değişim süreci değil daha öte olan bir şey idi; kendi temellerini sağlamlaştırması gereken bütünsel bir toplumsal süreç olmalıydı. Mao bunu şöyle ifade ediyordu: "Yeni demokratik toplumun temeli fabrikalar ve kooperatifler (kooperatiflere imece ekipleri dahildir) olacaktır. (toplumsallaşmış üretim, kamu mülkiyeti ve özel mülkiyet). Dağınık bireysel ekonomi değil ... el emeğine-zanaata değil makinelere dayanan bir temel..." [20]

Toplumun bu aşaması, kendine has bağımsız bir ekonomik biçime, devlet yapısına ve politik güçler yapısına ve özgün bir kültürel biçime sahip olacaktı. Böylece, yeni demokratik toplum, sosyal gelişmenin özel bir biçimi olabilirdi. Yeni demokratik toplumun kurulması ve sağlamlaştırılması, Çin'in, kapitalist yolu terk ettiği anlamına gelmekteydi ve gelişmesi ve zenginleşmesi de onun sosyalizmle kaynaşmasının garantisi olacaktı. Yeni demokrasi sosyalizme eş ve eşit görülemezdi; fakat sosyalizm yönünde gelişmesi kaçınılmazdı. "Her yeni fabrika, her bir yeni maden ve her bir yeni makine, bu hedefe doğru yaklaşan bir adım olarak öne çıkıyordu."[21]

Marksizm'de Geçiş Teorisi ve Kapitalizmin Üzerinden Atlamak

Yeni demokratik toplum teorisi, temel olarak, geri kalmış ülkelerdeki özel sosyal gelişim koşulları ışığında Marks'ın sosyalizme geçiş aşaması üzerine teorisini zenginleştirerek tamamlıyordu. Aslında bu arayışı Lenin başlatmış fakat onun çalışması yarım kalmıştı.

Sahip olduğu özgün anlam bakımından Marks'ın geçiş aşaması kavramı, kapitalizmin sosyalizme dönüştüğü bir tarihsel aşama olarak tasarlanmıştı. Bu değişimin önkoşulunu gerçekleştiren şartlar, kapitalizmin yeterli derecede gelişmesi ve üretim araçlarının, devletin politik iktidarının kapitalistlerin kontrolü altına girmesi ve proletaryanın politik iktidarı ele geçirmesi ile birlikte, doğrudan sosyalizme dönüşüm şeklinde devrimci süreci başlatmalarını ifade etmekteydi. Lenin, son yıllarında, bu kavrama yeni bir yapı öğesi eklemişti. Fakat Lenin, kendisinin yeniden ürettiği kavram ile daha önce kullandığı Marksist "geçiş aşaması" kavramı arasın-

20 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 3, syf. 1060

 21 Mao Zedung Seçme Mektuplar, syf. 238-239, Pekin Halk Yayınevi, 1983.

daki temel farklılığı netleştirmemişti. Ayrıca, Lenin konuyla ilgili çeşitli yazı ve çalışmalarında "geri çekilmek" ve "yanlardan kuşatmak" gibi bazı standart dışı bazı terimler, onun arayışının genellikle yanlış anlaşılmasına yol açmıştı. Bu ifadeler sorunun bir taktikler tartışması olarak ele alınmasına yol açmış, geri kalmış ülkelerle ilgili olarak Marksist geçiş kavramının zenginleştirilmesi gerçekleşememişti.

Bu teorik sorun üzerindeki "taktik" bakış açılarının etkisi sonucunda 20.yüzyıl sosyalist hareketinin tarihinde kendisini gösteren ve tekrar tekrar ortaya çıkan "ileriye sıçramaların" ideolojik temeli oluşmuştur.

Fakat yeni demokratik toplum teorisi oldukça net bir pozisyona sahipti; söz konusu geçiş döneminin doğasını, ekonomik ve sosyal gelişmenin inşası olarak tanımlamaktaydı. Bu geçiş döneminin başlıca işlevi de, tüm üretici güçleri harekete geçirerek üretimi geliştirme, sanayileşmeyi ve tarımın modernleştirilmesini başarmak olarak belirlenmişti. Yeni demokratik toplumda yeteri kadar maddi temel oluşturulduğunda sosyalist topluma barış içerisinde bir geçiş yapma olanakları oluşmuş olacaktı. Gelecekte Çin'de başlatılacak olan geçiş dönemi (yeni demokrasiden sosyalizme) düzenli bir şekilde gelişen, barışçıl bir süreç olarak düşünülüyordu.

Kapitalistlerin Barışçı Biçimde Mülksüzleştirilmesi

Liu Shaoqi, Tianjin'de, iş dünyası liderlerinin forumunda yaptığı bir konuşmada, Çin'deki bu geçiş döneminin özgün doğasını şu şekilde açıklıyordu: "Siz kapitalistler, şu anda, yeni demokratik toplum yapısı içerisinde, tam bir insiyatif kullanabiliyorsunuz. Peki, yeni demokrasi, sosyalizme dönüştürüldüğünde ne yapacaksınız? Mr. Song (East Asia Şirketi yöneticisi) ile yaptığım en son konuşmada ona şöyle dedim: 'Şu anda, yalnızca bir fabrikan var. Belki de gelecekte, iki, üç ya da sekiz fabrika işletebilirsin. Sosyalist topluma geçtiğimizde, devlet senden isterse, fabrikaları devlete devredebilirsin ya da devlet onları senden satın alır. Eğer devletin o anda parası yoksa onları satın almak için tahvil çıkartır ve bu kaynakla onları satın alabilir. Ondan sonra devlet senden bu fabrikaların yönetilmesi işini isteyebilir. Bu durumda hala yönetici sensin fakat devlet mülkiyetindeki bir fabrikanın yöneticisi olmuş oluyorsun.. Eğer

böyle bir yetiye sahip olduğunu kanıtlarsan, senden, sekizden daha fazla fabrikayı yönetmeni de isteyebilirler. 16 fabrika işletirsen maaşın artacaktır fakat onların yönetiminde başarılı olman gerekli. Bu sorumluluğu alabilecek misin?' [22]

Tüm bunlara ek olarak, Mao Zedung, yeni demokrasinin gerçekleştireceği işler başarılıp gelecekte ülkenin ekonomik ve kültürel yapısı gelişkinleştiğinde ve böylece tüm koşullar olgunlaştığında belirtmişti. "Yeni döneme -sosyalizme - rahat ve düzenli bir biçimde girilecekti." [23] O koşullarda, ülkeye ve halka katkıda bulunan kapitalistler için de: "halkın ya da halk hükümetinin, onları terk etmelerine gerek olmayacaktır ve onlara yaşama şansı ya da halk için çalışma şansı verilmemesi için hiç neden bulunmayacaktır." [24] Kısacası, "sınıflar ortadan kalktığında, bireyler özgür olacaklardır;" "koşullar olgunlaştığında, başarı gelecektir." [25] Bunlar, Çin komünistlerinin, yeni demokrasiden sosyalizme geçişe ilişkin olarak öne sürdükleri en somut düşüncelerdi. Tasarladıkları bu modelde, yalnızca yeni demokratik toplumun bağımsız sosyal ve tarihsel statüsü onaylanmıyor, aynı zamanda, yeni demokrasiden sosyalizme geçiş de net bir şekilde tanımlanmaktaydı.

Bu yüzden, geri kalmış ülkelerde, yeni demokratik toplum biçiminde özel bir aşamayı yaşamak alelade bir geçici önlem veya "geriye çekilme" değil, sosyal gelişmenin içsel mantığını gereği olarak ortaya çıkmaktaydı. Teorik olarak bu yaklaşımla, Rusya'daki NEP ile ilgili "geri çekilme" ya da "saldırı" tartışmaları ya da strateji veya taktik çerçevesinde süren tartışmalara çözüm getirilmiş oluyordu. Aynı zamanda Rusya'da olduğu gibi NEP'in erken bir biçimde terk edilmesinin olumsuz sonuçları giderilebilecekti.

Tarihçi Hou Wailu bu konuda şöyle yazıyordu "Aslında yeni demokratik ülkeler, Sovyetlerde izlenen; yeni ekonomi politikalarından (NEP) birçok ders çıkarmışlardır. Gelişmiş olana dayanarak, geriliğe karşı mücadele ettiler; ya da bunu şöyle tanımlayabilirim gelişmiş olana karşı mücadele ederken geriliği aşma yolunu seçtiler. Yeni demokratik ülkelerin izlediği yol, geri kalmışlığın üstesin-

22 Harry Pollitt, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Çözümü, Qu Shu'dan alıntı, Yeni Demokrasi Üzerine Ön Çalışma, syf. 54, Hong Kong: The South Bookstore, 1949.

23 Çin Komünist Partisi'nin Referans Materyalleri (Yedi) syf. 8, Pekin Halk Yayınevi, 1980.

24 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 80, Pekin Halk Yayınevi, 1999.

25 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 81, Pekin Halk Yayınevi, 1999.

den gelmeyi, demokrasinin geliştirilmesi için yönlendirici çizgi olarak ele alıyordu. Sovyetlerin geriliği aşma çizgisi çok farklıydı -bu bir anlamda ileriye gidebilmek için geriye doğru büyük bir adım anlamına geliyordu- Yeni demokratik ülkelerin çizgisi içinde kapitalist öğeler taşıyordu, diğeri ise geçici olarak bünyesine sosyalist öğeler katmıştı. Birinciler sosyalizmin kapısına dayanmadan eskiyi yıkmayı hedefliyorlardı; Sovyetler ise sosyalizmi kurduktan sonra sosyalizmin temellerini oluşturmaya ve hazırlamaya girişmişti. Birincilerin süreci normal ekonomik gelişim dönemlerinden birisiyken, diğeri geçiş ekonomisi olarak ele alınıyordu."[26]

Mao Zedung, çeşitli yazılarında, yeni demokrasinin ve sosyalizmin tek bir makalenin iki parçası olduklarını ifade etmişti. Eğer ilk bölüm iyi yazılmazsa ikinci bölüm de iyi yazılamayacaktı. Yeni demokratik toplum ise, iki bölüm arasında yer alan geçiş bölümü idi. Ve yeni demokratik toplum teorisinin önerdiği gelişim modeli özetle şöyleydi: üretici güçlerin fazlasıyla geri kalmış olduğu, bunların gelişmelerinin oldukça dengesiz olduğu koşullarda; bu üretici güçlerin gelişmesine uygun olan çeşitli üretim ilişkileri ve söz konusu üretim ilişkilerini destekleyecek üstyapı öğelerine izin verilebilirdi bütün bu operasyonun amacı toplumun bütünsel gelişimi olmalıydı. Üretici güçler geliştikçe üretim ilişkileri ve üstyapıda reformlara girişilmeliydi. Çin'de yaşanan tarihsel gerçekleri incelediğimizde, kısa süren yeni demokratik toplumu inşa etme uygulamaları esnasında, geri üretici güçlere, geri bir kültürel yapıya ve az gelişkin bir demokrasiye karşın önemli başarılar sağlandığını görebiliyoruz. Uzun savaşlar içinden çıkmış bir toplumda bütün tahribatlar onarılmış üretim savaş öncesi düzeylerin çok ilersine götürülebilmiş sosyal, kültürel ve eğitim ve politik alanında önemli mucizeler yaratılmıştı. Diğer ülkelerden bazı analistler de, Mao Zedung'un ekonomik ve politik teorisinin başarısını kabul etmekte onun uzun politik ve askeri savaşlar içinde etkili bir yaklaşım getirdiğine dikkat çekmektedirler.

Kanımca, onun teorik başarıları ile öne çıktığı altın çağı, Japonya'ya karşı savaş dönemi ile 1950'li yıllar arasındaki dönemdir. Seldon'a göre, bu teorinin ışığında yaşanan en önemli deneyim, devlet işletmeleri sektörü ile ile kooperatifler sektörü ve özel sektörün kar-

26 Zhou Enlai: Seçme Eserler, İkinci Cilt, syf. 106, Pekin Halk Yayınevi, 1984.

şılıklı etkileşim içinde bulunmasıydı; aynı zamanda piyasa ve planlama araçlarının birlikte kullanılmasına olanak veren karma ekonomi uygulanmaması idi... [27]

Bakış Açısı Değişikliği

Ne yazık ki bu model, kapsamlı bir uygulama süreci yaşanmadan kolaylıkla gözden çıkarıldı. Bu belki de bu fikirlerin yeterince olgunlaşmamış olduğunu göstermekteydi veya başka tarihsel etkenlerin rolü olmuş olabilirdi. 1952 yılının Eylül ayında, Mao Zedung, Çin Komünist Partisi'nin Merkez Komitesi Sekreterliği toplantısında, yeni bir bakış açısı ortaya attı: "sosyalizm temel olarak 10 ya da 15 yıl içerisinde tamamlanabilir ".. "sosyalizme geçiş dönemini başlatmanız için 10 yıl beklemeye gerek yok". [28]

Bu, ifade Mao Zedung'un yeni demokrasiyi sosyalizme dönüştürmede atılacak adımlara ve izlenecek yollara ilişkin olarak geliştirdiği düşüncelerinde önemli bir değişiklikti. Fakat en azından, Mao Zedung, yeni demokratik toplum ile geçiş dönemini iki farklı kavram olarak ele almıştı. Daha önceki bakış açısına göre, yeni demokratik toplumdan sonra sosyalist dönüşüm geliyordu yönündeydi fakat daha sonraları, sosyalist dönüşüm gerçekleşti. Böylece, Mao Zedung, 1953 yılını, geçiş döneminin başlangıç yılı olarak tanımlamıştı. [29] 1953 yılının Haziran ayında, ÇKP Merkezi Komitenin Politburo toplantısında, Mao, "yeni demokratik düzenin inşası düşüncesine" ciddi bir eleştiri getirdi şu ifadeleri kullandı: "demokratik devrim başarıya ulaştıktan sonra, bazı insanlar, hâlâ önceden bulundukları yerde durmaya devam ediyorlar ve devrimin doğasının değiştiğini anlayamadılar. Bu insanlar, hâlâ yeni demokrasi politikalarını sürdürmeye devam ediyorlar ve sosyalist dönüşüme girişmek istemiyorlar. Bunlar sağ sapma hatalara girecekler". Mao'nun bu eleştirisinin doğrudan ortaya çıkan sonucu, yeni demokratik toplum inşası sürecinde elde edilen teorik ve pratik kazanımları olumsuzlamaktı. Böylece, yeni demokratik toplum kavramına yeni bir anlam verilmiş olu-

27 Qin Kehong, Yeni Demokrasi ve Yeni Demokratik Ülkeler, syf. 12, Tianjin: Knowledge Press, 1949.

28 Mark Seldon, "Mao Zedung'un Sosyalizme Dönüşüm Üzerine Kurduğu Politik ve Ekonomik Teori," China Report Quarterly, 1988 (2).

29 ÇKP Merkez Komitesi'nin Parti Edebiyatını Araştırma Merkezi, Mao Zedung Biyografisi (1949-1976) Cilt 1, syf. 236, Pekin: Parti Yayınevi Edebiyatı, 2003.

yordu: Yeni demokratik toplum; geçiş aşaması kavramı ile harmanlanmış oluyordu. Aynı toplantıda, Mao, şu ifadeleri kullanmıştı: "Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sosyalist dönüşümün temelde tamamlanmasına kadar geçen süre geçiş aşaması olacaktır. Bu aşama içerisinde, Parti'nin Temel Çizgisi ve hedefi, öncelikli olarak ülkedeki sanayileşmeyi tamamlamak ve tarım, el sanatları endüstrisi ve kapitalist işletmecilik alanında sosyalist dönüşümleri gerçekleştirmektir "[30] Bu yaklaşım, geçici aşaması ile ilgili olarak, Çin Komünist Partisi'nin Temel Çizgisi haline geldi ve bundan kısa bir süre sonra da resmi olarak onaylandı.

Kamu İşleri Bakanlığı'nm derlediği ÇKP'nin Merkezi Komitesi tarafından onaylanarak tüm partiye dağıtılmasına onay verilen belgede şu ifadelere yer veriliyordu: "Geçiş aşaması dönemi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sosyalist dönüşümün temel olarak tamamlanmasına sürecek dönemdir. Bu dönem içerisinde, Parti'nin temel çizgisi ve ana hedefi, tedrici adım adım uygulamalar ile: ülkenin sanayileşmesini gerçekleştirmektir; devlet, tarımın, el sanatları sanayisinin ve kapitalist işletmecilik alanının uzun bir zaman içerisine yayılacak şekilde adım adım sosyalist dönüşümünü yürütecektir. Bu temel çizgi, tüm çalışmalara yol göstermelidir, onu dikkate almayan herhangi bir çalışma, sol ya da sağ hatalara yol açacaktır."[31] Bu belgenin son yazımı, Mao Zedung tarafından elden geçirilmişti.

Mao Zedung, böylece geçiş döneminin temel çizgisi konusunda iyice kararlı bir düşünceye ulaştığında; 1949 yılının Mart ayında toplanan 7. Parti Merkez Komitesi'nin 2. Plenumunda alınan çeşitli kararların bu temel çizgi ile uyumlu kararlar olduğunu savunmuştu. Bu doğrultuda temel çizgi konusunda farklı düşünenlerin ve hala yeni demokratik toplumu inşa etmeyi düşünenlerin, 2.Plenum toplantısının ilke ve kararlarına karşı geldiği suçlamasını getirmişti.[32]

Bu şekilde, Mao, yeni demokratik topluma ilişkin olarak başlangıçta benimsenen teorik yaklaşım üzerinde büyük değişiklikler yapmıştı. Birincisi, yeni demokratik toplum kavramının bütünlüklü ve ayrı bir sosyal yapı olduğu kabulü geçersiz kılındı ve onun yerine, oldukça genel bir anlam içeren bir geçiş dönemi kavramı getirilmiş

30 Mao Zedung'un Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu'ndan İtibaren Kaleme Aldığı Makaleler, Cilt 4, syf. 251.

31 Mao Zedung'un Biyografisi (1949-1976), Cilt 1, syf. 253-254.

32 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 316.

oldu. **İkinci olarak**, parti çalışmasının odak noktası, ülke inşası yerine ülke inşası ve sosyalist dönüşümün birlikte yürütüleceği iki odaklı hale getirildi. Bu iki odaklı bakış açısı, ardından "nesneden" uzaklaşıp "öznenin " vurgulanmasına geçen bir kırılmaya yol açmıştı, bunun sonucunda inşa görevleri göreli önemini yitirirken radikal devrimci eylem gereği öne çıkmış oluyordu. pozisyonuna doğru geçiş ile kırıldı.

Üçüncü olarak, üretim ilişkilerinin dönüştürülmesi sosyal gelişmenin ekseni haline getirildi. Her ne kadar sosyal dönüşümün barışçı bir biçimde gerçekleştirileceğine vurgu yapılsa da, önemle sınıf mücadelesine yapılan vurgu giderek arttırıldı ve halk içindeki çelişmeler uygunsuz bir şekilde abartıldı. Öte yandan, ulusal burjuvazi gözden çıkarılmaya başlandı, "toprak sahibi ve bürokratik kapitalist sınıflar alt edildikten sonra, Çin'deki başlıca çelişkinin, çalışan sınıf ile ulusal burjuvazi arasındaki çelişki olduğuna " inanılmaya başlandı. [33]

Diğer yandan, geçiş dönemi, karmaşık ve çoğulcu ekonomik yapıdan, "yekpare (üniter) sosyalist ekonomik yapıya sahip bir topluma" geçişi tamamlama olarak tanımlandı.[34] **Dördüncü olarak,** "kırlardaki üreticileri makineler ve traktörler ile donatmadan önce de tarımsal kooperatifler kurulabilir" görüşü ortaya atıldı.[35] Tek yanlı bir biçimde, doğal ekonomi koşulları altında sürdürülen geleneksel imece tarzı işbirliği ve köylülerin karşılıklı yardımlaşma hareketleri ve eski köy komününün kalıntısı olan kollektif işçilik doğrudan sosyalist öğeler değerlendiriliyordu. Klasik Marksist yazarların, küçük atölye sanayisini analiz ederken ortaya koydukları, "basit işbirliğine dayalı üretim, yeni üretici güçler yaratır " şeklindeki düşüncelerini basit bir şekilde kopya edildi ve kollektif çalışmanın, işgücü üretici güçlerini geliştireceği ve gerçek sosyalizmin bu olduğu savunuluyordu.

Yeni Demokratik Toplum ve Geçiş Dönemi

Bu yeni strateji iki sonuç doğurdu. **Birinci sorun:** yeni demokratik toplumda gerçekleştirilmesi öngörülen ekonomik inşa görevleri geçiş dönemine aktarılmıştı; fakat inşa görevleri; yapıyı

33 Mao Zedung'un Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu'ndan İtibaren Kaleme Aldığı Makaleler, Cilt 4, syf. 301-302.

34 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 432.

35 Liu Shaoqi: Seçme Eserler, Cilt 2, syf. 142, Pekin Halk Yayınevi, 1985.

dönüştürme -sosyalist dönüşüm- ile eşit derecede önem taşıyan bir faaliyet olarak ele alınıyordu. **İkinci sorun:** geçiş döneminin başlangıç sürecinin nasıl bir özellik göstereceğine dair bir teorik tanımlama verilmemişti. Birinci soruna çözüm olarak şu savunuluyordu; dönüştürme çalışması, ekonomik inşaya uyum sağlamalıydı endüstri tesisleri kurulurken aynı zamanda üretim ilişkileri de dönüştürülmeliydi. Fakat uygulama böyle gelişmedi; perspektif değişikliği endüstriyel inşa çalışmalarının dönüştürme çalışmalarının gerisinde kalmasına yol açtı. İkinci sorunu çözmek için de; şöyle bir söylemler geliştirildi; birincisi, yarı- sömürge ve yarı-feodal toplumdan sosyalizme geçildiği fikri ortaya atıldı, fakat fikir başından itibaren -yeni demokratik toplum teorisinin doğuşundan itibaren- karşı çıkılan bir fikir olduğu için tutmadı. Zaten, bu fikir önceden, Mao Zedung ve bazı başka insanlar tarafından da eleştirilmişti.

Dolayısıyla, seçilen yeni söylem şu şekildeydi: "geçiş dönemimiz, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemidir."[36] Fakat bu fikir, yalnızca Çin toplumunun özel karakterini yadsımakla kalmıyor; bu fikri dogmatik bir şekilde klasik yazarlardan uygunsuz alıntılarla kanıtlanmaya çalışılıyordu. Bu yaklaşım daha sonraları ortaya çıkacak olan yanlış fikirlere "büyük geçiş" teorisine ve bir dizi teorik yanlışın ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştı. !953 yılında, geçiş döneminin temel çizgisi belirlendiğinde, sosyalizme geçmek için üç tane beş yıllık planın ya da biraz daha fazla bir sürenin gerekebileceği(15-20 yıl) öngörülmüştü. Oysa 1956 yılının sonunda, tarımın, el sanatları sanayisinin ve kapitalist işletmeciliğin sosyalist dönüşümü tamamlanmıştı. Resmi bir şekilde de açıklandığı üzere artık sosyalist topluma geçiş yapılmıştı. Çin'deki komünistlerin zorlu çabalarla yürüttükleri arayış içinde vardıkları çözüm olan yeni demokratik toplumun yönelimi sosyalizmdi. Sosyalizme geçişe ilişkin yaratıcı bir yaklaşım getiriyordu. Fakat pratikte girilen süreç farklı bir yön olmuştu.

Fakat, Çin'in Kurtuluş Savaşı'nın (1946-1949) beklenmedik hızlı zaferi dolayısıyla, zafer sarhoşluğu ortaya çıkmış, ülkeyi inşa etme görevi ve adım adım ilerleme yaklaşımı değişmişti. Yeni demokratik toplumun inşası tam olarak olgunlaştırılması beklenmedi, sosyalizme ilişkin daha önce geliştirilen düşünceler neredeyse yok sayıldı. Bunun sonucu olarak, Mao Zedung ve yoldaşları koşulların

36 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 432

akışına kapılmışlar ve klasik Marksist temel teorik önermeler doğrultusunda düşünmeye başlamışlar ve öte yandan da Sovyet modelini örnek almışlardı. Bu fikirleri teorinin mantiki öncülleri ve pratiğin yönelimi olarak düşünmüşler, kanıtlamaya ve sınamaya gerek duymamışlardı.

Bu anlamda Mao, birkaç kere geçiş döneminin Temel Çizgisi'nin, "Lenin'in geçiş dönemine ilişkin teorisine dayandığına" dikkat çekmişti. [37] 1953 yılının Kasım ayında, Partinin Kamuoyu Oluşturma bölümü tarafından derlenen ve Ç.K.P Merkez Komitesi tarafından onaylanan belge taslağı Temel Çizgi'yi anlatan en sistematik belgedir. Söz konusu belge, içeriğinde, 11'i Lenin'in ve 10'u Stalin'in olmak üzere toplam 21 alıntıya yer vermektedir. Lenin'den alıntılanmış bu ifadeler, Lenin'in 1918 ve 1919 yılları arasında yazmış olduğu bazı makalelerden alınmıştı. Lenin'in geçiş dönemine ilişkin teorisi olarak adlandırılan ifadeler onun, Sovyetler Birliğin'de savaş komünizmi dönemi boyunca dile getirdiği bazı ifadelerdi ve dönemin özgünlüğünü yansıtıyordu. Oysa savaş komünizmi, çok kısa bir zaman sonra, yerini, yeni ekonomik politikalara, NEP'e bırakmıştı. Stalin'in sosyalizm modeli, sanayiin tamamının ulusallaştırılmasını ve tüm piyasa düzenleme mekanizmalarının kaldırılıp yerine planlı ekonominin geçirilmesini savunmaktaydı. Ağır sanayiye vurgu yapılıyor tarım ve hafif sanayi ihmal ediliyordu. Endüstrinin aşırı hızla büyütülmesi ve kaynakların yatırıma aktarılmasına vurgu yapılıyor, toplumsal tüketime kaynak ayrılması ve insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi ihmal ediliyordu. Tüm bunlarla birlikte, sosyalist sanayileşmenin hızla büyütülmesi ile uyumlu olarak tarımda köylüler kollektif çiftliklere girmeye zorlanıyorlardı.

O sıralarda Çin'de yapılan propaganda ve birçok insanın zihninde canlandırdığı tabloya göre gelişen düşünceler, " bugünün gelişkin Sovyetler'i bizim yarınımız olacaktır" şeklindeydi ve "Sovyetler Birliği'nin ilerlediği yol, bizim de izlememiz gereken yol olmalı " şeklindeydi. Bu düşünce tarzı, belirli bir noktaya kadar, Çin'deki yaratıcı düşünceyi ve arayış çabasını engellemişti.

Bütün bir dönüşüm süreci boyunca, sanayileşme kuşun gövdesi ve sosyalist dönüşüm ise kuşun iki kanadı olarak düşünülmekteydi. Fakat esas olarak hakim bakış açısı şöyleydi: "geçiş dönemi süresince, Parti'nin Temel Çizgisi'nin özü üretim araçlarının sosyalist

37 Mao Zedung Biyografi (1949-1976), Cilt 1, syf. 397, syf. 400.

mülkiyetinin, ülkemizin ve toplumumuzun tek ekonomik temeli haline gelmesine olanak sağlamaktır".[38] Bu, şu anlama geliyordu: "Temel Çizgi, mülkiyet yapıları sorununa çözüm getirmek olarak yorumlanabilir."[39] Bu konudaki kavrayış biçimi, üretici güçlerin bulunduğu düzeyi hesaba katma yaklaşımından uzaklaşmıştı ve yalnızca üretim ilişkilerinde yapılacak değişikliklere vurgu yapmaktaydı, bunların aralarındaki diyalektik bağ görmezden geliniyordu. Üretim ilişkilerini değiştirme konusundaki kavrayış da, Stalin'in, mülkiyeti üretim ilişkilerinin temeli olarak değerlendiren bakış açısı ile uyum içerisinde, sadece basitçe mülkiyet sorununun çözümüne odaklanmıştı. Marks'taki üretim ilişkileri kavramının çok yönlü içeriği anlaşılamamıştı. Bunun sonucu olarak, "sosyalizmin en temel hedefi, sosyalist dönüşümü tamamlamak ve üretim araçları üzerinde özel kapitalist mülkiyeti kaldırmaktı." Ulusallaştırma, tarımın ve el sanatları sanayisinin, kollektif mülkiyet haline getirilmesi anlamına gelir." [40] Üretici güçlerin ve ekonomik gelişme düzeyi dikkate alınmadan ortaya konan bu soyut sosyalizm modeli, kaçınılmaz bir şekilde, "büyük, kamusal ve saf" olan şeylere, tek yanlı bir vurgu yapmaktaydı. Bu modele göre, Çin'de sosyalizmi hayata geçirmek kırlarda ve kentlerdeki tüm kapitalist ögeleri ortadan kaldırmayı ve aynı zamanda üretim araçlarında her türden özel mülkiyeti silip süpürmeyi hedefliyordu.

Mao Zedung, sosyalist dönüşüm süreci boyunca, geçiş dönemini, "kapitalizmden sosyalizme"[41] geçiş şeklinde tanımlama eğilimindeydi. Fakat bu aşama, aslında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasından, sosyalist dönüşümün temel olarak tamamlanmasına kadar geçecek dönem olarak tanımlanmaktaydı. Karmaşık etmenlerin etkisiyle, sosyalist dönüşüm, yalnızca üç yıl içerisinde (1953-56) sonlandırılmıştı. Bu durumda, ülkedeki sanayileşme hamlesi bir kere daha tarihten miras kalan bir sorun olarak " görülüyordu. 1956 yılında toplanan Çin Komünist Partisi'nin 8. Kongresi'nde, "sosyalist devrimin temel olarak tamamlanmış olmasından dolayı, devletin ana hedefi, üretici güçleri özgürleştirmekten, üretici güçleri korumaya ve geliştirmeye doğru kaydığı" ... "Bugün ülkemizdeki temel çelişki, halkın gelişmiş bir endüstriyel ülke kurulması talebi ile şu

38 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 389.
39 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 316.
40 Mao Zedung Eserleri, Cilt 6, syf. 301.
41 Zhou Enlai: Seçme Eserler, Cilt 2, syf. 105

anda ülkenin geri bir tarım ülke olması gerçekliği ve aynı zamanda halkın ekonominin ve kültürün hızla geliştirilmesi talebi ile mevcut ekonomi ve kültürün halkın talebini karşılayamaz durumda olmasıdır. Sosyalist sistemin şimdiden kurulmuş olduğu Çin'de; özünde bu çelişme gelişkin sosyalist sistem ile geri üretici güçler arasındaki bir çelişmedir. Parti'nin ve Çin halkının başlıca hedefi, Çin'i geri kalmış tarımsal bir ülkeden hızla gelişmiş endüstriyel bir ülkeye dönüştürmek için bu çelişkiyi çözüme kavuşturma çabasında bulunmaya odaklanmak olmalıdır." [42]

1957 yılının başlarında, Mao Zedung, 150 yılı kapsayan tarihsel sürecin – 20. yüzyılın ve 21. yüzyılın ilk yarısını kapsayan - genel bir tanımlamasını yapmıştı: „yirminci yüzyılın ilk yarısında devrim yapılmıştı, ikinci yarısı inşa çalışmalarına ayrılacaktı. İkinci yarı, devrimden inşaya geçiş süreci olacaktı. O, andan itibaren, 21. yüzyılın ortalarına kadar sürecek olan 100 yıllık süre için gerçekleştirilmesi gereken ana hedef Çin'in inşası olmalıydı.[43] Fakat aynı zamanda, Mao, yeni toplumsal sistem henüz yeni kurulmuş olduğundan dolayı bir sağlamlaştırma döneminin yaşanması gerektiğine inanıyordu. "Sosyalist sistemi pekiştirme mücadelesi ve kapitalizm ile sosyalizm arasında mücadele, oldukça uzun bir tarihsel dönem boyunca sürecektir"[44] Her ne kadar büyük ölçekli sınıf mücadelesi temel olarak sona ermiş olsa da, sınıf mücadelesi henüz sona ermemişti, ideolojik alanda sınıf mücadelesi daha uzunca bir süre boyunca varlığını sürdürmeye devam edecekti; ideolojik alanda kimin kazanacağı hâlâ cevabı bilinmeyen bir soruydu.[45] Daha sonradan başlatılan 1957'de Anti-sağ mücadele içerisinde, Mao bu düşüncesini daha net bir şekilde ortaya koymuştur: "1956 yılında ekonomik cephede gerçekleştirilen sosyalist devrim tek başına yeterli değildir ki, bu da aynı zamanda henüz tam olarak pekiştirilmemiştir. Macaristan krizi bunun bir kanıtıdır. Politik ve ideolojik cephelerde tam bir devrim gereklidir."[46] Çin toplumundaki temel çelişkinin, proletarya ile burjuvazi ve sosyalist yol ile kapitalist yol arasındaki çelişki

42 Mao Zedung Biyografi (1949-1976), Cilt 1, syf. 397, syf. 400.
43 Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan İtibaren Alınmış Seçme Önemli Eserler, Cilt 9, syf. 350, syf. 351, Pekin. Parti Edebiyatı Yayını, 1994.
44 Mao Zedung Biyografi (1949-1976), Cilt 1, syf. 648.
45 Mao Zedung Eserleri, Cilt 7, syf. 268, Pekin: Parti Edebiyatı Yayınları, 1999.
46 Mao Zedung Biyografi (1949-1976), syf. 646.

olduğuna hiç bir şüphe yoktur." [47] 8. Kongre'nin kararları, temel çelişkinin, gelişkin sosyalist sistem ile geri kalmış üretici güçler arasındaki çelişkiler olduğunu öne sürmüştü. Bu çelişki, gelecekte de kendisini göstermeye devam edeceğinden, bu ifade, uzun dönemde de geçerliliğini koruyacak gibi görünmektedir. Fakat bu, günümüz için geçerli değildir." [48]

Bu yeni düşünceler eşliğinde, 8. Parti Kongresi kararları değiştirildi. 1958 yılının Mayıs ayında toplanan 8. Ulusal Kongre'nin ikinci toplantısı, Mao'nun bu ifadesini onayladı ve bu ifadeyi, resmen, Liu Shaoqi'nin Merkezi Komite adına sunduğu çalışma raporu içinde sunarak yasallaştırdı. "Bütün bir geçiş dönemi süreci boyunca yani sosyalist toplum kurulmadan önce, prôletarya ile burjuvazi ve sosyalist yol ile kapitalist yol arasındaki mücadele, ülkemizin temel çelişkisi olarak varlık göstermeye devam edecektir." [49] Bu şekilde, 8. Parti Kongresindeki, Çin toplumunun temel çelişkisine ilişkin olarak öne sürülen doğru kararlar resmi bir şekilde değiştirilmiş oldu, bu durum da, Çin Komünist Partisi'nin yönlendirici ideolojisinde büyük bir değişiklik anlamına geliyordu.

Bu yeni ifadede, geçiş döneminin anlamı, "sosyalist toplum kurulmadan öncesine kadar olan dönem" şeklinde, daha alt düzeyde bir limit çerçevesine indirilmiş, bir kere daha büyük bir değişikliğe uğramıştı. 1962 yılında yapılan Ç.K.P'nin 8. Merkez Komitesi'nin 10. Plenumu'nda geçiş dönemi kavramının anlamı bir kere daha değiştirildi ve "kapitalizmin komünizme dönüştüğü bütün bir tarihsel dönem" şeklinde tanımlandı. Söz konusu Plenum bildirgesinde, "proletarya devrimine ve iktidarına tanıklık eden tüm tarihsel dönem (onlarca yıl ya da daha fazla bir süre) boyunca, proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesi ve sosyalist yol ile kapitalist yol arasındaki mücadele varolmaya devam edecektir " ifadelerine yer vermiştir. "Sınıf mücadelesi dönemeçler ve sapmalar ile oldukça karmaşık olcaktır ve bazen de oldukça şiddetli bir hal alır. Bu durum kaçınılmaz bir şekilde Partimizin içine de yansıyacaktır. Emperyalizmin dış baskısı ve ülke içinde burjuvazinin etkisi Partimiz içindeki revizyonizmin toplumsal temelidir."[50] Kararda yer alan geçiş

47 Mao Zedung'un Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan İtibaren Kaleme Aldığı Makaleler, Cilt 6, syf. 548, Pekin: Parti Edebiyatı Yayını, 1992.

48 Mao Zedung Biyografi (1949-1976), Cilt 1, syf. 720.

49 Mao Zedung Biyografi (1949-1976), Cilt 1, syf. 719.

50 Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan İtibaren Kaleme Alınmış Seçme Önemli Eserler, Cilt 11, syf. 288, Cilt 11, syf 288, Pekin: Parti Edebiyatı Yayını, 1995.

dönemindeki sınıf mücadelesine ilişkin değerlendirme, daha sonraları sosyalizmin tüm tarihsel dönemi içerisinde Parti'nin Temel Çizgisi olarak bilinen daha sistematik bir kavramı biçimlendirmişti. Bunun sonrasında, Çin'de bir dizi önemli gelişmeler yaşandı. Çin ile Sovyet Partileri arasında ideolojik polemikler ardından iki ülkenin karşı karşıya gelmesi... Revizyonizmle mücadeleyi hedefleyen, Sosyalist Hareketi ve Kültür Devrimi dahil, bu olayların tümü de yukardaki düşüncenin gelişimi ve uzantıları olarak ele alınabilecek olan olaylardı. Kültürel Devrim'inin sonuna kadar, Mao Zedung tarafından belirlenmiş olan Çin sosyalizminin tarihsel konumu, doğru yörüngeye geri dönememişti. Çin komünistlerinin sosyalizm anlayışı, klasik Marksist yazarların soyut bir biçimde ele alınan önermeleri ile Çin devrimi döneminde kendi elde ettikleri deneyimler arasında tereddütlü bir şekilde gidip geliyordu.

5.2 Çin'de Sosyalizmin Yeniden Konumlandırılması

1978 yılının Ekim ayında, 10 yıldır süren "Kültür Devrimi" sona erdi. 1978 yılında, ülke genelinde, "doğruyu sınamanın biricik ölçütü pratiktir" makalesi etrafında yaygın bir tartışma gelişti. Makaleyi, Nanjing kentinden bir felsefeci yazmıştı. Uzun süredir etkili olan, düşünce kalıpları ve engellemeler aşılarak canlı bir fikir hayatı gelişmeye başladı. Bu felsefi görünümlü tartışma, hem bilimsel sosyalizmle karşı tutum ile ilgili ideolojik bir tartışma ve hem de Parti'nin ve ülkenin kaderi ve geleceği ile ilişkili bir politik tartışma niteliği almıştı. Bu tartışma, o güne kadar ülkede yapılan çalışmaların gerçekçi olarak değerlendirilmesi ve çalışmanın tüm cephelerinin düzeltilerek işlerin tekrar rayına oturtulması açısından çok önemli etkiler bıraktı. Aynı zamanda, Partinin yönlendirici ideolojisi olan Mao'nun düşüncesinin, gerçek özünün düzgün bir şekilde kavranması açısından da zihinleri özgürleştiren bir hava ve itici güç oluşturmuştu. Aynı zamanda, bu canlı tartışma ortamı, Parti'nin önderliğinde çeşitli önemli değerlendirme toplantılarını etkilemişti. Ç.K.P'nin 11. Merkez Komitesi'nin 3. Plenumu bu koşullar altında yapılmıştı. Bu toplantı Çin'de Marksizm'in yeniden doğru bir gelişme rotasına girmesinde ve Parti'nin yönlendirici ideolojisinin düzeltilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu toplantı aynı zamanda ilerde oluşturulacak olan Çin'e özgü Özgü Karakteristiklerde sosyalizm inşası olarak bilinen teorinin oluşumunda önemli bir dönüm nokta-

sıydı. Parti, ülkede üç önemli liderin kaybedildiği (Mao, Cu En Lai ve Cu Deh) ve Dörtlü Çete olarak bilinen darbeci grubun açığa çıkarıldığı yıl olan 1976 yılının Ekim ayı ile 1978 yılının Aralık ayı arasında yaşanan kararsızlık durumuna bir son verdi. Bu toplantıda alman kararlarla birlikte Parti, Kültür Devrimi sırasında yapılan ağır hataların ve aynı zamanda da, o dönemden daha önce ortaya çıkmış olan „sol" hataların etkilerinin düzeltilmesi için kapsamlı bir yol çizdi. Bu toplantı ile birlikte, politik rota daha net bir biçimde yeniden tanımlandı ve o güne kadar birikmiş sorunların adım adım çözümüne girişildi. Çin'e Özgü Karakteristiklerde bir sosyalizm inşasına ilişkin olarak 1956 larda başlamış fakat doğru bir biçimde geliştirilememiş olan arayış çabaları yeniden doğru bir yöne doğru evrilmeye başladı. Partinin, 1982 yılının Eylül ayında toplanan 12. Kongresi'nde, Deng Xiaoping, "modernleşme hareketimiz, Çin'in gerçekliklerinden yola çıkmalıdır"[51] ifadesini kullanmış ve şu ifadelerle tamamlamıştı, "Diğer ülkelerin deneyimlerinin ve modellerinin doğrudan kopya edilmesi bizi asla başarıya ulaştırmayacaktır. Geçmişten birçok ders çıkardık. Uzun dönem tarihsel deneyimlere dayanan temel çıkarımımız, Marksizmin genel gerçekliğini Çin'in mevcut koşulları ile birleştirmek, kendimize özgü bir yol izlemek ve Çin'e Özgü Karakteristiklerde bir sosyalizm inşa etmektir."[52] Burada, Deng Xiaoping, "Çin'e ÖzgüKarakteristiklerde bir sosyalizm inşa etme" fikrini ve teorinin en temel formunu ilk kez bu toplantıda dile getirmişti.

13. Parti Kongresi'nin Önemi

1987 yılının Ekim ayında toplanan Parti'nin 13. Kongresi, Reform ve Dış Dünyaya açılma politikasının uygulamaya sokulmasından itibaren, Çin'e Özgü Karakteristiklerde bir sosyalizm inşa etme konusu ile ilgili olarak edinilmiş deneyimleri ve çıkarılan dersleri özetlemiş ve yeni bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirmede ekonomik kalkınma süreci ve reformun sistematiği üzerine daha net fikirler ortaya konmuştur. Bu kongrenin önemi aynı zamanda ilk kez komünist topluma doğru ilerleyen süreçte, sosyalizmin komünizmin birinci aşaması olduğu, fakat Çin'in ise henüz sosayalizmin başlan-

51 Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan İtibaren Kaleme Alınmış Seçme Önemli Eserler, Cilt 15, syf. 653-654, Pekin: Parti Edebiyatı Yayını, 1997.

52 Deng Xiaoping Eserleri, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 2.

gıç başlangıç aşamasında olduğunu belirleyen „sosyalizmin başlangıç başlangıç aşaması" teorisinin kongre raporuna girmesidir. Kongre belgelerinde şu ifadeler kullanılmıştı :"sosyalizmin başlangıç başlangıç aşamasında Partimizin ana çizgisi, Çin'e özgü ÖzgüKarakteristiklerde stiklerde bir sosyalizm inşa etmek yani tüm etnik gruplardan halka önderlik etmek ve onları birleştirmek, ekonomik gelişmeyi merkezi görev olarak ele almak, Dört Temel İlkeye* bağlı kalmak, reform ve dış dünyaya açılma çalışmalarının sürdürülmesinde ısrar etmek, kendi öz gücüne dayanmak ve Çin'i refah içinde, demokratik ve etik ve kültürel yönden gelişmiş, sosyalist modern bir ülkeye dönüştürme yolunda büyük çabalar harcamak" şeklinde bir açıklamada bulunmuştu. Bu dönemde Parti'nin startejisinde Bir Merkezi Görev ve İki Temel Nokta anlayışı yerleştirdi: Merkezi görev; Çin'e özgü sosyalizmin inşası, Birinci nokta, Dört Temel İlkeye bağlı kalınması, ikincisi, Reform ve Dış Dünyaya Açılma politikasında ısrar edilmesiydi. Reform ve dış dünyaya açılma ve Dört Temel İlke'ye bağlı kalmak karşılıklı bağımlılık ve bağlantılı diyalektik bir pratik olarak değerlendirilmiş ve Çin'e özgü ÖzgüKarakteristiklerde stiklerde bir sosyalizm inşa etme pratiği çerçevesinde birarada ele alınmışlardı.[53] 13. Kongre'nin ilk defa, Çin'e Özgü Karakteristiklerde sosyalizm inşası teorisinin 12 kilit ögesini tanımlamış ve bu teorinin bazı sorulara başlangıç niteliğinde cevaplar verdiğini kaydetmişti: Çin'in sosyalizmi inşa sürecinde içinde bulunduğu aşama; bu aşamanın görevleri, itici gücü, koşulları, planı ve uluslararası koşulları gibi temel sorunlara başlangıç cevapları verilmişti. 13. Kongre, ayrıca Çin'de üç etaplı bir sosyalist modernleşme hedefine ilişkin bir öneride bulunmuştu: ilk adım, Milli Gelir'in 1980 yılında iki katma çıkarılması ve halkın beslenme ve giyim sorunlarının temel olarak çözülmesi. İkinci adım, Milli Gelir'in 20. yüzyılın sonunda yeniden ikiye katlanması ve halkın mütevazi bir konforlu bir yaşam düzeyine erişmesi. Üçüncü adım ise, 21. yüzyılın ortalarında, kişi başına düşen Milli Gelir'in orta derecede gelişmiş ülkelerin düzeyine (İspanya, Portekiz vb) erişmesi ve insanların eskisine kıyasla refah içerisinde bir yaşam sürmeleri, bu noktada aynı zamanda temel modernleşme hedefleri gerçekleşmiş olacaktı.

53 Deng Xiaoping Eserleri, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 2-3.

* Dört Temel İlke, Sosyalizmin İnşasında Partinin Önderliğine, Halkın Demokratik Diktatörlüğüne, Sosyalist Yolu İzlemeye, Marksizm-Leninizm ve Mao Zedung Düşüncesi'ne bağlı kalmak, reformlar izlenirken bu ilkeler göz önünde bulundurulmalıydı.

Sosyalizmin Başlangıç Aşaması

13. Ulusal Kongre'nin başka bir önemli katkısı, sosyalizmin başlangıç aşaması kuramının sistematik olarak belirli bir olgunluğa erişmesiydi. Bu kurama göre, Çin'deki sosyalizmin başlangıç aşaması,* herhangi bir ülkenin sosyalizme geçiş sürecinde izlemesi gereken bir aşama olarak görülmüyordu; aslında, bu teori Çin'in özgül koşullarını yansıtıyor, geri kalmış üretici güçler ve az gelişmiş meta ekonomisi koşullarında sosyalizme ilerleme sürecinde içinden geçmesi gereken bir pratik idi.

Çin'in üretim araçların oldukça kıt olduğu koşullarda üretim araçlarında sosyalist dönüşümü temel olarak tamamladığı 1950'li yıllardan başlayarak, sosyalist modernleşmenin temelde tamamlanacağı döneme kadar geçecek süre ve en azından yüzyıllık bir zamanı kapsayan dönem, sosyalizmin başlangıç aşamasini oluşturacaktı. Bu aşaması, henüz sosyalist ekonomik temelin oluşturulmamış olduğu geçiş döneminden(50li yıllar) farklılıklar gösterir ve aynı zamanda, sosyalist modernleşmenin gerçekleştirileceği gelecekteki dönemden de farklı özellikler göstermektedir. Önce Çin, yarı- sömürge ve yarı-feodal özellikler taşıyan geniş bir toplumdu. 19. yüzyılın ortalarından itibaren, geçen yüzyıllık süre içerisinde, çeşitli politik güçlerin ver-

---

* Kongre Karar belgelerine göre "sosyalizm komünizmin ilk aşamasıdır ve Çin'deki sosyalist toplum da hala sosyalizmin başlangıç aşamasındadır. Gerçekçi bakmalı ve bu aşamanın üzerinden atlamamalıyız. Çin'in bugünkü koşulları altında Çin halkının tam gelişmiş bir kapitalist aşama içinden geçmeksizin pekala sosyalist yolda ilerleyebileceğini kabul etmemek devrimci gelişmeye mekanik bir bakış açısıdır. Ve sağ hataların bilinç kaynağını ifade eder. Diğer yandan içinde bulunduğumuz sosyalizmin başlangıç döneminin üretici güçlerin muazzam bir gelişmesi sağlanmaksızın atlanabileceğini düşünmek ise ütopik bir bakış açısıdır. Bu da "sol" hataların bilinç kaynağını ifade eder" ....

"Bir yandan Çin'de üretim araçlarının kamusal mülkiyetine dayalı bir ekonomik sistem yürütülmektedir. Halkın demokratik diktatörlüğüne dayalı bir sosyalist politik üst yapı kurulmuştur. Üst yapının ideolojik alanda da Marksizmin önder konumda olduğu bir yapı gerçekleşmiştir. Sömürü sistemi ve sömürücü sınıflar tasfiye edilmiştir. Ülkenin ekonomik gücü olağanüstü arttırılmış, eğitim bilim ve kültürde büyük ilerlemeler sağlanmıştır. Ancak öte yandan, Çin'de büyük bir nüfus ve zayıf bir temel bulunmaktadır. Çin'in diğer ülkelere kıyasla kişi başına düşen milli geliri oldukça geridedir. Toplumdaki üretici güçlerin geriliğinin belirlediği bir olgu olarak üretim ilişkileri alanına bakarsak sosyalist kamu mülkiyetine dayalı olan ekonomik sektör teşvik edebilmemiz için gerekli olan üretimin toplumsallaşma düzeyi hala çok düşüktür. Meta ekonomisi ve iç pazar hala az gelişmiştir. Çünkü sosyalist ekonomik sistem henüz olgunlaşmamış ve mükemmel işlemekten uzaktır. Üstyapı alanında yüksek düzeyde gelişkin bir sosyalist demokrasi ve politikalar inşa edebilmemiz için gerekli ekonomik ve kültürel koşullar yüksek düzeyde uygunsuzdur. Üst yapıda çürümüş feodal değerler ve kapitalist fikirler ile, küçük üretimin beslediği geleneğin güçleri hala yaygındır. Bu fikirler dönem dönem parti kadrolarını ve devlet yöneticilerini etkilemiştir. Bütün bu olgular Çin'in sosyalizmin başlangıç aşaması ötesine geçmediğini göstermektedir."

dikleri mücadelelerin sonrasında, eski demokratik devrimin sayısız başarısızlıklarından ve yeni demokratik devrimin nihai zaferinden sonra, Çin'de kapitalist yolun yürümeyeceği ve gerçekten tek yolun, Komünist Partisi'nin önderliğinde, emperyalizm, feodalizm ve bürokratik kapitalizmin gerici hâkimiyetini ortadan kaldırmak ve sosyalist yolda ilerlemek olduğu kanıtlanmıştı.

Fakat Çin sosyalizmi, yarı- sömürge ve yarı-feodal toplumun bağrında doğmuştu ve Çin'in üretici güçleri, gelişmiş kapitalist ülkelerin üretici güçlerinin çok daha gerisinde idi. Bu gerçeklik, onun, birçok diğer ülkenin kapitalizm koşullarında gerçekleştirdiği sanayileşmeyi, üretimin toplumsallaştırılması ve modernleştirilmesi görevlerini gerçekleştirmek için oldukça uzun süreli bir başlangıç aşamasından geçmek zorundaydı. Genel olarak, sosyalizmin başlangıç aşaması, Çin'in adım adım geri kalmışlıktan kurtulmasına; tarımsal nüfusun ezici ağırlıkta olduğu, el emeğine dayalı üretim yapan tarımsal bir ülkenin, yavaş yavaş nüfus çoğunluğunu tarımdışı uğraşan halkın çoğunluğu oluşturduğu modern bir ekonomiye, sanayileşmiş bir ülkeye dönüşmesine; doğal ve yarı doğal ekonominin yüksek payının, ileri derecede gelişmiş meta ekonomisine dönüştürülmesine gerek bulunmaktaydı. Bu aşama içersinde; Çin halkının yaratıcı gücü harekete geçirilerek arayış sürdürülecek canlı ve dinamik bir sosyalist politik sistem, ekonomik ve kültürel sistemler doğrultusunda reformlarla ilerlenecekti.

Sosyalizmin Başlangıç Aşaması ve Yeni Demokratik Toplum

Bir anlamda, sosyalizmin başlangıç aşaması teorisinin, başlangıç arayışlarında ortaya atılan yeni demokratik toplum kuramına doğru yeni bir içerikle geri dönüş olduğunu söylemek yerinde bir ifade olacaktır. Çünkü teorik olarak, sosyalizmin başlangıç aşamasındaki devam ettirilip sürdürülecek inşa görevleri, yeni demokratik toplumdan geri kalan görevler ve geçiş döneminde tamamlanamamış öğelerdir. Çin toplumunda, sosyalist sistem aracılığı ile muazzam değişimlerin başarılmış olduğu kesin bir gerçekliktir. Fakat bu tarihsel dönemde toplumsal inşanın asli içeriğine temel yönelim farklı değildi. Bu yüzden, içinde bulunduğumuz sosyalizmin başlangıç aşamasının, -zaman algısı daşamasıde olmadan- yeni demokratik toplumun „yaşanmamış" olması boşluğuna bir çare olacağı söylenebilir.

Teorik geriye dönüşün anlamı, yeni demokratik toplum teorisinin, Çin komünistlerinin sosyalizmi inşa etmek açısından kendi arayış süreçlerinde bukdukları ve bugün üzerine dayanacakları en doğruya yakın yaklaşımı getirmiş olmasıdır.

Fakat sosyalizmin başlangıç aşaması teorisinin, yeni demokratik toplum teorisine geri dönüşü, tarihsel bir geri dönüş değildir. Bu teori, Çin Komünist Partisi'nin toplumsal inşa teorisi açısından ileriye doğru -diğer teoriye göre- daha gelişkin bir kavrayış getirdiğini göstermektedir.

Bu farklılıklar şöyle tanımlanabilir: öncelikle, yeni demokrasi dönemi ile karşılaştırıldığında, sosyalizmin başlangıç aşaması teorisinde sunulan modernleşme kriterleri çok daha derinlikli bir anlayış sunmaktadır ve çok bilimsel içerikler taşımaktadır. Örneğin, sanayileşmeyi ele alalım. Sanayileşme, sosyalizmin başlangıç aşamasının olduğu kadar geçiş döneminin ve aynı zamanda yeni demokratik toplumun hedeflerinden birisidir. Fakat geçmiş dönemdeki, sanayileşme kavramı çok kapsamlı sayılamazdı ve bu anlamda, içinde yaşadığımız çağı anlamlandırmada geri idi. Sanayileşme kriteri, Sovyetler Birliği'nden miras alınmıştı ve bu uygulamada, endüstriyel ürünler hem tarım ve hem de sanayi ürünlerinin toplamının %70'ini oluşturması gerekiyordu. Esasen, tüm gelişmiş sanayi ülkelerinin sanayileşmesinin sonucu, nüfusun çoğunluğunun sanayide ve tarım dışında çalışan insanlardan oluşması idi. Tarımsal nüfus oranı büyük oranda düşmüş ve tarımsal alanda üretici güçlerin büyük oranda geliştirilmişti. Bu arada, sanayileşme dinamik bir alan olarak, teknolojik düzeyin sürekli olarak iyileştirildiği ve yenilenen bir süreçtir. Daha doğru bir sanayileşme hedefi, kendisine, dünya modernleşmesinin eriştiği düzeyi ölçü almalıdır. Fakat Çinli komünistler, geçmişte dünyanın teknolojik devrim dalgalarının öneminine dair net bir anlayış geliştirmişler ve sanayileşmenin gelişimi için statik bir standarta bağlı kalmışlardı. Başka bir örnek daha verebilirim, meta ekonomisinin ve piyasa ekonomisinin gelişim düzeyi, ülkenin modernleşme derecesinin belirlenmesi için önemli bir ölçüdür. Fakat yeni demokratik toplum kuramının başlangıç oluşum döneminde, meta ve piyasa ekonomisine dair net bir kavrayış ve herhangi bir önerme bulunmuyordu ve daha sonraları da, bu iki kavram, kapitalizmin anlamdaşları olarak düşünüldü ve reddedildi. Pratikler göstermektedir ki, meta ve piyasa ekonomisi yeterli bir gelişim sergilemediği sürece doğal ve yarı doğal ekonominin korunaklı sta-

tüsünü kırmak hiçbir şekilde mümkün olmayacaktır. Sosyalizmin başlangıç aşaması kuramı, sosyalist inşa pratikleri ve diğer inşa pratiklerinden yararlanarak; dünyadaki genel modernleşme sürecini yeniden değerlendirmiş ve yeni bir teorik soyutlama yapmıştı.

Sosyalizmin başlangıç aşamasında, üretici güçlerin geliştirilmesi ile çözümlenecek tarihsel sorunlar, sanayileşmenin başarılması, üretimin toplumsallaştırılması ve modernleştirilmesidir. Bu türden bir gelişme, Çinde, bir yandan, gelişmiş ülkelerde çoktandır tamamlanmış olan geleneksel türde sanayi devrimini teşvik etmeyi gerektirirken, diğer yandan, dünyadaki teknolojik devrimlere ayak uydurma hedefini de benimsemeyi zorunlu kılmaktadır. İçinde bulunduğumuz süreçte, bu hedefe ulaşmak için ve canlı ve dinamik bir sosyalist ekonomik, politik ve kültürel sistem kurmak amacıyla, üretim ilişkilerinde ve üstyapı alanında üretici güçlerin gelişimine uyum sağlayamayan kısımlarda sürekli reformlar gerçekleştirilmelidir. Tüm bunlara ek olarak, halkın modernleşmesi, modernleşme göstergelerinin en önemli kriterlerinden birisidir.

Bunun sonucu olarak, her ne kadar "zengin, demokratik, etik yönden gelişmiş modern bir sosyalist ülke"[54] hedefi ve "bağımsız, özgür, demokratik, birleşmiş ve zengin yeni bir ülke"[55] soyut anlamda birbirlerinden önemli bir farklılık göstermeseler de, zenginlik ve çağrıştırdıkları anlamların derinlikleri bakımından, birincisinin, diğerinde olmayan bazı nitelikleri içerdiği ve içinde bulunduğumuz çağa uygunluk bakımından daha gelişkin olduğu söylenebilir.

Sosyalizm Nedir ve Nasıl İnşa Edilmelidir?

İkinci olarak, "sosyalizmin ne olduğu ve sosyalizmin nasıl inşa edileceği" hâlâ arayış içinde olduğumuz bir konudur.[56] "Henüz bu konuya ilişkin net bir anlayış geliştirmiş değiliz."[57] Yeni demokratik toplum ve geçiş dönemi teorilerinde, sosyalizm anlayışı, idealist renkler ve öznelci önyargılar içermekteydi. Buradaki teorik yetersizlik kendisini çok daha uç biçimde göstermektedir. Reform süre-

54 13. Ulusal Kongreden İtibaren Kaleme Alınmış Seçme Önemli Eserler, Cilt 1, syf. 15, Pekin Halk Yayınevi, 1991.

55 13. Ulusal Kongreden İtibaren Kaleme Alınmış Seçme Önemli Eserler, Cilt 1, syf. 15.

56 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 3, syf. 1030.

57 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 227.

cine girilmesi ile birlikte tarihe dönük gözlemler ve yeni pratikler sonucunda, bu daha da netleşti ve olgunlaştı. Sosyalizmin başlangıç aşaması teorisi, idealist bir eğilimi yansıtan "tek ve yekpare bir ekonomik temel yapılanması" düşüncesini aşmıştır; fakat buna karşılık kamu mülkiyetinde ısrar edildiği ve "herkese emek katkısına" göre şeklindeki sosyalist bölüşüm ilkesine bağlı kalındığı sürece, söz konusu sistemin sosyalizm olduğunu savunur.

Bu konuyu açarsam; şu anda içinde bulunduğumuz aşamasıde, Çin'deki üretici güçlerin durumuna baktığımızda şu nitelikleri görebiliyoruz: bir yanda bazı çok gelişkin modern sanayiler, bunun yanında ise, onlarca ve hatta yüzlerce yıldır modern standartların gerisinde kalmış olan çok sayıdaki sanayi sektörleri birarada varlık göstermektedirler. Birçok bölge daha az gelişmiş ya da yoksul iken bazı bölgeler ve kentler gelişmiş ekonomiler düzeyine ulaşmıştır. Birkaç dalda gelişmiş teknoloji bulunmaktadır; fakat genel olarak teknoloji düzeyi oldukça düşüktür ve nüfus içinde hala yeterli eğitimden yoksun bir kesim bulunmaktadır. Üretici güçlerin bu geniş çeşitliliğine uyum sağlayabilmek için yalnızca "tek ve yekpare bir ekonomik temel yapılanması" tutumunun kırılması gerekiyor ve yeni demokratik toplum döneminde elde ettiğimiz başarılı deneyimler ışığında, daha esnek ve çeşitlilik içeren toplumsal yapıların teşvik edilmesi -durdurulduğu yerden- "yeniden" başlatılmıştır. Son çözümlemede bu karar ve "geçmişe dönüşün" temel gerekçesi üretici güçlerin oldukça eşitsiz gelişme düzeylerine sahip olması ve büyük çeşitlilik göstermesi olmuştur.

İçinde bulunduğumuz, sosyalizmin başlangıç aşamasında, üretici güçlerin düzeyi hâlâ düşüktür; fakat ulusal koşulların geneline baktığımızda ve sahip olduğumuz üretici güçlerin yeni demokratik toplum ile karşılaştırıldığında, çok daha gelişmiş oldukları görülebilmektedir. Yeni demokratik toplumda, devlet tarafından yönetilen işletmelerin önderliği görülmekteydi, fakat bu sosyalist sektörün tüm ekonomi üzerinde gerçek anlamda etkinliği ve hakimiyeti sağlanmış olmaktan hala çok uzaktaydı, ekonomide sadece eski toplumun kalıntısı özel kapitalist sektör faaliyet göstermiyor, hatta gelişmesi tam olarak belirli sınırlamalar içerinde destekleniyordu.

Sosyalizmin başlangıç döneminde, özel işletmelere ve bunun yanısıra bireylerin mülkiyetlerindeki işletmelerin varlık göstermelerine ve gelişmelerine izin verilmektedir. Fakat sosyalist koşullar altında varlık gösteren bu özel işletmelerin ÖzgüKarakteristiklerde

-yeni demokratik toplumda olduğu gibi- saf nitelikte bir özel ekonomi değildir. Basit bir şekilde, eski toplumdan miras alınan birşey olmaktan çıkmışlardır. Bunlar daha çok sosyalizm koşulları altındaki üretici güçlerin gelişme düzeyine uyum sağlamak amacıyla izin vermiş olduğumuz şeylerdir ve özgün bir karakter taşımaktadırlar. Bu anlamda sosyalizmin başlangıç aşamasında vazgeçemeyacağimiz ekonomik ögeleri oluşturmaktadırlar.

Temelde, Çin'in sosyalizmin başlangıç aşamasında bulunduğu tanısı; iki hatlı ve iki yönlü anlama sahiptir: bunlardan birisi, Çin toplumunun şimdiden sosyalist bir toplum olduğu ve sosyalizme bağlı kalınması gerektiğidir. Diğeri ise, Çin sosyalizminin başlangıç aşamasısinde bulunduğudur. Günümüz Çin'inde tarihsel koşulları altında, Çin'in, kapitalizmin tam olarak gelişmesi aşamasını yaşamaksızın sosyalizm yoluna girebileceğini kabul etmemek, dogmatik bir tutum olacaktır; bunu tersinden ifade edersek, Çin'in sosyalizm yolunda ilerleyebilmesi için gelişmiş bir kapitalizmi yaşaması gerekememektedir. Öte yandan, devrim anlayışı ve toplumsal gelişmenin ilerletilmesi açısından bakıldığında, üretici güçlerin muazzam bir gelişme sağlaması mümkün kılmadan içinde bulunduğumuz sosyalizmin başlangıç aşamasının atlanabileceğine inanmak da ütopik bir düşünce olacaktır.

Çin toplumunun içerisinde bulunduğu tarihsel aşamayı tam ve doğru bir şekilde kavrayabilmek, Çin'e özgü ÖzgüKarakteristiklerde stiklerde sosyalizm teorisini anlamak açısından kilit önemde bir sorundur. Önümüzdeki görevleri doğru tanımlayabilmek için ve doğru politikalar belirleyebilmek için bu noktada bir netleşmeye gerek duymaktaydık. Çin gibi geri kalmış doğulu bir ülkede sosyalizm yapılandırmak, Marksizmin tarihinde yeni bir sorun sayılır. Çin'in karşı karşıya olduğu problem, sosyalizmin, yüksek düzeyde gelişmiş kapitalizmin birikimlerine dayanarak ve onu aşarak inşa edilmesini öngören Marksizmin kurucularının düşündüklerinden farklı bir durumdur. Aynı zamanda, diğer ülkelerin koşulları ile de farklılıklar göstermektedir. Diğer ülkelere ait deneyimlerin ya da teorilerin gelişigüzel bir kopyası burada işe yaramayacaktır. Çin'e özgü ÖzgüKarakteristiklerde stiklerde bir sosyalizm yapılandırma yolu, uygulama alanında, Çin'in gerçek koşullarının perspektifinden bir bakışın benimsenmesi ve Marksizmin temel teorilerinin Çin'in koşulları ile birleştirilmesi yönteminin uygulanması anlamında bir çözüm arayışıdır.

Çin Komünist Partisi, bu sorun üzerine yaratıcı bir arayış süreci yaşamış ve büyük başarılar kazanmıştır; fakat aynı zamanda büyük başarısızlık ve gerilemeler de yaşamış hatalarının sonucunda büyük maliyetler ödemek zorunda kalmıştır. 1950'li yılların sonlarından itibaren „sol" düşüncelerden etkilenen Çinli komünistler, başarı kazanmak için aceleci ve sabırsız tutumlar sergilemişler aynı zamanda toplumsal yapıların saf kalmasına ve saf bir biçimde oluşmasını hedefleyen körce bir pratik yürütmüşlerdi. Üretici güçlerin, yalnızca devrimci kitle hareketleri ile ve devrimci kampanyalarla ya da sadece iyi niyetli çabalarla, büyük sıçramalar ile iyileştirilebileceğine ve sosyalist mülkiyet biçiminin de yalnızca büyük ve kamusal olması gerektiğine inanılıyordu. Oldukça uzun bir zaman boyunca, Ç.K.P üretici güçlerini geliştirme görevini daha alt bir konuma çekerek sosyalist dönüşümün tamamlanmasından sonraki dönemde, hala "sınıf mücadelesini esas halka olarak almak" düşüncesi konusunda ısrar etmişti. Üretici güçlerin gelişmesini sınırlandıran ve sosyalizmin gerçek asli doğasını yansıtmıyan birçok şey sosyalist sanılmıştır. Öte yandan tarihte bir dönem yalnızca belirli bir olayın sonucu olarak ortaya çıkan ve tarihte bazı belirli özgün koşullara uyan olaylar dogmatik bir biçimde ebediyen doğru olacak şeyler olarak düşünülmüştü. Üretici güçlerin gelişimine ve meta ekonomisinin ortaya çıkıp gelişmesine, üretimin toplumsallaşma düzeyini yükseltme ve üretimin modernleşmesi açısından olumlu olabilecek birçok şey, sosyalizm koşulları altında, "kapitalizme geri dönüş " olarak kabul edilmiş ve karşı çıkılmıştır. Bunun sonucu olarak, tek- tip ve aşırı derecede tek boyutlu yekpare bir mülkiyet yapısı ve katı bir ekonomik sistem yaratılmış ve bu ekonomik sisteme bağlı politik sistem de, fazlasıyla merkezileşmiş bir iktidar yapısına yol açmış ile üretici güçlerin gelişimini ciddi bir şekilde engellemiş ve sosyalist demokrasinin geliştirilmesi açısından da olumsuz bir rol oynamıştır.

Çine Özgü Sosyalizm İnşası

"Başlangıç aşaması teorisinin, Çin'de sosyalizmin tarihi konumunu tanımlamaya odaklandığını söylersek bu durumda, "Çin'e Özgü Özgü Karakteristiklerde Sosyalizm İnşa teorisinin" ise Çin'deki sosyalizmin teorik olarak konumlanmasını iki düzeyde tamamladığını söyleyebiliriz. Çin, derin bir kültüre sahip olmasından dolayı, kaderi, ne maddi ne de manevi olarak kolaylıkla dış bir güç tarafın-

dan kontrol edilebilecek yapıda bir ülke değildir. Fakat son yüzyıllarda oldukça uzun bir dönem boyunca, Çin halkının dış güçlerin kontrolünden kurtulma gayretleri büyük oranda sınırlandırıldı. Bunun nedeni, ülkenin içerisinde, bölgeler arası bağların zayıflaması; hayatta kalmak ve bazı bölgesel güçlerin gelişme kaydetmek için dış güçlere dayanma ve onlardan destek alma ihtiyacı duyması sonuçta, çatışan politik güçlerin ve kesintisiz savaşların varlık göstermeye başlamasıydı. Aynı zamanda, bu politik güçler kendilerini donanımlı kılmak için farklı düşüncelere dayanma ihtiyacı içerisindeydiler. Bu durum, hem devrim karşıtı ve hem de devrimci güçler için geçerliydi. Bunun sonucu olarak, kontrol ve kontrol karşıtlığı çatışması ortaya çıktı. Bu olgu, farklı dönemlerde, farklı insan grupları için farklı türde bir ifadeye bürünüyordu.

Çin ve Sovyetler Birliği Çatışmasının Dersi

Çinli komünistlere göre, sürdürdükleri özerklik mücadelesi, hem devrim ve hem de inşa döneminde, Sovyetler Birliği'ne karşı gerçekleştirilmişti, teorik olarak ise Stalin'in sosyalizm ile ilgili kavrayışına karşı bir hareketti. Yen'an'da başlayan (1942'den 1945'e kadar) düzeltme hareketinin altında yatan ve 1945'de Mao Zedung Düşüncesi şeklinde bir vurgunun başlatılmasının nedeni de tam olarak buydu. 1945 yılında yapılan Parti kongresinde ilk kez Mao Zedung Düşüncesi formülasyonu karar altına alndı. Kongrede, Mao Zedung Düşüncesi'nin bir yanda Marksizm ve Leninizm iken, diğer yanda Marksizm ve Leninizm'in Çin gerçeklikleri ile Çin tarzında bir birleşimi olarak düşünülmüştü. Stalin öldükten sonra, Mao, Sovyetler Birliği'ni bir ayna olarak ele alıp gözden geçirmek suretiyle çok daha iyi bir yöntemin geliştirilebileceğini iddia etti. Fakat izlenen birçok zigzag ve dolambaçlı yol sonunda, aslında Çin, Stalin'in gölgesini terk edemedi. Daha sonra Khrushchev ile çatışmalar yaşandı ve bu çatışmaların özünü, sosyalizmin ne olduğu ve sosyalizmin nasıl inşa edilmesi gerektiği temel sorununa dair farklı bakış açılarının ele alınması oluşturuyordu. Khrushchev'e göre, Sovyet'in izlediği yol, tüm ülkelere uygun olabilecek bir yoldu ve bu yüzden, onunla aynı çizgide ilerlemeliydiler. Ulusal gerçekliklerin dikkate alındığı durumlarda dahi bazı ortak ilkelerden ayrılmamak gerekiyordu. Mao Zedung'a göre, Sovyet'in izlediği yolun en iyi yol olarak nitelendirilmesi söz konusu olamazdı, Çin, çok daha iyi ve daha hızlı

sonuçlar verecek bir yol izleyebilirdi ve bunun gerçekliği zaten Çin devriminin zaferi ile de kanıtlanmıştı bile. Khrushchev, Çin'i dogmatik olmakla ve Çin de, Khruschev'i revizyonist olmakla suçladı. Her iki taraf da diğerinin yanlış olduğuna, faaliyetlerini Marksizm ve Leninizm'e bağlılık içerisinde sürdürmediğine inanıyor ve karşısındakinin sosyalizm inşasını doğru bir şekilde yürütmediğinden dolayı pratik çizgisinde düzeltme yapmasını talep ediyordu. Bunun sonucu olarak, iki taraf ve iki ülke arasındaki ilişkiler koptu. Çin'e Özgü Karakteristiklerde sosyalizmi inşa teorisi, büyük çapta bundan bir ders çıkarmış ve diğerleriyle çatışmaya girmekten kaçınmıştır. Deng Xiaoping'in de ifade ettiği gibi, "bir ülke partisinin iç politikalarının doğru ya da yanlış olup olmadığına dair hükümleri, ancak o ülkenin halkı ve söz konusu parti vermelidir. Yalnızca ülkenin halkı gerçek koşulları en iyi şekilde kavrayabilir." [58] "Bir parti diğer ülkelerin partilerinin doğruları ve yanlışlarına ilişkin olarak yorumda bulunduğunda, genellikle bu fikirlerini çoktandır varolan bazı formüller ya da şemaları temel alarak oluşturmaktadır. Aslında bu pek de işe yarar bir yol olmamaktadır." [59] "Söz konusu formüller „çok Marksist" olsalar bile, farklı ülkelerin gerçek koşulları ile birleştiklerinde yanlışlardan kaçınmak oldukça zor olacaktır." [60]

Sovyetler Birliği ve Çin arasındaki çatışma, birincisi, somut pratikler ve soyut ilkeler arasındaki yanlışlar ve doğrular ile ilgili idi; ikinci olarak, somut pratikler ve somut pratikler arasındaki yanlış ve doğrular hakkında bir tartışmaya dönüşmüştü. İlk tartışmada, Mao Zedung, devrimin sürdüğü dönemde iyi bir performans ve yaklaşım sergilemiştir ve çelişmelerin, çatışmaya dönüşmesini kontrol altında tutabilmiştir. Fakat sosyalist inşa döneminde, Khrushchev ile soyut ilkelere ilişkin olarak çatışmalar yaşamış, bunu engelleyememiştir. Soyut ilkeler ile ilgili çatışmaların ardında, aslında pratiklerle ilgili tartışmalar yatmaktadır: her bir taraf ilkelere bağlı kalmış mı? yoksa söz konusu ilkeleri çiğnemiş mi? Mao Zedung, bilinçsizce, çatışmalarda Stalinizmin savunuculuğunu yapmıştır.

İkinci tartışma konusu açısından bir değerlendirmede bulunduğumuzda, onun, birinci tartışma formunun kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bir uzantısı ve sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Deng Xiao-

58 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 63.
59 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 2, syf. 318, Pekin Halk Yay., 1994.
60 A.g.e.

ping'in Çin'e Özgü Karakteristiklerde İnşa teorisi, Mao tarafından tamamlanmamış olan keşfin ve yeni bir aşamasıye doğru adım atan ilerlemenin devam ettirilmesidir. Tarihsel olarak, bu yeni keşfin önemi, Mao'nun, Çin için önemli olan devrim yolu keşfi kadar büyüktür. Deng'in teorisi, çağdaş Çin'in koşullarında süregiden sosyalizm inşa pratiklerini soyut teorik ilkelerden tamamıyla ayırır. Deng'e göre, "Marks'tan, kendisinin ölümünden bir yüzyıl ya da birkaç yüzyıl sonra beliren sorunlara hazır cevaplar bulmuş olmasını talep edemeyiz. Aynı şekilde, Lenin de ölümünden 50 ya da 100 yıl sonra ortaya çıkacak olan sorulara cevaplar sunması mümkün olamazdı." [61] Deng'in uygun bulduğu şey ise, yeni koşullar altında ortaya çıkan yeni sorulara, kişinin kendi deneyimleri vasıtasıyla cevaplandırması olmalıydı "atalarımız tarafından dile getirilmemiş olan şeyleri söylemek" ve "yeni kelimelerle"[62] konuşmaktır. Aynı zamanda, Deng'in teorisi, Çin'i, Sovyetler Birliği'nden ve tüm diğer ülkelerden farklı kılar. Deng, bir ülkenin koşullarını, başka herkesten çok yalnızca o ülkenin halkının daha iyi anlama kapasitesine sahip olabileceğini ve bulundukları bu noktadan hareketle; yalnızca bu insanların, ülkenin yanlışlarına ve doğrularına dair geçerli hükümlerde bulunabileceğini, bu yüzden de, diğer ülkelerden insanların bu konulara ilişkin olarak düşüncesizce beyanatlarda bulunmaması gerektiğine inanıyordu. Çin'in geçmişte bu türden ciddi yanlışlıklar yapmış olduğunu kabul ediyordu. Başlangıç Aşaması teorisinin kendisi de güçlü Çin karakterleri taşıyan bir kavramdır ve Çin'e Özgü Karakteristiklerde İnşa teorisi, başlangıç aşaması teorisi ile aynı felsefik temele sahiptir. Yani doğruyu ve gerçeği olgulara dayanarak incelemek ve araştırmak ve beyaz ve kara kedi teorisidir. İnsanları refah içinde bir yaşama kavuşturmadığı sürece en iyi teori bile iyi bir teori olarak düşünülemez. Bir teorinin iyi olup olmadığına dair en son sözü halk söylemelidir. Diğer ülkelerin yanlışlarına ve doğrularına dair hükümler, o ülkelerin kendi halkları tarafından verilecektir. "Çin'deki sorunlar, Çin'in koşullarına uygun bir biçimde çözülmeli ve aynı zamanda Çin halkının gücüne dayanarak çözüme kavuşturulmalıdır. Bağımsız ve kendi öz gücüne dayanan bir varlık sergileyebilme becerimiz, bize, tüm geçmişimiz boyunca ayaklarımızı yere sağlam basacağımız sağlam bir zemin sunmuştu ve bu bugün de gelecekte de bu böyle olmaya devam edecektir. Çin halkı,

61 A.g.e.

62 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 291

diğer ülkelerle ve halklarla dostluk ve işbirliği içerisinde bulunmayı sevmektedir; fakat aynı zamanda uzun dönemli çabalar ile güvenceye aldığımız bağımsızlık ve kendi öz gücüne güven duyma hakkını daha fazla sevmekteyiz. Hiçbir ülke, Çin'den, kendisinin uzantısı şeklinde bir varlık sergilemesini ya da Çin halkının çıkarlarını ihlal edecek acı meyveyi yutmasını beklememelidir." [63]

Reform ve dış dünyaya açılma politikasının yürütülmeye başlamasından buyana, Çin'e Özgü Karakteristiklerde bir sosyalizmi yeniden konumlandırma faaliyeti, Çin'in sosyalist modernleşme yapılanmasının temel zemini ve çeşitli politikaların başlangıç noktası olmuştur. Geride bıraktığımız otuz yılın pratiği boyunca, Çin dünyanın dikkatini kendi üzerine çeken bazı başarılara imza atmıştır. Bu da Partinin izlediği politikaların ve ilkelerin, gelişmenin yönünün ve kullandığı stratejinin doğru olduğunu göstermektedir.

5.3 Sosyalist Çin ile Çağdaş Kapitalizm Arasındaki İlişki

Günümüz Kapitalizminin Eleştirisi

Sosyalizmin bilinen konumu, onun kapitalizm ile çatışmacı ve onu reddeden bir ilişki olmasıdır. Sosyalizm, kapitalizmin kurumsal yetersizlikleri sorununa bir yanıt, kapitalizmin zıttı ve aynı zamanda kapitalist uygarlığın mirasçısıdır. Gerçekte, sosyalizm bir ideoloji, bir akım ve toplumsal sistem olarak post- kapitalizmin alanı içerisinde yer almaktadır. Bu konumu ile, aynı zamanda toplumsal adaleti gerçekleştirme, toplumsal ilerlemeyi sağlama ve insanlığı özgürlüğe kavuşturma amacıyla kapitalizmin kurumsal yetersizliklerinin üstesinden gelmek için toplumsal düzenlemeler ve kontroller gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Sosyalizmin daha doğuşundan itibaren, sosyalizm ile kapitalizm arasında hararetli bir mücadele süregitmektedir. Sosyalizmin nihai misyonu, kapitalist sistemi yenilgiye uğratmak, ortadan kaldırmak ve onun yerine geçmektir. Ve kapitalizm de, kendisinin sonunu getirecek olan bu yeni sistemi yıkma düşüncesini hiç bir zaman asla aklından çıkarmaz. Sosyalizmi beşiğinde boğmayı amaçlamakta, ona

63 A.g.e.

ekonomik yaptırımlar ya da askeri ambargo uygulamakta ya da sosyalizmi, " barışçıl bir evrim içinde " kapitalizme dönüştürmeye zorlamaktadır. İki sistem arasındaki mücadele, ilk sosyalist ülkenin doğuşundan bu yana bir an olsun durmamıştır. Rusya'daki Bolşevik güçler, rejimin hemen kuruluşundan sonra, 14 emperyalist ülkenin müttefik kuvvetlerinin saldırısına uğramıştır. 1920lerde Macaristan ve Almanya'da daha en başından devrimci güçlerin gelişme kaydetmelerinin önüne kanlı bir biçimde geçilmiştir. Daha sonra Sovyetler Birliği'ne ambargo uygulanmış, Küba ve Vietnem'a askeri saldırılarda bulunulmuştur. 1980'li yıllarında sonlarında ve 1990'lı yılların başlarında, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupalı ülkelerin sosyalist kuvvetleri, "kavgasız gürültüsüz barışçıl bir evrim" geçirmişlerdir. Her ne kadar bu evrim süreci, iktidarda bulunan komünist partilerin izledikleri politikalarda yaptıkları yanlışlıklar ile fazlasıyla ilintili olsa da, uluslararası kapitalist güçler de bu sürece katkıda bulunmuşlardır.

Çin'in Kapitalizme Eleştirisi

Çin, sosyalist sistemi uygulamayı seçmiştir. Çin, sosyalist bir ülke olarak, şu açılardan, kaçınılmaz bir şekilde kapitalist sistemi eleştirir ve ona karşı çıkar:

Birincisi, "Çin'i yalnızca sosyalizm kurtarabilecektir ve Çin'in gelişmesi de ancak sosyalizmin uygulanması ile mümkün olabilir."[64] Bu durum, Çin'in modern tarihinde kendisini gösteren en temel tarihsel gerçekliktir. Çin, yarı-sömürge ve yarı-feodal bir toplumdu. 19. yüzyılın ortalarından bu yana, yüz yıldan çok daha uzun bir süredir, çeşitli politik güçler bu konuda Çin'in geleceği üzerine birbirleri ile savaşmışlardır. Çin'de kapitalist bir yol izleme seçiminin, eski tarzda demokratik devrimlerin ardarda başarısız kalmasından ve yeni demokratik devrimin nihai zaferinden sonra, burjuvazinin önderliğinde eski tip bir demokratik geçersiz bir alternatif olduğu kanıtlanmış oldu. "Batı burjuvazisinin uygarlığı, burjuva demokrasisi ve burjuva cumhuriyeti çözümleri, Çin halkının zihinlerinde iflas etmişti." [65] Tek çıkar yol, Komünist Partisi önderliğinde, emperyalizmin, feodalizmin ve bürokratik kapitalizmin karşı-devrimci

64 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 3.

65 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 331.

yönetimini yıkmak ve sosyalizm yoluna girmekti. "Kapitalist demokrasi, halk demokrasisine dönüşecek ve kapitalist cumhuriyetin yerini de halkın cumhuriyeti alacaktır. Bunun bir sonucu olarak, halk cumhuriyeti vasıtasıyla sosyalizmin ve komünizmin hayata geçirilmesi mümkün olabilir, sınıflar ortadan kaldırılabilir ve dünyada büyük bir uyuma ulaşılabilir." [66] İkinci olarak, modern tarihte, kapitalizmin sömürgeci yayılımı, Çin halkına birçok felaket getirmişti. Bu yüzden, Çin halkı, manevi dünyasında da kapitalizme karşı içgüdüsel bir nefret ve düşmanlık duyguları beslemekteydi. Geri kalmış Çin, Batı'nın emperyalist güçlerinin kendisine çevirdiği silahlar karşısında, zorlamalar karşısında bir şekilde kapılarını Batı'ya açmak zorunda kaldı ve bunun ardından, Çin halkı, Batı'dan birçok şey öğrendiler. Fakat "emperyalist saldırganlık, Çinli insanların Batı'dan birşeyler öğrenme hayallerini parçaladı" çünkü "her ne kadar Çinliler Batı'dan çok fazla şey öğrenseler de, öğrendikleri şeyler bir işe yaramıyordu. Çin halkı ideallerini gerçekleştiremiyordu." "Öğretmenler, öğrencilerine saldırgan davranıyorlardı." [67] "Çin ulusu, 1840 Afyon Savaşı'ndan bu yana, bir yüz yıldan daha uzun bir süre boyunca oldukça aşağı düzeyde bir konumda bulunmaya mahkûm edilmişti ve Çinli insanlara yukarıdan bakılıyordu."[68] Bunlar tarihin gerçekliklerdir. Sonunda Çinliler, kapitalizm yolundan vazgeçtiler ve sosyalizm yönünde bir seçim yaptılar. Dolayısıyla,1949 yılında, Çin halkının ayağa kalkmış olması kaçınılmaz bir gerçekliktir. Tarihte yaşadıklarına bakarak, Çin halkı, sosyalizm ve kapitalizmden hangisinin daha iyi olduğuna dair kesin bir karara varmış bulunmaktadır. Üçüncü olarak, toplumsal gelişmenin kanunları açısından kapitalizm kaçınılmaz bir şekilde sönecek ve zafer kazanacak sistem sosyalizm olacaktır. Çin'in özel koşulları göz önünde tutulduğunda, sosyalizm, geri kalmış büyük bir doğulu ülkede yapılandırılmıştı. On yıllar boyunca sürdürülen uygulamalar sonunda, Çin, ağır bir bedel ödeyerek temel Marksist gerçeği öğrendi: "hiçbir toplumsal düzen, içerisinde taşıdığı tüm üretici güçler gelişmeden asla yok olmaz ve aynı zamanda, yeni, daha ileri düzeyde üretim ilişkileri de, varlıklarının maddi koşulları, eski toplumun kendisinin rahminde olgunlaşmadan asla ortaya çıkmaz"[69]

66 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1471.
67 A.g.e.
68 Mao Zedung: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1470.
69 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 227.

Fakat "sosyalizm, uzun süreli bir gelişme döneminden sonra elbette kaçınılmaz bir şekilde kapitalizmin yerini alacaktır; bu toplumsal gelişimin genel trendini ve insanoğlunun tarihi gelişiminin temel kuralını oluşturmaktadır.." [70] Çin halkı, yalnızca sosyalizmin Çin'i kurtaracağına ve geliştirebileceğine inanmaktadır; bu nedenle : "sosyalizm yoluna bağlı kalma" ilkesini en birinci ilke olarak Dört Büyük İlke arasına dahil etmiştir.

Çin'in sosyalist rolü, uluslararası sosyalizm karşıtı güçlerin ona karşı konumlarını belirlemektedir. Bu güçler, Çin'in kapitalizme doğru barışçıl evrimini teşvik etmek için, önlerine çıkan herhangi bir fırsatı değerlendirmeyi bir an olsun akıllarından çıkarmamışlardır. Çin de hiçbir zaman için, kendisine, onun hayatta kalma mücadelesini bozguna uğratmayı hedef alan kapitalizm tehditini unutmamaktadır. Sosyalist ülkelerin toplumsal sistemlerini değiştirmek ve dünyanın kapitalizm ile yönetilmesinin devamlılığını sağlamak, Batı'daki kapitalist ülkelerin süreğen bir şekilde gündemde olan stratejileridir. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla, "barışçıl bir evrim" stratejisi, askeri müdahalelerde bulunma ve ekonomik ambargo uygulama yollarına başvurmaktadırlar. 1949 yılında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra, uluslararası sosyalizm karşıtı güçler, Yeni Çin'i, "özgür dünyanın" en büyük tehditlerinden birisi olarak düşünmeye başladılar. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun arifesinde, Birleşik Milletler Devleti'nin o dönemki sekreteri Dean Acheson, "Çin'deki iç savaşın uğursuz sonucunun, ABD hükümetinin kontrolünün dışında ortaya çıkmış olması talihsiz fakat kaçınılmaz bir gerçeklikti... ABD'nin her yola başvurması, bu duruma herhangi bir katkıda bulunmamıştır. Çünkü söz konusu durum, bu ülkenin de etkilemeye çalıştığı Çin'in içsel güçlerinin ürünüydü"[71] şeklinde dert yanmıştı. Acheson, gelecekte etkin olacak bu tehdit ile başa çıkmak için çok net bir görüş öne sürüyordu, Çin'in Komünist Partisi'nin yerel ve yabancı politikalarını, ögelerini ve doğasını etkileyecek askeri olmayan barışçıl stratejileri kullanmak gerekiyordu, Ç.K.P'yi, komünizm tutkusundan vageçmeye, özellikle de Çin'in dikkatini Sovyetler Birliği'nden başka bir yöne çekmeye ve son olarak da, Çin'i, dünyanın kapitalist bloğuna dahil etmeyi öneriyordu. Bu, ABD'nin, Yeni Çin'in "barışçıl bir evrim" gerçekleştirmesine teşvikte

70 Marks and Engels: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 2, syf. 33, Pekin Halk Yayın, 1994.
71 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 382-383.

bulunmaya yönelik resmi politikalarının en direkt, en yoğun, en üst düzeyden ve en belirgin ifadesiydi.[72]

Sosyalizmden Kapitalizme Barışçı Evrim Politikası

Dulles, 5 Ocak 1953 tarihinde, Capitol Hill'deki beyanatında, sosyalist ülkelerin üstesinden gelmek için, "çok daha zorlu ve aktif bir politika benimsenmelidir, bu çok daha barışçıl bir yol olmalı ve muhtemelen de böyle olacaktır"[73] şeklinde net bir açıklamada bulundu. Dulles, Çin Komünist Partisi'nin önderlerinin üçüncü ya da dördüncü nesillerinin zihinlerine "barışçıl evrim" düşüncesini sokmak için uzun dönemli bir planın hayata geçirilmesini önerdi.

O günlerden itibaren, "barışçıl evrim," ABD hükümetinin, Sosyalist Çin'in olduğu kadar, Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Avrupa ülkelerinin karşısında da benimsediği temel doktrin olmaya devam etti. Daha önceki Dışişleri Bakanı Holmes'a göre, "uzun dönemde, komünist yolu yenilgiye uğratmanın yöntemi, kapitalist ülkelere ait düşünceleri komünist ülkelere enjekte etmek"ti.[74] Küreselleşmenin gelişimi, Soğuk Savaş modelinin çözülmesi ve Çin'in dünya ile kaynaşma çabaları, kapitalist ülkelerin "barışçıl evrim" stratejisini değiştirmemiştir. Bu noktada, Deng Xiaoping, bu konu ile oldukça ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştı: "Soğuk Savaş bitmiş olabilir; fakat diğer yandan, başka iki savaşın başlaması da söz konusu olabilecektir. Bunlardan birisi güneyi, üçüncü dünyayı hedefleyen bir savaş olacaktır. Ve diğeri ise, sosyalizmi hedef alacaktır. Batılı ülkeler, barut dumanları olmaksızın bir Üçüncü Dünya Savaşı sürdürmektedirler. Barut dumanı olmayan bir savaş derken sosyalist ülkelerin barışçıl bir şekilde dönüştürülmesinden bahsediyorum."[75] Deng Xiao Ping birçok kere, halkı, emperyalizmin bizim daha sonraki nesillerimizi etki altında bırakmayı umut ettiği konusunda uyarmıştır. "Geri kalmış ülkeleri aşağılayan gelişmiş ülkelerin politikaları değişmemektedir. Çin, istikrarlı bir şekilde kendi inandığı yola bağlı kalmayı

72 Mao Zedung: Seçme Eserler'den alıntı, İkinci Baskı, Cilt 4, syf. 1486.

73 Lin Limin, "Acheson, Dulles ve Amerika'nın Çin'i Hedef Alarak Uyguladığı Barışçıl Evrim Politikalarının Kökeni," Journal of Party History Research Documents, 2001 (3).

74 Wu Renzhang'dan alıntı, Sovyetler Birliği'nde, Doğu Avrupa'da Sosyalizm ve Marksizm Konusunda Dramatik Değişimler, syf. 200, Pekin: World Affairs Press, 1998.

75 Wu Renzhang'dan alıntı, syf. 202.

sürdürmelidir aksi takdirde hedef olabiliriz." [76] Bu konuya ilişkin olarak, Jiang Zemin de net bir şekilde şu açıklamalarda bulunmuştur; "Çin, şu anda, her geçen gün artan gücü ile dünyanın en büyük sosyalist ülkesidir. Batılı düşman güçler, çeşitli araçlarla ve yollarla Çin'de "Batılılaştırma" ve "bölme" politik stratejilerine ağırlık vermişlerdir. Çin'deki, Çin Komünist Partisi'nin önderliğini ve sosyalist sistemi devirme niyetleri devam etmektedir. Politik amaçları asla değişmemektedir." "Çin ile hem yurt içinde ve hem de yurt dışındaki düşman kuvvetler arasında savaş uzun ve karmaşık olacaktır. Biçimleri; sızma ve sızmaya karşı mücadele; rejimi devirme çabası ve buna karşı mücadele olacaktır" [77]

5.4 Çağdaş Kapitalizmin Rakibi Olmak

Tekrarlanan sıcak savaşlardan ve uzun süreli bir Soğuk Savaş döneminden sonra, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da yaşanan dramatik değişimlere rağmen, çağdaş dünyanın tartışılamaz gerçeği değişmez bir şekilde varlığını göstermeye devam etmektedir. Gelecekteki uzun bir tarihsel dönem boyunca, sosyalizm ve kapitalizm birbirlerini yenilgiye uğratma ve ortadan kaldırma yetisine sahip olamayacaktır ve böylece, görünebilecek bir gelecekte iki sistem bir arada var olmaya devam edecektir. Sosyalist Çin, politik, askeri ve kültürel değişimlerde ve işbirliklerinde olduğu kadar; normal ekonomik ve ticaret ilişkileri geliştirme alanında da kapitalist dünya ile başarılı ilişkiler geliştirmeyi öğrenmek zorundadır. Bunlar, barış içinde bir arada yaşama, işbirliği ve alış-verişler içerisinde bulunma; barışçıl bir rekabet içerisinde yer alma ilişkileri olmalıdır.[78] İki sistemin barış içinde bir arada yaşama statüsü, sosyalizmin doğuşundan hemen sonra ortaya konmuştur. Askeri güç kullanan uluslararası emperyalizmin Sovyetler Birliği'ni devirme çabaları boşa çıkınca, her ne kadar kırılgan ve istikrarsız bir statü biçimlenmiş olsa da, toplamda bir denge ortaya çıkmıştı. Sosyalist cumhuriyet, uzun süreli bir kapitalizm kuşatması altında ayakta kalamayacaktı ve aynı zamanda, kuşatma da çok uzun süre sürdürülemiyordu. Emperyalizm, Sovyet Rusya'dan çok daha güçlüydü fakat onu gittiği yoldan döndüremi-

76 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Basım, Cilt 3, syf. 344.

77 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Basım, Cilt 3, syf. 319.

78 Jiang Zemin, Üç Temsil Teorisi Üzerine, syf. 61, Pekin: Parti Edebiyatı Yayını, 2001.

yordu. Dolayısıyla, emperyalizm onun varlığım tanımak ya da kısmen tanımak zorunda kaldı ve onunla, ekonomik, politik ve kültürel ilişkiler kurma ihtiyacı duydu. Öte yandan, Sovyet Rusya açısından bakıldığında "sosyalist bir cumhuriyet, dünya ile herhangi bir ilişkide bulunmazsa hayatta kalması mümkün olamayacaktır " gerçekliği ortaya çıkıyordu. "Ülkenin hayatta kalması, kapitalizm ile kurduğu ilişki ile bağlantılı olmak zorundaydı." [79] İki farklı sistemi benimsemiş olan ülkeler arasında, ortak ekonomik çıkarların bulunması, aralarında normal bir ilişki kurmayı ve barış içinde bir birarada yaşamayı mümkün kılmaktadır. Lenin'in de öne sürdüğü gibi, "her zaman, herhangi bir düşman devletin ya da sınıfın kararlarını, irade ve dileklerine baskın çıkan bir güç vardır. Bu güç, bütün dünyanın bildiği ekonomik ilişkilerdir. Onları, bizimle iletişim içerisinde bulunmaya ve bizimle alışveriş yapma yolunu tutmaya zorlayan işte bu ilişkilerdir." [80] "Eğer kapitalist ülkeler ile belirli karşılıklı ilişkiler geliştirmezsek muhtemelen istikrarlı ekonomik ilişkiler yapılandıramayacağız. Ve koşullar açık bir şekilde gösteriyor ki, böyle bir durumda, muhtemelen kapitalist ülkeler de istikrarlı ekonomik ilişkiler yapılandıramayacaklardır." [81] Barış içinde bir birarada yaşama, işbirliğinde bulunma ve alışveriş yapma durumu, yavaş yavaş her iki sistem arasında geliştirilen ilişkinin temel modeli haline geldi. Her iki taraf da birkaç kez bu dengeyi bozmaya çalıştılar fakat sonunda, bu dengeyi, o ana kadar mevcut bulunan en iyi seçim, kazan-kazan seçimi olarak tanımak zorunda kaldılar. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra, Barış İçerisinde Birarada Yaşamanın Beş Prensibi ortaya koyuldu. Fakat uzunca bir süre, uluslararası koşulların sınırlaması ve Çin'in izlediği dış stratejiler sonucunda Çin, kendisini, kapitalist dünya ile ve özellikle de, Batı'daki gelişmiş ülkeler ile ciddi bir Soğuk Savaş çatışması içerisinde bulmuştur. O dönemlerde, Çinli liderler, emperyalizm varoldukça bir dünya savaşından kaçınmanın mümkün olmayacağına inanıyorlardı. "Barış, yalnızca kitlelere güvenerek ve emperyalizmin savaş ve saldırganlık politikalarına karşı; barış dişe diş bir mücadele yürütülerek etkin bir şekilde korunabilirdi." Bunun sonucu olarak, Çin stratejilerini, bir yandan dünya halkları tarafından, emperyalizme ve kapitalizme karşı sürdürülen

79 Wu Renzhang'dan alıntı, Sovyetler Birliği'nde, Doğu Avrupa'da ve Marksizm Konusunda Dramatik Değişimler, syf. 202.

80 Lenin Tüm Eserleri, İkinci Çince Baskı, Cilt 41, syf. 167, Pekin Halk Yayınevi, 1986.

81 A.g.e. Cilt 42, syf. 332, 1987.

devrimci mücadelelere destek vermek ve bu mücadeleye vurgu yapmak olarak, aynı zamanda, kendisini, çıkacak bir savaşta erken davranma, büyük savaşlara ve nükleer savaşa hazırlıklı olma gibi bazı belirli düşünceler temeline dayandırmıştı. Ciddi düşmanlık koşulları altında, Batı'daki kapitalist ülkeler, Çin'e askeri ambargolar uyguladılar ve çeşitli ekonomik yaptırımlar getirdiler ve bunun karşılığında da, Çin, devrimci dış politika uygulamalarına devam etti, yüksek derecede dışa kapalı bir gelişim modeli benimsedi ve kapitalizme karşı uç noktalarda itici ve düşmanca tutumlar geliştirdi. Bilinçsiz bir şekilde, ambargo uygulanan bir ülke olma durumundan daha öteye geçerek kendi kendisini dış dünyaya kapatan ve çıkmaz bir sokağa girmiş olan bir ülke haline geldi. Deng Xiaoping, tarihin bu dönemine ilişkin düşüncelerini şu şekilde aktarıyordu, "Günümüzdeki dünya açık bir karakterdedir. Çin, Batı'da gerçekleşen sanayi devriminden bu yana Batı'nın gerisinde kalmıştır. Yeni Çin'in kuruluşundan sonra bize ambargo uygulandı ve belirli bir dereceye kadar biz de dışarıya kapalı bir politikayı tercih etmiş gibi olduk. Bu durum, Çin'in kendisini, uluslararası değişimlere kapatmasının kilit nedenlerinden birisidir." [82] "Yeni Çin'in kuruluşundan buyana, uzun bir süre boyunca, dünyadan tecrit olmuş bir durumda kaldık. Bu tecrit, belirli bir süre için, Çin'in tercihini yansıtan bir durum olmaktan çok onun, Çin'e ve Çin sosyalizmine karşı olan uluslararası güçler tarafından dışlanması ve izole edilmesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştı. 1960'lı yıllardan buyana, artık uluslararası topluluk ile alışverişte bulunma ve işbirliği içerisinde olma faaliyetlerimizi etkinleştirme koşullarına sahiptik; fakat biz bunun yerine, kendimizi dış dünyadan soyutladık ve kapandık." [83]

Gerçeklikler öyle gösteriyor ki, her ne kadar belirli konularda bazı başarılar kazanmış olsak da, kapıları kapalı bir ülke koşullarında inşa "süreci bütünü ele alındığında, çok da fazla bir ilerleme kaydedilmemiş olduğunu" görülebilmektedir. [84] 1960'lı yıllarında sonlarında ve 1970'li yıllarda, Çin ile dünya arasında bir gelişim uçurumu ortaya çıkmıştı. Bu on yıllık süre, dünyada canlı gelişim hareketlerine tanık oldu. Ekonomik ve teknolojik ilerleme, yıllık ya da aylık değil günlük esaslara göre hesaplanıyordu. Fakat o günlerde, Çin, kendi rüyasına dalmıştı. Deneyimler, "bir ülkenin kapıları dışa-

82 A.g.e. syf. 328.

83 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 64.

84 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, İkinci Baskı, Cilt 2, syf. 232.

rıya kapalı bir şekilde yapılandırılmasının ona başarı getirmeyeceğini" açığa vuruyordu. Çin'in gelişimi dünyanınkinden izole değildi.[85] Çin Komünist Partisi'nin 1978 yılında toplanan 11. Merkez Komitesi'nin 3. Genel Kurulu'ndan sonra, savaş, uluslararası koşullar ve kapitalizm ile ilgili görüşler yavaş yavaş yeniden ayarlandı ve dış dünyaya açılma, toplumsal gelişmenin temel stratejisi olarak belirlendi. Çin yalnızca sosyalist ülkelere değil, aynı zamanda, gelişmiş kapitalist ülkelere de açıldı. Açık dünyada, kapitalist ülkelerle ekonomik, kültürel ve hatta politik işbirliği içerisinde olmak için temel önkoşul, bu iki sistemin barış içinde bir şekilde bir arada var olma olanağının bulunduğunu ve her iki sistemin de karşılıklı olarak bir diğerinin gelişme hakkını kabul etmesidir. Kapitalist dünya ile temas kurma sürecinde edinilmiş deneyimleri ve öğrenilmiş dersleri özetleme çerçevesinde, Deng, uluslararası koşullar ne gibi değişimler geçirirse geçirsin, uluslararası topluluğun barış içinde bir arada yaşamaya dair beş ilkeyi savunması gerektiğini ve bu beş ilkenin, uluslararası ilişkileri ele alma yolunda kullanılacak ölçütler olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır."Çin, ülkeler arasındaki ilişkileri ele alırken, bunu toplumsal sistem bakış açısından yapmamalıdır"[86] fakat "sorunların incelenmesinde ve cevapların verilmesinde, Çin'in ulusal çıkarları en üstün ölçüt" olarak dikkate alınmalıdır.[87]

İki Sistem Arasındaki Mücadelenin Geleceği

Bununla birlikte, sosyalizm ve kapitalizm iki farklı toplumsal sistem ve ideolojidir. Barış içerisinde bir arada yaşama, işbirliği yapma ve alış-verişler bulunmak, bunlardan hangisinin daha iyi olduğuna dair süregiden mücadeleyi ortadan kaldırmamaktadır. Barış içerisinde birlikte var olma bağlamında, hangisinin daha iyi olduğuna dair sürdürülen mücadele, savaş alanlarında sürdürülen askeri çatışmalardan, ekonomik güç, kültürel çekicilik ve diğer ulusal yetenekler alanlarında mücadeleye kaymaktadır. Bu çok daha uzun sürecek olan, barışçıl nitelikler barındıran bir rekabet türüdür. İki sistemin ilişkilerinin tarihçesi, bize, yakın bir tarihsel dönemde, ne tür araçlar kullanılırsa kullanılsın; ne tür tedbirler alınırsa alınsın,

85 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 90.
86 A.g.e., syf. 78.
87 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 78

bu iki sistemin herhangi birisinin, diğerinin yerine geçmesine ya da diğerini yenilgiye uğratmasına dair bir beklentinin ne gerçekçi ne de olası olmadığını göstermektedir. Sosyalist sistemin ilk olarak geri kalmış ülkelerde yapılandırılmış olması gerçeği, onların geri kalmışlıklarından kurtulmak için oldukça uzun bir zaman harcamak zorunda olmalarını belirleyen bir durumdur ve bu ülkeler kapitalizmle karşılaştırma yaparkan düşünce geliştirmeden önce iyi düşünmelidirler.

Bu düşünceden yola çıkan Deng, "sosyalizmi inşa etmek için, üretici güçlerin ileri derecede gelişmesi gerekmektedir. Yoksulluk sosyalizm değildir. Bizim koşullarımızda, sosyalizmde ısrar etmek ve kapitalizme üstünlükleri olan bir sosyalizm sistemi inşa etmek için yoksulluktan kurtulmalıyız. Her ne kadar şu anda sosyalizmi inşa ediyorsak da şu durumda hala yeterli değiliz."[88] Bu anlayış, sosyalizmin başlangıç aşaması teorisini tespit etme yolunda bir dönüm noktasıydı. Çağdaş kapitalizm ile barışçıl rekabet sürecinde, Çin, kapitalizme, Çin'in uygulamakta olduğu sistemin daha üstün olduğunu anlatmaya çalışmamalı, bunun yerine, üretici güçlerini kararlı bir şekilde geliştirmeli, sosyalist demokrasiyi kurmalı ve insanların yaşama standartlarını iyileştirmelidir. Çin, bir yandan, sosyalizmine geleceğine güvenle yaklaşmalı ve Çin'in gelişimi için tek geçerli yolun kapitalizm değil sosyalizm olduğunda ısrar etmeli, diğer yandan, gerçeği olgularda arama ve pratikçi bakış açısını sürdürmeli ve sosyalist inşaya odaklanıp kendisini kalkınmaya adamalıdır. Çin'deki sosyalizm bayrağı yere düşmedikçe; Çin, sıkı durup, kalkınma hedefini gerçekleştirme yolunda ilerledikçe; sosyalizm, üstünlüğünü sergileyecektir. Çin'deki reform; hem Çin ve hem de dünya için bir deneydir. Çin, sıkı durmaya devam ettikçe, dünya nüfusunun en azından 1/5'i sosyalizm yolunda bir pratik yaşıyor olacak ve sosyalizm dünyada sağlam bir konuma sahip olacak ve uluslararası düzeyde büyük bir etkiye sahip olacaktır. "Bu yalnızca, dünya nüfusunun ¾'ünü oluşturan Üçüncü Dünya'nın üzerinde ilerleyebileceği bir yol açmakla kalmayacak, aynı zamanda, insanlığa, sosyalizmin tek yol olduğunu ve kapitalizmden üstün olduğunu ortaya koyacaktır." [89]

88 A.g.e., syf. 330

89 Deng Xiaoping: Seçme Eserler, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 225.

Kapitalizmin Öğrencisi Olmak

Tarihsel mantık bağlamında, sosyalizm kapitalizmin reddi ve aynı zamanda kapitalizmin mükemmel başarılarının doğal mirasçısıdır. Sosyalist sistemin ilk olarak geri ülkelerde doğmuş olması gerçeği, sosyalizmin, gelecekteki uzun bir süre boyunca; sürekli olarak gelişmiş teknolojiye ve yönetimsel uzmanlığa sahip olan kapitalizmden öğrenmek zorunda olduğunu göstermektedir. Sosyalizm ve kapitalizm arasıdaki ilişki modernleşmenin yol açıcısı ile geriden geleni arasındaki ilişkidir. Sovyet ve Rus sosyalizminin kurucularından birisi olan Lenin, Sovyetler Birliği'nin kuruluşundan çok kısa bir süre sonra, bu konuya ilişkin çok net bir kavrayış geliştirmiş; Avrupa ve Amerika'da gelişmiş gerçek bilimsel değere sahip olan herşeyin içselleştirirlmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bazı bilgili ve güvenilir insanların, gelişmiş teknolojileri ve yönetimsel bilgileri inecelemek ve öğrenmek üzere, Almanya, ABD, Birleşik Krallık ve Kanada'ya gönderilmesi gerektiğini söylemiştir. Lenin, "Diğer ülkelerin iyi ve kullanışlı şeylerini alıp içselleştirilmesinin iyi olacağına" inanıyordu.

Lenin, çeşitli yazılarında: "Sovyet politik güçleri + Prusya Almanyası'nın demiryollarını yönetme tarzı + ABD'deki teknoloji ve tröstler + ABD'nin ulusal eğitim sistemi + ... + ... = toplam = sosyalizm." [90] "Sosyalizmin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini belirleyen, Sovyet güçlerinin ve yönetim aygıtının, kapitalizmin en son ve en gelişmiş ögeleri birleşebilmesi olacaktır." [91] Lenin, muazzam kapitalist kültürün birikimleri temeli dışında ; farklı olan herhangi bir sosyalizmin düşünülmesinin bir hayal olacağını belirtmekteydi. Her ne kadar, Stalin, belirli bir dereceye kadar bu konuya dikkat göstermiş olsa da, onun kavrayışı, birbirine parallel gelişen ve çatışan iki dünya piyasası teorisi (Stalin, aynı zamanda, bu teorinin öncüsüydü) ile sınırlandırılmıştı. Böylece, Sovyetler Birliği, daha sonra kapitalizmin gelişmiş deneyimlerinden yararlanma konusunda daha tutucu bir kimlik geliştirmiştir. Stalin'den sonraki liderler de dışarıya açılmayı ve reform yapmayı reddetmişler ve dışarıya kapalı bir duruş sergilemeye devam etmişlerdir. Hatta, Batı'da teknolojik devrim patlaması yaşandığında dahi ülkeyi, gelişmiş teknolojik başarılar ve yönetimsel uzmanlıklar ile tanıştırmaktan kaçınmışlardır. Bu

90 A.g.e.

91 Lenin Tüm Eserleri, İkinci Çince Baskı, Cilt 34, syf. 520, Pekin Halk Yayınevi, 1985

koşullar altında da Sovyet üretici güçleri geri kalmıştır. Bu durum, Sovyetler Birliği'nin Batı ile özellikle de ABD ile girdiği rekabette başarısızlığa uğramasının en önemli nedenlerinden birisidir. Çin sosyalizmi, üretici güçlerinin kapitalist ülkelerinkinden çok daha geri kalmış düzeyde bulunduğu, yarı-sömürge ve yarı- feodal toplumun evrim geçirmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, sosyalizmin başlangıç aşaması teorisinin gerçek temeli budur. Çin, sosyalizmin başlangıç aşaması dönemi süresince ve daha da uzun bir zaman dilimi boyunca, gelişmiş ülkelere yetişme uğraşısı içerisinde olacaktır. Bu yüzden, gelişmiş kapitalist ülkelerden, ekonomik, teknolojik ve yönetimsel deneyimler hakkında bilgi edinmek ve çeşitli deneyimler ödünç almak, Çin'deki reform ve dışarıya açılma politikasının en önemli içeriklerinden birisi olmuştur. Gelecekte, Çin gelişkin bir ülke olduğunda da, diğerlerinden öğrenme, toplumsal gelişimin ve ilerlemenin bir ilkesi olmaya devam edecektir.

Sosyalist döneme geçişten sonra, Mao Zedung oldukça net bir anlayış geliştirmişti; "tüm ulusların ve ülkelerin güçlü oldukları yönlerden öğrenilmeli ve gerçekten iyi olan şeyler, politika, ekonomi, bilim, teknoloji, edebiyat ve sanat ile ilgili olan herhangi bir şey mutlaka kendi bilgi dünyamıza aktarılmalıdır."[92] "Diğer ülkelerdeki burjuvaların yoz sistemlerine ve düşüncelerine karşı direnmeli ve bunları eleştirmeliyiz. Fakat bu durum, bizi, iş yönetimindeki bilimsel duruşları ve gelişmiş teknolojileri öğrenmekten alıkoymamalıdır." [93]

Çin sosyalist dönüşümünü tamamladıktan sonra (1956) gerçekliklerle yüzleşen Mao Zedung, Çin'de yapılanlardan tereddüte düşmüş ve şu ifadede bulunmuştu: "Rusya'nın yeni ekonomik politikaları (NEP) çok erken sona erdi. Geri çekilme sadece iki yıl sürdü ardından saldırıya geçildi. Toplumsal maddi kaynakları çok çok yetersiz bir durumdaydı." Daha sonra, "kapitalizm tahrip edildikten sonra dahi inşa edilebilir" [94] düşüncesini öne sürdü.

Söylemem gerekir ki; yukarıda değinmiş olduğumuz Mao Zedung'a ait kavrayışlar oldukça derin ve ileri görüşlü düşüncelerdi. Fakat ne yazık ki, bu düşünceler izlenmedi. Daha sonraları, "sol" dü-

92 Lenin Tüm Eserleri, syf. 170, 171.
93 Mao Zedung Eserleri, Cilt 7, syf. 41.
94 A.g.e., syf. 43.

şünceler üstün geldi. O dönemde, Çin, kapitalizm ile kurulan ilişkiler bağlamında, "kapitalizmin kuyruklarını kesme" politikasını uygulamış ve "yabancı olan şeylere tapınma, onlara inanç " tutumlarını, "yabancı şeyler karşısında köleci mantığı" ve "Çin'e ihanet eden düşünceleri" eleştirmişti.

Sonuç olarak, üretici güçlerin gelişimi için de elverişli olabilecek pek çok öğe, sosyalizm koşulları altında, "kapitalizme geri dönüş " olarak düşünülmüş ve karşı çıkılmıştır. Fakat pratiklerin de ortaya koyduğu üzere, hiçbir ülke, kapıları dışarıya kapalı bir şekilde, dış dünyaya karşı kayıtsız ve tutucu bir tutum sergilediği sürece bir gelişim sergileyemez. İnsanoğlunun uygarlaşmış başarılarından birşeyler öğrenmek ya da çeşitli öğretiler ödünç almamak akıllıca bir iş değildir. Çin Komünist Partisi'nin 11. Merkez Komitesi'nin 3. Plenumundan sonra, adım adım sosyalizmin başlangıç aşamasına uygun bir konum oluşturuldu. Bu koşullar altında, Çin ile çağdaş kapitalizm arasındaki ilişkiler bu konuma uygun olarak bir değişim süreci içerisine girdi. Gelişmiş kapitalist ülkeler de dahil olmak üzere, dünyadaki tüm uluslara açılma faaliyetlerine başlandı. Dışarıya açılma faaliyetleri yalnızca ekonomik alanda değil, aynı zamanda, bilim, teknoloji, eğitim ve kültür gibi çeşitli alanlarda da sürdürüldü.

Dışarıya açılma hareketinin asli hedefi, insanoğlunun tüm başarılarını öğrenme ve bu başarıların, ülkenin kendi kültürü içerisinde sindirilmesi faaliyetlerini temel alan ilkeler ile daha yüksek nitelikli üretici güçlerinin yaratılmasıdır. Deng Xiaoping konuya ilişkin olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştu: "sosyalizm, kapitalizm karşısında avantajlı bir pozisyon elde etmek için insanoğlu tarafından ortaya koyulmuş olan tüm başarılardan cesur bir şekilde, öğrenmelidir. Gelişmiş kapitalist ülkeler de dahil olmak üzere, dünyadaki tüm ülkelerin modern ve toplumsallaşmış üretimlerinin kurallarını yansıtan; tüm gelişkin işletme ve yönetim metodlarından faydalanmalı ve içselleştirmeliyiz." [95] Ancak bu yol izlendiği takdirde, "sistemimiz her gün bir iyileşme sergileyebilecek; tüm ülkelerden alarak, içselleştirilebilecek bütün ilerici ögeleri içselleştirerek ve onu, dünya üzerindeki en iyi sisteme dönüştüreceğiz." [96-97]

95 A.g.e., syf. 170.
96 Deng Xiaoping Eserleri, Birinci Baskı, Cilt 3, syf. 373.
97 Deng Xiaoping Eserleri, İkinci Baskı, Cilt 2, syf 373.

6. BÖLÜM

Küreselleşme Çağında Sosyalizm ve Kapitalizmin Geleceği

Küreselleşme hem nesnel bir süreç hem de bir gelişme eğilimi. İster kabul edilisin, ister edilmesin küreselleşmenin dünya tarihi ve kuşkusuz Çin'in gelişimi üzerinde de acımasız bir etkisi var. 21. yüzyılda küreselleşme birçok düzey ve alanı kapsayacak, çok geniş bir zeminden yararlanıp hızlanacaktır. Çin açısından ortaya çıkan fırsatların ve sorunların doğru bir değerlendirilmesinin yapılması, uygun bir dış stratejinin formüle edilmesi ve avantajlardan yararlanıp dezavantajlardan kurtulmak bakımından önemli bir öngereklilik. Küreselleşmeyle ilgili fırsatlar ve sorunlarla yüzleşmek için Çin, küreselleşmeye aktif bir biçimde yanıt verip ona katılarak stratejik seçenekleri benimsemek zorunda. Böylece kendi gelişmesi bakımından inisiyatif alması gerekmektedir ancak bu yolla ülkenin sosyalist gelişmesi için bir geleceğe kapı açabilir.

6.1 Küreselleşmenin Çin'in Gelişmesi İçin Sağladığı Fırsatlar

Ne yazık ki Çin, kendi modernleşme tarihi içinde birçok gelişme fırsatını kaçırmıştı. Ancak günümüzdeki küreselleşme ekonomik büyüme, politik gelişme ve kültürel refah bakımlarından Çin'e önemli

bir fırsat sunuyor. 1980'lerde reform ve dışa açılma politikasının başlamasından sonra Çin Komünist Partisi, Çin'in kapalı kapı politikalarının geçmiş deneyimlerini derinlikli bir biçimde özetledi ve dışa açılmaya uzun vadeli ulusal politikalardan birisi olarak baktı. Reform ve dışa açılma politikasının en azından yüzyıllık gelecek dönem içinde değiştirilmemesinin gerektiğini vurguladı. Çin, küreselleşme tarafından ortaya konulan fırsatlardan yararlanabilmek için kendisi bakımından önemli koşullar sağlayan dünya ekonomik sistemiyle bütünleşmeye ve daha yakın ilişkiler kurmaya önem vermektedir.

Çin'in Talep ve Hedefleri

Her şeyden önce Çin, kendisinde olmayan dış faktörleri elde etmek bakımından daha fazla fırsatlara kavuşmak için çaba sarfetmektedir. Ekonomik küreselleşme, metalar, hizmetler ve başka birçok konuda değişik üretici unsurların sınırları aşan muazzam ölçekte hareketi anlamına geliyor. Bu unsurların değişik ülkelerdeki oranları çok farklı. Bazı unsurlar çok fazla, bazıları ise çok az. Bir ülke bazı önemli üretim unsurlarından yoksun olduğunda onları dışarıdan almak zorundadır. Bu bakımdan Çin'in temel koşulları şöyle değerlendirilebilir: Çin, dünyanın 1/4'ünü barındıran işgücü kaynakları bakımından zengin bir ülke; ancak Çin'in doğal kaynakları ile kişi başına ekilebilir toprakları, petrolü ve gaz rezervleri dünya ortalamasının oldukça altında. Çin sermaye kıtlığı çekiyor ve iç yatırım gücü dünyadaki toplam yatırım hacminin yaklaşık %6'sına denk geliyor. Emek yalnızca belli miktarda sermaye ile bir araya gelince istihdam fırsatı yaratabiliyor ve ekonomik büyümeye katkıda bulunuyor. Dolayısıyla Çin, yalnızca kaynaklar ithal etmek değil, aynı zamanda yabancı sermayeden de yararlanmak zorunda. Ekonomik küreselleşmenin ilerleyişi ve üretim unsurlarının küresel hareketi hızlanırken Çin, sermaye, teknoloji, idari uzmanlık ve yetenekler türünden dış üretim unsurlarından yararlanmak bakımından daha fazla fırsatlara kavuşabilir. Bazı Batılı araştırmacılar, dış yatırımın emek-yoğun sanayilerle birleştirilmesiyle Çin ekonomisinin dahi hızlı büyümesinin sağlanabileceğini de dikkat çekiyorlar.

Genelde ülkenin ekonomik sektörlerinin etkinliğini yükseltip üretimde büyük artışlara neden olan, ileri teknoloji, idari uzmanlık ile yetenekler ve diğer başka olanaklar eşliğinde sağlanan gelişmelerde olduğu gibi Çin giderek artan bir biçimde yabancı yatırımdan

yararlanıyor.[1] Dünya Ticaret Örgütü'ne katıldıktan sonra Çin bütün yükümlülüklerini titizlikle yerine getirdi, yatırım için koşulları geliştirmeye devam etti ve ulus ötesi şirketler için daha uygun yatırım koşulları sağladı. Sonuç olarak da Çin gün geçtikçe daha fazla yabancı yatırım çekti. Örnek olarak Jiangsu Eyaleti'ni alalım. 2001'de ulus ötesi işletmeler tarafından yapılan proje başına ortalama sözleşme değeri 21 milyon dolardı. Bu miktar, 1994'deki 13.8 milyon dolardan çok daha yüksekti. Toplam yatırım sözleşme değeri 100 milyon ABD doları ve 50 milyon ABD dolarının üstünde olan projelerin sayısının yanı sıra değişik sektörlerdeki yatırım kolaylıkları ve işbirliği paketleri de önemli ölçüde arttı.

Örneğin, Hollandalı dev şirket Philips, çoğunluğu elektronik sanayide olmak üzere Jiangsu'da 10 projeye yatırım yaptı ve toplam yatırım hacmi, 200 milyon ABD dolarını aştı. Bu eğilim, daha fazla yabancı sermaye, teknoloji ve idari uzmanlık çekebilmesi için Çin'e çok değerli fırsatlar sağlıyor.

İkincisi, küreselleşme Çin ekonomisinin büyümesi üzerinde anlamlı bir büyüme etkisi yaratıyor. Ekonomik küreselleşmenin Çin'e sağladığı en doğrudan yarar, gümrük tarifelerinin ve ticari engellerin azaltılması, böylece ihraç edilecek meta üretiminin artmasıdır. Ekonomik küreselleşme, aynı zamanda sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamak ve kıt olan üretim unsurlarını, özellikle yabancı sermayeyi başka ülkelerden elde etmeyi kolaylaştırmak bakımından Çin'deki sanayiin yapısının yenilenmesi için uygun koşulları da geliştiriyor. Kondratieff'in -50 yıllık- uzun ekonomik çevrimleri hesaplayan teorisine göre dünya ekonomisinin gelişmesindeki dönemsel çevrimin beşinci uzun dalgasının yükseliş dönemi, yaklaşık 2015'e kadar sonlanabilecek olan 1993 ya da 1994 arasında başlamıştı. Bu kitabın yazılarının editörlüğü yapılırken dünya ekonomisi, beşinci çevrimin yükselme döneminin orta aşamasıydı. O sırada Çin kendi ekonomik sistemini büyük ölçüde reformdan geçirmiş, piyasa ekonomisini kabul etmiş ve dünya ekonomisi ile ilişkilerini bütünleştirmeyi esas olarak tamamlamıştı. Çin'in ekonomik küreselleşmeye zamanında katılması, Çin'in dünya ekonomisinin yükselen eğilimine katılmasını, böylece bu genel eğilimin güçlenmesini sağlamıştır.[2] 21. yüzyılda ekonomiler iki temel değişikliğe

1 Paul M. Augimeri, "Çin'de Küreselleşmelerin Etkileri Gelişen Bir Yeni Endüstri Ülkesi", Ecodate, Mart 2001, Cilt. 15, Sayı 1

2 Zhao Ziwen, "21.yy. Küreselleşme ve Çin İçin Tarihsel Fırsatlar", Journal of International Business Research, 2005 (1).

tanık olacaklardır. Birincisi, gelişmiş ülkelerde sanayi ekonomisinden bilgi ekonomisine ve ikincisi, gelişmekte olan ülkelerde tarım ekonomisinden sanayi ekonomisine geçilecek. Genel olarak Çin ekonomisi, sanayileşmenin başlangıç ve orta aşamasında bulunuyor. Bu aşamada ulusal sanayileşme tamamlanacak ve Çin ekonomisi, enformasyon ve bilgi ekonomisi aşamasına geçecektir. Bugünkü Çin ekonomisinin take-off aşaması (uçuşa kalkış), dünyada sanayiye dayalı ekonomiden bilgiye dayalı ekonomiye geçişle ortaya çıkan sanayi devrimiyle yakından ilintilidir. Küresel düzeyde süren sanayi odaklı yapıdan enformasyon teknolojilerinin gelişmesine doğru değişen yapısal düzenleme, ekonomik değişim için yeni bir döneme girmek bakımından Çin'e önemli bir fırsat sağlıyor. Böylece Çin, miras almış olduğu yaygın sanayi zincirini değiştirmeyi, aynı zamanda enformasyon dalgasının gelişmesini yakalamayı ve dünya ekonomisinin büyümesinden tam olarak yararlanmayı becermesi gerekecektir. Enformasyon teknolojilerinin avantajlarıyla birlikte sanayileşme sürecini, yönlendirecek bu fırsatın yakalanması, Çin'in yakın dönemdeki temel stratejisini oluşturuyor. Üçüncüsü, küreselleşme eğilimiyle birlikte Çin, dünyanın " bir imalat merkezi " haline geliyor. Böylece Çin, dünyanın imalat merkezi haline dönüşmek bakımından birçok avantaja sahip oluyor: birincisi, sahip olduğu avantajlar arasında en önemlilerinden birisi düşük emek gücü maliyetidir. İkincisi, emek gücünün kalitesi giderek yükseliyor. Çin'de dokuz yıllık zorunlu eğitimin yaygınlaşmasıyla birlikte genelde işçiler daha iyi eğitim alıyor. Aynı zamanda kolejlerden mezun olanların sayısı da giderek artıyor. 2001'de sayı 1.17 milyon iken, 2005'de 3.4 milyon oldu. Üçüncüsü, altyapıdaki darboğaz esas olarak aşıldı. Bugün, enerji, taşımacılık, telekomünikasyon, mühendislik, inşaat ve donanım montajı gibi sanayiler, imalat için yeterli desteği sağlayabilecek durumdalar. Bu başarılar sayesinde başka ülkelerdeki sermaye sürekli olarak Çin'e geliyor; öte yandan ulus ötesi işletmelerin büyük yatırımları, teknoloji, donanım, üretim ve idari bakımlardan Çin'deki imalat düzeyinin gelişmesini sağlıyorlar. Çin'in insan kaynaklarının ulus ötesi işletmelerin sermaye ve teknoloji avantajıyla birleşmesi büyük bir karşılaştırmalı avantaj sağlıyor ve gelişmiş ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki kaynak dağılımının olası en verimli örneğini ortaya koyuyor. Çin, dünyanın en büyük potansiyel pazarına sahip olup, Çin ekonomisinin hızlı yükselişinin ortaya çıkarttığı bu büyük potansiyel harekete geçmiş durumda. 21. yüzyılın ilk yarısı Çin için bir milyardan daha fazla nüfusun yararlanacağı

orta düzeyde refaha ulaşmış bir toplumun yaratılacağı ve potansiyel pazarın iyileşeceği öngörülen bir dönem olacak. Birçok yorumda belirtildiği gibi Çin, bir dünya imalat merkezi halinde gelişmenin benzersiz avantajına sahiptir. 21. yüzyılın ilk 20 yılında uluslararası sermaye Çin'e yöneldiğinde toparlanma dönemi olanaklı olacaktır.[3] Dördüncüsü, küreselleşme, piyasa ekonomisi sisteminin gelişmesini artırıp ekonomik büyüme modelinin radikal biçimde dönüşümünü kolaylaştırıyor. Sürdürülebilir ekonomi, nüfus, kaynaklar, çevre ve ekonomi ilişkilerini birbiriyle uyumlu kılan, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak bir stratejisidir. O insanlığın gelişmesinin ve hayatta kalabilmesinin biricik yoludur. Ekonomik büyüme ve çevre ile kaynakların sürdürülebilir gelişmesi bakımından ekonomik büyüme, yaygın-tüketimci- yönelim modelinden yoğun-kaliteye önem veren- yönelim modeline dönüşmelidir. Küreselleşme, ekonomik büyüme modelinin değişmesi için gereken fırsatları yaratıyor. Ekonomik sistem ve büyüme modeli, kaynak dağılımının taşıyıcıları ve biçimleri olup, kaynakların dağıtımının geliştirilmesi ve verimliliğini doğrudan etkilemektedir. Küreselleşme sürecinde kaynakların en iyi dağıtımı seçilirken aynı zamanda en iyi taşıyıcılar ve biçim de seçilir. Çin'deki piyasalaşmanın düzeyi hâlâ oldukça düşük düzeydedir. Piyasa ekonomisi henüz yeterince olgunlaşmış değil; piyasa ekonomisi sistemi, yeterince gelişmiş değil; yüksek tüketim, ağır çevre kirliliği ve düşük verimlilikle birlikte yoğun yönelimli büyüme modeli henüz radikal biçimde dönüştürülmüş değil. Bütün bunlar, dünya imalat merkezi olmak ve bunun ardından sürdürülebilir toplumsal, ekonomik büyümenin sağlanması bakımından Çin için son derece uygunsuz bir durum oluşturuyor. Çin'in küreselleşmeye daha fazla katılması, daha fazla dış baskı ve iç motivasyonla birlikte Çin'de iki radikal değişiklik ortaya çıkıyor. Çin, daha az enerji tüketimi, daha az çevre kirliliği ve daha yüksek verimlilik ile birlikte yeni bir sanayileşme yolunu seçmek zorunda kalacaktır ve kalmalıdır. [4]

Küreselleşme ve Çin'deki Politik Demokrasi

1990'dan bu yana küreselleşme hızlandı ve dünya ekonomisi ile uluslararası ilişkilerde geri çevrilemez nesnel bir süreç haline geldi.

3 Zhao Ziwen, "21.yy. Küreselleşme ve Çin İçin Tarihsel Fırsatlar", Journal of International Business Research, 2005 (1).

4 Zhao Ziwen, "21.yy. Küreselleşme ve Çin İçin Tarihsel Fırsatlar", Journal of International Business Research, 2005 (1).

Küreselleşme ulusal sınırları ortadan kaldırıyor ve egemenlik, bağımsızlık, insan hakları ve sivil toplum gibi kavramların yeniden yorumlanmasını gerektiriyor. Küreselleşme, yalnızca ekonomik, ticari ve mali değişiklikler getirmiyor, aynı zamanda politik ve kültürel ilişkileri de değiştiriyor. [5]

Kültürel sızma ve etki, değer değişimlerini ve sistemin dönüştürülmesi, ekonomik küreselleşme sürecine eşlik ediyor. Açıktır ki ekonomik küreselleşme, kaçınılmaz olarak buna denk biçimde politik ihtiyaçları da artırıyor. Çin için küreselleşme kaçınılmaz bir gerçekliktir. Reform ve dışa açılma politikasına bu gelişen eğilim karşısında Çin'in verdiği olumlu bir yanıt olarak bakılabilir. Küreselleşme eşliğinde ortaya çıkan politik cazibe, Çin'deki politik gelişmenin amacını, değer yönelimini ve stratejik seçimini oldukça etkileyecektir. Araştırmalar, Çin'in "dışa açılım politikalarının yalnızca olağanüstü ekonomik başarılar ve ülke ekonomisinin büyümesini sağlamakla yetinmediğini, aynı zamanda önemli kesimler ve alanlardaki reformu destekleyecek teşvikleri de ortaya koyduğunu" gösteriyor. Bu nedenle gelecek 15 yıl içinde bazı karşı koymalara rağmen Çin'in reform süreci devam edebilecektir. [6]

Küreselleşme ve Sosyalist Demokrasinin Derinleşmesi

Küreselleşmenin Çin'deki politik derinleşme ve zenginleşme sürecini hızlandırdığını söylemek yanlış olmaz. Her şeyden önce küreselleşme Çin'de sosyalist demokratikleşmeyi geliştiriyor. Doğrudan ya da dolaylı olarak küreselleşme, ekonomik olanların yanı sıra politik nimetlerden de faydalanmasını sağlamak için ekonomik gelişmenin artırılması ve ekonomik gelişmeyi gerçekleştirmek için istikrarlı ve barışçıl bir ortam yaratmak yönünde daha demokratik ve etkin bir politik sistem oluşturmaları için ülkeleri uluslararası ekonomik yaşama katılmaya teşvik ediyor.[7]

---

5 Mikhail Titarenko, "Çin ve Küreselleşme ", Dergi , Far Eastern Affairs, 2003, Cilt. 31, Sayı 4.

6 Robert Keohane, Helen Milner, Uluslararasılaşma ve İç Politika s, sf. 199, Beijing: Peking University Press, 2003

7 Yu Keping, Küreselleşme ve Politik Gelişme, sf. 25, Beijing: Social Sciences Literature Press, 2003.

Küreselleşme süreci içinde reform ve dışa açılma ile ekonomiyi bütünleştirmeyi derinleştirirken; Çin yönetimi, uluslararası ekonomik uygulamalarla bütünleşmeyi kolaylaştırmak için uluslararası eğilime denk düşen birçok yeni tedbir formüle etti. Ekonomik küreselleşme ülke ekonomisinde ve toplumsal bünyesinde derin değişikliklere yol açtı ve toplumsal tabakalar arasındaki farklılıkları artırdı. Sonuç olarak toplumsal çıkarlar yavaş yavaş çeşitlendi ve belirgin bir hale geldi. Ekonomik küreselleşme, karar almadaki karmaşıklığı ve zorlukları yoğunlaştırdı. Artık hiçbir karar, yalnızca çok az sayıdaki insanın deneyim, bilgi ve yeteneğine dayanılarak alınamaz oldu. Aynı biçimde, çok az sayıda insanın kararların sonuçlarını kapsamlı bir biçimde öngörmesi ve özetlemesi de artık çok zor olmaya başladı. Artık kararlar yalnızca karar alma süreci daha bilimsel ve demokratik olduğunda daha kolay ve kesin olabiliyor ve böylece karar alırken önemli hatalar yapmaktan sakınılabiliniyor.

İkincisi, küreselleşme Çin'de hukuk düzeninin oturma sürecini geliştiriyor. Ekonomik küreselleşme, uluslararası iş ve ticaret, piyasaya giriş, güvenceler ve gelecek teminatı, iş vergisi, enformasyon değişimi, çevrenin korunması, nüfus ve göç olgusu, uluslararası suçlar, vb. türden çok geniş bir küresel alanda birçok politik ve hukuki sorun ortaya çıkartıyor. Bu konularda uluslararası işbirliğinden yararlanmak için Çin, dünyayla kurduğu ilişkiler bakımından değişik alanlardaki düzenlemelerin ve yasaların çıkartılmasını hızlandırmak zorunda. Sonuç olarak Çin'deki hukuki yapı bundan derin bir biçimde etkileniyor. Küreselleşmenin arka perdesi bağlamında Çin'deki hukukla ilgili kesimler, hukuk standardını yükseltmek için zihin yapılarını daha fazla değiştirmeli, başka ülkelerin deneyimlerinden sonuçlar çıkarmalı ve daha fazla öğrenmelidir. Aynı zamanda Çin'deki kurumlar ve bireyler, uluslararası toplumun kurallarının yanı sıra ülkedeki yasalara ve düzenlemelere uyma konusunda taşıdıkları farkındalığı bilinçli olarak geliştirmelidirler.

Üçüncüsü, küreselleşme Çin'deki yönetim reformunu ilerletiyor. Ekonomik küreselleşme, kurumsal dönüşüm aşamasında olan Çin'de eski sistemin sınırlarının aşılmasını ve ekonomik küreselleşme süreciyle bütünleşmenin sağlanmasını gerektiriyor. Ekonomik küreselleşmeden daha büyük yarar sağlaması için Çin, Dünya Ticaret Örgütü'ne katılmayla ilgili en önemli stratejik tercihi konusunda daha fazla inisiyatif almalı. Şeffaflık DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü)'nün en temel ilkelerinden birisidir ve aynı zamanda modern

demokratik siyasetin en temel gereklerinden birisi durumunda. Çin'in DTÖ'ne girmesi, nesnel olarak yalnızca Çin yönetiminin politik açıklığı ve şeffaflığını geliştirecektir.[8]

DTÖ'nün üye devletlerden istediği bir başka temel talep, yönetimlerin davranışları üzerindeki sınırlandırmanın güçlendirilmesidir, bu aynı zamanda modern demokrasinin en önemli bir özelliğidir. Çin'in DTÖ'ne girmesi, aynı zamanda Çin yönetiminin kurumsal alanlarda ve hukuk konusunda kendi davranışlarını geliştirmesi yönünde daha ısrarlı bir talebin ortaya atılmasına nesnel zemin hazırlayacaktır.[9] En genelde, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Çin'de de rekabet gücü yüksek teknolojiler ve yüksek teknoloji ürünleri eksikliği, hassas teknoloji ve hassas çevre konularındaki yetersizliğin en önemli nedeni durumunda.[10] Küreselleşme ile bütünleşme süreci, zorunlu olarak Çin'deki hassas teknoloji ve hassas çevrenin geliştirilmesi sürecidir. Bu, devletin idari sistemindeki reformun sürekli olarak ilerletilmesi yönünden önemli bir noktadır.

Küreselleşme, Sosyalizm ve Kültürel Zenginleşme

Kültür, insan uygarlığının kristalleşmesi olup toplumsal yaşamın her evresine nüfuz etmektedir. Kültür, doğru bir dünya görüşünün, yaşama bakış açısının, tarihe ve değerlere bakışın oluşturulmasında vazgeçilmez bir role sahiptir. Küreselleşme, farklı ülkeler, bölgeler ve ulusların kültürel sınırlarında giderek hız kazanan güçlü bir dürtü ortaya koyuyor, kültürel sınırlar ve değişimler için tarihsel fırsat sağlıyor ve Çin kültürünün gelişmesini ilerletiyor.

Her şeyden önce küreselleşme, Çin'deki kültürel yaşamı zenginleştiriyor ve Çin kültürünün dinamizmini artırıyor. Emek gücünün de dahil olduğu üretim faktörlerinin ve metaların küresel hareketi ekonomik bir olgu ancak aynı zamanda kültürel öneminin yanı sıra yaşam tarzlarını ve tüketim değerlerini yansıtan birçok kültürel unsuru da ortaya koyuyor ve geliştiriyor. Üretim unsurlarının ve metaların Çin'e gelişi, Çinlilere daha büyük tüketim seçenekleri ve dünyanın farklı ülkelerindeki değişik tarzlar ile kültürleri tanıma

8 Liu Dexi, Dünya Ticaret Örgütü ve Egemenlik, sf. 299, Beijing: People's Press, 2003
9 Age, p 303.
10 Jin Zhouying, "Küreselleşme, Teknonojik Rekabet Gücü Gelişmekte Olan Ülkelerin 'Yetişme Stratejisini' Sorunları Edindiğimiz Ders ve Deneyler", International Journal of Technology Management & Sustainable Development, 2005,Cilt. 4, Sayı 1.

olanağı sunuyor. Bir yandan küreselleşme kültürler arasındaki değişimleri hızlandırıyor ve kültürler arasında birbiriyle kaynaşacak daha fazla içerik ortaya koyuyor. Değişik dünya kültürleriyle yalnızca çatışmalar içine girerek değil başka kültürlerle değişime girip kaynaşarak Çin kültürü, kendi benzersiz cazibesini sergileyebilir, daha büyük bir dinamik kazanabilir ve dünyanın geriye kalanından daha iyi bir kabul görebilir. İster değişim isterse kaynaşma olsun, bu artık basit bir "organ nakli" ya da "asimilasyon" değil ama çağımızla uyum sağlamış çok daha parlak yeni bir Çin kültürünün yaratımı hedeflenmelidir.[11] Bu durumda Çin kültürü kendi özgünlüğünü yitirmeyecektir. Mao Zedung, vaktiyle bir örnek olarak müziği alarak mükemmel yabancı kültürleri özümseyen ve Çin'in kendi ulusal kültürünü geliştiren ilişkileri ayrıntılı olarak ele almıştı.

"Kimi yabancı müzikleri çalmaktan çekinmeyin. Tarihte, Sui ve Dang hanedanlıkları döneminde on müzik eserinden dokuzu, çoğu Batı bölgelerinden gelme müzik eserleriydi. Bazıları Kore ve Hint müzikleriydi. Yabancı müziği çalmak kendi müziğinin kalitesini bozmaz, o gelişmesine devam edecektir. Yabancı müziği hazmedebiliriz ve onda bulunan, bizim için iyi olan unsurları özümseyebiliriz.[12] "Bizim olan şeyleri geliştirmemizi sağlayacak yabancı ülkelerin güçlü yanlarını kabul ederiz. Amerikalı araştırmacı Peter Berger "Küresel kültürün önemli yerel dönüştürmelerle kabul edildiğine"[13] dikkat çekiyor. Hiç kuşkusuz küreselleşme Çin kültürünün gelişmesi bakımından bazı olumlu koşullar yaratacaktır..

İkincisi, küreselleşme Çin'deki kültürel girişimlerin gelişmesini ve çoğalmasını sağlıyor. Ekonomik küreselleşmeyi benimseyip dünya ekonomik sistemiyle bütünleşmeyi kabul eden Çin'in kendi eski planlı ekonomi sistemini reforme etmesi ve yeni bir sosyalist piyasa ekonomisi kurması gerekiyordu. Bu tarihsel değişimler Çin kültürü üzerinde büyük bir etki yaratmaktadır. Küreselleşme sürecinin işleyişi içinde ekonomik alanda reformlar ilerleyip kültürel sistem derinleşirken; Çin'deki kültürel girişimlerde görülmemiş bir artış ortaya çıkıyor. 2004'ün sonunda Çin'deki sanat gruplarının sergiledikleri 2599 etkinlik oldu, 2858 kültürel toplantı düzenlendi,

11 Li Chunyu, "Ekonomik Küreselleşme ve Kültürel Çeşitlilik", Journal of Business Economics, 2004 (11).

12 Mao Zedung'un Eserleri , Cilt. 7, sf. 82

13 Samuel Huntington, Peter Burger, Çoklu Küreselleşme: Günümüz Dünyasında Çeşitlilik, sf. 9, Beijing: Xinhua Press, 2004

2710 kamu kütüphanesi, 1509 müze, 282 radyo istasyonu, 314 televizyon istasyonu, 60 eğitim istasyonu faaliyete geçti. 114.70 milyon hane kablolu televizyon kullanıyordu. 30 şehirde 1.22 milyon hanenin kullanıcı olduğu dijital televizyon yayını vardı. Radyonun kapsama alana %94.1'e, televizyonun kapsama alanı ise %95.3'e çıktı. 2004'te 212 uzun metrajlı film, 44 bilim ve eğitim filmi, belgeseller ve çizgi filmler çekildi.

25.77 milyar nüsha ulusal ve yerel gazete yayınlandı ve 2.69 milyar nüsha çeşitli dergiler, 6.44 milyar adet kitap yayımlandı.[14] Daha da önemlisi sosyalist piyasa ekonomisi ve maddi uygarlık ile daha büyük bir uyum sergileyen, çeşitlenmiş ve daha kapsayıcı, modern bir kültürün oluşması ve gelişmesidir.

Üçüncüsü, küreselleşme, dünya çapındaki karşılıklı kültürel değişimler konusunda düşünce ufkunu genişletiyor ve insanları küresel bir perspektifle değişik kültürel davranışları kıyaslamaya yöneltip onların bakış açılarını iyileştirmelerine yardımcı oluyor, böylelikle de kültürel gelişmeyi ilerletiyor. Küreselleşme bağlamında uluslar ve halklar arasındaki değişimler giderek genişliyor, ulusal kültürler daha da zenginleşip renkli, daha canlı bir hale geliyor, kültürel çeşitlilik daha bir belirginlik gösteriyor. Küreselleşmenin ortaya koyduğu yeni tarihsel koşullar sayesinde kültür, çeşitliliğin yanı sıra daha fazla ulusal özellik gösteriyor. Ülkelerin ekonomik bağımsızlıkları, en uygun kanal olarak kültürel değişimlerle karşılıklı anlayış ve güven temelinde olanaklı oluyor. Buna örnek olarak eğitimdeki işbirliği ve karşılıklı değişimleri ele almak mümkün.

Son yirmi yılı aşkın bir sürede Çin, 320 000 öğrenciyi yüzü aşkın ülke ve bölgeye öğrenim görmeleri için yolladı. Buna karşılık dünyanın 160 ülkesi ve bölgesinden gelen 340 000 öğrenciyi eğitim görmeleri için Çin'e kabul etti. 1800 öğretmen ve araştırmacı yabancı ülkelere eğitim almaya yollandı; 40 000 yabancı öğretmen ve uzman çalışması için Çin'e davet edildi; yurtdışındaki uluslararası toplantılara katılan Çinli uzman ve araştırmacı sayısı ve Çin'deki toplantılara katılmak için gelen yabancı araştırmacı ve uzman sayısı aynı biçimde 11000'i aştı. Yalnızca 1996 yılında Çin yaklaşık yüz ülke ve bölgeye 10 000 öğrenciyi öğrenim görmesi için yolladı ve dünyanın 160 ülkesi ve bölgesinden gelen hemen hemen 33 000 ya-

14 Kaynak: Ulusal İstatistik Bürosu, "Çin Ekonomik ve Politik Gelişme İstasitkleri" 2004 People's Daily, 2005-03-

bancı öğrenciyi kısa ve uzun dönemde olmak üzere 267 Çin kolejinde öğrenim görmesi için Çin'e kabul etti. Başka ülkelere teknik, kültürel ve tercüme alanlarında eğitim bakımından yardımcı olmak için otuzdan fazla ülkeye Çin dili kursları açmak için Çinli öğretmenler gönderildi. Bu çerçevede 5000'den fazla Çinli öğretmen kısa ve uzun vadeli olarak yurtdışına gönderildi. Aynı yıl içinde 3760 yabancı öğretmen ve uzman ders vermeleri ve çalışmaları için Çin'e davet edildi. Doğrudan Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altında uluslararası toplantılara katılmak için yurt dışına gönderilen kolejlerden ve üniversitelerden Çinli araştırmacıların sayısı 2099'a ulaştı. Çinli araştırmacıların katıldıkları uluslararası seminerlerin sayısı 1316'ya ulaştı. Çin'deki kolejler ya da üniversitelerin ev sahipliği yaptıkları uluslararası seminerlerin sayısı 140'ı aştı ve bu toplantılar için 5000'den fazla araştırmacı ve uzman Çin'e davet edildi. Bu konuyla ilgili delegasyonların sayısı yaklaşık olarak 130'u buldu. Farklı kültürlerin çatışmaları, karşılıklı değişimleri ve kaynaşmaları, bu kültürlerin başka kültürlerin ileri unsurlarını kendi gelişmelerine katmalarını sağlıyor; hepsi yeni bir dinamikten yararlanıyorlar. Küreselleşmenin geri planına rağmen Çin kültürü, dış etkileşimler sürecinde kendi gelişmesi için uygun unsurları tespit edip bunları özümseyerek daha büyük bir dinamik ve enerji elde ediyor.

6.2. Küreselleşmenin Ortaya Çıkarttığı Sorunlar

Küreselleşme Çin'in gelişmesi bakımından önemli bir fırsat ortaya koyuyor ancak aynı zamanda ciddi sorunlar da yaratıyor. Eğer yanlış ele alınırsa küreselleşme Çin'i işsiz, sessiz, köksüz, acınası durumda ve geleceksiz bırakabilir. Ama doğru ele alınırsa bağımsızlığı, egemenliği ve kendine güveni güçlendirebilir.[15] Küreselleşmenin ortaya koyduğu sorunların doğru biçimde kavranması, avantajlardan yararlanmak ve dezavantajlardan sakınmak için odaklanılması gereken gelişme stratejisinin oluşturulması bakımında en önemli öngereklilerden birisidir. Ulusal güvenlik, süregelen bir konudur. Ekonomik küreselleşme eğilimi içinde ulusal güvenliğin muhtevası özellikle genişliyor; ekonomik güvenlik sorunları artıyor ve ulusal güvenliğin önemli bir odağı haline geliyor.

15 Wolfgang Deckers, "Çin Küreselleşme ve Dünya Ticaret Örgütü", Journal of Contemporary Asia, 2004, Cilt. 34, Sayı 1.

Ekonomik Güvenlik Yönünden Oluşan Riskler

Her şeyden önce, Çin'in dış ticarete bağımlılığı giderek artıyor ve Çin ekonomisi giderek büyüyen risklerle karşı karşıya kalıyor. Dış ticaret bağımlılığı, genellikle yıllık toplam ihracat, ithalat hacmi ile GSMH oranından oluşan ulusal ekonominin dış ilişkilere açıklık derecesini yansıtan en önemli endekstir. Tablo 6-1'de ve Çizelge 6-1'de görüleceği gibi 1990'lardan bu yana Çin'in dış ticaretteki bağımlılığı giderek artıyor; özellikle 2003'te %60.8 ile büyük artış gösterirken, son dönemde %70 ile yeni bir yükseliş gündeme geldi. Böylesi bir eğilim birçok araştırmacı ve iş dünyasındaki profesyonellerin dikkatini çekmiş durumda. Birçok araştırmacı, bu endeksin Çin ekonomisinin gerçek bağımlılık derecesini ölçmediğini, çünkü dış ticaret bağımlılığını etkileyen ve abartan bazı unsurların olduğunu öne sürüyor. Ana unsurlar arasında döviz oranı, ticaret sürecinin uzun sürmesi, dış yatırım girişimlerinin etkisi ve GSMH içinde hizmetler sanayisi sektörünün düşük oranı bulunuyor.[16] Bu olgulara rağmen yükselmekte olan dış ticaret bağımlılığı tartışılmazlığını koruyor. Bu durum, ekonomik küreselleşme ve dışa açılımın artmasının fırsatlar sunmakla birlikte aynı zamanda Çin ekonomisini riskler ve sorunlar taşıyan daha derin bir bağımlılık içine de soktuğunu gösteriyor.

Tablo 6-1 1990'dan bu yana Çin'in dış ticaret bağımlılığı (%)

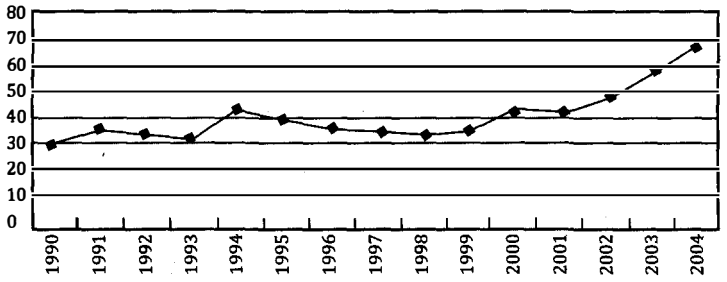
Yıl	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Dış Ticaret Bağımlılığı	30.1	35.7	34.0	32.5	43,6	40.2	35.6	36.2
Yıl	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Dış Ticaret Bağımlılığı	34.3	36.4	43.9	43.3	49.0	60.8	70.1	

Kaynak: 1990-2003 verileri yayınlanan Çin İstatistik Yıllığı 2004, China National Statistics Bureau istatistikleri temel alınarak hesaplanmıştır; 2004 verileri ise Notice of Statistics of National Economy and Social Development, 2004, istatistikleri temel alınarak hesaplanmıştır.

Not: dış ticaret bağımlığı = ticaret hacmi / GSMH × 100%

16 Yin Xiaoshuo, "Dış Ticaretin Yapısı Daha Önemlidir: dış Dicaret Bağımlılığı ve İthalat ve İhtacatın Dengesizliği", Journal of International Trade, 2004 (3).

Çizelge 6-1 1990'lardan bu yana Çin'in dış ticaret bağımlılığı sürekli artıyor

Çin'deki dış ticaret bağımlılığı (%).

Dış ticarette yapısal risklere yol açan Çin'in dış ticaretinde varolan ciddi dengesizlik ve asimetriye daha büyük dikkat göstermek gerekiyor. Çin'deki dış ticaret dengesizliği, toplam hacimle ilgili bir sorun değil, tam tersine bazı ülkelerle, özellikle ABD ile süren ilişkilerdeki bir dengesizlik sorunu. Aynı zamanda kolayca ithalatçı ülkelerle belli ticari sürtüşmelere yol açabilecektir, bazı ülkelerle süren dış ticaret fazlası da var. İthalatçı ülkelerin Çin'in ihracatına yönelik sınırlandırmaları, Çin'deki işsizliğin yanı sıra ilgili sanayilerin gelişmesini de etkileyecektir. Sonuç olarak Çin'in dışa açılım alanı sınırlanıyor ve en önemli ticari ortaklar arasında Çin'i hedefleyen korumacılık bir eğilim haline geliyor. Daha da önemlisi tek tek bazı ülkelerle ilişkilerde ortaya çıkan dengesizlik ve asimetri, Çin ile en önemli ticari ortakları arasındaki karşılıklı bağımlılığın düzensiz ve asimetrik bir hale gelmesi anlamına geliyor. Böylece Çin dış ortama karşı daha duyarlı bir hale gelip giderek daha kırılganlaşıyor ve uluslararası politik arenadaki manevra alanı giderek darlaşıyor. Örneğin ABD ve Japonya, Çin'in ihracat pazarının neredeyse yarısını oluşturuyorlar ve bu iki ülke sık sık Çin ile sürtüşme içine giriyorlar. Sonuç olarak Çin, uluslararası arenadaki politik mücadelelerin içinde bir de ekonomik sorunları düşünmek zorunda kalıyor.[17] Bu ülkelerle ilişkiler gerginleşince elbette Çin ekonomisi üzerinde bazı olumsuz etkiler gündeme gelecektir. Dış ticaretteki bu asimetri, toplam hacimle ilgili bir sorun değil, tam tersine malların, esas olarak emek

17 Zhang Youwen, "Çin'in Dış Ticaret Bağımlılığının Etkisi ve Karşı Tedbirler", Journal of Issues of International Trade, 2004 (8).

yoğun ihracat ürünlerinin ve ithal edilen enerji, kaynak ürünler ve makinelerin arz ve talebindeki esneklikle ilgili bir sorundur. Artan dış ticaret bağımlılığın ortaya koyduğu sorunlar ve potansiyel riskler, ticari faaliyetin sağlıklı gelişmesini etkiliyor. Bazı ihraç ürünleri son derece yüksek bağımlığa sahip. Bazı tekstil ürünleri hali hazırda pazar payının en üst sınırına ulaşmış durumda. Tekstil ve elektrikli ev aletleri de çok yüksek bağımlılığa sahip.

2003'te Çin 2.51 milyon parça giyim eşyası üretti ve bunun 1.77 milyon adedini ihraç etti, bu alandaki ihracat bağımlılık oranı %70.5 idi; 2002'de Çin 6 milyar çift ayakkabı üretti ve bunun 4.3 milyarını ihraç etti, bu alandaki ihracat bağımlılık oranı yaklaşık %71 idi; aynı dönemde Çin 87 milyon DVD seti üretti ve ülke içinde bunun yalnızca 14 milyonunu tüketti ve bu alandaki ihracat bağımlılık oranı %84 oldu; Çin 14.3 milyon motorsiklet üretti ve bunun yalnızca 5 milyonunu ülke içinde tüketti ve bu alandaki ihracat bağımlılık oranı %63 oldu; deri ayakkabı, fotoğraf makinesi, buzdolabı, renkli televizyon ve klima ürünlerinde ihracat bağımlılık oranları, sırasıyla % 63, %56, % 47, %46 ve %42 oldu. Ayrıca ticari faaliyet bakımından çok önemli bazı ürünler, bazı hedef pazarlar bakımından yüksek bağımlılık riski taşıyor. Örneğin, 2001'de pelüş ve doldurmayla imal edilen oyuncaklar kategorisinde toplam ürün hacminin %88'i ABD tarafından ithal ediliyordu. Ayakkabı ürünlerinde ABD'nin toplam ithalat payı % 64idi. Fiberden yapılan bavul ve el çantalarında bu oran %51, pencerelere takılan klimalarda %34 idi. Eğer bu türden ürünlerin ihracatında zorluklarla karşılaşılırsa, bunlarla ilgili Çin'deki iş alanları bu durumdan büyük ölçüde etkilenecektir.[18]

Talep esnekliği düşük olduğu zaman, yabancı ürünlere bağlılık ve ithalattaki artış da yoğunlaşacaktır. Enerji, madenler, bazı önemli donanım malzemesi ve aksesuarların ithalatındaki yüksek bağımlılık oranı, bir ülkenin ekonomik yaşam çizgisini dış kontrole bağımlı kılacaktır. Hali hazırda enerjinin ve bazı önemli kaynakların ithalata bağımlılığı giderek ciddileşen bir artış gösteriyor. 2003'te ham petrol, demir filizi, alüminyum hidroksitte Çin'in ithalat bağımlılığı, yüksek tekelci risk, uluslararası gemi taşımacılığı riski ve uluslararası politik riskle birlikte, %36 ile %48 oranındaydı. Söz konusun ürünlerin fiyatlarını artırmak için madenleri ihraç edenlerin tekelleşme-

18 Gong Zhen, "Neden Çok Sık Dış Ticaret Sürtüşmeleri Ortaya Çıkıyor", http:// www.stock2000. com.cn/refresh/arch/2004/09/28/771453.html, 2004-09-28'den alınma.

sinin nasıl önleneceği, ithalatçı ülkeler bakımından çok önemli bir konudur. Çin'in çevresindeki ve uluslararası ortamdaki bazı istikrarsızlık faktörleri, uluslararası gemi taşımacılığı yollarını tehdit edebilir, hatta bazı yolların kapanmasına bile neden olabilir. Örneğin Çin petrolünün yarısını istikrarsız Orta Doğu'dan ithal ediyor ve petrolün denizden taşınmasının yaklaşık 4/5'i Malacca Boğazı'ndan gerçekleştiriliyor. Çin'in petrol güvenliği, potansiyel riskler altındadır. Önemli donanım malzemeleri ve aksesuarlar, enerji ve madenlerin ithalatı ile ilgili politik risk, ihracatçı ülkelerin hükümetlerinin, stratejik değerlendirmelerin dışında, bu ürünler konusunda Çin ile işbirliğini sona erdirmeleri ya da Çin'in bu ürünleri ithal etmesini kontrol etmek için engeller koyabilecek olmalarında yatıyor.[19] Bir kez böyle bir şey olursa, Çin ekonomisi bundan etkilenecektir. Çin'in dış ticaretteki bağımlılığı, endeks rakamlarında gösterildiği kadar ciddi olmayabilir ve gerçek durumun daha fazla araştırılmasına ihtiyaç olabilir. Ancak dış ticaretteki bağımlılık eğiliminin artışına dikkat edilmesi gerekiyor. Dış ticaretteki bağımlılığın artmasıyla birlikte yukarıda söz edilen dengesizlik ve asimetri çoğalırsa bunların ciddi olumsuz etkilere olacaktır.[20]

İkincisi, Çin'in mali güvenliği birçok sorunlarla karşı karşıya. Reform ve dışa açılmadan bu yana Çin dünya mali sistemiyle giderek artan bir hızla bütünleşiyor. DTÖ'ne girmesinin ardından Çin, kendi mali piyasalarını dışa açmanın adımlarını hızlandırdı ve bu da uluslararası maliyenin Çin maliyesi üzerindeki etkisinin artmasına yol açtı. Çin maliyesinin dışa açılması ve dünya sistemi ile bütünleşmesi, Çin'e birçok ekonomik yarar getiriyor ve bu durum uzun vadede Çin'in mali sistemi ile dünya mali sistemi arasındaki karşılıklı etkileşimi olumlu yönde etkileyecektir, böylece Çin kendi mali sisteminin uluslararasılaşması sürecinden yararlanıp, bazı fırsatlar elde edecektir. Ne var ki, mali küreselleşme süreci devam ederken Çin'in mali güvenliği de birçok sorunla karşılaşıyor.

Ekonomik küreselleşme bağlamında bir ekonominin mali altüst oluşu çok daha hızlı bir biçimde diğer ekonomilere yayılabilmektedir ve bölgesel ya da küresel mali krizlere neden olacaktır. Böylece Çin'in dış mali krizlerden etkilenmesi olasılığı artacaktır. DTÖ'ne gir-

19 Fu Junwen, "Dış Ticarete Bağımlılık Acısından Bir Dünya Karşılaştırması, Çin'in bu Konuda Taşığı Yapısal Riskler", Journal of World Economic Research, 2004 (4).

20 Yin Xiangshuo, "Dış Ticaretin Yapısı Daha Önemlidir: Dış Ticaret Bağımlılığı İthalat ve İhracakın Dengesizliği", Journal of International Trade, 2004 (3).

dikten sonra Çin, kendi mali ve hizmet piyasalarını yavaş yavaş dışa açmaya başladı. Uluslararası mali sermayenin ülkeye giriş ve çıkışı giderek sıklaştı ve uluslararası piyasadaki dalgalanmaların etkisi giderek arttı. Böylece ülke içindeki mali ortam, uluslararası piyasadaki spekülatif sermayenin yanı sıra uluslararası ekonomiden, mali risklerden ve krizlerden etkilenmeye daha açık bir hale geldi. Uluslararası sıcak para ve nakit sermaye Çin'e akın edebilir ve Çin mali piyasasında sıkıntılara neden olabilir.

Bir ülkeye uluslararası sermayenin giriş ve çıkışın büyük hacimde olması, muhtemelen döviz borsasmda keskin dalgalanmalara neden olur, sonuçta mali krizlere neden olacak biçimde fiyatların oynaklığını, enflasyonu ya da deflasyonu artırır. Özellikle Çin'in ülke içi mali piyasası iyi gelişmediğinde ve iyi düzenlenmediğinde, mali sektörün dışa açılması, uluslararası mali riskler ve krizlerin ülkeyi etkileme olasılığı artacaktır. Çin, Asya'daki mali kriz kopmadan önce Güneydoğu Asya ülkeleriyle benzer koşullara sahipti. Alman büyük tedbirler ve etkili yöntemlerle mali riskler bertaraf edilmek ve mali krizler önlenmek zorunda kalındı.

Çin'in mali piyasasındaki rekabet, Çin'deki mali sanayinin gelişimi ve yabancı kaynaklı mali kurumların piyasaya daha fazla girmelerinin ardından bu durumdan etkilenecek. Bir yandan yabancı kaynaklı bankaların piyasaya girişi, Çin mali piyasasındaki istikrarsızlık unsurlarını belli ölçüde artıracak ve makro düzeyde para politikalarının ayarlanmasını daha da zorlaştıracaktır. Öte yandan, devletin sahip olduğu Çin bankaları, yabancı bankalarla daha büyük bir rekabet karşısında kalacak ve daha büyük ölçüde etkileneceklerdir. Mc Kinsey raporu, DTÖ antlaşmalarına uygun olarak açılan Çin sektörleri arasında bankacılığın en yüksek düzeyde korumacılık altında olduğunu ve dışa açılmadan en çok bu sektörün etkileneceğini gösteriyor. Bankacılık sanayisi, Çin DTÖ'nün bir üyesi olduktan sonra Çin devletinin ilgilendiği en yüksek riskli sektör durumunda. Mali sektörün dışa açılma sürecinde yerel bankalar ile yabancı bankalar, online bankacılığın yanı sıra nitelikli müşteri, profesyonel maliyeciler, aracı kurumlar, mali personel hizmetleri, tüketici borçları, kredi kartı işlemleri gibi alanlarda şiddetli bir rekabet yürütecekler.[21]

Çin'in mali politikaları daha fazla dış baskı ile karşı karşıya kala-

21 Zheng Guozhong, "Dünyada ve Çin'de Bankaların Rekabet Ettiği Yedi Başlık", Outlook Weekly, 2002 (20).

caktır. Mali küreselleşme, ekonomik küreselleşmenin en yüksek derecede gerçekleştiği ve ekonomik küreselleşme içinde en büyük hızla gelişen bir alan. Dövizlerin hedge fonlara kayması ve hedge fonlardaki faiz artışları gibi spekülatif faaliyetler biçiminde uluslararası nakit sermayenin Çin mali piyasalarına girmesiyle birlikte Çin'deki makro düzeydeki para politikalarının etkililiği kaçınılmaz biçimde zayıflayacak ve mali piyasa giderek daha fazla mali risklerin altında kalacak ve bundan etkilenecektir. Çin'deki mali politikalar, aynı zamanda uygun bir biçimde ele alınmadıklarında ülke ekonomisi üzerinde olumsuz etkileri bulunacak olan birçok dış faktör tarafından da sınırlanacaktır. Son yıllarda Renminbi'nin (Çin Parası) değişim kuru oranı üzerinde yurtdışından gelen giderek artan bir baskı var. 2005'in başlarında Uluslararası Para Fonu'nun ardından Dünya Bankası, Renminbinin değişim oranı mekanizmasının reforme edilmesi için koşulların olgunlaştığını ima etti. ABD'deki Citigroup, en son raporunda cesur bir öngörüde bulunarak Çin'in üç ay içinde Renminbiyi yeniden değerlendireceğini ve Renminbinin yaklaşık olarak %3 oranında değerlenmesine izin verileceğini öne sürdü. Bu dış faktörler, Renminbinin değişim oranıyla ilgili politikaları etkileyebilir.

Son olarak, dünya ekonomik sistemiyle bütünleşme Çin devleti tarafından ekonominin kontrol edilmesini zayıflatacak ve Çin'deki bazı sanayileri etkileyecektir. Birçok araştırmacı, Çin'in gelişmesinin giderek artan bir biçimde uluslararası ekonomik ortama bağlı bir duruma geleceğine ve önümüzdeki 15 yıl içinde uluslararası ortamın Çin'e zarardan çok yarar getireceğini düşünüyor. Ancak Çin'in gelişmesindeki uygun olmayan unsurların olumsuz etkisi göz ardı edilemez. Çin birçok ticari sürtüşmenin olduğu yeni bir döneme girmiş durumda. Bazı ülkelerin Çin'in ticaretini hedefleyen korumacı önlemleri giderek artıyor. Çin'in ekonomik gelişmesi, giderek artan bir biçimde dünya ekonomisindeki çevrimsel dalgalanmalardan etkilenecek. Çin ekonomisinin daha büyük ölçüde dışa açılmasıyla birlikte Çin'in dünya piyasasına ve dünyadaki kaynaklara bağımlılığı derinleşecek, tahıl, maden ve enerji kaynaklarındaki fiyatların oynaklığı iç piyasadaki fiyatlar üzerinde daha büyük etkide bulunacaktır. Sonuç olarak ülke ekonomisi keskin dalgalanmalar içine girecektir. Küreselleşmeye katılma, Çin için bir dizi yeni ekonomik risk getirecektir. Makro-ekonomik ayarlama tedbirleri ve risk önleme mekanizmaları benimseneceği için ekonomik açıklık sağlıklı olmayacak ve Çin'in karşılaşacağı riskler artacaktır.

Ekonomik küreselleşme, bir ülke ekonomisinin dünya ekonomik sistemi içine dahil olması ve dünya ekonomisi ile ülke ekonomisinin bütünleşmesi anlamına geliyor. Bütünleşmeden sonraki oyunun kuralı, uluslararası uygulamalar ve kurallara boyun eğmek olacaktır. Uygulamalar gösteriyor ki uluslararası uygulamalar ve kurallara uymak, uluslararası ekonomiye daha derin bir düzeyde ve daha geniş bir çaptı katılmanın temelini oluşturuyor. Çin'in uluslararası uygulamalar ve kuralları daha hızlı biçimde kabul etmesi, ekonomik küreselleşmedeki konumunu daha uygun hale getirmesini sağlayacaktır. Ne var ki, uluslararası piyasaya bağlanmak ve uluslararası uygulamalar ve kurallara uygun iş görmek her alanda, birçok düzeyde ve çok geniş bir yelpazede bir dizi temel değişiklikler sonucunu doğuracaktır. Çin'deki mevcut ekonomik işleyiş ve ekonomik yasalar ile düzenlemelerdeki sistem, bu durumdan büyük oranda etkilenecek, kurumsal çelişkiler ve çatışmalar kaçınılmaz hale gelecek, ekonominin korunması ve kontrolüyle ilgili yetenek zayıflayacaktır.

Ekonomik küreselleşme, Çin'deki bazı sanayiler üzerinde büyük bir etkide bulunacaktır. Reform ve dışa açılmanın ilk döneminde uzunca bir süre Çin devleti, yabancı kaynaklı işletmelere avantaj sağlayarak ve ülke içindeki işletmelere dezavantaj sağlayacak biçimde aşırı desteklemelerde bulundu. Bu durum, bazı sanayilerdeki yerli şirketlerin gelişmesini sınırladı ve uzun bir süre devletin sahip olduğu işletmelere rekabet bakımından uygun olmayan bir konum yarattı. Çin'in DTÖ'ne girmesinin ardından ülkedeki sanayiler, yalnızca iç pazarda yabancı yatırım kaynaklı işletmelerden gelen güçlü bir rekabetle değil, aynı zamanda dünya pazarındaki keskin rekabetle de karşı karşıya kaldılar. Ayrıca yabancı sermaye kaynaklı işletmeler, Çin'deki bazı sanayileri kısmen ya da tekelci bir tarzda kontrol etmeye başladılar ve ülkedeki yerli işletmelerin gelişmelerini çok daha zorlu bir hale getirdi. Ekonomik küreselleşme, çokuluslu işletmelerin gelişmesini ve sermayenin küresel düzeyde yayılmasını artırıyorlar. Dünyadaki şirket satın almaları ve şirket birleşmeleri, ekonomi tarihindeki en yüksek noktaya ulaşmış durumda. Bu satın almaların ve birleşmelerin ortaya çıkması, sermaye birikimi ile yoğunlaşmasının hızlandığını ve uluslararası tekelci sermayenin gücünün çok arttığını gösteriyor.

Günümüzde havacılık, telekomünikasyon, bilgisayar, otomobil, ilaç sanayii ve yiyecek gibi birçok alanda sayısız küresel konsorsi-

yum, çok yüksek derecede bir tekelcilik sergiliyor. Bunlar Çin pazarına girdiklerinde de muhtemelen Çin'deki ilgili sanayilerde tekelleşeceklerdir. Örneğin, AT&T, Çinli ortağı ile ortak bir yatırım oluşturarak Çin pazarına girdikten kısa bir süre sonra Çin'deki telekomünikasyon sanayisinin en önemli şirketi durumuna geldi. Şirketin ürünleri Çin'deki pazarın 1/4'ini elinde tutuyor. Motorola'nın kablosuz iletişim donanımı da Çin pazarından büyük bir paya sahip. İsviçre'nin Schindler'i ve Almanya'nın Otis'i de Çin'deki asansör pazarında neredeyse tekelci bir konuma ulaştılar; Coca-cola ve Pepsicola, Çin'de çok iyi bilinen isimler haline geldiler. Çokuluslu şirketler, biyo-tıp, optik sanayii, havacılık ve yeni malzemeler gibi diğer sektörlerde de tekelci konuma gelmek istiyorlar. Bu durum, sanayinin yapısını optimize etmek üzerinde olumsuz etkide bulunduğu gibi Çin'in sanayii güvenliğini de tehdit ediyor..[22]

Çin'deki Yüksek Teknoloji ve Yeni Sanayinin Karşı Karşıya Kaldığı Ciddi Sorunlar

Dünya ekonomisindeki keskin rekabet ortamında yeni ve yüksek teknolojinin sağladığı rekabet avantajı, bir ülkenin uluslararası rekabet gücünü temsil eder. Yeni ve yüksek teknolojiye dayalı sanayinin gelişmesi, ülkenin kuvveti ile uluslararası rekabet gücünün artması ve ülkenin ekonomik güvenliğinin sürdürülmesi bakımlarından büyük bir önem taşıyor. Reform ve dışa açılmadan bu yana Proje 863, Meşale, Tırmanış, Kıvılcım gibi yüksek teknolojili sanayiyle ilgili bir dizi inisiyatif, Çin'deki enformasyon sanayii, biyoloji, yeni malzeme üretimi ve yeni enerji sektörleri alanlarında önemli başarılar elde edilmesine yardımcı oldu. Yeni ve yüksek teknolojili sanayii, her bakımdan gelişmenin sağlanmasının ilk aşaması olmayı sürdürüyor.

Bugün yeni ve yüksek teknolojili sanayi ülkemizde başlangıç aşamasında bulunuyor. Henüz ülke ekonomisinin gelişmesinde başat ve itici güç durumuna gelmedi. Son yıllardaki yeni ve yüksek teknolojili sanayinin katma değer oranlarını veren Çizelge 6-2, imalat sanayiinde ve GSMH'da katma değerin yükseldiğini ancak bu oranın hâlâ düşük olduğunu gösteriyor. 2002'de yeni ve yüksek

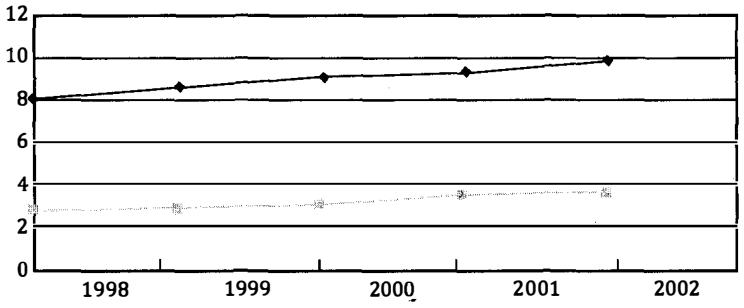
22 Zhao Guizhi, "Ekonomik Küreselleşmenin Çin'in Ekonomik Güvenliği Üzerinde Etkisi ve Buna Karşı Tedbirlerin İncelenmesi", Journal of Research of Financial Issues, 2002

teknolojili sanayinin katma değeri imalat sanayilerindeki katma değerin %9.9'una denk geliyor ve yalnızca GSMH'nin %3.6'unu oluşturuyor. Son yıllarda yeni ve yüksek teknolojili sanayinin GSMH içindeki katkısı, %1.5 ile %2 arasında seyreden düşük bir düzeyde kaldı. 1993'de yeni ve yüksek teknolojili sanayinin GSMH içindeki katkısı, %1.56 idi ve 1999'da yalnızca % 1.94 arttı. Yeni ve yüksek teknolojili sanayi bölgelerinin toplam sayısı hızlı bir biçimde arttı ancak bu bölgelerdeki genel kâr düzeyi pek yükselmedi. 2000'de yeni ve yüksek teknolojili bölgelerin net kârı teknolojik sanayiyle ilgili işlerdeki gelirin %6.5'u oldu. Bu oran 2001'de % 4.5'a düştü.[23]

Zhongguancun bölgesi Beijing'deki yeni ve yüksek teknolojinin toplandığı en iyi örnek olarak biliniyor. Ancak 2003 yılı istatistikleri, aralarında otomobillerin de bulunduğu modern imalat sanayinin bu bölgenin önde gelen sanayisini oluşturduğunu ve bu sanayinin bölgenin GSMH'ye katkısının yaklaşık yarısını gerçekleştirdiğini, oysa yeni ve yüksek teknolojili sanayinin pek gelişmediğini ve GSMH'ya katkısının oldukça sınırlı kaldığını gösteriyor. Zhongguancun'da faaliyete başlayın birkaç çok büyük şirket, gerçekte "teknoloji" adı altında iş yapan ticari şirketler. Yeni ve yüksek teknolojili sanayi bakımından Çin, yalnızca gelişmiş ülkelerin çok gerisinde kalmakla yetinmiyor, aynı zamanda yeni sanayileşmekte olan ülkeler ve bölgelerin de gerisinde kalıyor. Uluslararası işbölümünde Çin'deki yüksek teknolojili işletmelerin çoğu, alt düzeylerde kalıyor. Çin'deki sanayilerin çoğu emek-yoğun sanayiler. Yeni ve yüksek teknolojinin ürünleri hızlı bir büyüme göstermiş olsa da, yeni ve yüksek teknolojili sanayilerin aksesuarları ve parçalarının büyük kısmı ithal ediliyor. Entelektüel mülkiyet haklarına sahip olunanlar ise çok sınırlı miktarda. Birçok işletme esas olarak düşük emek maliyetinin avantajına ve işleme sanayilerinin birlikte gelişmesine bel bağlamış durumda.

23 Zhao Yumei, "Çin'in Yüksek Teknoloji de Rekabet Gücünü Arttırmak ve Dünya Ticaret Örgütüne Girişin Doğuracağı Riksleri Göğüslemek", Journal of China's Science and Technology Industry, 2002 (6).

Çin İmalat Sanayiinde Yüksek Teknoloji Sektörünün Katma Değerdeki Orantıları Aynı Zamanda Toplam Ulusal Gelire Katkı Oranı

İmalat Sanayinin Katma Değerine Orantısı
Toplam Milli Gelire Katma Değer Katkı Oranı

Bunların ürünleri esas olarak teknolojik içeriği düşük pazarın alt ve orta bölümlerini hedefliyor. İhracat bakımından bilgisayar ve telekomünikasyon donanımı büyük bir pay tutuyor ancak aralarında merkezi işlem birimi, hafıza ve IC çipler gibi iç parçalar büyük oranda ithalata ya da tümüyle yabancı yatırım kaynaklı işletmelere bağlı. Çin'deki yeni ve yüksek teknolojili denilen işletmelerin kazançları bir tür işleme sürecinin ücreti demek. Gelişmiş ülkelerdeki yeni ve yüksek teknolojili sanayilerin ortalama katma değeri, genelde %30 düzeyinde iken, 1998 yılında Çin'deki ortalama rakam yalnızca %23.9, hatta imalat sanayilerinin genelindeki %25.6'dan bile daha düşük bir seviyede.[24] Dolayısıyla Çin'deki yüksek teknolojili işletmelerin kendi öz rekabet güçlerini artırmaları ve daha fazla teknolojik gelişme ve yeniliğe odaklanan bir yapıya dönüşmeleri giderek daha büyük bir önem kazanıyor.

Çin'deki yeni ve yüksek teknolojinin R&G yeterliliği, gelişmekte olan ülkelerin orta düzeyinde yer alsa ve Çin'in teknolojik rekabet gücü gelişiyor olsa da, gelişmiş ülkelerin çok gerisinde kalıyor. Örnek olarak R&G harcaması ele alalım. Çin'deki R&G harcaması yeterli olmaktan çok uzak ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gelişmiş ülkeler yüksek düzeyde R&G harcamasına devam ediyorlar. ABD, bilim ve teknoloji gücü en fazla olan ülke konumunda bulunuyor. Bilim ve teknolojinin esnek idaresi sistemi, bilimsel araştırma için uygun bir yapı, yüksek miktarda R&G harcaması, et-

24 [1] Sui Yinghui, "Ekonomik Küreselleşme: Teknolojik Endüstrilerin Stratejik Şekillenmesi", Journal of International Technological and Economic Research, 2001

kili motivasyon, yeteneklerin işe alınması ve sistemin sürmesi, ABD'deki bilim ve teknolojinin gelişmesi bakımından uygun bir ortam yaratıyor.[25]

Geçmiş otuz yıl içinde ABD'deki R&G harcaması, GSMH'nın çok yüksek bir oranını tutuyor ve %2.5'un üstünde seyrediyor. Yalnızca 1970'lerde %2.2'ye düşmesi bir istisna oluşturuyor. R&G harcaması ve GSMH aynı adımlarla büyüyor ve R&G harcamalarının büyük kısmı ABD'deki bilimsel araştırmaların genel düzeyini desteklemek için kullanılıyor. Her yıl ABD'deki R&G harcaması, sanayileşmiş ülkelerin toplam R&G harcamalarının yaklaşık %43'üne denk geliyor. Bu, kendisinden sonra gelen yedi ülkenin toplam miktarından bile daha yüksek bir oran. İkincilik ile yedincilik arasında yer alan ülkeler ise Japonya, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya ve İngiltere.[26]

Ayrıca ABD'deki R&G yatırımı çeşitli kanallardan yürütülüyor. Tablo 6-2'den görüldüğü gibi ABD'deki R&G harcamasının büyük bölümü federal hükümet ve işletmelerden ve küçük bir bölümü ise üniversitelerden ve diğer kâr amacı gütmeyen örgütlerden geliyor. ABD'deki toplam R&G yatırımı içinde yüksek bir yüzdeye sahip olan Amerikan işletmeleri uzun süredir R&G yatırımlarına çok büyük önem veriyorlar. 1994'ten 2000'e kadarki dönemde R&G harcamalarında en hızlı büyümeye tanık olundu ve miktar 169.2 milyar ABD dolarından 264.6 milyar ABD dolarına çıktı. 1996'da enflasyonun en düşük olduğu, ABD dolarının fiyatının sabit olduğu dönemde yapılan hesaplama gerçek R&G harcamaları 1994'te 175.9 milyar ABD dolarından 2000'de 249.1 milyar ABD dolarına çıktı. Yıllık artış oranı olan 6%, aynı dönemdeki GSMH artış oranından bile daha yüksekti. Bu oran, Almanya'nın aynı dönemdeki GSMH büyüme oranından da yüksekti. Almanya ve Fransa'nın GSMH içindeki R&G harcaması oranı 1990'lardan bu yana 2.3% 'ün biraz üstünde; ancak Japonya çok daha yüksek bir orana sahip. 1991'de 2.92%,1994'te 2.74% ve 1997'de 2.80%.

25 Xiong Guangqing, "Amerikan Bilim ve Teknolojisi Neden Liderlik Yapabiliyor", Journal of Science and Technology Management in Yunnan, 2003 (6).

26 Wang Dengqi, "ABD'de Bilim ve Teknolojinin Son Durumu.", Journal of Science and Management, 2000 (6).

Tablo 6-2 ABD'de Araştırma ve Geliştirme Harcamaları (1993-2002)
(Milyon Dolar)

Yıl	Merkezi Hükümet	Şirketler	Universiteler	Kar Amaçlı Olmayan Kurum	Eyalet Hükümetleri	Toplam
1993	60,516	96,549	3,708	3,387	1,557	165,717
1994	60,792	99,203	3,937	3,664	1,622	169,218
1995	62,963	110,870	4,108	3,924	1,750	183,615
1996	63,397	123,416	4,433	4,238	1,860	197,344
1997	64,583	136,227	4,836	4,589	1,920	212,156
1998	66,383	147,847	5,170	4,994	1,973	229,367
1999	67,014	163,245	5,628	5,573	2,101	243,561
2000	66,208	183,724	6,210	6,217	2,257	264,616
2001	72,920	192,873	6,830	6,757	2,387	281,767
2002	81,004	193,420	7,459	7,308	2,473	291,664

Kaynak: Ulusal Bilim Vakfı Web Sitesi

Tersine olarak Çin'in devlet daireleri ve işletmelerin büyük çoğunluğu, araştırma ve gelişme konusunda güçlü bir bilince sahip değil ve R&G harcaması çok yetersiz düzeyde kalıyor. 1996'dan bu yana R&G harcaması artmaya başladı, dolayısıyla bu harcamanın GSMH'ya oranı da artıyor: 1996'da % 0.60, 1999'da % 0.83 ve 2003'te %1.31. Art arda sekiz yılda büyüme devam etti. 2003'teki oran, önemli bir artışla 2000'dekinden 0.31 oranında daha yüksek oldu. Ancak Çin'in GSMH'si içindeki R&G harcaması % 1.6'lık dünya ortalamasından ve % 2.2'lik gelişmiş ülkeler ortalamasından oldukça düşük. Aradaki fark oldukça önemli.[27] Tablo 6-3'un gösterdiği gibi Çin'deki imalat ve yüksek teknolojili sanayilerdeki R&G yoğunluğu da gelişmiş ülkelerin gerisinde. Çin'deki R&G harcaması ekonomik gelişmeye güçlü bir destek vermediği sürece bu durum, Çin ile gelişmiş ülkeler arasındaki açığın daha da genişlemesine yol açabilir. Dünya ekonomik sistemi ile bütünleşme sürecinde yenilik yapma yeterliliği ve içsel rekabet gücü zayıf olan bazı yüksek teknolojili işletmeler hayatta kalamayabilir. Düşük gümrük vergileri, Çin'deki yeni ve yüksek teknolojili sanayileri daha büyük sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır. Ayrıca iç pazarın uluslararasılaşması Çin'deki yeni ve yüksek teknolojili sanayiler bakımından gelişme alanını daraltacaktır.[28] Ekonomik küreselleşmenin oluşturduğu sorun

27 "Milli Hasılada ARGE Araştırmaları Yüzdesi 8 Yıl Arka Arkaya Atmakta", http://www.sts.org.cn/nwdt/gndt/document/039.html, 2005-01-24'den alınma.

28 Xiong Guangqing, "Ekonomik Küreselleşmenin Çin'deki Yeni ve Yüksel Teknolojiye Meydan Okuması", Journal of Science and Management, 2003 (2).

karşısında Çin'deki yeni ve yüksek teknolojili sanayilerin gelişmesi bakımından etkili ve pratik stratejilerin ortaya konulması bir zorunluluk olmaktadır.

Tablo 6-3 Ülkelerde Endüstride Araştırma Geliştirme Payının Yoğunluğu

ülke / sanayi	Çin 2002	ABD 2000	Japonya 2001	Alm. 2001	Fra. 2001	İng. 2000	Kanada 2000	İtalya 2001	Kore 2001
İmalat	3.4	8.2	9.4	7.6	7.0	6.0	4.1	2.2	6.0
Yüksek Teknoloji	5.0	22.5	26.3	23.8	25.8	21.2	29.3	11.2	21.8
Kimya	2.6	20.2	22.9	22.3	24.8	54.1	23.9	6.5	4.8
Uçaklar	15.0	20.8	22.3	23.8	29.2	20.8	14.0	20.4	-
Elektronik ve İlt.	5.8	18.6	18.5	44.1	40.4	13.5	36.4	16.5	29.0
Kompüter ve Büro	4.1	30.7	59.4	19.8	12.5	3.9	38.1	7.8	21.5
Tıbbi Malz. ve Gereç	2.5	30.2	28.2	14.8	15.9	9.1	-	7.5	4.9

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Çin.

Not: Yukarıdaki rakamlar sanayideki katma değer içinde Araştırma Giderlerinin yüzdesini vermektedir.

Küreselleşme ve Çin'deki Politik Gelişme [29]

Küreselleşme bütünüyle saf bir ekonomik görüngü değil; politik, kültürel ve toplumsal yaşam üzerinde de önemli etkileri olacaktır. Kültürel nüfuz, değerlerin değişmesi ve sistemlerin dönüşmesi, küreselleşme sürecine her zaman eşlik ediyor. Açıktır ki, küreselleşmiş ekonomik faaliyetler, kendi ilerlemesine uygun politik gereklilikler talep edeceklerdir. Çin bakımından küreselleşme tarafından getirilen politik cazibe, Çin'deki politik gelişmeyle ilgili stratejik seçenekleri, değer yönelimini ve hedefi etkileyecektir. Küreselleşmenin Çin'deki politik gelişme sürecini hem geliştireceği hem de engelleyeceğini söylemek doğru olacaktır.

Her şeyden önce küreselleşme, Batılı ülkelerin sosyalist ülkelere yönelik "barışçıl evrim" stratejisinin yürütülmesini kolaylaştırıyor. Ekonomik küreselleşme bağlamında sosyalizm ve kapitalizm, ekono-

29 Bu kesimin bu bölümü, "Deng Xiaoping'in Düşüncesi ve 21. yüzyılda Çin'in Politik Gelişmesi" nin son bölümünden alındı. Bu, Prof. Li Jingzhi tarafından yönetilen Ulusal Felsefe ve Toplumsal Bilim Vakfı'nın bir projesiydi.

mik olarak karşılıklı bağımlılık içine giriyor ancak iki sistemin çatışması varlığını koruyor ve onlar arasındaki mücadele uzlaştırılamaz. Kapitalist ülkelerin sosyalizmi altetme niyetleri değişmeyecektir. Küreselleşmenin yarattığı uygun koşullardan yararlanarak "kapitalizme doğru barışçıl evrim" stratejisini geliştirebilirler.

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişimlerden sonra "barışçıl evrim"in odağı sosyalist Çin'e yöneldi ve işin içine ekonomi, ideoloji, kültürel değişim alanları da dahil edildi. Batılı ülkeler, Çin'le olan ekonomik ve ticari ilişkileri Çin'deki değişimi geliştirmede önemli bir halka olarak alıp ekonomi ve teknolojideki avantajlarından yararlanarak ideolojik nüfuz etme çabalarını yoğunlaştırdılar. Çin reform ve dışa açılma politikalarını benimsedikten sonra ABD "kapitalizme doğru barışçıl evrim"i geliştirmek için bunu bir fırsat olarak ele aldı ve dışa açılım politikalarını Çin toplumundaki Batılı demokratik değerleri geliştirmek için en güvenilir yöntem olarak öngördü. Çin'in ekonomik açıdan sermaye ve teknoloji ihtiyacını bir avantaj olarak kabul eden Batılı ülkeler, Çin'i cezp etmek ve bu yönde baskı altına almak için ekonomi ve teknoloji ile "Batı Uygarlığı"nı değerlendirmeye çalıştılar.

İletişim, kamusallık ve kültürel değişimler bakımlarından Batılı ülkeler, sosyalist ülkeleri "evrimleştirmek", bölmek ve sarsmak amacıyla Çin'deki kültüre ve düşüncelere nüfuz etmeyi artırmak ve "özgürlük tohumları" yaymak için birçok propaganda aracı kullanıyorlar. Modern medya ağını ve uluslararası kültürel değişimleri kullanarak Çin halkının Marksizm ve sosyalizme olan güvenini medya ile ideolojik nüfuz yoluyla sarsmaya çalışıyorlar. Dışişleri alanında Batılı ülkeler, sürekli olarak insan hakları konularını kullanarak Çin'in iç işlerine karışıyorlar. 1980'lerden bu yana ABD insan hakları diplomasisine çok büyük bir önem vermiştir ve insan hakları sorunlarını Çin'deki "kapitalizme doğru barışçıl evrim"in geliştirilmesinde bir kırılma noktası olarak ele aldı. 1990'larda ABD, insan hakları konularında Çin'e yönelik baskılarını geliştirdi. Her yılki İnsan Hakları Ülke Raporları'nda ABD Dışişleri Bakanlığı, her zaman Çin'e saldırıyor. ABD ayrıca Çin'e karşı yaptırım önergeleri teklif etmeleri için Birleşmiş Milletler'deki İnsan Hakları Komiteleri'nde yer alan bazı ülkeleri teşvik ediyor. Batılı ülkelerin "barışçıl evrim" stratejisinin özü, sosyalist ülkelerin politik sistemini değiştirmek ve onları kapitalizm yönünde evrimleştirmektir. Bu strateji, Çin'deki politik gelişme için büyük bir uluslararası baskı yaratıyor.

İkincisi, küreselleşmenin Çin'deki politik kültür üzerinde büyük bir etkisi bulunuyor. Küreselleşme doğrudan bir biçimde halkın politik düşüncelerini değiştiriyor. Bu da peşinden politik kültürdeki değişimler üzerinde önemli bir etki yaratıyor. Eğer sağlıklı bir biçimde ele alınmazsa bu durum Çin'deki politik istikrar üzerinde olumsuz bir etki yaratacaktır. Halkın politik düşünceleri üzerindeki etkisiyle birlikte küreselleşme yurttaşların kendi ülkelerinin politik sistemi ve kendi hükümetleri hakkındaki yargılarını da değiştiriyor. Batılı demokratik düşünceler, değerler ve kurumsal uygulamalar, gelişmekte olan ülkeler üzerinde ciddi bir baskı yaratıyor. "Küreselleşme, ulusal sınırları aşarak düşünce ve görüşlerin iletişimini artırıyor ve bu da dünyanın daha fazla bölgesinde yaşayanları daha aktif yurttaşlar durumuna getiriyor." [30] Aynı zamanda "kültürel iletişim, ulusal kimlikle ilgili politik duruşu ve en geneldeki kimlikle ilgili politik duruşu da değiştiriyor."[31] Küreselleşme aynı zamanda Çin ile Batı arasındaki politik ideolojilerin çatışmasını da beraberinde getiriyor. Küreselleşmenin arka zemininde, liberalizm, korporatizm, tutuculuk ve milliyetçilik gibi değişik politik düşünceler de ortaya çıkmaktadır. Karmaşık toplumsal durum ve düşünceler ile görüşlerin çeşitliliği görüş ufkunu genişletiyor ve insanların politik deneyimlerine ekleniyor ancak belli ölçülerde insanların politik düşüncelerinde karışıklığa da neden oluyor. Farklı sistemlerde yer alan ülkeler arasındaki ekonomik değişimler giderek artarken, politik ideolojiler arasındaki ilişki de artıyor. Bir yandan, bu değişimlerle insanlığın en mükemmel kültürel başarılarının ve en iyi gelişmelerin sonuçlarının alınması Çin'e yarıyor. Öte yandan da bu değişimler kaçınılmaz olarak Çin ile Batı arasındaki politik bilinçlilik arasında çatışmalara ve mücadelelere dönüşüyor. Özellikle kasıtlı olarak Batılı politik bilinçliliğin etkisi ve nüfuzunun yayılması, sosyalist politik ideoloji ile çatışmalara ve mücadelelere neden oluyor.

Değerlerin ve değer standartlarının çeşitlenmesi, yeni türden değer anlayışları ve etik gereklilikler ortaya koyacak, bunun karşılığında da değerler, düşünme tarzları ve toplum üyelerinin yönelimi değişecektir. Belli ölçülerde yeni tipte bir politik kültür oluşacak ve Çin'deki politik değişimler bundan etkilenecektir.

Üçüncüsü, küreselleşme, Çin'deki ana akım ideoloji üzerinde belirgin bir etki yaratacaktır. Bir dereceye kadar, bu durumun devlete

30 Anthony Giddens, Sosyoloji, 4. Baskı, sf. 542.

31 David Held, Anthony McGrew, Küreselleşme/Anti Küreselleşme, sf. 32, Beijing: Social Sciences Press, 2004.

karşı ortaya çıkarttığı sorun, topluma karşı çıkarttığı sorundan daha büyüktür; yine bunun ortaya çıkarttığı politik sorunlar, ekonomik olanlardan da daha büyüktür; yönetici partiye çıkarttığı sorunlar hükümete karşı çıkarttıklarından daha büyüktür; ideolojiye çıkarttığı sorunlar yaşamdaki genel düşüncelere çıkarttıklarından daha büyüktür. Ekonomik küreselleşme, uluslararası işbirliği ve değişimlere katılım yalnızca önemli bir ekonomik sorun değil, aynı zamanda ideolojinin yanı sıra düşünme tarzını ve yaşam tarzlarını etkileyen ve yönlendiren, toplumun gelişme yönüne ve değerlere kılavuzluk eden düşünceyle ilgili, önemli bir politik sorundur da. Küreselleşme bağlamında ortaya çıkan düşünceler ve ideoloji konularında karşı karşıya kalınan koşullar ve sorunlarla ilgili doğru bir anlayışın uygun bir biçimde geliştirilmesi bir zorunluluktur. Uzun bir zaman alacak olan ideolojik alandaki sızmalar ve karşı-sızmaların zorluğu ve karmaşıklığı gereğince anlaşılmalıdır. Marksizmin Çin Komünist Partisi ve Çin halkının büyük pratiğine rehberlik etme sürecinde Çin toplumunda derinlemesine kök saldığından ve Parti ve Çin halkı için ortak bir teorik temel olduğundan kuşku duyulamaz. O hâlâ Çin'deki politik kültürde başat bir rol oynuyor. Ancak piyasa ekonomisinin gelişmesi, toplumsal çıkarlarla ilgili örüntüyü büyük ölçüde değiştirdi. Başka politik kültürler, küreselleşme bağlamında Çin toplumuyla geniş bir iletişim içine girdiler. Halkın politik farkındalığı esas olarak sosyalizm ve yurtseverlik düşünceleri altında birleşmiş olsa da politik yönelim ve politik duygular çeşitlenmiş durumda. Bugünkü durumda Çin'deki ideolojik alan, bazı değişik görüşlerin eşliğinde tek bir görüşün hakim olduğu bir örüntü sergiliyor ve bazen Marksizmin kılavuz konumuna karşı çıkmalar olabiliyor. Kültürel çeşitliliği savunan ve Marksizmin yönlendirici bir görüş olduğunu yadsıyan Batılı politik düşüncenin bazı okulları, hali hazırda Çin'de belli bir etki kazanmış durumdalar. Bu bağlamda Çin, küreselleşme tarafından ideolojik alanda ortaya konulan sorunlarla baş etmek için politik gelişme sürecini hızlandırmak zorunda.

Küreselleşme Koşullarında Çin'deki Kültürel Gelişme

Küreselleşme, ulusal kültürün gelişmesi üzerinde olumsuz etkide bulunabilir. Küreselleşme, toplumlardaki mevcut özel engelleri aşan ve küresel çapta iletişim, ilişki, değişim, karşılıklı etkileşim sağlayan, modern dönemde gerçekleşen, doğal tarihsel bir süreçtir. Kü-

reselleşmenin sonuçlarından birisi, farklı kültürler arasındaki çatışmalardır. Dünya kültürü çatışmaların ortasına nerede giriyor? Kültürlerin asimilasyonu mu olacak, yoksa kültürler arasında daha ileri bölünmeler mi olacak? Homojenlik ve heterojenliğin, kültürel gelişmenin temel yönü olmanın yanı sıra küreselleşme sürecinde ortaya çıkan kültürel gelişmeyle ilgili olgular olduklarını söylemek doğru olacaktır.[32] Küreselleşme Çağında dünya kültüründeki değişimler ve diyaloglar bakımından her ulusal kültürün geleneklerine ve özgünlüğüne saygı göstermek, kültürel hegemonyaya karşı çıkmak ve dünyadaki her ulusal kültürün gelişmesinin geliştirmek doğru bir tutumdur. Kültürel gelişme homojenlik ve heterojenliğin bir arada oldukları bir eğilim gösterse de, gelişmiş ülkeler, kültürel değişimler konusunda kendileri öncü konumda oldukları için genellikle küreselleşmeye karşı daha olumlu bir tutum sergiliyorlar. Kendi kültürleri metaların ve hizmetlerin küresel düzeyde yayılmasına koşut olarak dünya ölçeğinde yayılırken, azgelişmiş ülkelerin kültürleri küreselleşme sürecinde bozulabilir ya da heterojen bir konuma gelebilir. Bu anlamda küreselleşme, Çin'deki ulusal kültürün gelişimi üzerinde olumsuz bir etkide bulunabilir. Enformasyon teknolojisinin hızlı gelişmesi ve emek göçü, uluslararası seyahatler, modern medya, eğitim işbirlikleri yoluyla ulusal sınırları aşan yaygın değişimlerle birlikte Batılı kültürler, insanların yaşam tarzlarını ve zihniyetlerini giderek daha fazla etkiliyor, özellikle de Batı kültürlerinin cazibesiyle genç insanların değerlerini ve özel yaşam tarzlarını çok daha kolay yönlendirebiliyorlar. ABD gibi Batılı ülkeler, kültürel genişleme ve sızma için tüm dünyayı kapsayan kendi enformasyon iletişim sistemlerinden, özellikle internetten sonuna kadar yararlanıyor. Bilim ve ekonomideki avantajlardan yararlanarak Hollywood ve Disney tarafından yürütülen bir film ve video üretim sistemi inşa etmiş durumda. Güçlü bilgi, akademi ve eğitim sisteminin desteğiyle Batı kültürünün üretimi ve iletişimi bakımından ideolojik bir cephe açılmış durumda. Gazeteler, radyolar ve televizyonun ardından "dördüncü medya" olarak bilinen internet, kültür üzerinde giderek artan bir etkiye sahip. Küreselleşme için büyük bir dürtü sağlamanın yanı sıra zorunlu bir öğe durumundaki enformasyon teknolojisinin küresel uygulaması, çağdaş dünyanın gelişiminde önemli bir eğilim konumuna gelmiş durumda. Bunun

32 Zhang Jing, "Küreselleşme Sürecinde Homojen ve Hetorojen Kültür", Journal of Teaching and Research, 2002 (5).

en çarpıcı belirtisi, web kültürün gelişmesinde görülebiliyor. Küreselleşme bağlamında Çin'deki kültürel gelişme büyük sorunlarla karşı karşıya. Çin İnternet Ağı Enformasyon Merkezi, 19 Ocak 2005'te İnternet'in Çin'deki gelişme koşulları üzerine bir rapor yayınladı.

Çin'deki İnternet kullanıcılarının sayısı 94 milyonu aşmış durumda ve internet kullanıcıların sayısı her ay ortalama 1.2 milyonluk bir artış gösteriyor. Yaş bakımından kullanıcıların %69'u 30 yaşın altında. Bunlar içinde 18-24 yaş arasındakiler %21 ile en yüksek oranı tutuyor. 60 yaş üzeri kullanıcılar ise yalnızca %0.2 oranında. Meslekler bakımından öğrenciler internet kullanıcılarının ana gövdesini oluşturuyor. Eğitim bakımından ise üniversite öğrencileri (ve yüksek lisans öğrencileri) %20 iken, en yüksek oranı %36 ile politeknik okul öğrencileri oluşturuyor.[33] İnternet üzerinden enformasyon edinme bakımından online enformasyonun %80'inden çoğu ve enformasyon hizmetinin %95'i ABD tarafından sağlanıyor. Çin'in sağladıkları ise yalnızca %1 kadar.

ABD devleti, İnternet'teki mutlak avantajını ideolojik ve kültürel olarak birçok ülkeye nüfuz etmekte kullanıyor. Dünyayı Batılı değerlerle yönetmek ve sosyalist ülkeleri ideolojik ve kültürel olarak fethetmek için açılan bu yeni cephe özellikle öne çıkartılıyor. Neoliberal politikaların yanı sıra bireyci değerler ve Amerikan ideolojisinin öne sürülmesi, tekelci sermayenin çıkarlarını tehdit eden toplumsal reform düşüncelerine saldırılması, Rock'n Roll, müzik diskleri ve Hollywood filmlerinin gücüyle Çin gençliğinin sezdirilmeden etkilenmesi, bütün bu türden kültürel sızmalar ve etkiler, kaçınılmaz bir biçimde Çin'deki kültürel gelişmenin üzerinde olumsuz etkiler yaratıyor.

6.3 İki Sistem Bağlamında Çin'in Stratejik Seçimi

Küreselleşme, birbirine bağımlılıkların ve karşılıklı sınırlamaların derinleşmesi anlamına geliyor. Küreselleşme bağlamında birlikte yaşama ve kazan-kazan hedefine ulaşmak için her ülkenin tarih, kültür, toplumsal sistem ve gelişme tarzına saygı gösterilmesi gerekir.

33 Kaynak: Çin İnternet Ağı Enformasyon Merkezi -China Internet Network Information Center (CNNIC), "Çin'deki İnternet gelişimi hakkında 15. istatistiksel rapor", http://it.people.com.cn/GB/8219/43564/43565/3 131424.html, 2005-01-19'dan alınma.

Farklılaşmış bir dünya gerçekliği kabul edilmeli ve ülkeler rekabet ettikleri ülkeleri tamamlamalı ve farklılıkları bir yana bırakıp mantıklı olanı izleyerek ortak gelişmenin yollarını aramalıdır. Çin bakımından küreselleşme, hem bir fırsat hem de bir sorundur. Uygun stratejiler, sağlam inançlar, doğru yönelim ve yılmadan çalışma, Çin'in fırsatlardan yararlanmasını, risklerden sakınmasını ve daha büyük gelişmeler sağlamak için ulusal çıkarlarını korumasını sağlayacaktır.

Küresel Bakış Açısının Geliştirilmesi

Küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkelerin göreli pasifliği ve belirsiz faktörler karşısında herhangi bir ülkenin akılcı seçeneği, kendisini dışa kapatmak değil, tam tersine bu süreçte karşılaşılan sorunları çözmek için açılmak ve küreselleşme süreciyle bütünleşmektir. Çin'in ekonomik gelişmesinin geleceği, küresel ekonomiyle kuracağı yakın ilişkilere bağlıdır. [34]

Küreselleşmenin ilerlemesi ve küreselleşme süreciyle daha ileri bir bütünleşmeyle birlikte Çin'in daha fazla sorunlarla ve risklerle karşılaşacağı inkâr edilemez. Küreselleşmenin arka planına bakıldığında risklerin var olmasının normal olduğunu söylemek gerekiyor. Bir başka deyişle riskler her zaman var olduğu için bu risklerin olması da normaldir. Bazen bu riskler ve krizler, Çin üzerinde önemli etkilerde bulunabilmiştir. Ancak doğru tutum, ülkeyi dış dünyaya kapalı bir duruma yeniden döndürmek ya da risklerden korkarak küreselleşmeyle bütünleşmekten kaçınmak yerine karşılaşılan sorunları ele almada doğru adımları atmak, değişik risklerin ve krizlerin etkisini önlemek ve onları kontrol altına almaktır.

İlk olarak Çin'in dışa açılım politikalarının savrulmalar yaşamaması gerektiğini yeterince kavramak gerekiyor. Dışa açılma, Çin'in gelişmesini hızlandırma hedefine bağlı olarak Çin'in uzun vadeli temel bir politikasıdır. Uluslararası ekonomik ve teknolojik değişimler, toplumsallaşmış üretimle ilgili nesnel ihtiyaçlardır. Dış koşullar olmaksızın Çin'in sosyalist modernleşmeyi inşa etmesi ve gerçekleştirmesi oldukça zordur. İkincisi, dışa açılma, ülkenin güvenliği, bağımsızlık ve risklere karşı direnme yeteneğinin geliştiril-

34 Maurice Daly, Mal Logan, Asya'yı Yeniden Yapılandırmak, Melbourne: RMIT Publishing, 1998, p167.

mesi tamamlayıcı unsurlardır. Dışa açılma ve ülke güvenliğinin korunması aynı anda sağlanabilir. Bunlar, karşıtların birliği ve özdeşliği olarak görülebilir. Çin, küreselleşmeye aktif biçimde katılmalı, kendi gelişimini sağlamak ve uluslararası rekabet gücünü artırmak bakımından uygun koşullar ve fırsatlardan tam olarak yararlanmalıdır. Aynı zamanda Çin, küreselleşme tarafından ortaya konulan riskler ile herhangi olası olumsuz bir etkiyi anlamalı ve uygun bir tarzda önlemelidir.[35]

Küreselleşme bağlamında gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelişme stratejisi, küreselleşme süreciyle yavaş ve adım adım gelişen bir bütünleşmeye yönelmek olmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerin geleneksel gelişme stratejisinin özü, ihracat vasıtasıyla dış gelir elde etmektir. Bu da yabancı pazarlarda çıkarlar arama iradesini gösterir. Ancak bugün hızlanmış olan küreselleşme süreci, gelişmekte olan ülkelerin gelişme stratejilerinin yürütülmesi için gerekli ortamı değiştirmiş durumda. Dünya ekonomisinde yer alan gelişmekte olan ülkeler genel olarak ekonomik bütünleşme yönünde bir eğilim sergiliyorlar. Sanayileşmenin iyileştirilmesi, gelişmekte olan ülkelerin bütünleşmiş uluslararası üretim, birleşmiş dünya pazarı ve küresel sermaye akışı içinde kendilerini konumlandırmaları, piyasa ekonomisinin ve uluslararası ekonomik faaliyetlerin temel kurallarının takip edilmesi bu ülkeler için önemlidir. Ayrıca, uluslararası üretim faktörleri ve uluslararası piyasadan avantaj elde edilmesi ve uluslararası sanayi yapısındaki düzenlemelere uyum sağlayabilmek için gereken bütünleşme stratejisi, aslında gelişmekte olan ülkelerin üretim, işleme ve ticari faaliyetlerinin yürütülmesi yönündeki gelişme yoludur.[36]

Uluslararası rekabete daha derinlemesine ve daha geniş bir çapta katılmak, dünya ekonomik sisteminin bir parçası olmak ve yalnızca sanayiler arasında değil aynı zamanda sanayi sektörleri içinde ve tek bir ürünün üretilmesi düzeyinde de uluslararası işbölümüne katılmak için gerekli stratejinin uygulanmasına kılavuzluk eden daha aktif politikaların benimsenmesine ihtiyaç var. Gelişmekte olan ülkelerin ulusal ekonomisi, karşılıklı etkileşim ve karşılıklı bağımlılık konularında yakın ilişkiler oluşturulmasını, aynı zamanda eko-

35 Zhu Niangui, "Dışa Açılma ve Çin'in Ekonomik Güvenliğinin Korunması", Journal of Theory and Reform, 2003(4).

36 Huang Yejing, "Economik Küreselleşme ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Gelişme Stratejisinin Dönüşmesi", Journal of Academics, 2003 (8).

nomik sistem ile işleme sisteminin uluslararası sistemle ilişkiye geçmesini gerektiriyor. Küreselleşmeyle bütünleşme stratejisinin özü, uluslararası katma değer zincirine katılmaktan geçiyor. Bu da küreselleşme süreci içinde gelişmekte olan ülkelerin izleyecekleri en önemli yollardan birisidir. [37]

Reform ve dışa açılmadan bu yana Çin, küreselleşme sürecine katılma yolunda sürekli olarak ilerliyor. Britanyalı araştırmacı Joshua Cooper Ramo'nun Pekin Oydaşması adlı makalesinde de dikkat çektiği gibi "Gördüğümüz gibi Çin, birçok ülkenin umutlarının ve nafakasının önemli bir parçası olarak uluslararası düzenle derinlemesine bütünleşiyor. 1990'ların sonunda Çin Dünya Ticaret Örgütü'ne girmeye çalıştığında onun katılmasını reddetmek için belli nedenler ortaya koymak belki olanaklıydı. Ancak o günler geçti. Çin, hem kendi arzusuyla hem de giderek artan bir ölçüde artık uluslararası topluluğun bir parçası oluyor." [38] Reform ve dışa açılmanın benimsenmesinden bu yana sergilenen ekonomik ve teknolojik başarıları değerlendirildiğinde açılım ve küreselleşmeye katılımın Çin'in gelişmesi bakımından çok uygun bir dış ortam sağladığı sonucuna varılabilir. İşin aslında Çin küreselleşmeden en fazla yararlanan ülkelerden birisi durumunda. Reform ve dışa açılmadan birkaç on yıl sonra Çin'in GSMH'si 1987'de 362 milyar yuandan 2004'te 13 687,6 yuana yükseldi. [39] Yıllık GSMH artış oranı, en yüksek1992'de %14.2 ve en düşük 1990'da % 3.8 ile ortalama %9.0'un üstünde oldu. [40] 1978'de kişi başına GSMH 479 yuan, 1992'de 2 287 yuan ve 2004'te 10561 yuan[41] ile çok güçlü bir artış gösterdi. Buna karşılık, fiyat endeksinin (enflasyon) yıllık büyüme oranı, % 15'lik birkaç istisna dışında genelde %10'un altında oldu. Genel olarak reform ve dışa açılmadan sonraki yıllar boyunca Çin, olumsuz enflasyonu yaşamadan yüksek hızda ekonomik büyümeyi sağlamayı başardı. Bu başarı, planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçen başka ülkelerde çok nadir görülebilen bir durum. Çin'in bu kadar uzun süre boyunca

37 Inib.

38 Joshua Cooper Ramo, The Beijing Consensus, Dış Politika Merkezi, 2004, http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf'den alınma.

39 Çin Ulusal İstatistik Bürosu, Çin İstatistik Yıllığı 2005, sf. 51, Beijing: China Statistics Press, 2005.

40 Çin Ulusal İstatistik Bürosu, Çin İstatistik Yıllığı 2004, sf. 59, Beijing: China Statistics Press, 2004.

41 Çin Ulusal İstatistik Bürosu, Çin İstatistik Yıllığı arbook 2005, sf. 51, Beijing: China Statistics Press, 2005.

böylesine yüksek oranda ekonomik büyümeyi sağlaması bir mucizedir. Daha da önemlisi, ekonomik büyüme, yalnızca nitelikteki bir artış değil, aynı zamanda sanayi yapısının yenilenmesi ve düzenlenmesiyle oldu.

Sanayide Yapısal Değişim

Çin'de 1978'de birincil, ikincil ve üçüncül sanayİ(hizmetler), sırasıyla 28.1%, 48.2% ve 23.7% idi. 2004'te ise bu oranlar 15.2%, 52.9% ve 31.9% biçiminde değişti.[42] Bu üç sanayi kolunda da hızlı büyüme sağlanmış olsa da birincil sanayideki büyüme hızı oranı oldukça düşük iken ikincil ve üçüncül sanayilerdeki büyüme oranları görece daha yüksekti. Bunun sonucu olarak birincil sanayii oranı, düşme eğilimine girdi. İkincil sanayi oranı istikrarlı kalırken Çin'in sanayi yapısının gelişmesinin bir göstergesi olan üçüncü sanayi -hizmetler endüstrisi-oranı arttı. Bu süreç sürdürülürken temel olma konumunu sürdüren tarımın durumu da güçlenmeye devam etti. Geleneksel sanayilerin durumu iyileşti, yeni ve yüksek teknolojili sanayiler ile modern hizmet sanayileri hızla gelişti. Sulama, taşımacılık, telekomünikasyon, enerji ve çevrenin korunmasıyla ilgili birçok altyapı projesi hayata geçirildi. Aynı zamanda Çin'deki kültür, eğitim ve sağlık alanlarında da önemli ilerlemeler elde edildi. Toplumsal güvenlik, kamu hizmetleri ve kamu güvenliğinin sağlanmasında büyük ilerlemeler sergilendi. Çin'ın dışa açılmadaki başarılı pratiği, küreselleşmenin gelişmekte olan ülkelerin hızlı ekonomik büyümesinin güçlü bir motoru olarak hizmet edebileceğini gösteriyor.[43] Reform ve dışa açılmadan bu yana Çin'in sağladığı başarılar ülkeye küreselleşme sürecindeki risklere karşı direnmede daha büyük bir yetenek kazandırdı. Çin halkının uluslararası vizyonu gelişti ve dışa açılıma olan güveni sağlamlaştı.

Yeni Güvenlik Sorunları

Arka planda küreselleşme hızla gelişmesine rağmen güvenlikle ilgili sorunları ele almanın yöntemlerinin yanı sıra güvenlik sorunlarının kaynakları ve türleri de büyük değişimlerden geçti. Küresel-

42 Çin Ulusal İstatistik Bürosu, Çin İstatistik Yıllığı 2005, sf. 52, Beijing: China Statistics Press, 2005.

43 Paul M. Augimeri, "Küreselleşmenin Çin Üzerine Etkileri, Gelişmekte olan, yeni sanayileşen bir Ekonomi", Ecodate, Mart 2001, Cilt. 15, Sayı 1.

leşme insan topluluklarını belli bir risk topluluğu haline getiriyor. Geleneksel güvenlik konuları gündemden kalkarken değişik türde geleneksel-olmayan tehditler ortaya çıkıyor. Örneğin, Asya mali krizi, 9 Eylül terör saldırısı, 2003'teki SARS virüsü salgını, kuş gribi vakası, bütün bunlar birçok ülkeyi ve halkı, hatta dünyadaki barış ve istikrarı etkiliyor, güvenliği tehdit ediyor. Yeni tarihsel koşullar altında güvenlik kavramı, askerlik, siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji, çevre ve kültür gibi birçok alanı kapsayan bir konu haline geldi. [44]

Küreselleşme, geleneksel olmayan güvenlik tehditlerini artırdı. Geleneksel güvenlik, politik ve askeri alanlardaki tehditleri içeriyordu. En önemli olan ise ülkenin egemenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik tehditlerdi. Devletler ortaya çıktığından beri geleneksel güvenlik, ülke güvenliğine yönelik tehditlerin özü olmayı sürdürdü. Geleneksel güvenlik tehditlerine karşı tedbir almak genellikle askeri araçların benimsenmesiyle, silahlanma, savunma tedbirleri, askeri çatışmalar ve savaşlar ile oluyordu. Bu anlamda geleneksel güvenlik tehditleri, askeri güvenlik tehditleri olarak biliniyor. Geleneksel güvenlik tehditlerine kıyasla geleneksel olmayan güvenlik tehditleri esas olarak toplumsal-ekonomik ve biyolojik çevreyle ilgili tehditler. Bunlar arasında ekonomik güvenlik, mali güvenlik, kaynakların güvenliği, su güvenliği, tahıl güvenliği, biyolojik çevre güvenliği, enformasyon güvenliği, salgınların yayılmasına önlem, suça yönelik örgütlü sınır faaliyetleri, uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı göçler, para dolandırıcılığı, korsanlık, vb. var. [45] Küreselleşmenin hızlı gelişmesiyle birlikte geleneksel olmayan güvenlik tehditleri ülke ekonomilerinin sürdürülebilirliğini ve toplumsal istikrarı ciddi biçimde etkilemeye, canlı yaşam alanlarını ve insanların sağlığını tehdit etmeye başladı.

Geleneksel Olmayan Güvenlik Tehditleri

Geleneksel olmayan güvenlik tehditleri, açıktır ki sınırlar ve uluslar ötesi bir özellik sergiliyor. Bu türden tehditlerle yalnızca bir ülke değil başka birçok ülke de aynı anda karşılaşıyor. Bunlar yalnızca bir ülkeyi değil, aynı zamanda diğer ülkeleri de tehdit ediyor. Geleneksel olmayan güvenlik tehditlerinin güvenlik alanında geleneksel tür-

44 "Yeni Güvenlik Anlayışı üzerine Çin'in konumu", People's Daily, 2002-08-02.

45 Liu Xuecheng, "Geleneksel olmayan güvenlik sorunlarınına yanıt ve temel özellikler", Journal of Research of Intentional Issues, 2004 (1).

den tehditlere dönüşmeleri de olanaklı. Ayrıca geleneksel olmayan güvenlik tehditleri ile geleneksel olanların içiçe geçmeleri de mümkün. Örneğin, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması, geleneksel güvenlik tehditleri için de birçok yeni soruna yol açıyor. Geleneksel olmayan güvenlik tehditleri, sürekli olarak genişleyen bir içeriğe sahipler. Enformasyon teknolojisinin ilerlemesi ve uygulamaları, enformasyon güvenliğiyle ilgili sorunlar ortaya çıkartıyor. AIDS ve SARS'ın yayılması, devletlerin gündemine kamu sağlığı güvenliğini getirmiş durumda.[46] Geleneksel olmayan güvenlik tehditlerinin özellikleri, tek bir ülkenin bu tehditleri önlemede etkili olmasını ve korunmayı başarmasını olanaksız kılıyor. Tersine olarak, koordinasyon ve işbirliğinin güçlendirilmesi gerekiyor. Ekonomi, enformasyon, kaynaklar, çevre, uluslararası terörist faaliyetler ve sınırlardaki suç faaliyetleri gibi alanlardaki sorunlar, yalnızca tek bir ülkeyi ilgilendirmiyor. Dünyadaki bütün ülkeler bu türden tehditlerle karşı karşıya ve bu konularda ortak çıkarlara sahipler. Küreselleşme bağlamında ulusal güvenlik çatışmacı olmayan ve karşılıklı bağımlılığı içeren bir özellik sergiliyor. Dolayısıyla güvenlik konusunda uluslararası işbirliğinin zorunluluğu ve önemi ortaya çıkıyor. Toplumsal istikrar, bir ülkenin istikrarının köşe taşıdır ve bir ülkenin istikrarı, uluslararası ve bölgesel işbirliği bakımından temel önemdedir. Halkın güvenliği ise hem geleneksel hem de geleneksel olmayan güvenliğin özünü oluşturur. Geleneksel olmayan güvenlik, ulusal güvenlik, toplumsal istikrar ve halkın güvenliği alanlarındaki sorunlara yanıt verebilmek için ülke içindeki bütün devlet kesimlerinin işbirliği ve koordineli çalışmalarının sağlanmasına özen gösterilmelidir. Yanı sıra bölgesel ve uluslararası işbirliği, karşılıklı yararlara saygı ve eşitlik temelinde yürütülmelidir.[47] Uluslararası güvenlikle ilgili birçok konunun, özellikle geleneksel olmayan güvenlik konularının ele alınmasında, bu sorunların kökeninde yer alan nedenleri ve bunların belirtilerinin iyice araştırılarak sorunların ele alınması" ilkesine özel bir dikkat gösterilmesi gerekiyor. Uluslararası terörizm, sınırlardaki suç faaliyetleri, ekolojik sorunlar ve çok tehlikeli salgın hastalıklar gibi geleneksel olmayan güvenlik sorunlarının birçoğunun derin nedenleri var ve bunlar herhangi bir araçla (örneğin askeri araçlarla) çözülemezler. Tam tersine, alına-

46 Liu Xuecheng, "Geleneksel olmayan güvenlik sorunlarınına yanıt ve temel özellikler", Journal of Research of Intentional Issues, 2004 (1).

47 Liu Xuecheng, "Geleneksel olmayan güvenlik sorunlarına yanıt ve temel özellikler", Journal of Research of Intentional Issues, 2004 (1).

cak tedbirler, ancak koordineli bir biçimde alındığında etkili olabilirler.[48] Ancak bir ülke devletinin uluslararası topluluk içindeki statüsü nedeniyle uluslararası işbirliğine yönelmesi sırasında o ülke güvenliğinin kendi egemenliğinin nihai sembolü olduğunu da kabul etmek gerekir. En yüksek derecede bütünleşme sağlamış bulunan Avrupa Birliği'nde bile devlet egemenliğinin devredilmesi konusu, ortak güvenlik ve savunma konuları bakımından fiziksel ve etkili koordinasyon sağlanması konusunda ilgili ülkeleri oldukça zorlayan bir konu olarak varlığını sürdürüyor. Güvenlik alanındaki uluslararası işbirliği, egemenlik zarar görecekse sürdürülemez.[49] Bugün Çin, ortak bir anlayış geliştirmek, uluslararası güvenlik ve işbirliği bakımından kendi sorumluluklarını üstlenmek ve küreselleşme sürecinde karşılaştığı güvenlik sorunlarını halletmek için aşağıda belirtilen konularda başka ülkelerle değişimleri ve iletişimi -uluslararası işbirliğini- güçlendirmek ihtiyacındadır.

Her şeyden önce ortak güvenlik, kolektif güvenlik ve uluslararası toplum içindeki güvenlik farkındalığı artırılmalı, bütün ülkelerin ortak çıkarlarına uyumlu bir biçimde yeni bir uluslararası güvenlik sistemi geliştirilmelidir. Temmuz 2002'de ASEAN Dışişleri Bakanları Bölgesel Forumu'nda Çin delegasyonu, yeni güvenlik ve yeni bir senaryo bağlamında güvenlik politikaları konusunda Çin'in görüşlerini sistematik bir biçimde değerlendirerek, yeni bir güvenlik anlayışı üzerine Çin'in karar önerisini sundular. Çin'in görüşüne göre böylesi bir yeni güvenlik anlayışı, karşılıklı güven, karşılıklı yarar, eşitlik ve işbirliğini içermelidir. Karşılıklı güven, bütün ülkelerin soğuk savaş ve güce dayalı siyaset zihniyetini dışlayarak, karşılıklı şüphe ve düşmanlıktan uzak, ideoloji ve toplumsal sistem farklılıklarını aşan bir konuma gelmeleri anlamına geliyor.

Ortak Güvenlik Olabilir mi?

Bütün ülkeler, daha sık diyalog yürütmeli ve birbirlerinin güvenlik, savunma politikaları ve önemli operasyonlar konusunda bilgi alışverişinde bulunmalılar. Karşılıklı çıkar, bütün ülkelerin küreselleşme çağındaki toplumsal gelişmeyle ilgili maddi ihtiyaçları karşı-

48 Xu Jian, "Geleneksel olmayan güvenlik sorunları ve Uluslararası Güvenlik İşbirliği", Journal of Modern Asia-Pacific, 2003 (3).

49 Li Xuebao, "Küreselleşme bağlamında güvenlik: bir ülkenin konumu ve rolü", Journal of Modern International Relations, 2004 (5).

lamak, birbirlerinin güvenlik çıkarlarına saygılı olmak ve ortak güvenliği sağlamayı hedefleyen bir bakış açısıyla kendi güvenlik çıkarlarını elde etmeye çalışırken başkaları için de gerekli koşulları yaratmak zorunda olmaları demektir. Eşitlik, büyük olsun küçük olsun bütün ülkelerin uluslararası toplumun eşit üyeleri oldukları, birbirlerine saygı göstermek, birbirlerine eşit muhataplar olarak davranmak, başka ülkelerin iç işlerine karışmaktan uzak durmak ve uluslararası ilişkilerde demokratikleşmeyi geliştirmek zorunda oldukları anlamına geliyor. Koordinasyon ise bütün ülkelerin, aralarındaki anlaşmazlıkları görüşmeler yoluyla barışçıl bir biçimde halletmeye çalışmak, bütün potansiyel tehlikeleri ortadan kaldırmak ve savaşlar ile çatışmaların çıkmasını önlemek için tarafları ilgilendiren güvenlik konularında geniş ve derinlikli işbirliği yürütmek zorunda olmaları demektir. [50]

İkincisi, Çin, esnek, çeşitlenmiş biçimler ve modellerde olması gereken yeni güvenlik anlayışı bağlamındaki işbirliğini sürdürüyor. Bu işbirliği, belli bir gücü olan, görece güçlü bağlara sahip çok taraflı bir güvenlik mekanizması ya da çok taraflı bir güvenlik diyalogu benzeri bir forum olabilir. Ayrıca güven tesis eden iki taraflı güvenlik diyalogu ya da hükümetler dışı akademik yapıda bir diyalog da söz konusu olabilir. Ekonomik çıkarlarla ilgili daha fazla karşılıklı etkileşimin geliştirilmesi, güvenliği korumanın bir başka etkili aracıdır.[51]

Üçüncüsü, farklı tiplerde güvenlikle ilgili uluslararası işbirliği kuruluşları oluşturulabilir. Bunlar Birleşmiş Milletler Örgütü ve diğer güvenlikle ilgili küresel kuruluşların otoritesi altında saygı görebilir ve varlıklarını sürdürebilirler.

Kuzey Atlantik Antlaşması (NATO), ABD-Japonya İttifakı türünden ABD liderliğinde oluşturulan güvenlik mekanizmaları konusunda Çin, hem geleneksel hem de geleneksel olmayan güvenlik sorunlarının nasıl ele alınacağını ortak bir biçimde soruşturmak için seçici bir tarzda bunların üyeleriyle işbirliği yaparak onlarla diyalog geliştirmelidir. [52]

Dördüncüsü, bir ülkenin güvenliğiyle yakından ilintili alanlarda işbirliği güçlendirilmelidir. Çin'in karşı karşıya olduğu güvenlik teh-

50 "Yeni Güvenlik Anlayışı üzerine Çin'in konumu", People's Daily, 2002-08-02.

51 Age.

52 Xu Jian, "Geleneksel olmayan güvenlik sorunları ve Uluslararası Güvenlik İşbirliği", Journal of Modern Asia-Pacific, 2003 (3).

ditleri, yalnızca geleneksel güvenlik alanlarından gelmiyor, aynı zamanda geleneksel olmayan alanlardan da geliyor. Bir ülkenin güvenliğiyle ilgili acil sorunlar doğru tespit edilmesi ve daha aktif bir biçimde ele alınması dış ilişkiler bakımından zorunludur.

Genelde küreselleşmenin getirdiği riskler ve krizler, küresel boyutta birbiriyle ilintilidir. Çin, bu riskleri ve krizleri önlemek ve bunlara yanıt vermek için yaygın uluslararası işbirlikleri kurmalıdır.

6.4 Çin'in Dış ilişkileri ve İdeoloji

İdeoloji, toplumun üstyapısıdır ve aynı zamanda bir teorik sistemdir. Bu teorik sistem bir toplumda varlığını sürdüren toplumsal ilişkileri veya belirli toplumsal sınıfları veya grupları kendi çıkarları temelinde ortaya koyar. Bu teorik sistem, politik, hukuki, felsefi, etik, sanatsal ya da dinsel görüşlerden oluşur ve aynı zamanda politik ilkelerin, davranış çizgilerine ilişkin, değer yönelimleri ve toplumsal düşünüşe ilişkin teorik temeli oluşturur. [53]

İdeoloji, toplumsal politik yaşam bakımından çok önemli bir konudur ve yönetici sınıf ın elinde, bütün toplum üyelerinin toplumsal faaliyetlerini yönlendirme, güdüleme, ayarlama ve sınırlamada yararlanılacak bir araç durumundadır. Daha doğrusu, bir ülkedeki ana akım halindeki hakim ideoloji, üstyapı düzeyine yükseltilmiş toplumsal bilinçliliktir. İdeoloji, ülkelerin dışişleri alanında da çok önemli bir etkiye sahiptir. Herhangi bir ülkenin dış politikasının nihai hedefi, ulusal çıkarların ve ideolojinin korunmasıdır ki, bu İdeoloji de ülkenin çıkarlarıyla ilgili en önemli unsurlardan birisidir. Uluslararası ilişkilerde ideolojik unsuru göz ardı etmek olanaksızdır. Ne var ki, önemli olmasına karşı, ideoloji nadir durumlarda, bir ülkenin dış işleriyle ilgili çıkarların özünü ortaya koyar. 1980'lerden bu yana dış ilişkiler konusunda "farklı toplumsal sistemler"le ilgili engelleri aşmak zorunda olan Çin, ülkeler arasındaki ilişkilere özel bir vurgu yaparak ideolojik unsurların rolünü azaltmaya çalışıyor. 1982'deki Çin Komünist Partisi'nin 12. Ulusal Kongresi'nden bu yana Çin, ideolojik ve toplumsal sistem farklılıklarını uygunsuz bir biçimde temel alarak yürüttüğü eski dış politika tarzından önemli dersler çıkarttı. Böylece ulusal çıkarlar ışığında ideolojik farklılık-

53 Huang Xinhua, "Çağdaş ideoloji araştırmaları: literatür özeti", Journal of Studies of Politics, 2003 (3).

ları aşarak kendi dış politikalarının en önemli bölümlerini reforma tabi tuttu. Deng Xiaoping bunu açıkça dile getirmişti: "Ülkeler arasındaki ilişkileri geliştirirken, Çin, toplumsal sistemlere bakarak karar vermemelidir." [54]

"Ülkeler arasındaki ilişkileri değerlendirirken, ulusal stratejik çıkar perspektifi esas alınmalıdır. Kendi uzun vadeli stratejik çıkarlarımız göz önünde bulundurulmalı ve başka ülkelerin çıkarlarına saygı gösterilmelidir. Geçmişte tarihte yaşanmış şeyler, toplumsal sistem farklılıkları ve ideolojiler, göz önünde tutulmamalıdır. Büyük olsun; küçük olsun, bütün ülkeler birbirine eşit olmalı ve birbirlerine saygı duymalıdır." [55] Böylece Deng, dış ilişkileri ele alırken ulusal çıkarların önceliği ilkesini, yani ulusal çıkarların; sorunların ele alınması ve çözümünde en üstteki ilke olmasını ortaya attı.

Dış ilişkilerle stratejilerde ideolojinin aşılması, Çin'in uluslararası değişimlerde daha fazla dost edinip daha az düşmana sahip olmasına yaradı. Ayrıca bu yolla uluslararası sorunlarda Çin daha büyük bir rol oynamaya başladı. 1980'lerden bu yana Çin diplomasisinin düşman ya da dost anlayışı yavaş yavaş ideolojik sınırlamadan kurtuldu ve Çin başka ülkelerle daha fazla değişim içine girdi. Artık sabit hasımlar ya da düşmanlar yok, tam tersine daha fazla dost edinme var. Çin, Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeyi odağına aldı ve değişik gelişme aşamalarında olup farklı ideolojilere sahip ülkelerle dostça ilişkiler kurdu. Çin, güçlü ideolojik renkler taşıyan "Kahrolsun emperyalizm, revizyonizm ve karşı-devrimci güçler" türünden sloganları artık kullanmıyor. Kendi diplomatik çalışmasının önemli bir parçası olarak "emperyalizme karşı birleşik bir cephe oluşturma" gibi görevler üstlenmiyor. Tersine, dünya barışının birlikte güvenceye alınması ve gelişmenin sağlanması için Barış İçinde bir arada Yaşamanın Beş İlkesi temelinde bütün ülkelerle dostça ilişkiler geliştirmeyi samimiyetle arzuluyor. Çin'in dış politikaları, tüm dünyada olumlu olarak değerlendiriliyor. Giderek artan saygınlığıyla Çin, gün geçtikçe daha fazla dost kazanıyor. Bu aşamadaki Çin diplomasisinin özelliği, uluslararası toplumda "sıfır düşmanlıkla yürütülen diplomasi" olarak nitelendirilebilir.

1990'ların ortalarından bu yana Çin, dünyadaki en büyük güçlerle stratejik ortaklık kurmanın önemini vurgulayarak daha geniş bir alanda ve derinlemesine diplomatik bağlar geliştirdi. Stratejik ortak-

54 Deng Xiaoping'in Seçme Eserleri, 1. Baskı, Cilt. 3, sf. 168.
55 Age, sf. 330.

lık, en önemli Batılı güçler ile Çin arasındaki güven, dostluk ve işbirliğini derinleştirme ve geliştirme hedefiyle yeni tarihsel evrede Batı'nın en önemli güçleriyle eşitlik ve karşılıklı yarar, karşılıklı saygı, bağlantısızlık, çatışmasızlık temelinde stratejik işbirliğine odaklanılmıştır. İkili ilişkilerde, üçüncü bir başka ülkeyi hedeflemeden stratejik ortaklık ilişkisine vurgu yapılıyor. Ortaklar genel durumu akılda tutup geleceğe odaklanmalıdır. Tartışmalar ve çatışmalar, iki-taraflı ilişkilerin sağlıklı gelişmesini etkilememelidir. Etkin iletişim ve koordinasyon mekanizmaları kurulmalıdır. Çin dış politikasının temel görevi olarak barışın korunması ve barış için mücadeleyi belirlemiş, Barış İçinde Bir arada Yaşamanın Beş İlkesi temelinde bütün ülkelerle enerjik bir biçimde dostluk ve işbirliği ilişkileri geliştirmeye ve barışçıl biçimde bir arada yaşayan, birbirlerine saygı gösteren, toplumsal sistem ve ideoloji ayrılıklarını aşan ülkeleri desteklemeye çalışıyor. Çin başka ülkelerle ilişkilerini ele aldığında yalnızca kendi çıkarlarını güvenceye almaya çalışmıyor, aynı zamanda başka ülkelerin çıkarlarına da saygı gösteriyor. Çin, ortak çıkarların bakış açısından soruna yaklaşmaya çalışıyor ve karşılıklı yarara dayalı işbirliklerini genişletmeyi amaçlıyor. Diyaloglar, barışçıl çözümlerle sonuçlandırılmak amacıyla yürütülüyor. Çatışmalardan ve ortaya çıkan anlaşmazlıkların askeri çatışmalara dönüşmesinden kaçınılıyor. Çin, hiçbir zaman kendi toplumsal sistemini ve ideolojisini başka ülkelerin önüne dayatmıyor ve aynı zamanda başka ülkelerin kendi toplumsal sistemlerini ve ideolojilerini zorla Çin'e dayatmalarına da izin vermiyor. Ülkeler arasındaki farklılıklar ve tartışmalar, çatışmalarla değil diyalog yoluyla çözülmelidir. Askeri araçlar değil barışçıl araçlar kullanılmalıdır.

Ne var ki, bugünkü mevcut uluslararası politik ortamda, ülkeler arasındaki ilişkileri, ideolojiyi hesaba katmaksızın, ulusal çıkarların gözetilmesine vurgu yaparak, geliştirilmesini savunan idealist yaklaşıma itirazlar yükseliyor. Bu yüzden, dünyadaki bazı büyük güçlerin diplomaside ideolojik unsurlar kullanıldığı için Çin diplomasisinde de ideolojik unsurlar, kaçınılmaz hale gelebiliyor. Batılı ülkelerle sürdürülen dış ilişkilerde ulusal çıkarların öncelik taşıdığı, ayrıca güçlü bir ideolojik doz ve tonun da bulunduğunu kabul etmek gerekiyor. Farklı değerlere ve ideolojiye sahip ülkeler söz konusu olduğunda bu durum özellikle geçerlidir. Düşmanca bir ideolojiye dayanmaları nedeniyle farklı bir uygarlığa ya da "geleneksel egemenlik anlayışına" sahip sosyalist ülkeleri ve bazı başka gelişmekte olan ülkeleri, yasadışı, geri, başarısız ve kötü olarak damgalayabiliyorlar. Örneğin demokrasi, özgürlük, insan hakları, hukuk ve evrenselcilik gibi Batılı değer ve ideo-

lojileri destekliyorlar. Aynı zamanda, küreselleşme çağında ülke içi sorunların uluslararasılaşması ve ülkelerin karşılıklı bağımlı olduğu temeline dayanılarak yapılan "insani müdahalelerin" ve başka ülkelerin iç işlerine askeri yoldan müdahale etmenin meşru olduğunu öne sürüyorlar. Bunları yapmaktaki amaç, ABD ve Batı dünyasındaki başat güçler tarafından önderlik edilen küresel düzenin meşruiyetini kamuoyuna mal etmek ve bu düzenin kaçınılmazlığını öne sürmektir. Soğuk Savaş'ın ardından ortaya çıkan "tarihin sonu" gibi aşırı ideolojik renk taşıyan bazı düşüncelerin dayanaksızlığının kanıtlandığını ve artık dikkate alınmadıklarını gözlemlemekten oldukça hoşnuttum. Ancak "Demokratik Barış Teorisi", yeni emperyalizm teorisi, "insan hakları egemenlikten daha değerlidir" gibi teoriler, çatışmalar kışkırttığını ve yanıltıcı olduklarını söyleyebilirim.

Batılı ülkeler, özellikle de ABD, ideoloji aracıyla uluslararası politika alanında başkalarına iftiralar atma ve saldırma eğilimini sürdürüyor. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Çin, dünyadaki en önemli sosyalist güç haline geldi ve Batı merkezlerinde, bugün ona "komünizmin son kalesi" ve "sosyalizmden kapitalizme barışçıl evrim politikalarının" ana hedefi olarak bakılıyor. 1970'lerde Sovyetler Birliği'ni durdurmak için ABD, Batılı ülkeler ve Çin tarafından paylaşılan gereksinim, bugün artık mevcut değil. Ekonomi ve ticaret, bölgesel istikrar ve refah ve küresel sorunların ele alınması bakımlarından Çin ile Batılı ülkeler arasındaki ortak çıkarlar artmış olsa da, bunlar Soğuk Savaş döneminde olduğu kadar bir aciliyet taşımıyorlar. Ayrıca bu ortak çıkarlara koşut olarak bazı sürtüşmeler ve çatışmalar da ortaya çıkıyor. Çin, çok taraflı diplomasiyi aktif bir biçimde geliştiriyor ve bölgesel ve küresel sorunlarda giderek daha büyük bir rol oynayarak uluslararası sisteme tam olarak katılıyor, böylece ülkenin gücünün yanı sıra uluslararası etkisi de artıyor. [56]

Öte yandan, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki dramatik değişikliklerden sonra Çin, uluslararası politik mücadeleler cephesinde de öne çıktı. İster "gerçek kapasitesini saklıyor ve uygun zamanı bekliyor ve zamana oynuyor" isterse de "başkalarının arasından sıyrılıp sivri bir biçimde öne çıkmama taktiği izliyor" densin, Çin'in ülke içinde ya da dış ilişkiler alanındaki herhangi bir eylemi -ister istemez- uluslararası toplulukta zincirleme tepkilere neden olabilmektedir. Çin'in

56 Meng Xiangqing, "Çin'in uluslararası rolünde değişme ve güvenlik dışişleri strateji üzerine", Journal of World Economy and Politics, 2002 (7).

uluslararası rolü Soğuk Savaş döneminden ve Soğuk Savaş sonrasındaki ilk dönemdekinden farklıdır. Eskiden uluslararası stratejinin oyun tahtası üzerinde ikincil bir aktör olan Çin'e şimdi potansiyel bir tehdit ya da en önemli rakip olarak, yani sakınılması ya da baskı altında tutulması gereken bir ülke olarak bakılıyor. Tam tersine olarak, büyük güçler Çin ile ABD ve Çin ile Japonya arasındaki çatışmalardan yararlanan Hindistan ve ASEAN ülkeleri üzerine oyunlar oynamaya çalışıyorlar. Çin'in büyük güçler arasındaki çelişkilerden kendisini soyutlaması olanaksızdır. Dolayısıyla bu durum, başka bazı ülkelerin yararlanmaya çalıştığı hususlardan birisini oluşturuyor. [57]

Daha karmaşık bir uluslararası ortamda birçok ülke, Çin üzerine bir baskı uygulamanın ve Çin'in imajını kötülemenin bir aracı olarak ideolojiye yaklaşabiliyor. Örneğin Ekim 1997'de Çin'in önceki başkanı Jiang Zemin, ABD'ye bir ziyaret yapmadan hemen önce Bill Clinton, radyo (Amerika'nın Sesi Radyosu) aracılığıyla Çin ve ABD'nin ulusal çıkarları hakkında bir konuşma yapmıştı. Çin ile ABD arasında mevcut olan birçok ortak çıkara işaret ettikten ve Çin-ABD ilişkilerinin geliştirilmesinin ABD'nin ulusal çıkarlarına uygun olduğundan söz ettikten sonra Clinton şunları demişti: "Bir süre sonra artan karşılıklı bağımlılığın Çin üzerinde de özgürleştirici bir etki yapacağına kararlılıkla inanıyoruz; ancak bu hiçbir biçimde Çin'deki insan hakları ihlallerine ve dinsel özgürlüklerin kötüye kullanılmasına karşı çıkmayacağımız ya da bunları görmezden geleceğimiz anlamına gelmez." Daha sonra şu iddiayı da ortaya attı: "Dolayısıyla ABD, insan haklarını savunmaya devam edecektir, Çin'deki ya da dünyanın başka yerlerindeki hak ihlallerine karşı çıkacaktır. Başka türlü davranmak, Amerikalılar olarak savunduğumuz her şeye karşı çıkmak olacaktır." [58] Anti-komünizmin ABD'nin Çin'e karşı politikasında iş gören bir damar olarak kalmaya devam ettiği bir gerçektir.[59]

Çin, uluslararası ilişkilerin ele alınmasında ideolojiyi aşmayı amaçlıyor olsa da, Batılı ülkelerin ideolojik baskıları altında dış ilişkilerde ideolojinin oynadığı rolü görmezden gelemez. Şu konularda Çin'in uluslararası konumunun açık bir kavrayışının olmasına ihtiyaç var: Birincisi, Çin'in, diğer konumlanmalarını belirleyen en

57 Age.

58 Derleyen, Xing Hua, ABD'nin Çin'e yönelik politikalarının arka planı, sf. 11, Beijing: Xinhua Press,

59 Liu Jianfei, ABD ve Antikomünizm ABD'nin sosyalist ülkelere karşı ideolojik diplomasisi üzerine, sf. 133-143, Beijing: China Social Sciences Press, 2001

temel konumu bakımından sosyalist bir ülkedir. Geçen yüzyılın tarihi, sosyalizmin Çin'in güçlü gelişimi bakımından biricik seçenek olduğunu kanıtlamış durumda. "Çin'de sosyalizmin inşasından vazgeçilemez."[60] Çin'in karmaşık koşulları, büyük nüfusu ve zayıf ekonomik temeli yüzünden "yalnızca sosyalizm ülkeyi birleştirebilir, halkın zorluklarını çözebilir, yurt içinde zengin ve yoksul arasındaki kutuplaşmadan sakınmayı sağlayabilir ve yavaş yavaş bütün halkın ortak refahına yol açabilir." [61] İkincisi, Çin'deki ekonomik gelişmenin kısa vadeli hedefi, orta düzeyde makul bir gelişme düzeyine ulaşmaktır. Çin, reform ve dışa açılma sürecinde çok parlak başarılara imza attı ancak; gelişmiş ülkelerle kıyaslanırsa arada çok büyük bir fark var. Deng Xiaoping, birçok kez 21. yüzyılın ortalarında "ülkenin 1.5 milyar nüfusuyla orta düzeyde bir gelişme düzeyine ulaşmak hedefiyle mükemmel başarılar elde edeceğine"[62] dikkat çekmişti.

Çin'in Gelişmekte Olan Ülkeler Kategorisi İçinde Ele Alınması

Çin'in kendi gücünü abartmaması gerekiyor ama bu gücü olduğundan az da değerlendirmemeli. Üçüncüsü, uluslararası ilişkilerde Çin'in konumlanışı, her zaman Üçüncü Dünya içindeki ülkelerinin olacaktır. Çin'in kendi ekonomisi toplamda orta düzey gelişmiş ülkeler seviyesine çıksa bile kişi başına üretim ve gelir düzeyi gelişmekte olan ülkeler arasında yer alacaktır. Çin hiçbir zaman süper bir güç olmayacak, emperyalist eğilimlere ve hegemonyaya karşı olacak, her zaman barış ve gelişmeyi destekleyecek ve yeni bir uluslararası demokratik düzenin kurulmasını kendi baş görevi olarak kabul edecektir. Dördüncüsü, Batılı ülkelerin sosyalizmden kapitalizme doğru barışçıl evrim stratejisi karşısında Çin'in aktif bir duruş ve etkili taktikler benimsemeye ihtiyacı var. Batılı ülkelerin barışçıl evrim stratejisi, yalnızca buna aktif biçimde net bir tutum almakla boşa çıkartılabilecektir. Bu arada Çin, yalnızca "barışçıl evrim"le ilgili risklerden söz edip bunlardan korkmamalı, dolayısıyla Batılı ülkelerin sahip olduğu birçok mükemmel

60 Deng Xiaoping, Seçme Eserler 1. Baskı, Cilt. 3, sf. 328.
61 Age sf. 357.
62 Age, sf. 305.

başarıyı da reddetmemeli. Kendi gelişme sürecinde Çin, bir yandan tüm insan uygarlığının seçkin başarılarını kabul etmeli ve bunlardan yararlanmalı, öte yandan "barut dumanı olmadan savaş kazanma" taktiği ve barışçıl evrim" stratejisine karşı son derece ihtiyatlı biçimde karşı çıkmalıdır.

Uluslararası ilişkiler ele alınırken ideolojinin aşılması görüşüyle ilgili olarak doğru ve kapsamlı bir anlayışa ihtiyaç var. Her şeyden önce, "aşma", görmezden gelme anlamına gelmiyor. İdeolojik alanda farklar sürmeye devam ediyor ve farklılığın ideolojinin aşılmasının önkoşulu olduğu kabul ediliyor. Farklılığın önemli bir açığa dönüşmesini önlemek amaçlanmalı ve her ülkenin ideolojisini bağımsız biçimde seçmesine saygı gösterilmelidir. İkinci olarak, "aradaki derece farkını azaltmak" asimilasyona eş değildir. İdeolojik erozyon ve sızma risklerinin her zaman olacağı kabul edilmelidir. Ancak ideolojik çatışma olmamalı, ihtilaflar büyütülmemeye çalışılmalı, birisin görüşü başkalarına zorla dayatılmamalıdır. Çin dış politikası, başkalarından onların savundukları konumu değiştirmelerini talep etmemeli; ayrıca kendi konumu konusunda da tereddüt taşımamalıdır. Üçüncü olarak, "ideolojileri aşma" yalnızca bir önkoşul olup bunun hedefi uyuşmazlıkları bir kenara bırakmak, ortak noktalar bulmaya çalışırken farklılıkları korumak ve ortak gelişmeyi ilerletmektir. Dördüncü olarak, Çin, dış ilişkilerinde ideolojik muhtevanın "dozunu bütünüyle azaltma"malı ya da başka ülkelerden aynı şeyi yapmalarını beklememelidir. Zekice olan şey, ideolojiyi, tarihsel, kültürel ve politik geleneklere uyarlamak ve ideolojiyi bu şekilde halkın çoğunluğu tarafından kabul edilecek ve hoş karşılanacak bir forma büründürmektir Aynı zamanda Çin dönemin ve zamanın eğilimlerine uyum sağlamalı, dünyadaki gelişme trendine uyum sağlamalı ve ideolojinin Çin'in dış ilişkilerinde olumlu bir rol oynamasına izin vermelidir. [63]

6.5 Sosyalizm ve Kapitalizm Arasındaki İlişkilerin Doğru Biçimde Ele Alınması

Küreselleşmeyle kaynaşma sürecinde iki sistem arasındaki ilişkinin doğru bir biçimde anlaşılması ve uygun bir biçimde ele alınması gerekir. Bu, kapitalizm ve sosyalizmin bir arada bulunduğu

63 Xing Yue, "Dışişleri Politikasında İdeolojinin Rolü", Pacific Journal, 2004 (9).

dünya koşullarında küreselleşmeye katılan sosyalist ülkeler için temel bir sorundur. Küreselleşme, farklı ekonomik ve politik sistemlere sahip birçok ülkeye uluslararası toplumla bütünleşmede yardımcı oluyor ve iki sistem arasındaki ilişkide reformlara neden olarak yeni karakteristiklere yol açıyor. Yong Dong ve Thomas G. Moore, şunu iddia ediyor: "Küreselleşme rekabeti bütünüyle azaltmamıştır, tam tersine artan ölçüde küreselleşen dünyada, kurallar ve düzenlemeler hasımlaşan politikaları ılımlılaştırır." [64]

Bu koşullar altında iki sistemin çatışması zayıflamıştır ve farklı sistemler yaşayan ülkeler arasındaki işbirliği koşulları ortaya çıkmıştır. Doğu Avrupa'daki dramatik değişiklikler, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Çin'de sosyalist piyasa ekonomisinin kurulmasının ardından piyasa ekonomisi dünya ölçeğinde genişledi ve tek bir birleşmiş dünya pazarı, esas olarak kurulmuş oldu. Afyon Savaşı'nan bu yana dünya sistemine zorla katılmış Çin, dünya ekonomik sisteminin çevresinde (periferisinde) kalmıştı. Azami ekonomik yarar elde etmek için Çin'in bir yandan, dünya ekonomik sistemine katılması ve sermaye akışının uluslararasılaşmasmdan tam olarak yararlanması gerekiyor. Öte yandan da, Çin'in gelişmekte olan ülkeler yararına bir dünya ekonomik sisteminin kuruluşuna katkıda bulunması gerekiyor. [65] Farklı sistemlerdeki ülkelerin bulunduğu ortak ekonomik sisteme katılmak için, ortak uluslararası uygulamalara, uluslararası kurallara ve uluslararası yasalara uymak gerekiyor. Diyaloglar; işbirliği ve değişimler artıyor ve ortak uluslararası sorunlarla karşılaşılıyor.[66]

Sonuç olarak, iletişim ve işbirliğinin güçlendirilmesi için farklı sistemlerdeki ülkeler arasındaki ilişki artık çatışmalı değil ama hem rekabetçi olmalı hem de birarada yaşayabilmeli. Küreselleşme koşullarında iki sistem arasında sık sık çatışmalar olabilir ancak bu çatışmaların ve bunların çözülme araçlarının özellikleri değişmiş durumda. Çatışmaların yoğunluğu belli ölçülerde kontrol edilebiliyor. İki sistemin çatışması, daha işbirlikçi bir yönde evrimleşebilir ve uzun vadede derinleşebilir. Barış içinde bir arada bulunma ve birbirinden öğrenme, son derece yüksek olasılık gibi görünüyor. Küreselleşme ilerlerken farklı sistemlerden ülkelerin konsensüs arama ve neyin ortak olduğunu araştırma yönelimine girme eğilimleri ola-

64 Yong Dong, Thomas G. Moore, "Çin'in Küreselleşme Bakışı: Yeni bir Büyük Güç Politikası mı?" Washington Quarterly, Yaz 2004, Cilt. 27, Sayı. 3.

65 Wang Zhengyi, Dünya sistemi teorisi ve Çin, sf. 349, Beijing: Commercial Press, 2000.

66 Chen Shaokang, "Ekonomik küreselleşmenin sosyalizme meydan okuması ve karşı tedbirler", Journal of Theories, 2003 (4).

bilir. Böylece uluslararası ilişkilerde ideolojinin etkisi yavaş yavaş zayıflayacaktır. Dış ilişkileri bakımından Çin'in farklı ülkelerle ilişkilerini olumlu bir tarzda ele almasına ihtiyaç var. Böylece Çin'deki barışçıl gelişme için uygun bir dış ortam yaratılabilir.

Çin, farklı sistemlerdeki ülkelerle ilişkilerinin sağlıklı ele alınmasının sonucunda bütün ülkelerin toplumsal gelişme sürecinde biriktirdiği çok olumlu başarılarından yararlanabilir. Bugün için kapitalist ülkeler, olgun bir yönetim sistemine ve gelişkin bir ekonomik temel gibi bazı avantajlara sahipler ancak sosyalist ülkeler ise görece düşük düzeyde üretici güçlere ve birçok nedenlere bağlı olarak ekonomik sistemde bazı yapısal kusurlara sahipler. Sosyalist yola bağlı kalarak ve bugün olduğundan daha açık görüşlü bir tutumla Batılı ülkelerin ileri uygulamalarından etkin biçimde yararlanabilir. Başkalarının güçlü yanlarından öğrenmek, kendi zayıflıklarından kurtulmak, ekonomik süreç ve politik gelişme bakımından birikmiş olan uygarlığın meyvelerini özümsemek için Çin'in kapitalist ülkelerle, özellikle gelişmiş ülkelerle dostluk ve işbirliği ilişkileri kurmaya ihtiyacı var. Aynı zamanda Çin'in kendi ülke koşullarına uygun politikalar ve stratejiler oluşturmaya, kendi egemenliğini ve ulusal çıkarlarını korumaya da ihtiyacı var. Çin, onlardan yalnızca bilimsel ve teknolojik başarılar ve ileri iş idaresi uzmanlığına değil, aynı zamanda Çin'deki politik gelişmeyi ilerletmek için yararlanabilecek, politik alandaki başarılarından özümseme yapabilir. Ekonomik olarak Çin, yabancı ülkelerin ileri teknolojilerinden ve idari uzmanlıklarından yararlanmaktan ve bunları özümsemekten büyük çıkarlar elde etmektedir. Çin toplumunun ileri teknolojileri ve idari uzmanlığı özümsemesi konusunda bir konsensüs oluşmuş durumda. Ancak, politik alana gelince, Çin'in insanlığın politik başarılarını özümseyip özümsememesi konusunda bazı kuşkular var. Ayrıca bazı insanlar bu düşünceyi gerçekleştirmenin çok zor olacağını düşünüyorlar.

Çin'deki politik gelişmenin ilerletilmesi için ısrar edilmeli ve aynı zamanda kapitalist ülkelerin en olumlu uygulamaları ve ileri deneyimlerini içeren insanlığın politik uygarlığının başarılarından tam olarak yararlanılması gerekir. Tarihsel gelişmesinin uzun sürecinde kapitalizmin politik uygarlığı birçok başarılara imza attı. Sosyalist politik yapıyı geliştirme sürecinde kapitalizmin politik uygarlığından öğrenmek olanaklı mı? Böyle bir ihtiyaç var mı? Bu soruya yanıt vermek, düşünme tarzını daha da özgürleştirecek ve gerçekten kapitalist politik uygarlığa yönelik nesnel bir duruş oluşturacaktır. İnsanlığın politik uygarlığı tarihsel bir devamlılığa, içsel mantığa ve birçok yönleri farklı sistemlere uyabilen bir içeriğe sahiptir. İnsan-

lığın politik uygarlığının önemli bir bileşeni olarak kapitalist politik uygarlık, yalnızca kapitalist toplum tarafından sahip olunma yerine, insanlığın ortak değerleri konumundaki insanlığın politik uygarlığının içeriklerini miras alan ve bunları geliştiren bir yapıdadır. İyi sistemler, insanlığın politik uygarlığının iyi uygulamaları ve kuralları, hem kapitalizm hem de sosyalizm tarafından kullanılabilir. Eğer kapitalizm onları kullanırsa sosyalizm artık onları kullanamaz denemez, çünkü bunlar yalnızca kapitalizme ait değildir. [67]

Sosyalizm, kapitalizmden üstün bir toplumsal düzen olarak insanlık tarihindeki en ileri toplumsal düzendir. Sosyalist demokrasi ve sosyalist demokratik siyasetin oluşturulması, insanlığın politik uygarlığının daha iyi ve daha ileri bir politik uygarlık yaratmak için oluşturduğu bütün olumluluklardan yararlanmayı ve onları özümsemeyi gerektiriyor. İşin aslında Çin, kendi politik gelişme süreci içinde insanlığın birçok politik başarısını, örneğin temsili demokrasiyi, demokratik seçimleri, demokratik karar almayı, cumhuriyet sistemini, modern politik parti sistemini, vb. özümsemişti. Bu sistemlerin Çin'deki sosyalizm ile birleştirilmesi sonucunda bazı özgün yapılar ortaya çıktı: halk kongreleri sistemi, Çin Komünist Partisi liderliği altında 8 partiye dayalı çok partili işbirliği ve politik danışma sistemi, etnik bölgelerde özerk yönetim sistemi ve bir ülke, iki sistem gibi (Hong Kong; Makao)...

Çin'deki sosyalist politik uygarlaşmanın geliştirilmesi için en uygun temel, Çin'deki politik gelişmenin ileriye doğru gelişmesiydi.[68]

Dünya Demokrasi Dalgaları ve Çin

Aynı zamanda dünyada gelişen demokrasi dalgalarının deneyimleri ve dersleri, dikkatli bir biçimde özetlenmelidir. Bugünkü dünya demokrasi dalgası, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan politik değişimlerin içsel nedenlerinin yanı sıra Batılı ülkelerin dışsal teşviklerinin etkisi ayrıca da küreselleşmeyle bağlantılı bir oluşumdur. Ortaya çıkan sorunların ve dünyadaki demokratik dalgalar sırasında birikmiş olan derslerin gelecekteki hatalardan kaçınmak için özetlenmesine gerek var. Demokratik dalgalarla karşılaşan Batılı demokrasi geleneğine sahip olmayan ya da Batı demokrasisi için toplumsal koşulları olgunlaşmamış durumda olan bazı ülkeler, ge-

67 Li Jingzhi, " İnsanlığın Politik Uygarlığındaki Başarılardan Güçlü Bir Biçimde Yararlanmak", Journal of Academia, 2003 (5).

68 Li Jingzhi, "İnsanlığın Politik Uygarlığındaki Başarılardan Güçlü Bir Biçimde Yararlanmak", Journal of Academia, 2003 (5).

nelde Batılı demokrasinin özümsenmesinde dramatik yetersizlikler sergiliyorlar. Bu nedenle bazı ülkelerdeki demokratik süreç geçici ve istikrarsız özelliklere sahip oluyor. Bazı ülkeler Batılı demokrasinin dışsal kabuk görünümüne sahipler ancak bunlar gerçekte demokrasinin özü ve içeriği bakımından ciddi zaaflar taşıyorlar aslında bu ülkelerde gerçek iktidar bir avuç politikacı seçkin ya da otoriter insanların elinde kalmaya devam etmektedir. Böylesi bir "seçkinler demokrasisi" halk için demokrasi değildir. Ayrıca demokratik dalgalar bazı gelişmekte olan ülkelere felaketler getiriyor. Bazı ülkeler, özellikle bazı Afrika ülkeleri sürekli kargaşa içindeler. Bazı ülkeler, demokratikleşmeden sonra sonuçta ekonomik durgunluğa ya da gerilemeye neden olan, giderek artan politik çatışmalara tanık oluyorlar. Batı demokrasisinin bilinen bazı zaafları bu tip ülkelerde -demokratikleşmeden sonra- yoz bir "para demokrasisi" ya da "paranın" siyaseti şeklinde ortaya çıkıyor. İnsanlığın politik uygarlığının en önemli bileşeni olarak demokrasinin alçak olandan yüksek olana doğru bir gelişme süreci olduğu ve politik sistemlerin sürekli olarak iyileşmesi gerektiği kanıtlanmış bir gerçektir. Demokrasinin geliştirilmesi, ulusal tarihsel koşullarla birleşmelidir. Geleneksel siyasetin modern siyasete dönüştürülmesi sürecinde hiç kuşkusuz politik gelişmenin de kendi iç yasaları olduğu göz önünde bulundurulmalı buna uygun çabalar gösterilmelidir. Ayrıca bazı gelişmekte olan ülkelerin deneyimleri de bütünüyle gözardı edilmemelidir. [69]

Kanımızca, Çin'in dünyadaki demokratikleşme deneyimleri ve derslerini aktif biçimde özümsemesi ve ülkenin mevcut koşullarına uygun bir politik gelişme yolunu arayışı içinde olması gerekiyor. Çin'de özellikle politik kültürün dönüştürülmesi alanında hâlâ incelenmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken oldukça çok konu bulunmaktadır. Çin, politik gelişme için uygun hedefler belirlemesi, politik gelişme için uygun stratejileri seçmesi ve bir yandan politik reformları geliştirirken öte yandan ülkedeki politik istikrarı gözetmesi gerekmektedir.

69 Chen Zhenming, Politika: Kavramlar, Teoriler, Yöntemler, sf. 383, Beijing: China Social Sciences Press, 2004.

Kaynakça

Gao Fang, Dış İlişklileri Araştırmak, Pekin: Çin Kitapları Yayınevi, 2002.

Gao Fang, Li Jingzhi ve Pu Guoliang (hzl.), Bilimsel Sosyalizmin Teorileri ve Pratikleri, 4.Baskı, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2005.

Huang Zongliang, Kong Hanbing, Sosyalizm ile Kapitalizm Arasındaki İlişki: Teoriler, Tarih ve Değerlendirme, Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınları, 2002.

Huang Zongliang, Kong Hanbing, Dühya Sosyalizmi Tarihi, Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınları, 2004.

Çin Ulusal İstatistik Departmanı, 2004 Çin İstatistik Yıllığı, Pekin: Çin İstatistik Yayınevi, 2004.

Çin Ulusal İstatistik Departmanı, 2005 Çin İstatistik Yıllığı, Pekin: Çin İstatistik Yayınevi, 2005.

Hu Yuanzi, Xue Xiaoyuan, Küreselleşme ve Çin, Pekin: Merkezi Derleme ve Çeviri Yayın Evi.

Li Jingzhi, Güncel Kapitalizmin Evrimi ve Çatışmaları, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2001.

Li Jingzhi, Lin Su, Çağdaş Dünya Ekonomisi ve Politikası, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2003.

Li Jingzhi, vd., Çağdaş Çin'de Politik Gelişme ve Sistemin Yenilenmesi, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2006.

Li Huibin, Küreselleşme ve Yurttaşlar Toplumu, Guilin: Guangşi Üniversitesi Yayınları, 2003.

Li Cong (ana derl.), Dünya Ekonomisi'nin Yeni Antolojisi, Pekin: Ekonomi Bilimleri Yayın Evi, 2000.

Li Cong, Modern Kapitalizmin Yeni Evrimi, Pekin: Ekonomi Bilimleri Yayın Evi, 1998.

Liu Jianfei, Birleşik Devletler ve Anti-komünizm— Birleşik Devletlerin Sosyalist Ülkelere Karşı İdeolojik Diplomasisi Üzerine, Pekin: Çin Sosyal Bilimler Yayın Evi, 2001.

Liu Dexi, DTÖ ve Hakimiyet, Pekin: Halk Yayınları, 2003.

Liu Shucheng, Zhang Ping,"Yeni Ekonomi" Üzerinde Derinleşme, Pekin: Sosyal Bilimler Edebiyat Yayınleri, 2001.

Pu Guoliang, Diğer Ülkelerdeki Çağdaş Sosyalizmin Tanıtımı, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2006.

Shi Yinhong, Yeni Trend, Yeni Örnek ve Yeni Ölçüler, Pekin: Hukuk Yayın Evi, 2000.

Wang Yizhou, Modern Uluslararası Politikalar Üzerine Bir Analiz, Şanghay: Şanghay Halk Yayın Evi, 1995.

Wang Zhengyi, Dünya Sistemi Teorisi ve Çin, Pekin: Ticari Yayınlar, 2000.

Wu Jiang, Sosyalizm ile Kapitalizm Arasındaki İletişim Üzerine, Pekin: Çin Sosyal Bilimler Yayın Evi, 2003.

Xu Chongwen, Çağdaş Kapitalizmdeki Yeni Değişimler, Çongçing: Çongçing Yayınları, 2004.

Xu Juezai, Sosyalizm Okulları Tarihi, Şanghay: Şanghay Halk Yayın Evi, 1999.

Xiao Feng, Sosyalizm: Geçiş ve Yenilenme, Pekin: Güncel Dünya Yayınları, 2003.

Yu Keping, Küreselleşme Çağında "Sosyalizm", Pekin: Merkezi Derleme ve Çeviri Yayın Evi, 1998.

Yu Keping, Küreselleşme Çağında "Marksizm", Pekin: Merkezi Derleme ve Çeviri Yayın Evi, 1998.

Ana derleyiciler olarak Yu Keping ve Huang Weiping, Küreselleşmenin Çeliskisi, Pekin: Merkezi Derleme ve Çeviri Yayın Evi, 1998.

Yu Keping, Küresel ve Politik Gelişme, Pekin: Sosyal Bilimler Edebiyatı Yayın Evi, 2005.

Zhang Zesen, Tian Xiwen, 20. Yüzyılda Kapitalizm ve Sosyalizm, Pekin: Çin Yanşi Yayınları, 2005.

Zhao Mingyi (ana hzl.), Çağdaş Sosyalizm, Cinan: Şandong Üniversitesi Yayınları, 2001.

Edward W. Said, Kültür ve Emperyalizm, Pekin: SDX Ortak Yayın Evi Şirketi, 2003.

Iov H. Daalder, James M. Lindsay, Kopuk Amerika: Dış Politikada Bush Devrimi, Pekin: Şinhua Yayınları, 2004.

Francis Fukuyama, Tarihin Sonu ve Son İnsan, Pekin: Çin Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, 2003.

Robert Keohane, Kısmen Küresel Bir Dünyada Liberalizm, Kuvvet and Yönetim, Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınları, 2004.

David Held, Anthony McGrew, Küreselleşme/Anti-küreselleşme, Pekin: Sosyal Bilimler Edebiyatı Yayın Evi, 2004.

Joseph E. Stiglitz, Küreselleşme ve Küreselleşmenin Hasarları, Pekin: Çin Makine Yayınları, 2004.

Gerald Boxberger and Harald Klimenta, 10 Küreselleşme Yalanı , Pekin: Şinhua Yayınları, 2000.

Akiyoshi Hoshino, Küreselleşme Çağında Dünya Politikası: Dünya Politikası'ndaki Aktörler ve Yapılar, Pekin: Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, 2004.

Robert Gilpin, Savaş ve Dünya Politikası'ndaki Değişim, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 1994.

Paul Kennedy, Savaş ve Barışta Büyük Stratejiler, Pekin: Dünya İlişkileri Yayınları, 2005.

Ernest Mandel, İktidar ve Para Bürokrasinin Marksist Bir Analizi, Pekin: Merkezi Derleme ve Çeviri Yayın Evi, 2002.

Ernest Mandel, Marksizm ve Dördüncü Enternasyonal, Hong Kong: Ekim Kitapları, 1996.

Ernest Mandel, Kapitalizmden Sosyalizme, Hong Kong: Ekim Kitapları, 1997.

Gorbachev, Brant, Gelecek Sosyalizm, Pekin: Merkezi Derleme ve Çeviri Yayın Evi, 1994.

John Eatwell, Peter Newman, Murray Milgate, Yeni Palgrave İktisat Sözlüğü, 3. Cilt, Pekin: Ekonomi Bilimleri Yayın Evi, 1992.

John E. Roemer, Sosyalizme Bir Gelecek, Çongçing: Çongçing Yayınları, 1997.

David Schweickart, Kapitalizme Karşı, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2002.

István Mészáros, Sermaye Ötesi: Bir Geçiş Teorisine Doğru, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2003.

David McLellan, Marks Sonrası Marksizm, 3. Baskı, Pekin: Çin Renmin Üniversitesi Yayınları, 2004.

Alan Woods, Neo-Sosyalizm, Nanjing: Ciangsu Halk Yayınları, 2005.

Leste C. Thurow, Kapitalizmin Geleceği: Bugünün Ekonomik Güçleri Yarın'ı Nasıl Şekillendiriyor?, Pekin: Çin Sosyal Bilimler Yayın Evi, 1998.

Anthony Giddens, Sosyoloji, Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınları, 2003.

Samuel Huntington, Peter Burger, Bir Küre Bin Bir Küreselleşme: Çağdaş Dünyada Kültürel Çeşitlilik, Beijing: Şinhua Yayınları, 2004.

Samuel P. Huntington, Üçüncü Dalga : 20. Yüzyıl Sonlarında Demokratlaşma, Şanghay: SDX Ortak Yayın Evi Şirketi, 1998.

Robert Keohane, Helen Milner, Uluslararasılaşma ve İç Politikalar, Pekin: Pekin Üniversitesi Yayınları, 2003.

Jr. Joseph Nye, Uluslurarası Çatışmaları Anlamak: Teori ve Tarihe Giriş, Şanghay: Şanghay Halk Yayın Evi, 2002.

Cai Wu, "Dünya'daki Sosyalist Hareketin Güncel Durumu ve Özellikleri", Öğretim ve Araştırma Dergisi, 2004 (1).

Chai Shangjin, "Diğer Ülkelerdeki Komünist Partilerin Güncel Durumu ve Beklentileri", Çağdaş Dünya Dergisi, 2005 (2).

Chen Shaokang, "Ekonomik Küreselleşmenin Sosyalizme Getirdiği Zorluklar ve Karşı Önlemler", Teoriler Dergisi, 2003 (4).

Cui Guitian, "Amerika-Küba İlişkisi ve Küba Sosyalizminin Özellikleri Üzerine", Çağdaş Dünya ve Sosyalizm, 2003 (1).

Dai Lu, "Kültürel Küreselleşme Üzerine Birkaç Düşünce", Çin Gençlik Gazetesi, 2001-12-06.

Han Zhaozhu, "Ekolojik Sosyalizmin Analizi", Akademik Araştırma, 2004 (8).

Hu An'gang, Zhou Shaojie, "Zengin ile Fakir Arasındaki Yeni Uçurum: Gitgide Büyüyen 'Dijital Uçurum", Çin Sosyal Bilimleri, 2002 (3).

Hu Guoliang, "Küreselleşme ve Ekonomik Güvenliğin Sağlanması", Çin İstatistikleri Dergisi, 2002 (11).

Fu Junwen, "Ticari Bağımlılığın Uluslararası Karşılaştırması ve Çin'in Dış Ticaretindeki Yapısal Risk Üzerine Bir Analiz", Dünya Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 2004 (4).

Guo Liancheng, "Ekonomik Küreselleşmenin Positif ve Negatif Etkileri", Dünya Ekonomisi ve Politikası, 2000 (8).

Huang Yejing, "Ekonomik Küreselleşme ve Gelişmekte Olan Ülkelerinin Gelişim Stratejisi'nin Dönüşümü", Akademi Dergisi, 2003 (8).

Jiang Yong, "Dünya Ekonomisi'nin Belirsizlikleri Üzerine", Qiushi Aylık, 2003 (15).

Jiang Xiaojuan, "Ekonomik Küreselleşme'nin Sağladığı Fırsatları Kullanmak ve Çin Ekonomisi'ni Geliştirmek", Şanşi Finans and Ekonomi Üniversitesi Dergisi, 2004 (1).

Jin Canrong, "İç Denge Mekanızması Açısından Birleşik Devletler'in Uluslararası Konumu Üzerine", Modern Uluslararası İlişkiler, 2004 (3).

Li Chunyu, "Ekonomik Küreselleşme ve Kültürel Çeşitlilik", İşletme Ekonomisi Dergisi, 2004 (11).

Li Jingzhi, "İnsanın Politik Medenileşmesinden Aktif Yaralanmak", Academia Dergisi, 2003 (5).

Li Jinqi, "Küreselleşme ve Çin'deki Kültürel Güvenlik", Felsefi Araştırmalar Dergisi, 2005 (1).

Li Shenzhi, "Küreselleşme ve Çin Kültürü", Pasifik Araştırmaları Dergisi, 1994 (2).

Li Xuebao, "Küreselleşme Bağlamında Güvenlik: Bir Ülkenin Statüsü ve Rolü", Modern Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2004 (5).

Li Cong, "Ekonomik Entegrasyon Üzerine", Çin Sosyal Bilimler Dergisi, 1993 (1).

Liu Dachun, "Modern Teknoloji Devriminin Özü Üzerine", Yüksek Eğitim Dergisi, 2005(5).

Liu Jianfei, "Demokrasinin 21. Yüzyıldaki Uluslararası İlişkiler Üzerindeki Etkisi", Strateji ve Yönetim, 2002 (3).

Liu Xuelian, "Küreselleşme ve Uluslararası İlişkilerin Yeni Gelişimi", Cilin Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2001 (6).

Liu Yumei ve Zhang Peng, "Ekonomik Küreselleşmenin Derecesi Üzerine Nicel Bir Araştırma", İstatistiksel Araştırmalar, 2003 (12).

Liu Xuecheng, "Gayri-Geleneksel Güvenlik Hususlarının Ana Özellikleri ve Cevaplanışı", Uluslararası Hususları Araştırma Dergisi, 2004 (1).

Luo Wendong, "Çağdaş Kapitalizm İçindeki 'New Toplumsal Unsurlar' Üzerine", Teorik Sınırlar Dergisi, 2004 (14).

Lu Renzhu, "Ekonomik Küreselleşme ve Çin Kültürü", Dünya Ekonomisi ve Politikası, 1997 (11).

Niu Jianguo, "Çok-uluslu Şirketler ve Ekonomik Küreselleşme", Çin'de Ekonomi ve Ticaret Dergisi, 2003 (9).

Long Yongtu, "Ekonomik Küreselleşme'ye Aktif Katılım ve Gelişim Fırsatlarını Kullunmak", Zhejiang Wanli College Dergisi, 2004 (4).

Meng Xiangqing, "Çin'in Uluslararası Rolünün Değişimi ve Dış Güvenlik Stratejisi'nin Temel Konumu", Dünya Ekonomisi ve Politikası, 2002 (7).

Peng Guohua, "Küreselleşme Sürecinde Ulusal Kültür: Profesör Zhang Shiying ile bir Söyleşi, (Pekin Üniversitesi Felsefe Bölümü)", People's Daily, 2001-11-24.

Pu Guoliang, "Kore Yarımadası'ndaki Nükleer Krizin Kökleri ve Özelliği", Çin'e Özgün Sosyalizm Araştırmaları, 2003 (5).

Ren Junying, "Sosyalist Gelişimin Küreselleşme Bağlamındaki Stratejik Yönelimi", Henan Üniversitesi Dergisi (Felsefe ve Sosyal Bilimler Baskısı), 2001 (6).

Shi Yinhong, "Küreselleşme Etkisi Altında Karşiliklı Bağmlılığın ve Ulusal Politikaların Sınırları Üzerine", Uluslararası Hususları Araştırma Dergisi, 2002 (2).

Sui Yinghui, "Ekonomik Küreselleşme: Teknolojik Endüstrilerin Sratejik Yönelimi", Uluslararası Teknolojik ve Ekonomik Araştırma Dergisi, 2001 (3).

Tao Wenzhao, "İç ve Dış Direniş: Sosyalist Hareketlerin Kapitalizmin Yeni Değişimlerini Yorumlayışı", Öğretim ve Araştırma Dergisi, 1999 (4).

Tao Chengde, Ye Guanglin, "Çağdaş Kapitalizmin Yeni Değişimleri ve Yeni Toplumsal Unsurların Yükselişi", Teorık Ufuk Dergisi, 2002 (3).

Wang Yizhou, "İdeoloji ve Uluslararası İlişkiler —Kavram ve Beyanların Kısa Bir Yeniden Değerlendirmesi", Avrupa, 1994 (5).

Wang Dengqi, "A.B.D.'deki Çağdaş Bilim ve Teknoloji'nin Güncel Statüsü ve Gelişimi, Bilim ve Yönetim Dergisi, 2000 (6).

Wang Zhenya, "Ekolojik Sosyalizmin Değerleri Üzerine Çokboyutlu Bir Analiz", Marksizm Araştırmaları Dergisi, 2003 (1).

Xiao Feng, "Dünya Sosyalist Hareketinin Güncel Statüsü", Parti Yaşamı Dergisi, 2000 (10).

Xie Hao, "Ekonomik Küreselleşme'de Çıkarların Dengesiz Dağılımı ve Teorik Kökleri", Ekonomik Hususlar Dergisi 2004 (7).

Xiong Guangqing, "Ulusları Geliştirerek Küreselleşme Çağında Devlet Hakimiyetini Koruma Fırsatı", Başkert Düz Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler Baskısı), 2002 (4).

Xiong Guangqing, "Ekonomik Küreselleşme: Yeni Amerikan Ekonomi'sinde En Büyük İtici Kuvvet", Çongçing İşletme Okulu Dergisi, 2002 (4).

Xiong Guangqing, "Ekonomik Küreselleşme'nin Çin'de Yeni ve Yüksek Teknolojik Sektörü Geliştirmenin Önündeki Zorluklar", Bilim, Teknoloji ve Yönetim Dergisi, 2003 (2).

Xiong Guangqing, "Dünya'daki Sosyalist Gelişme'nin Güncel Statüsü", Qiushi Aylık, 2004 (10).

Xiong Guangqing, "Irak Savaşı A.B.D.'nin Yumuşak Gücünü Zayıflatıyor", Akademik Araştırma Dergisi, 2005 (2).

Xing Yue, "İdeoloji'nin Dış Politika'daki Rolü", Pasifik Dergisi, 2004 (9).

Xu Jian, "Gayri-Geleneksel Güvenlik Hususları ve Uluslararası Güvenlik Kooperasyonu", Modern Asya- Pasifik Dergisi, 2003 (3).

Yang Mengying, Chen Demian, "Gelişmekte Olan Ülkeler ile Gelişmiş Ülkeler Arasındaki Dijital Uçurum", Modern Bilimsel Yönetim, 2003 (11).

Yang Xuedong, "Ekonomik Küreselleşme Bağlamında Risk Toplumu", Study Times, 2005-01-17.

Yang Shuang, "Hükümetteki Sosyal Demokrat Partilerin Ana Özellikleri", Marksizm Araştırmaları, 2005 (3).

Yin Dengxiang, "Çağdaş Bilim-Teknik Devriminin Gelişiminin Ana Özellikleri", Parti İnşaası Araştırmaları, 2003 (5).

Yuan Zushe, "Küresel Sivil Toplumun Formasyonu ve Kültürel Önemi, Dünya İnsanı'nın 'Kişiliği 'İçerimi ve Küresel 'Kamusal Değer' Bilinci", Pekin Üniversitesi Dergisi (Felsefe ve Sosyal Bilimler Baskısı), 2004 (4).

Yu Pei, "Anti-kültürel Küreselleşme — Ekonomik Küreselleşme Bağlamındaki Kültürel Çeşitlilik", Tarih Teorileri Araştırmaları, 2004 (4).

Zhao Bin, "Çağdaş Kapitalizm'deki Yeni Değişimler ve Dünya Sosyalizmine Üzerindeki Etkisi", Çağdaş Dünya ve Sosyalizm Dergisi, 2004 (1).

Zhang Senlin, Liu Taiping, " Küreselleşme Sosyalizm ile Kapitalizmin Arasındaki İlişkinin Özelliği", Çangçun Şehir Komitesi Parti Okulu Dergisi, 2003 (2).

Zhao Ziwen, "21. Yüzyıldaki Küreselleşme Süreci ve Çin'in Tarihsel Fırsatı", Uluslararası İşletme Dergisi, 2005 (1).

Zhao Guizhi, "Küreselleşmenin Çin'in Ekonomik Güveliği Üzerindeki Etkisi ve Karşı-önlemlerin Araştırılması", Finansal Hususları Araştırma Dergisi, 2002 (5).

Zhao Yuhai, "DTÖ'ye giriş için Çin High-Tech Endüstrisi'nin Rekabet Gücünü Arttırmak", Çin Bilim Teknik, 2002(6).

Zhang Jing, "Küreselleşme Sürecinde Kültürel Homojenlik ve Heterojenlik", Öğretim ve Araştırma Dergisi, 2002 (5).

Zhang Youwen, *"Çin'in Ticari Bağımlılığının Yükseliişinin Etkileri ve Karşı-önlemler",* Uluslararası Ticari Hususlar Dergisi, 2004 (8).

Zheng Guozhong, "Çin Bankalarının, Çin'de ve Dünyada Yedi Odağı", Outlook Weekly, 2002(20).

Zhu Qinjun, "Ekonomik Küreselleşmenin Uluslararası Politika Üzerindeki 10 Farklı Etkisi", Dünya Ekonomisi Araştırmaları, 2001(5).

Zhu Niangui, "Açılım ve Çin'in Ekonomik Güvenliğini Koruma Üzerine", Teori ve Reform Dergisi, 2003(4).

Ernest Mandel, "Sosyalizm veya Neoliberalizm", Yurtdışındaki Teorileri Araştırma, 2002(12).

Alberto Rodriguez Arufe, "Küba'nın Güncel Durumu", Latin Amerika Araştırmaları Dergisi, 2005(2).

Adam Schaff, "Yaratıcı Maksist—Yeni Tip Sosyalizm(Birinci Bölüm)", Çağdaş Dünya Sosyalizmi Hususları , 2000 (4).

Adam Schaff, "Yaratıcı Maksist—Yeni Tip Sosyalizm (İkinci Bölüm)", Çağdaş Dünya Sosyalizmi Hususları, 2001 (1).

Adam Schaff, "Yeni Sol'a Bir Çağrı", Çağdaş Dünya Sosyalizmi Hususları, 1996 (4).

Adam Schaff, "Yeni Sol gerekli", Çağdaş Dünya Sosyalizmi Hususları, 1997 (4).

Adam Schaff, "Gelecek Sosyalizm Üzerine Düşünceler", Çağdaş Dünya Sosyalizmi Hususları, 1997 (1).

Cal Jillson, Amerikan Hümümeti: Politik Değişim ve Kurumsal Gelişme. Belmont, CA: Thomson/Wadsworth, 2005.

Doroth Riddle, Hizmet Önderliğinde Büyüme. New York: Praeger, 1986.

Ernst B. Haas, Ulus-Devletin Ötesinde. Stanford: Stanford University Yayınları, 1964.

James A. Yunker, Piyasa Sosyalizminin Ekonomi-politiği Üzerine: Denemeler ve Analizler. Aldershot, Hampshire, England; Burlington, VT, USA: Ashgate Yayınları Ltd, 2001.

James A. Yunker, Ekonomik Adalet: Piyasa Sosyalizminin Bakışı. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Yayınları, 1997.

Johan K. De Vree, Politik Entegrasyon: Teorinin Oluşumu ve Bunun Sorunları. The Hague Paris, Mouton, 1972.

Karl W. Deutsch, Uluslararası İlişkiler Analizi, 2. Baskı. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, Inc. 1988.

Maurice Daly, Mal Logan, Asya'yı Yeniden İnşaa Etmek. Melbourne: RMIT Yayınları, 1998.

Mahathir Mohamad, Asya İçin Yeni Bir Pay. Malaysia: Pelanduk Yayınları, 1999.

R. Keohane and J. Nye, (hzl.), Güç ve Bağımlılık: Dünya Politikasında Çok-Uluslu İlişkiler. Cambridge, Massachusetts: Harvard Unlversity Press, 1977.

Oxford Yeni Kelimeler Sözlüğü. London: Oxford University Press, 1991.

Webster's Ninth Collegiate Dictionary. Massachusetts: Webster Co. Ltd., 1991.

William J. Baumol vs., Verimlilik ve Amerikan Liderliği. Cambridge, Massachusetts: MIT Yayınları, 1989.

Adam Roberts, "İnsancıl Savaş: Askeri Müdahele ve İnsan Hakları". In: International Affairs. 69. Cilt, No. 3, Tem. 1993.

Albert Wohsstetter, "Terörün Hassas Dengesi". In Foreign Affairs. XXXVIII, Oc. 1959.

Andreas Osiander, "Hakimiyet, Uluslararası İlişkiler ve Wesfalya Efsanesi". In International Organization. 55. Cilt, No. 2, Spring 2001.

Elena Safronova, "Çin Halk Cumhuriyeti ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Küreselleşme". In Far Eastern Affairs. 31. Cilt, Bölüm 4, 2003.

Foreign Policy & A. T. Kearney, "Küreselleşmeyi Ölçme": 2005

A. T. Kearney/FOREIGN POLICY Globalization Index". http://www. foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=2823, May/Haz. 2005.

Gao Fang, "Küreselleşme Kavramının Kökleri". In Latin Amerika Araştırmaları (Pekin). June, 1999.

Jean-Pierre Lehmann, "Ekonomileri Geliştirmek ve Küreselleşmenin Demografik ve Demokratik Emirleri". In International Affairs. Oc. 2001, 77. Cilt.

Jin Zhouying, "Küreselleşme, Teknolojik Rekabet Gücü ve Gelişmekte Olan Ülkelerin 'Yakalama' Zorluğu: Tecrübelerden Çıkarılan Birkaç Ders". In International Journal of Technology Management & Sustainable Development. 4. Cilt, Bölüm 1, 2005.

Joseph S. Nye, "Yeni Roma Yeni Barbarlarla Karşı Karşıya:Amerika Gücünü Nasıl Kullunmalı?". In The Economist, 3/23/2002, 362. Cilt, Bölüm 8265.

Solun ve Sosyalizmin Küresel Canlanmasına Karşı Küreselleşme ve Çin'in Yolu

Joseph S. Nye, "Amarikan Ulusal Çıkarları ve Küresel Kamusal Mallar". In International Affairs. Nisan 2002, 78. Cilt, Bölüm 2.

Joshua Cooper Ramo, "Pekin Uzlaşması". The Foreign Policy Centre, 2004. http://fpc.org.uk/fsblob/244.pdf.

Jürgen Habermas, "Sosyalizm Bugün Ne Demek? Devrimi Doğrultmak ve Solun Yeni Düşünme Gereksinimi". In New Left Review. No. 183, Eyl./Ek. 1990.

Kofi Annan, "Uluslararası: İki Hakimiyet Kavramı". In The Economist, 18 Eylül, 1999.

Paul M. Augimeri, "Küreselleşmenin Çin Üzerindeki Etkisi ", Gelişen, Yeni Endüstrileşen Bir Ekonomi". In Ecodate, Mar 2001, 15. Cilt, Bölüm 1.

Mark Beeson, Alex J. Bellamy, "Küreselleşme, Güvenlik ve 11. Eylül Sonrası Uluslararası Düzen". In Australian Journal of Politics & History, Sept 2003, 49. Cilt, Bölüm 3.

Mikhail Titarenko, "Çin ve Küreselleşme". In Far Eastern Affairs. 2003, 31. Cilt, Bölüm 4.

Michael Glennon, "Yeni Müdahelecilik". In Foreign Affairs. May/ June 1999.

Wolfgang Deckers, "Çin, Küreselleşme ve Dünya Ticaret Örgütü". In Journal of Contemporary Asia. 34. Cilt, Bölüm 1, 2004.

William W. Kaufmann, "Caydırmanın Şartları". In W.W. Kaufmann, hzl.: Military Policy and National Security. Princeton: Princeton University Press, 1956.

Rhoda E. Howard Hassman, "Kültür, İnsan Hakları ve Küreselleşme Çağında Kin Politikaları". In Human Rights Review. Ekim/Aralık 2004, 6. Cilt, 1.Bölüm.

Robert Hunter Wade, "Dünyadaki Gelir Dağılımındaki Eşitsizlik: Na Yapmalı?" http://www.opendemocracy.net/globalization/article_257.jsp.

Robert Hunter Wade, "Dünyadaki Gelir Dağılımındaki Eşitsizliğin Büyümesi". In Finance and Development. Dec 2001, 38. Cilt, Bölüm 4.

Russell B. Scholl, "A.B.D.'nin 1999 Sonu Uluslararası Yatırım Açıklaması". In Survey of Current Business. 80. Cilt, No. 7, Tem.2000.

Ryokichi Hirono, "21. Yüzyıldaki Küreselleşme: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Bir Tehdit Yoksa Bir Teşvik mi?". In Asia-Pacific Review. Nov 2001, 8 Cilt, Bölüm 2.

Samuel P. Huntington, "Yanlız Kalan Süper Güç". In Foreign Affairs. Mar/Apr 1999, 78. Cilt, Bölüm 2.

Yong Dong, Thomas G. Moore, "Çin'in Küreselleşmeye Bakışı: Yeni Bir Büyük-Kuvvetler Politikasına Doğru" In Washington Quarterly. Summer 2004, 27. Cilt, Bölüm 3.

Yuri Shishkov, "Toplumun Endüstrileşmesinin ve Enformasyonizasyonunun Sonucu: Ekonomik Küreselleşme". In Social Sciences. 33. Cilt, Bölüm 3, 2002.

Elinizdeki kitap ilklerden biri, son 20 yıl içinde Türkiye'de Kıta Çin'i yazarlarının kaleminden çıkan bir kitap yayınlanmamıştı. Kitap günümüz dünyasının en tartışmalı süreçlerinden olan küreselleşmeyi, kapitalizm ve sosyalizm ile ilişkileri fakat aynı zamanda çelişkileri içinde ele alan özgün bir yaklaşım sunuyor. Yazarlar, oldukça zengin somut veri sunumunun yanısıra küreselleşme ve kapitalizm ilişkisini Marksist bir model içinde analiz ederek, süreç içinde dünya sosyalizminin gelişmesi için doğan koşullara ve fırsatlara dikkat çekiyorlar.

Kitabı özgün kılan diğer bir yön, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki büyük altüst oluştan sonra dünya sosyalist hareketinin geçirdiği büyük krizin ardından, toparlanarak, yeniden canlanmasını, düşünsel ve pratik alanda kaydedilen ilerlemeleri, dünyadaki Marksist ve sol akımların günümüzdeki durumu üzerine verilere dayalı değerlendirmeler sunmasıdır.

Son on yıllarda Kıta Çin'i daha çok artan ekonomik gücü ve uluslararası statüsü ile dikkat çekmektadir; oysa Çin 20. yüzyılın sosyalist akımı içersinde en dramatik tarihi deneyleri yaşamış ender ülkelerden biri olarak sancılı bir arayış içinde 1980 lerde yeni bir konumlanma içine girerek iç istikararını sağlayabilmiş görünüyor. Elinizdeki kitap Çinli Marksistlerin bu zorlu arayış sürecini, ciddi problem alanlarını ve bu zorlukların aşılıp, yeniden nasıl konumlandığına ilişkin oldukça zengin bilgiler sunmaktadır.

Dünya nüfusunun 1/4'ini barındıran ve aynı zamanda şimdiden önemli bir global güç olan Kıta Çin'inin küreselleşme ve kapitalizme karşı nasıl etkide bulunacağı dünya üzerinde yaşayan insanları önemli ölçüde etkileyecektir. Bu aynı zamanda 21. yüzyılda sosyalizm ile kapitalizm arasındaki ilişkilerin gidişine de büyük etkilerde bulunacaktır. Yazarlar Çin'in geleceğini belirleyecek güçlü tercihler konusunda birinci elden bilgiler vermektedir. Okuyucu kitapta bu konuda geniş bir malzeme bulacaktır.

ISBN 978-605-5679-70-5